

RAHANDUS- MINISTEERIUM

MINISTRY of FINANCE of the REPUBLIC of ESTONIA

Kiidetud heaks Vabariigi Valitsuse otsusega 25.02.2014

Partnerluslepe Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kasutamiseks 2014-2020

2014EE16M8PA001

Sisukord

1.	Raamistik, millega tagatakse vastavus Euroopa Liidu aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegiale ja fondispetsiifilistele eesmärkidele	4
1.1.	Arenguvajaduste ja kasvupotentsiaalide analüüs lähtuvalt temaatilistest eesmärkidest ja regionaalsetest väljakutsetest, sh arvestades konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ ning Euroopa semestri raames tehtud riigipõhiseid soovitusi.....	4
1.2.	Rakenduskavade eelhindamiste ja partnerlusleppe eelhindamiste põhijärelduste kokkuvõte 47	
1.3.	Valitud temaatilised eesmärgid ja peamised eeldatavad tulemused	53
1.4.	EL toetuse indikatiivne jaotus temaatiliste eesmärkide vahel	80
1.5.	Horisontaalsete põhimõtete ja poliitikaeesmärkide rakendamine ESI fondide kasutamisel ..	83
1.6.	Loetelu ESI fondide rakenduskavadest koos vastavate soovituslike eraldistega, jaotatuna fondide ja aasta kaupa	92
1.7.	Taotlus struktuurifondide eraldiste piirkonnakategooriate vahel ülekandmiseks	93
1.8.	Ülekandmine Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgist kasvu ja tööhõive investeeringute eesmärki	93
1.9.	Taotlus tehnilise abi ülekandmiseks Euroopa Komisjonile	93
2.	Tulemusliku rakendamise tagamine	95
2.1.	ESI fondide, teiste ELi ja riiklike rahastamisvahendite ja EIPi vahelise koordineerimise korraldus	95
2.2.	Andmed lisanduvuse tingimuste täimise eelkontrolliks	97
2.3.	Eeltingimuste täitmise hindamise kokkuvõte	98
2.4.	Metoodika ja mehhanism tulemusraamistiku toimimise järjepidevuse tagamiseks	158
2.5.	Asutuste ja vajaduse korral kasusaajate haldussuutlikkuse tugevdamise vajaduste hinnang, ning selle eesmärgi saavutamiseks kavandatavate meetmete kokkuvõte	158
2.6.	Kokkuvõte toetusesaajate halduskoormuse vähendamiseks rakenduskavades planeeritud meetmetest, sh indikatiivne ajakava	162
3.	Integreeritud lähenemisviiside tagamise kord spetsiifiliste allpiirkondlike alade arenguks ESI fondide rakendamisel	164
3.1.	Kogukonna juhitud kohalik areng	165
3.2.	Integreeritud territoriaalsed investeeringud	169

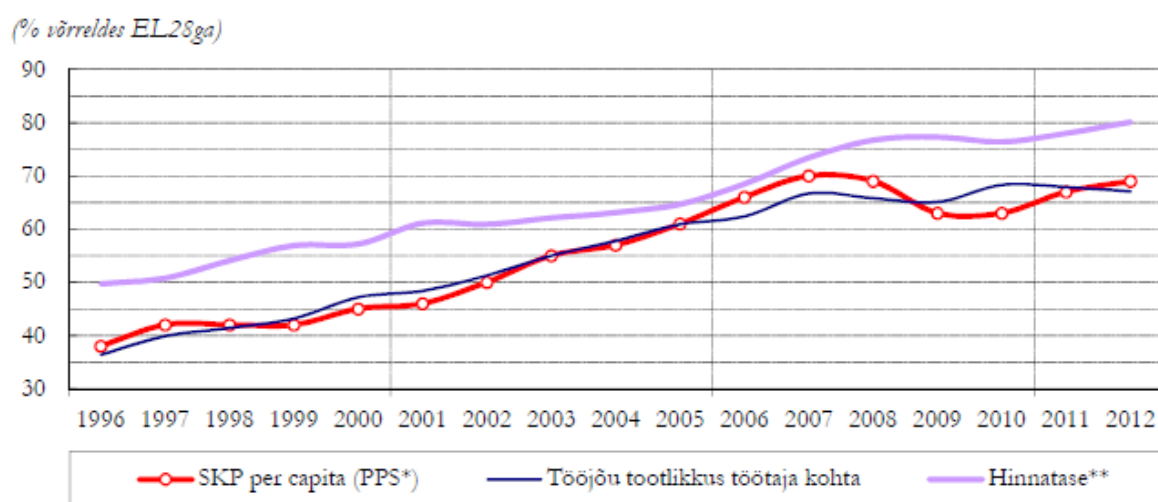
3.3. Linnade säästev areng, sh selliste linnapiirkondade kindlakstegemise põhimõtted, kus linnade säästva arengu jaoks tuleb rakendada integreeritud meetmeid.....	170
3.4. Peamised prioriteetsed koostööalad, võttes vajaduse korral arvesse makroregionaalseid strateegiaid ja mere vesikonna strateegiaid.....	171
3.5. Vajaduse korral integreeritud lähenemisviis vaesusest kõige rohkem mõjutatud geograafiliste piirkondade või kõige suurema diskrimineerimis- või tõrjutusriskiga sihtrühmade spetsiifiliste vajadustega tegelemiseks, pöörates eriti suurt tähelepanu marginaliseerunud kogukondadele, puuetega inimestele, pikaajalistele töötutele ja noortele inimestele, kes ei tööta, ei omanda haridust ega elukutset.....	175
3.6. Vajaduse korral integreeritud lähenemisviis demograafiliste väljakutsetega tegelemiseks piirkondades või spetsiifiliste vajadustega geograafilistel aladel, mis kannatavad raskete ja püsivate ebasoodsate looduslike või demograafiliste puuduste all.....	179
4. Partnerluslepe ja rakenduskavade elluviimise tõhususe tagamine	179
4.1. Hinnang olemasolevatele elektroonilistele andmevahetussüsteemidele ja kokkuvõtte planeeritud meetmetest kindlustamaks järk-järgult, et kogu teabevahetus toetusesaajate ning programmide juhtimise ja kontrolli eest vastutavate asutuste vahel toimub elektroonilise andmevahetuse kaudu.....	179

1. Raamistik, millega tagatakse vastavus Euroopa Liidu aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegiale ja fondispetsiifilistele eesmärkidele

1.1. Arenguvajaduste ja kasvupotentsiaalide analüüs lähtuvalt temaatilistest eesmärkidest ja regionaalsetest väljakutsetest, sh arvestades konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ ning Euroopa semestri raames tehtud riigipõhiseid soovitusi

1.1.1. MAKROMAJANDUSLIK KESKKOND JA OLUKORD

Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majandusarengu eeltingimuseks on makromajandusliku stabiilsuse ja paindlikkuse tagamine, mis toetab sise- ja välistasakaalu. Eesti reaalse konvergensti tempo on olnud kiire ja oleme jõudsalt lähenenud Euroopa Liidu keskmisele (vt joonis 1). Krediidi sissevoolule tuginenud kiire majanduskasvu perioodil suurenenud riskid ja tasakaalustamatused on kriisiaegses kohandumisprotsessis kiiresti taandunud ning vähendanud majanduse edasist haavatavust. Üleilmse krediidikriisiga kaasnenud maailmamajanduse ja kaubavahetuse järsk kokkutõmbumine omas olulist mõju Eesti avatud majandusele ning sellega toimetulekul näitas majandus märkimisväärset paindlikkust. Muutunud majandusolukorras säilitati eelarvepoliitika usaldusväärsus ning selle tugi majandusarengule võimaldas kriisist väljuda riigi finantskohustusi märkimisväärselt suurendamata. Majanduse paindlikkuse suurendamine, ettevõtluskeskkonna toetamine ning tööturu toimimise tõhustamine on saanud võtmeküsimuseks, mis aitab tagada majanduse jätkusuutlikku arengut. Seejuures tuleb tagada eelarvepoliitika pikaajaline jätkusuutlikkus rahvastiku vananemise tingimustes ning suunata eelarvevahendid majanduskasvu ja hõive parandamisele.

* PPS – ostujõu pariteedi alusel arvatud SKP.

** Majapidamiste lõpptarvimeeskulutuste hinnatase.

Joonis 1. Eesti reaalne konvergenst ELiga.

Allikas: Eurostat, Rahandusministeerium.

Eesti sisemajanduse koguprodukt kasvas viimastel andmetel¹ 2013. aastal 0,7% ja 2014. aastal võib välisnõudluse taastumise toel oodata majanduskasvu kiirenemist 3,6%ni². Lisaks ekspordi kasvu kiirenemisele toetab kasvu ka sisenõudlus. Eksport kasvab impordist kiiremini, mille tagajärjel netoekspordi panus osutub positiivseks. Prognoosiperioodi viimastel aastatel (2016–2017) kiireneb majanduskasv vastavalt 3,6%ni ja 3,8%ni. Lisaks ekspordile toetab neil aastail SKP kasvu sisenõudluse kasvu kiirenemine eelkõige suureneva investeerimisaktiivsuse tõttu.

Eesti on seadnud eesmärgiks tõsta tööhõive määr 20-64 aastaste seas 2020. aastaks 76%ni. Kriisijärgne **hõive** kiire taastumine toimus juba 2011. aastal (kasv 6,7% võrreldes 2010. aastaga) ning 2012. aastal kasvas koguhõive 2,5%, jõudes 71,7% tasemele 20-64-aastaste vanusegrupis. Eesti residendist tootmisüksustes oli hõive kasv siiski tagasihoidlikum (2,1%), millest võib järeldada, et mullu kasvas välismaal töötajate osakaal. 2014. aastal võib oodata veel 0,4-1,3 %st hõive kasvu, kuid siis peaks hõivatute arvu suurenemine demograafilistel põhjustel peatuma ning pärast 2017. aastat algama hõive vähenemine, mistõttu kogu majanduskasv saab tulla eelkõige tööviljakuse ja seda toetavate investeeringute arvelt. Tööpuudus alanes 2012. aastal 10%ni ning jätkas vähenemist, jõudes 2013. aastal 8,6%ni³.

1.1.2. ARENGUVAJADUSED JA KASVUPOTENTSIAAL

1.1.2.1. Uute kasvuallikate leidmine, majanduse muutmine teadmistemahukamaks ja Eesti teaduse mõju suurendamine

Eesti ettevõtete tootlikkuse ja loodava lisandväärtuse tõstmine eeldab uute kasvualade leidmist ja nendes osalemist; teadus-, arendus ja innovatsioonisüsteemi sidusust majanduse vajadustega; väärtusahelates kõrgemale liikumist ning struktuurseid muutuseid majanduses. Uute kasvumudelite leidmine ning teadmispõhine majandus toetab ka teiste väljakutsete lahendamist, nagu rahvastiku vananemine ja loodusvarade kasutatavuse piiratus.

Sekkumist vajavad tegurid ja kasvu võimaldajad:

- 1) Majanduse ebasoodne struktuur ja madal kapitaliseeritus.** Eesti edasise rikkuse märkimisväärseks kasvatamiseks peab ennekõike suurenema Eesti ettevõtete poolt töötaja kohta loodav lisandväärtus, mille saavutamiseks peame ületama majanduse ebasoodsa struktuuri ning tootmise madala kapitaliseerituse taseme. 2012. aastal moodustas Eurostati andmetel Eesti tootlikkus hõivatute kohta 68,7% ELi keskmisest. Töötlevas tööstuses moodustas loodav lisandväärtus Eestis 2010. aastal 51% ELi keskmisest. Hõivatuid oli selles sektoris samal ajal Eestis 19% ja ELis 16%⁴. Tänapäevane majandusstruktuur keskendub veel paljuski tööjõumahukale tootmisahelas allpool paiknevale tootmisele (allhange), mis loob lõpptootega võrreldes vähem lisandväärtust.
- 2) Senised kasvuallikad majanduses ammendunud.** Krediidi kasutamine ning odav tööjõud on majanduskasvu allikatena ennast ammendanud või ammendamas. Kui aastal 2000 oli ettevõtete ja kodumajapidamiste võlatase suhtena SKPsse 17% ja 7%, siis aastaks 2012 oli see vastavalt juba 38% ja 44% (2009. a isegi 51% ja 54%)⁵. Tööjõukulud on Eestis viimase 10 aasta jooksul keskmiselt kasvanud 9% aastas, ELis aga keskmiselt 3% aastas⁶. Eesti edasist arengut mõjutab ka meie mitmete olulisemate kaubanduspartnerite majanduste jõudmine nn

¹ Statistikaamet, <http://www.stat.ee/72400>.

² Rahandusministeerium, 2013. aasta suvine majandusprognoos <http://www.fin.ee/majandusprognoosid>.

³ Statistikaamet, <http://www.stat.ee/72314>.

⁴ Eurostat.

⁵ Eesti Pank, Statistikaamet.

⁶ Eurostat.

uude normaalsusse (*New Normal*), mida iseloomustab aeglane kasv, kõrge tööpuudus, riigivõla kõrgem riskitase, tagasihoidlik töökohtade juurdekasv, suurem volatiilsus ning määramatus. Ka Eesti on tiheda majandusliku, geograafilise ja poliitilise seotuse tõttu sarnaselt arenenud riikidega lähedalt seotud nn uue normaalsuse väljakutsetega. Eesti ettevõtete peamiste sihtturgude ja äripartnerite kasvumured mõjutavad otseselt Eesti ekspordivõimalusi ja seega tänaseks taastunud majanduskasvu pikaajalise jätkumise väljavaateid.

3) Madal innovatsioonivõimekus ning teadus- ja arendustegevuse vähene kohalik mõju.

Täna ei suudeta Eestis alati näha võimalikku äriedu ja võimalust kasvatada oma konkurentsivõimet teadus- ja arendustegevusse investeerimise abil. Liikumine väärtusahelas ülespoole eeldab aga investeringuid nii teadus- ja arendustegevusse, innovatsiooni kui ka tootearendusse (sh disaini). Potentsiaalseks majanduse kasvuallikaks on ka keskmise lisandväärtuse tõstmine n-ö traditsioonilistes ja madala lisandväärtusega, kuid suure hõivega majandusharudes tegutsevates ettevõtetes. Nende edendamine innovatsiooni toel omaks olulist mõju majandusele tervikuna. Seejuures tuleb arvestada erinevate majandusharude spetsiifilisi vajadusi (nt põllumajanduses on oluline tootjate turujõu parandamine, kalanduses tootjate koostöö arendamine teadusasutustega uute tehnoloogiate ja toodete väljatöötamiseks, et anda püütud ja kasvatatud kalale võimalikult suur lisandväärtus, tagada kalatoodete kõrge kvaliteet ja hoida tootmiskulud võimalikult madalal, samuti sektorisisese koostöö arendamine). Silmas tuleb pidada ka piirkonnaspetsiifiliste eeldustega seotud kompetentsi- ja ettevõtluse kasvuvaldkondi.

2012. a tõusid T&A investeeringud 2,19%-ni SKP-st⁷ ehk tasemeni, mis ületab ELi keskmist (2011. a 2,03% SKPst) ning on iseloomulik arenenud tööstusriikidele. Nii kõrge kasv saavutati tänu T&A kulutuste suurenemisele kasumitaotluseta institutsionaalsetes sektorites (kõrgharidus-, riiklik ja kasumitaotlusega erasektor) ning tänu kasvule ettevõtlussektori paljudel tegevusaladel (info, side ning kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse valdkonnas). Seoses erakordse kasvuga jõudis ettevõtluse T&A intensiivsus juba 2011. aastal 1,52%ni SKPst, mis moodustab 63% T&A kogukulutustest ning on lähedal soovitud 0,67% erasektori T&A osakaalule. ELi keskmine erasektori T&A intensiivsus on 1,23% SKPst, mis moodustab 61% T&A kogukuludest. Eesti konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ on seatud eesmärgiks tõsta teadus- ja arendustegevuse investeeringute taset 3%ni SKPst aastaks 2020, mis tähendab T&A mahtude pea neljakordistumist 2009. aastaga võrreldes.

Selle kõrval jääb TA&I kulutuste tase Eesti ettevõtetes siiski madalaks, mis osutab ka TA&I läbiviimise nõudluse puudumisele – enamik Eesti ettevõtetest tegutseb rahvusvahelises tootmisahelas madala teadmistevajadusega tööde tegijatena. Ettevõtetel napib kogemusi ja inimressurssi innovaatiliste toodete ja teenuste väljaarendamiseks ning turustamiseks.

Eesti T&A süsteemi iseloomustab suhteliselt hea akadeemiline tase, kuid üsna nõrk majanduslik mõju kohalikus Eesti kontekstis ja vähene seostatus ettevõtlusega, mis on siiani paljuski realiseerunud läbi TA&I teenuste pakkumise Eestist väljapoole, st oluline kasvuressurss Eesti sees on täna kasutamata. Selle põhjuseks on nii ettevõtluse kui ka T&A süsteemi senine arengutee ning see väljendub ühelt poolt ettevõtluse madalas nõudluses T&A tegevuste järele ja teiselt poolt T&A süsteemi nõrgas missioon-orienteerituses kohaliku Eesti mõju saavutamisele. T&A ning kõrgharidussüsteem laiemalt peavad olema vahendiks majanduse struktuurimuutuste saavutamisel ning Eesti targal positsioneerimisel rahvusvahelises tööjaotuses.

Oluline on teaduse, kõrghariduse kvaliteedi ja rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmine koos kõrgkoolide ja teadusasutuste selgema profileerimise ja kompetentside koondamisega arvestades tööturu vajadusi ja võimalusi. Teatud valdkondade puhul on probleemiks teadlaste järelkasvu tagamine. Vaatamata doktorikraadi kaitsmiste arvu ja teadustöötajate osakaalu suurenemisele, on doktoriõppe tõhusus tagasihoidlik ja sellest ei piisa majanduse struktuuri

⁷ Statistikaamet, <http://www.stat.ee/65127>.

muutusteks ega ühiskonna vajaduste täitmiseks. Seejuures on oluline senisest enam toetada doktoriõpet koostöös ettevõtetega. Kuigi noorte huvi loodus- tehnoloogia- ja täppisteaduste (LTT) vastu on hakanud tõusma, on LTT erialadel kõrgkooli lõpetajate osakaal Eestis endiselt ebapiisav, mistõttu tuleb jätkata populariseerimistegevusi, vähendada väljalangevust ning parandada õppe kvaliteeti.

Lahendamist vajab ELi finantsperioodil 2007–2013 oluliselt paranenud TA&I taristu kasutuse jätkuv avamine ettevõtlusele. Ühelt poolt on siin väljakutseks Eesti ettevõtjate madal nõudlus ja rakendusvõimekus ning teisalt puudub täna Eesti teadusasutustes elluviidaval T&A tegevusel tihtilugu seos Eesti ettevõtjate vajadustega. Ettevõtete innovatsioonikulutused on suunatud tootmisprotsessi täiustamisele, mitte tootearendusele. Seetõttu tuleb jätkuvalt tähelepanu pöörata teadmussirdele ning teaduse, ettevõtjate ja neid ühendavate lülide (nõustajad) võrgustumisele. Samal ajal tuleb tähelepanu pöörata ka Eesti teaduse võimekusele osaleda lahenduste otsimisel globaalprobleemidele nt energeetika, tervishoiu, keskkonna vallas, mis on nii keerukad, et ükski riik eraldiseisvalt ei suudaks neid efektiivselt lahendada. See on vajalik, et Eesti saaks osa nn „suurte probleemide“ lahendamise tulemustest ja meil oleks paremad väljavaated rakendada neid oma majanduse ja ühiskonna hüvanguks. Teaduse tipptase ja võimekuse tõstmine on hädavajalikud ka kohaliku iseloomuga sotsiaalmajanduslikele väljakutsetele reageerimisel. Kuigi Eesti on taasiseseisvumise järel olnud teadustegevuse kvaliteedi parandamisel ja mahu kasvatamisel suhteliselt edukas, on Eesti mitmetes näitajates endiselt ELi keskmisest tasemest maas – näiteks ELi teaduse tipptaseme koondindikaator (EE 54% ELi keskmisest, 2010); Eesti edukus ELi teadus- ja arendustegevuse raamprogrammis (võidetud lepingute maht elaniku kohta, EE 87% ELi keskmisest, 2012); maailmas 10% enamsiteeritud teadusartikli hulka kuuluvate Eesti kõrgetasemeliste artiklite osakaal (EE 7,5%; ELi 10,9%, 2008); patentide arv, välisdoktorantide osakaal jm (vt *Innovation Union Scoreboard*). Et Eesti saaks osa rahvusvaheliste ühisalgatuste tulemustest ja et Eestil oleks paremad väljavaated rakendada neid oma majanduse ja ühiskonna hüvanguks, tuleb saavutada tihedam seos Euroopa teadus- ja kõrgharidusruumi ning Horisont 2020 algatustega (sh teadustegevuse ühiskavandamine, Balti ja Põhjala ühisruumi algatused) ja osaleda üleeuroopalistes TA taristutes (sh EFSRI).

Samuti on kitsaskohaks see, et ministeeriumide roll ühiskonna vajadustest lähtuvate teadusuuringute määratlemisel on üldiselt väike, ministeeriumidesisene ja -ülene koordineerimistegevus riigile vajaliku T&A tellimiseks on ebapiisav.

- 4) Tuleviku ärialades ja väärtusahelates osalemine.** Kõrgema lisandväärtuse saavutamiseks peab eeskätt kerkima ettevõtete võime ärimudeleid luua ja rakendada. Kasvuallikaid tasub eeskätt otsida suurima ülemaailmse kasvupotentsiaaliga ärialadelt: sh roheline äri, põllumajandus (sh kohalike bioloogiliste ressursside, sh väljapüütava kalavaru, efektiivsem ja täielik ärakasutamine ja biomajandus), hõbemajandus ning tervise- ja heaolutooted/-teenused, IT-lahenduste kasutamine ning loomemajanduse arendamine ja selle potentsiaali rakendamine teistel majandus- ja elualadel. Nimetatud valdkonnad on otseselt seotud nutika spetsialiseerumise valdkondadega: roheline äri ja põllumajandus panustavad otseselt nutika spetsialiseerumise valdkonda „Ressursside efektiivsem kasutamine“, hõbemajandus ja tervisetooted ning -teenused on otseselt seotud valdkonnaga „Tervisetehnoloogiad ja -teenused“, IT-lahenduste kasutamine kattub valdkonnaga „Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) horisontaalselt läbi teiste sektorite“. IT-lahenduste abil ainuüksi avaliku sektori info kasutamise või taaskasutamise majanduslik efekt võiks olla kuni 140 miljardit lisanduvat SKP-eurot aastas⁸. Eesti võimalused peituvad nii olemasolevate kui ka alles tekkivate väärtusahelatega liitumises ning olemasolevate ressursside senisest paremas ärakasutamises just eelpool nimetatud kõrge kasvupotentsiaaliga sektorites. Seejuures täpsem eelisarendatavate valdkondade valik peab toetuma nutika spetsialiseerumise

⁸ Euroopa Komisjon, Public Sector Information - Raw Data for New Services and Products (<http://bit.ly/wa4AR>).

metoodikale. Oluline on silmas pidada, et analüüsitöö ja ettevalmistamine peab toimuma just väärtusahelate perspektiivist lähtuvalt (st mitte seniste sektorite raames, sest toodete ja teenuste loomise protsess on juppideks lahti võetud ja üle maailma laiali paisatud). Võimalused tekivad nimelt jätkuvast töö ja äri jaotumisest üleilmsetes väärtusahelates, kus iga funktsiooni võitmise nimel käib tihe konkurents. Teadmispõhise majanduse eesliinil olemiseks tuleb Eestil vähemalt enda tugevusosaladel suuta võrgustuda ja koostööd teha maailmas laiemalt, eriti kui seniste läänemaailma T&A keskuste kõrvale tõuseb rohkem uusi tegijaid Aasiast. Põllumajanduse ja biomajanduse potentsiaali ärakasutamiseks tuleb senisest enam teha koostööd tootjate ja teadlaste vahel, et teadustulemused praktikas kasutust leiaksid. Sel eesmärgil rakendatakse Euroopa Innovatsiooni Partnerlust. Merenduse valdkonnas lähtutakse sinise kasvu põhimõtetest, leidmaks uusi kasvuallikaid nagu rannapiirkondades tegevuste mitmekesistamine ja rannaturismi arendamine. Vesiviljelussektoris on vaja keskenduda olemasolevate tootmismahude ärakasutamisele.

5) Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kui omaette suur kasvuvõimaluste kogum uute toodete-teenuste loomisel ja ärimudelite uuendamisel. IKT rakendamine omab positiivset mõju nii traditsioonilise majanduse teadmistemahukamaks muutmisel kui ka uute kasvuvõimaluste ja ärimudelite loomisel. Teadmispõhise majanduse üheks kasvu eelduseks on tervet Eestis kattev kiire lairibataristu, mis muu hulgas loob eeldusi e-teenuste arendamiseks ja aktiivsemaks kasutuseks nii avaliku kui ka erasektori poolt, nii riigisiselt kui ka riikide- ja ettevõtete vahelises koostöös. Euroopa katmine kiire lairibaühendusega toob võrreldes tänasega juurde umbes 4 miljonit uut töökohta ja investeeringud lairibavõrkudesse suurendavad SKPd 7% võrra⁹, aidates ühtlasi ellu viia Euroopa digitaalset tegevuskava. Euroopa Komisjon on digitaalse tegevuskava aastaaruandes juhtinud tähelepanu sellele, et lairibaühenduse kättesaadavus Eestis on ELi keskmisest omajagu madalam ning investeeringuid lairibasse tuleks seega jätkata.¹⁰ Perioodil 2007–2013 rajati Interneti lairibavõrgustikku ligikaudu kolmandiku ulatuses vajalikust mahust. Eesti 2020 tähtsustab IKT ja teiste võtmetehnoloogiate kui horisontaalsete valdkondade kasutamist teiste valdkondade protsesside parandamiseks või uute algatuste loomiseks.

Selline infoühiskonna taristu koosneb füüsilistest sidevõrkudest ning avaliku ja erasektori ühtsest teenusteruumist. Ühtse teenusteruumi all mõeldakse keskkonda ja koostööd avaliku ja erasektori vahel, mis toetub riigi infosüsteemi koosvõime lahenduste arendamisele viisil, mis võimaldab ja soodustab infovarade kasutamist ka erasektori poolt. Kuigi infoühiskonna toimimise eelduseks olev sidetaristu on enamikus Eesti piirkondades kättesaadav, on Eestis siiski palju kohti, kuhu kaasaegne internetiühendus ei ole veel jõudnud.¹¹ Majanduse kasvu, riigi arengu ja elanike heaolu saavutamiseks on tehnoloogiatrende ja elanike vajadusi arvestav taristu, mis täidab nii avaliku kui ka erasektori huve, võimaldades tootlikkuse kasvu mõlemas sektoris ning kõigil isikutel Eestis kasutada mis tahes ajal kiiret Interneti.

Infoühiskonna arenguks vajalik taristu hõlmab ka teenusteruumi, mille tuumaks on omakorda riigi infosüsteem. Kuigi Eesti omab positiivset e-riigi kuvandit (e-ID ja X-tee¹²) ja e-teenuste rakendamine avalikus sektoris on heal tasemel (lähtudes mh Euroopa E-valitsuse tegevuskavast), jääb Eestil just erinevate ärivaldkondi toetavate e-lahenduste (e-äri) ja e-kaubanduse võimaluste rakendamine kesiseks võrreldes muu Euroopaga. Ettevõtjate

⁹ Euroopa Komisjon, *The Impact of Broadband on Growth and Productivity*, 2008, (<http://bit.ly/dqSE5N>); Euroopa Komisjon, Euroopa digitaalne tegevuskava: olulised algatused, 2010 (<http://bit.ly/wR9jbB>).

¹⁰ Fikseeritud lairiba Internet oli kättesaadav 87,8%-le Eesti majapidamistest, samal ajal kui EL-i keskmine oli 95,5%.

¹¹ Eesti keskmine elanike tihedus on ca 30 inimest ruutkilomeetri kohta. Maapiirkondades on elanikke aga isegi alla 10 inimese ruutkilomeetri kohta.

¹² Riigi Infosüsteemi Ameti andmetel 2011. a seisuga on üle 100 andmekogu X-teega liitunud ja X-tee on kasutanud üle 100 000 organisatsiooni.

teadlikkus e-lahenduste ja IT-arendusega saadavatest eelistest on madal.¹³ Teisalt annab IKT rakendamine ettevõtetele konkurentsieeliseid info adekvaatsuse, täielikkuse ja saamise kiiruse näol, sest valdav osa ettevõtetele vajalikest andmetest on digitaalsel kujul ja peaaegu kõik tänapäeval toodetud tehnilised seadmed on võimelised olema võrgus. Kuna aga iga ettevõtte on kasutusele võtnud konkreetse tehnoloogilise platvormi, on sageli väljakutseks tagada sadade ettevõtete vahelise andmevahetuse toimimine ja süsteemide integreerimine, et saada kiiresti, paindlikult ja turvaliselt oma andmed, teenused ja seadmed ühendada. Ettevõtted üksi aga ei ole võimelised sellist ühtset (internetimajanduse) keskkonda rajama. Seepärast tuleb avalikul sektoril tähelepanu pöörata ettevõtete konkurentsivõimet toetava intelligentse internetimajanduse taristu arendamisele, mille olemuslikeks omadusteks on avatus, standardsus ja tehnoloogianeutraalsus. Eestil on veel suur kasvupotentsiaal piiriüleste e-teenuste ja e-kaubanduse arendamisel, mis eelkõige toetavad ettevõtete toimimist.

Allpool on toodud arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid, Euroopa 2020 ja Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärgid ning riigipõhised soovitusel:

Arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid:

- **teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine;**
- **info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine.**

Strateegia „Euroopa 2020“ peaesmärk	Hetkeolukord (Eesti)	Konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ kehtestatud 2020. aasta eesmärk
Teadus- ja arendustegevusse investeeritakse 3% kulutustest	2,37% SKPst 2011. aastal 2,19% SKPst 2012. aastal	3%
Töoga on hõivatud 75% elanikkonnast vanuses 20–64 aastat	70,1 % 2011. aastal 71,7 % 2012. aastal	76%

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 3. Jätkata jõupingutusi haridus- ja koolitussüsteemi paremaks vastavusseviimiseks tööturu vajadustega, kaasates sellesse protsessi veelgi rohkem tööturu osapooli ja rakendades sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks. Suurendada oluliselt madala kvalifikatsiooniga töötajate osalust elukestvas õppes. Tugevdada jõupingutusi teadustegevuse ja innovatsioonisüsteemide eelistamise ja rahvusvahelistamise edendamiseks ning süvendada ettevõtjate, kõrgkoolide ja teadusasutuste koostööd.

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 4. Parandada energiatõhusust, eelkõige transpordi- ja eluasemesektoris, ning suurendada keskkonnastiimuleid seoses sõidukite ja jäätmetega. Kiirendada piiriüleste energiaühenduste arendamist, et mitmekesistada energiaallikaid ja soodustada konkurentsi energiaturul.

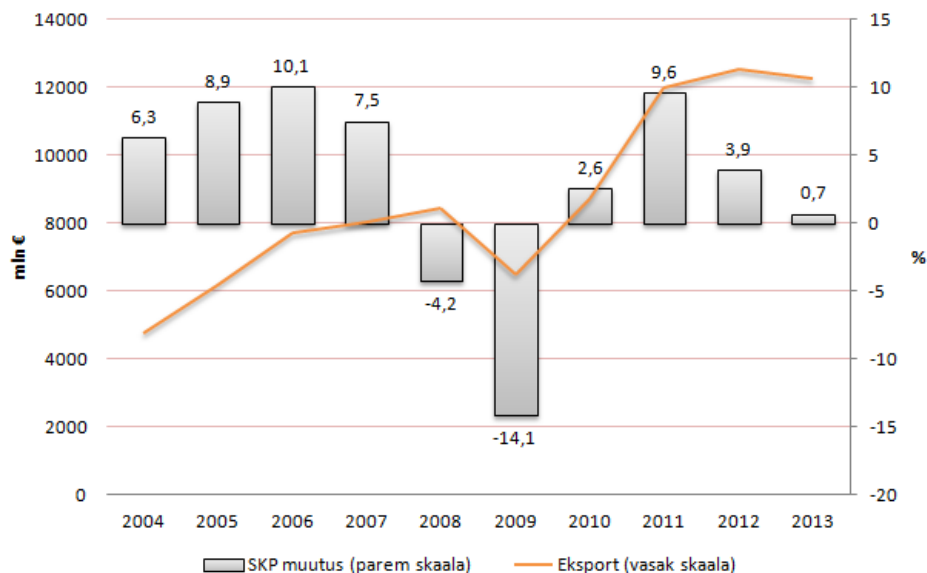
¹³ AS PricewaterhouseCoopers Advisors, E-äri ja e-kaubanduse kasutamine Eestis ja kasutamise laiendamise võimalused (http://www.mkm.ee/public/Lopparuanne_-_E-ari_ja_e-kaubandus_1_6_avalik_2013.pdf).

1.1.2.2. Eesti ettevõtete ekspordivõime ja kasvupotentsiaali tõstmine

Eesti siseturg on väike, mistõttu on eksport majanduse arenguks võtmetähtsusega ka tulevikus. Seejuures ei saa pikaajaliselt loota enam kulueelisele, millel tänane majandus üsna olulises osas tugineb. Ohuteguriks on ka seni üsna kitsas ekspordibaas ning kui mõned suuremad eksportijad lahkuvad, siis see mõjutab märkimisväärselt ka Eesti ekspordinäitajaid. Turismi teenuste ekspordi kasvu piirab Eesti kui reisisihi vähene tuntus ning selgesti eristuv maine. Välisurgudele laienemine ja seal tegutsemine eeldab ka kapitali olemasolu, mille pärast käib ühe tihenev globaalne konkurents.

Sekkumist vajavad tegurid ja kasvu võimaldajad:

- 1) Eksportivate ettevõtete väike osakaal.** Eesti majanduse taastumine käesolevast kriisist on toimunud ekspordi toel (vt joonis 2), mille osatähtsus ulatus 2011. aastal 93%-ni jooksevhindades arvatud SKP-st ja mille valdav osa sellest kujunes ettevõtlussektoris, mis andis ligi 90% kogu lisandväärtuse juurdekasvust¹⁴. Konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ on seatud eesmärgiks kasvatada Eesti ekspordi osatähtsus maailmakaubanduses 2020. aastaks 0,110%-ni SKPst, mistõttu suureneb ekspordi osakaal üle 120% SKPst. Eesmärkide saavutamise eelduseks on, et Eesti ekspordimahud peavad kasvama maailma keskmisest kasvutempost 2-3 protsendipunkti võrra kiiremini.

Joonis 2. Eesti SKP ja ekspordi muutus.

Allikas: Eesti Pank ja Statistikaamet.

Siiski, enamik aktiivsetest ettevõtetest Eestis tegutseb koduturul ning eksportivaid ettevõtteid on vaid 16% ettevõtete koguarvust¹⁵. Tugevama ekspordipotentsiaaliga on suuremad, üle 20 töötajaga ettevõtted, mis annavad 72% ekspordi kogumüügitulust, üldarvust on neid alla 10%¹⁶. Sisemaise turu väiksuse tõttu on eksport Eesti majanduse arengus ka tulevikus võtmetähtsusega ning välisriikides tegutsemise edukus saab paljudele ettevõtetele kriitiliseks edufaktoriks. Eesti ettevõtete ekspordivõimet vähendavad madal teadlikkus rahvusvahelistumisest, väikesed tootmisvõimsused, napp kogemus rahvusvahelistel turgudel tegutsemisest, suured kulud välisurgudel tegutsemise alustamisel ning vähene koostöövõime.

¹⁴ Statistikaamet.

¹⁵ Statistikaamet, Maksu- ja Tolliamet.

¹⁶ Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, Eesti Konjukturiinstituut 2010, Eesti ettevõtete ekspordiprobleemide uuring.

2) **Kitsas ja kulueelistel põhinev ekspordibaas.** Oluline on laiendada ekspordi sihtturgude geograafilist ulatust ning mitmekesistada tooteid ja teenuseid, mis võimaldavad luua kõrgemat lisandväärtust. Seni on eksport olulises osas põhinenud kulueelistel, madala lisandväärtusega allhankel ja vähestel ettevõtetel. Need tegurid edasist kasvu ei soodusta. Kuigi Eesti ekspordimahud on jõudsalt kasvanud, ei ole samaväärselt kasvanud ekspordivate sektorite väärtusahelas Eestist tarnitav osa, mis tegelikkuses vähendab ekspordi kui majandusarengu mootori potentsiaali. Selle tulemusena on ekspordivate sektorite väärtusahelates impordi osakaal väga kõrge. Kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste kasvu piiravad vähesed turundusoskused, tarbijaturgude kehv tundmine, kitsas kontaktvõrgustik välismaal ja halvasti kaitstud toodete ja teenuste intellektuaalsed omandiõigused.

Selleks, et Eesti põllumajandustootjad oleksid oma kaupadega maailmaturul konkurentsivõimelised, tuleb neil jätkuvalt tõsta oma tootlikkust. Seega on oluline panustada teadustöösse ning nõuandesse, mis aitaksid tõsta põllumajandustootjate tootlikkust. Kalandussektor on küll juba praegu orienteeritud peamiselt ekspordile, kuid peamiste eksporditurgede ebastabiilsuse tõttu on oluline uute stabiilsete turgude leidmine. Selle üheks eelduseks on kõrgema lisandväärtuse andmine ning uute toodete väljatootamine, sh vesiviljelussektoris.

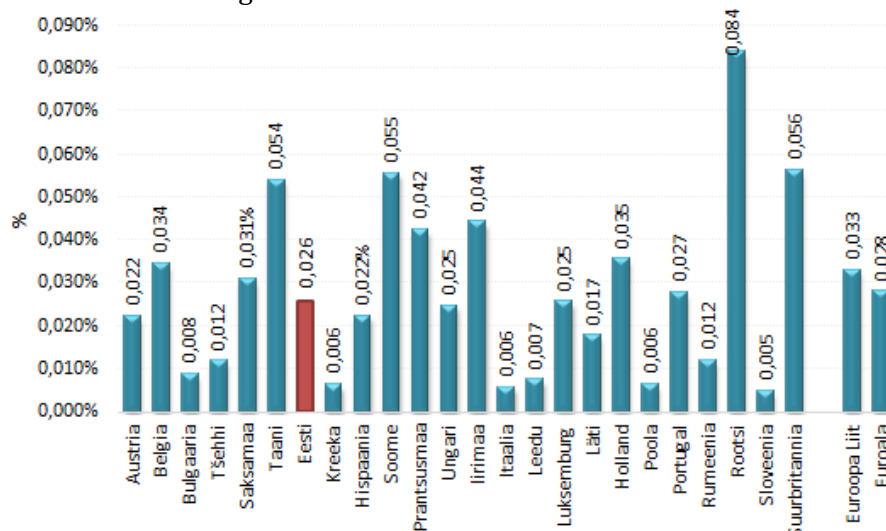
Joonis 3. Ekspordi ja tööjõu tootlikkuse kasv.

Allikas: OECD.

3) **Kapitalile ligipääsu parandamine ja välisinvesteeringute suurendamine.** Eesti vajab kasvu jätkumiseks, uute töökohtade tekkeks ja ärialade arendamiseks olulises mahus investeeringuid, sh välisinvesteeringuid, sest ainult enda allikatest Eesti kasvuvõimaluste kasutamisest tekkivate vajaduste katteks ei piisa. Ligipääs kapitalile on kriitilise tähtsusega eelkõige väikese- ja keskmise suurusega ettevõtetele. Euroopa Keskpannga 2011. a uuringu¹⁷ kohaselt nimetasid 16% euroala ettevõtjatest ligipääsu kapitalile kõige kriitilisemaks probleemiks. Samas on kiirelt karmistumas rahvusvaheline konkurents väliskapitali pärast, kuna võlaprobleemides riigid vajavad hädasti uusi kapitaliallikaid kasvu toetavate investeeringute tegemiseks ja seniste võlgade teenindamiseks. Laenukapitali kõrval ja asemel tuleb rohkem tähelepanu pöörata teistele kapitali allikatele. Näiteks riskikapitali investeeringuid tehakse Balti riikidesse ligi neli korda vähem kui euroalal keskmiselt.

17 ECB, 2011, Survey on the Access to Finance of Small and Medium-Sized enterprises in the Euro Area (<http://www.ecb.int/pub/pdf/other/accesstofinancesmallmediumsizedenterprises201112en.pdf?d99f51892ebff93d1fa9c10d6f8611c1>).

Ebapiisav omakapitaliinvesteeringute pakkumine Eestis, mis viib konkurentsi puudumiseni investeeringute pakkumise turul ja ettevõtete puuduliku finantseerimiseni, tuli välja ka „Kapitali kättesaadavuse uuringust“¹⁸.

Joonis 4. Riskikapitali investeeringud suhtena SKPsse (2007-2012 a. keskmine)

Allikas: EVCA, Eurostat.

Välisinvestorid on seni olnud Eesti majanduskasvu mootoriks nii vajalike investeeringute rahastamise kui ka lisandunud turukanalite, teadmiste ja tehnoloogiaga. Edaspidi tuleb nende lisandumiseks rohkem pingutada, kuivõrd üldises kapitalipuuduses meelitavad maailma riigid välisinvestoreid üha aktiivsemalt. Seejuures tuleb arvestada, et enamik kapitali liigub Aasia jt tärkavate majanduste poole või nende vahel.

Allpool on toodud arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid, Euroopa 2020 ja Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärgid ning riigipõhised soovitusel:

Arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid:

- teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine;
- VKEde ja põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine;
- kestva ja kvaliteetse tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.

Strateegia „Euroopa 2020“ peaesmärk	Hetkeolukord (Eesti)	Konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ kehtestatud 2020. aasta eesmärk
Teadus- ja arendustegevusse investeeritakse 3% kulutustest	2,37% SKPst 2011. aastal 2,19% SKPst 2012. aastal	3%
Töoga on hõivatud 75% elanikkonnast vanuses 20–64 aastat	70,1% 2011. aastal, 71,7% 2012. aastal	76%

¹⁸ Ernst&Young, 2013, Kapitali kättesaadavuse uuring, http://www.eas.ee/images/doc/sihtasutusest/uuringud/ettevotlus/Kapitali_kattesaadavuse_uuring.pdf.

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 3. Jätkata jõupingutusi haridus- ja koolitussüsteemi paremaks vastavusseviimiseks tööturu vajadustega, kaasates sellesse protsessi veelgi rohkem tööturu osapooli ja rakendades sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks. Suurendada oluliselt madala kvalifikatsiooniga töötajate osalust elukestvas õppes. Tugevdada jõupingutusi teadustegevuse ja innovatsioonisüsteemide eelistamise ja rahvusvahelistamise edendamiseks ning süvendada ettevõtjate, kõrgkoolide ja teadusasutuste koostööd.

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 4. Parandada energiatõhusust, eelkõige transpordi- ja eluasemesektoris, ning suurendada keskkonnastiimuleid seoses sõidukite ja jäätmetega. Kiirendada piiriüleste energiaühenduste arendamist, et mitmekesistada energiaallikaid ja soodustada konkurentsi energiaturul.

1.1.2.3. Tõhusama loodusvarade kasutusega ning vähesema energia- ja süsinikumahukusega majandus

Loodusressursside piiratus ja kättesaadavuse halvenemine on konfliktis riikide kasvuvajadustega ja suurendab edaspidi kogu maailmas riikidevahelist konkurentsi ressursside pärast nii regioonide vahel kui ka sees. Loodusressursside nappus nõrgestab riigi positsiooni rahvusvahelises konkurentsis, kui seda ei kompenseerita väiksema ressursimahukuse ja suurema tõhususega. Globaalne majanduskasv suurendab nõudlust loodusressursside järele, ent ressursside piiratus tekitab ühtlasi vajaduse leida loodust vähem koormavaid kasvumudeleid, kuna loodusvarade intensiivne ja jätkusuutmatu kasutus põhjustab loodus- ja elukeskkonna kiire halvenemise. Seetõttu on majanduskasvu lahtisidumine suurenevast ressursikasutusest (sh energiakasutusest) üleilmne vajadus. Oluline on tagada loodusressursside (sh maa) eesmärgipärane, keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav kasutamine ning muuta keskkonnahoid loodusväärtuste säilimiseks üha teadmistepõhisemaks ja lõimitumaks teiste valdkondadega.

Ligipääs fossiilsetele energiaallikatele on seni olnud oluline komponent riikide majanduskasvus, nende kasutuselevõtt ja efektiivsem kasutamine on võimaldanud siiani kasvupiire laiendada. Kuna fossiilsete energiaallikate varu on pidevalt vähenemas, mõjutab riigi konkurentsivõimet üha enam erinevate sektorite võime saavutada energiasäästu, teadus- ja arendustegevus fossiilsete allikate tõhusamaks kasutuseks, üleminek taastuvenergia kasutusele uute energiaallikate, tehnoloogiate ja lahenduste kasutuselevõtu kaudu ning keskkonnasäästliku ja tõhusa energiavarustuse olemasolu.

Linnapiirkondade rolli vähese CO₂-heitega majandusele üleminekul on kirjeldatud peatükkides 1.1.2.4. ja 1.1.3.

Sekkumist vajavad tegurid ja kasvu võimaldajad:

Majanduse ressursitõhusus on madal ning majandusarenguga suurenevad jätkuvalt selgelt loodusressursside (sh põlevkivi ja ehitusmaavarad) kasutus, jäätmeteke ja negatiivsed keskkonnamõjud. 2010. aastal oli Eesti ressursitootlikkus 0,38 (eurot kilogrammi¹⁹ kohta), samas kui ELi keskmine oli 1,64²⁰. Ressursitõhususe suurendamine on üks Eesti 2020 prioriteete. Kasvav osa tootmisest peab põhinema eelkõige toormaterjalide kasutusel ja jäätmetekke vähendamisel, jäätmete enamal taaskasutusel, ringlussevõtul ja korduskasutusel, mitte loodusressursside kasutamise laiendamisel. Kuigi 2011. aastal kasvas jäätmete taaskasutamine 55 protsendini²¹, ei ole ringlussevõtt ja korduskasutus nii kiiresti edenenu ning teha tuleb suuri pingutusi, et saavutada 2020. aastaks olme- ja ehitusjäätmete ringlussevõtu ning taaskasutuse sihte. Majanduse ressursitõhususe suurendamine, sh

¹⁹ Materjali kogus.

²⁰ Eurostat.

²¹ Statistikaamet.

ökoinnovatsiooni kaudu, on elanike ja ettevõtete vajaduste rahuldamise kõrval oluline ka kliimamuutuste leevendamiseks ja nendega kohanemiseks. Roheliste ja vähem CO₂-heiteid tekitavate tehnoloogiate arendamise ja kasutuselevõtuga tuleb luua uusi ettevõtlus- ja tööhõivevõimalusi, säilitada puhas keskkonda ning võidelda kliimamuutuste vastu.

- 1) **Puhta ja loomuliku loodus- ja elukeskkonna säilitamine** muutub üha enam ka Eesti eeliseks, kuna tõhusama ressursikasutusega ja loodussõbralikum äritegevus on globaalsel tasandil toimuva keskkonnaolude halvenemise olukorras muutumas üheks konkurentsivõime tuumikteguriks. Samas oli aastal 2010 Eesti avaliku sektori kulutused keskkonnakaitsele 0,16 protsenti SKP-st²², mis oli ELi üks madalaimaid näitajaid (ligikaudu 23% ELi keskmisest näitajast). Jätkuvalt tuleb tähtsustada üldist ökosüsteemiteenuste säilitamist ning taastamist.

Elurikkus kui looduskapital mõjutab oluliselt Eesti konkurentsivõimet, kuna pakub majandustegevuseks vajalikke ökosüsteemi teenuseid (nt tolmeldamine ja vee puhastamine) ning elurikkuse vähenemine ohustab nende teenuste pakkumist. Ohustatud liikide ja elupaikade soodsa seisundi tagamine on eesmärgiks seatud ka ELi loodusdirektiivi ja linnudirektiivi eesmärgiks. ELi elurikkuse strateegia kohaselt peab 2020. aastaks 100% elupaigatüüpidel ja 50% liikidel olema soodne või paranenud seisund (2013. a hinnati Eestis soodsa seisundis olevaks ainult 53% liikidest ja 52% elupaigatüüpidest). Liikide ja elupaikade seisundi parandamiseks tuleb oluliselt edendada üleeuroopalise kaitsealade võrgustiku Natura 2000 kaitse tõhusamat korraldust (sh nii elupaikade taastamist kui ka jätkusuutlikku infrastruktuuri) ning selle sidususe tagamist, mis omakorda aitab kaasa ökosüsteemi teenuste kvaliteedi parandamisele. Sellele suunatud vajadused on prioriseeritud Looduskaitse arengukava 2020 alusel koostatud ja Euroopa Komisjonile esitatud Natura 2000 rahastamise tegevuskavale (*Prioritized Action Framework - PAF*) tuginedes.

Eesti märgaladest üle 6000 hektari on rikutud veeökosüsteemi ja hürdomorfoloogilise veerežiimiga turbaalad, millel pole enam kaevandamisväärtet turbavaru ja mis pole ka looduslikult taastaimestunud. Märgalad on oluline osa veeökosüsteemist ning on otseselt seotud veekogude hea seisundi saavutamisega. Ilma taastaimestumata on nimetatud aladel kõrge CO₂-heide.

Eestis on ka jätkuvalt riikliku tähtsuse ja suure negatiivse keskkonnamõjuga korrastamata jääkreostusobjekte, mis reostavad põhjaveid. Seetõttu on oluline nendel aladel saaste ja ohuallikad likvideerida, et põhjavesi saaks edaspidi ise looduslikult puhastuda. Investeeringud rohevõrgustikku, sealhulgas poollooduslike koosluste säilitamisse ning saastunud alade (jääkreostusobjektid, sh A-kategooria jäätmeoidla, ja mahajäetud turbatootmisalad) ja veekogude tervendamisse (sh tegelemine veemajanduskavas määratletud oluliste surveteguritega), on vajalik, et ennetada ökosüsteemide teenuste kaost tulenevaid kulutusi alternatiividele, kaitsta põhjaveevarusid, vähendada valglinnastumist ja hoida maapiirkonnad elujõulistena. Samuti pakub see uusi võimalusi töökohtade ja täiendava tulu loomisel uute alade kasutuselevõtu kaudu (eriti maapiirkondades).

- 2) **Eesti huvides on vähendada nii Läänemere reostuskoormust kui ka panustada piirkondlikku koostöösse Läänemere merekeskkonna kaitseks**, kuivõrd Läänemeri oma suhteliselt kinnise mere ja vähese veevahetusega on üks kergemini haavatavaid mereveekogusid. Läänemere ja siseveekogude eutrofeerumist ja saastumist põhjustavad pinna- ja põhjavee sattunud amortiseerunud reoveesüsteemidest tulev reovesi ning saastunud pinnasega aladelt leostuvad saasteained. Seni tehtud ja tehtavatele mahukatele investeeringutele vaatamata ei suuda Eesti veemajanduse valdkonnas veel täiel määral täita ELi veepoliitika raamdirektiivi, joogivee ja asulareovee puhastamise direktiivide ning HELCOMi Läänemere tegevuskavas seatud nõudeid ning tagada elanikele nõuetekohast joogivett ja tekkiva reovee kokkukogumist ja puhastamist. Kogu Eesti territoorium on määratud reostustundlikuks suublaks ja üle poole Eesti territooriumist on kaitsmata või

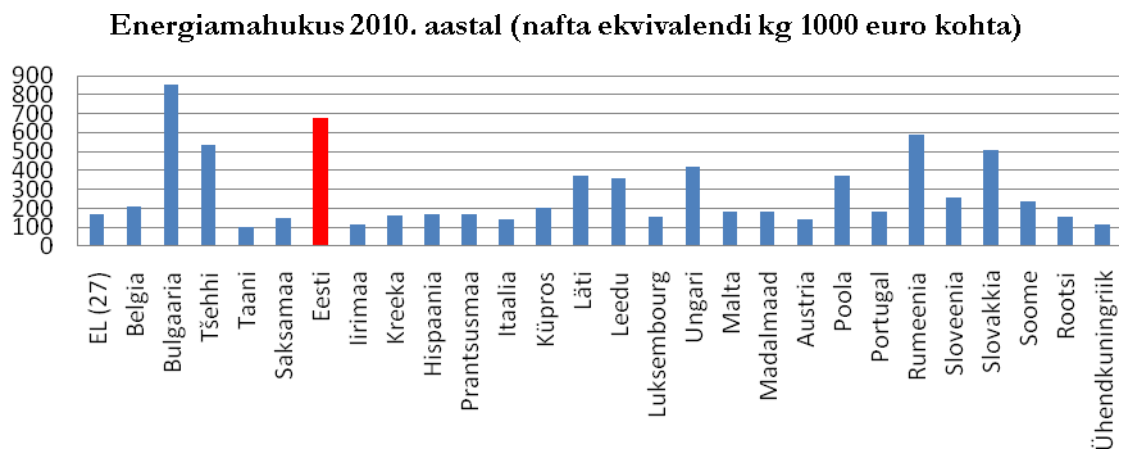
²² Eurostat.

nõrgalt kaitstud põhjaveega ala, mistõttu on vajalik tagada veemajanduse infrastruktuuri nõuetekohasus ja investeerida veemajanduse infrastruktuuri arendamisse. Läänemerd ohustab ka Läänemerd laevaliiklus, mis on üks intensiivsemaid maailmas ning kasvab jätkuvalt seoses Venemaa suurte kaubasadamate arendamisega. Seetõttu on oluline vähendada laevadelt merre sattuvat reostust. Efektiivsel merereostuse tõrjel ja kahjutustamisel on esmatähtsusega merereostuse tõhus ja kiire seire ja avastamine. Eesti võimekus on ka pärast perioodil 2007-2013 tehtud investeeringuid 50% tasemest, mis on kriitiliselt vajalik merereostamise kontrolli all hoidmiseks ja tõhusaks vähendamiseks. Samuti tuleb kaardistada mereprügi koristamise võimalusi ning uurida nende praktilisust ranna- ja sisevete kalanduse meetmete raames. Mereala kasutamise ruumilisel planeerimisel ja merekeskkonna teadmispõhiseks kaitseks tuleb senisest enam tugineda uuringutele, mis käsitlevad erinevate kavandatavate tegevuste mõju vee-elusloodusele ja merekeskkonnale, ning parandada uuringutevahelist sidusust.

Sekkumised on vajalikud, saavutamaks Läänemere strateegia alaeesmärki „kaitsta Läänemerd“ ja panustamaks prioriteetsesse valdkonda „vähendada merre sattuvate toitainete koguseid vastuvõetava tasemeni“ ning HELCOMi kohustuste täitmisel. Investeeringute tegemisel tuleb järgida „saastaja maksab“- ja „kasutaja maksab“-printsipi ning projektide hindamisel ja elluviimisel järgida kulupõhist veeteenuse hinnastamist, mis tagaks veemajanduse infrastruktuuri efektiivsuse ning rahastamise jätkusuutlikkuse.

- 3) **Kalavarude kasutamine maksimaalse jätkusuutliku saagikuse tasemel ja kalavarude hea seisundi tagamine** on kalandussektori jätkusuutlikkuse eelduseks. See võimaldab saada pikaajaliselt stabiilseid ja suuremaid saake, kindlustades ühtlasi kalavarude loodusliku taastootmisvõime. Heas seisus kalavarude kasutamine vähendab ka kulutusi kalapüügil, panustades kalandusega tegelevate isikute võimesse oma ettevõtlusesse investeerida. Suure osa Läänemere rahvusvaheliselt reguleeritavate kalavarude kasutamisel (kilu, räim, tursk) on 2013. aastaks jõutud maksimaalse jätkusuutliku saagikuse tasemele, samas on jätkuvalt madalseisus olevaid kalavarusid (lõhe, angerjas) ning mitmete kalavarude olukord on halb (ahven, koha). Kalavarude säästliku kasutamise tagamiseks tuleb kalavarude seisundi hindamise alusel koostada teadmuspõhiselt pikaajalised kalavarude kasutamise kavad ning neist lähtuda. Siirde- ja poolsiirdekalade varude taastumist pärsib kudealade vähenemine rändeteede tõkestatuse tõttu, mistõttu tuleb avada kalanduse seisukohalt olulistel jõgedel kalade läbipääsud kudealadele ning kalade elupaikade laiendamiseks taastada koelmuid. Ohustatud kalaliikide varude taastamiseks on vaja jätkata veekogudesse kalakasvatustes kasvatatud kalade noorjärkude asustamist, arvestades seejuures looduses geneetilise mitmekesisuse säilitamise vajadusega. Kalavarude madalseisu probleemi lahendamiseks tuleb ka arendada selektiivseid püügivahendeid ja püügimeetodeid ning rakendada tagasiheite keeldu, luues võimalused soovimatu kaaspüügi maaletoomiseks ja selle kasutamiseks eelkõige inimtoiduks. Ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks tuleb tagada piisav järelevalve võimekus ning tõsta ühiskonna teadlikkust säästvast kalapüügist.
- 4) Terved, mitmekesised ja toimivad ökosüsteemid on vajalikud ka kliimamuutuste leevendamiseks ja nendega kohanemiseks, kuivõrd kliimamuutused suurendavad magevee nappust ja põhjustavad muu hulgas üleujutusi ning metsa- ja pinnasetulekahjusid. Selliste mõjudega kohanemine ning **kliimariskide ennetamine** vajab Eestis süsteemsemat lähenemist. Suur osa riigi meteoroloogilise ja hüdroloogilise seire infrastruktuurist on tehniliselt vananenud või jõuab lähiaastatel oma eluea piirile. Seetõttu tuleb kliimamuutustest põhjustatud hädaolukordade ennetamiseks arendada varajasi hoiatussüsteeme ja tagada meteoroloogilise ja hüdroloogilise seire jätkusuutlikkus. Üha sagedevate loodusnähtustest põhjustatud tulekahjude, metsamassiivide põlengute kustutamise keerukuse ja tulekahjudest tingitud omanikele ja keskkonnale tekitatava kahju tõttu on vaja kasvatada päästetehnika efektiivsust ja võimsust.

- 5) **Eesti majanduse energiamahukus on üks kõrgemaid ELs.** 2010. aastal oli Eesti ELs selle näitaja alusel 2. kohal²³. Osaliselt on see tingitud tootmisstruktuurist, mis hõlmab suuresti energiamahukaid sektoreid ja tööstusharusid (sh ressursimahukad allhanked). Teine oluline tegur on sektorite ja hoonete vähene energiatõhusus. Perioodil 2007–2013 investeeriti peamiselt korterelamute energiasäästu ja osaliselt ka taastuenergia kasutuse edendamisse. Kõrge energiasäästu potentsiaali tõttu on otstarbekas jätkata elamumajanduse energiasäästu toetamist. Eesti 2020 näeb ette, et energiatõhususe suurendamiseks tuleb jätkuvalt kasutusele võtta energiasäästu meetmeid lisaks suurettevõtetele ka väikese ja keskmise suurusega ettevõtetes, sh kasvuhoonegaaside kauplemissüsteemiga hõlmamata ettevõtetes ning soodustada energiasäästu saavutamist elamufondis. Energiatõhususe kasv on ka oluline ELi kliimapoliitika võtmevaldkond, et vähendada kasvuhoonegaaside heitkogust ja negatiivset mõju kliimale ning see on ka üks Euroopa Komisjoni 2012. ja 2013. aasta riigipõhiseid soovitusi.

Joonis 5. Eesti majanduse energiamahukus.

Allikas: Eurostat.

- 6) **Energeetika jätkusuutlikkuse ja pideva energiavarustuse tagamiseks** tuleb saavutada olukord, kus ühegi energiaallika osakaal energiabilansis ei ületa 50%. Eesti energiasektor on ELi riikide hulgas üks süsinikumahukamaid eelkõige põlevkivikasutuse tõttu. ELi riikide seas oli Eesti 2009. aastal 2. kohal (inimese kohta emiteeritud CO₂ heitkoguse alusel)²⁴. 2011. a toodeti ligikaudu 90% Eestis tarbitavast elektrienergiast põlevkivist²⁵, samas kui kogu taastuvatest energiaallikatest toodetud energia moodustas 2011. aastal ligikaudu 25,9% lõpptarbimisest.²⁶ Põlevkivi tootmine on viimastel aastatel hakanud suurenema, kuid ühe fossiilse energiaallika sedavõrd suur osakaal riigi energiabilansis pole otstarbekas, kuna see on seotud energiajulgeoleku, varustuskindluse, keskkonnakaitse ja energiaturu riskidega. Energiaportfelli **mitmekesistamine peab hõlmama nii elektri ja soojuse koostootmise** laiendamist, taastuenergiaallikate osakaalu suurendamist eelkõige transpordis ja energiatootmises (sh biomassil ja jäätmetel põhineva energeetika arendamist) kui ka põlevkivijaamade tõhusamaks rekonstrueerimist. Energiaallikate kasutuse mitmekesistamise ja energiajulgeoleku seisukohast on oluline piisavate energiaühenduste rajamine ning

²³ Eurostat.

²⁴ Eurostat.

²⁵ Elering.

²⁶ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

varuvõimsuse vajaduse kriitiline ülevaatamine. Selleks on muu hulgas vajalik uute tehnoloogiate alane uurimis- ja arendustöö ning nende kasutuselevõtt.

- 7) **Fossiilkütuste kättesaadavuse probleemide ja energiasektori negatiivset keskkonnamõju leevendamiseks** ning uute ärivõimaluste loomiseks tuleb edendada energiatehnoloogiate (eriti energiasäästu lahenduste) jätkuvat arengut ja hajusat energiatootmist, kuivõrd energiatootmise hajutatud ja energiakandjate mitmekesisus loob võimalusi ettevõtluks, eriti ettevõtjatele ja elanikele maapiirkondades, kus vajalik energiaressurs on kohapeal kättesaadav. Kaaluda tuleb ka avameretuuleenergia tootmise võimalusi. Taastuvenergia edendamist tähtsustatakse samuti nii Eesti 2020 kui ka Euroopa Komisjoni 2012. ja 2013. aasta riigipõhistes soovituses.

Allpool on toodud arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid, Euroopa 2020 ja Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärgid ning riigipõhised soovitusel:

Arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid:

- vähese CO₂-heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites;
- kliimamuutustega kohanemise, riskiennetamise ja -juhtimise edendamine;
- keskkonnanõid ja keskkonnakaitse ning ressursitõhususe edendamine.

Strateegia „Euroopa 2020“ peaesmärk	Hetkeolukord	Konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ kehtestatud 2020. aasta eesmärk
Teadus- ja arendustegevusse investeeritakse 3% kulutustest	2,37% SKPst 2011. aastal 2,19% SKPst 2012. aastal	3%
Energiatõhusust suurendatakse 20% (primaarenergia kokkuhoid 368 miljonit tonni naftaekvivalenti)	(2010. aasta energia lõpptarbimine = 2,82 miljonit tonni naftaekvivalenti)	(2020. aasta energia lõpptarbimine = 2,82 miljonit tonni naftaekvivalenti)
Kasvuhoonegaaside heitkogust vähendatakse 20% võrreldes 1990. aastaga ²⁷	+6 % (2010. aasta heitkogused võrreldes 2005. aastaga)	+11 % (riiklik siduv eesmärk heitkogustega kauplemise süsteemi väliste sektorite puhul võrreldes 2005. aastaga)
20% energiast saadakse taastuvatest energiaallikatest	24,6% 2010. aastal, 25,9% 2011. aastal	25%
Tööga on hõivatud 75% elanikkonnast vanuses 20–64 aastat	70,1% 2011. aastal, 71,7% 2012. aastal	76%

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 3. Jätkata jõupingutusi haridus- ja koolitussüsteemi paremaks vastavusseviimiseks tööturu vajadustega, kaasates sellesse protsessi veelgi rohkem tööturu osapooli ja rakendades sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks. Suurendada oluliselt madala kvalifikatsiooniga töötajate osalust elukestvas õppes. Suurendada pingutusi teadus- ja innovatsioonisüsteemi prioriseerimisel ja rahvusvahelistamisel ning

²⁷ Sobivate tingimuste korral 30%.

tugevdada koostööd äri sektori, kõrghariduse ja teadusasutuste vahel.

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 4. Parandada energiatõhusust, eelkõige transpordi- ja eluasemesektoris, ning suurendada keskkonnastiimuleid seoses sõidukite ja jäätmetega. Kiirendada piiriüleste energiaühenduste arendamist, et mitmekesistada energiaallikaid ja soodustada konkurentsi energiaturul.

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 5. Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.

1.1.2.4. Inimeste ja kaupade jätkusuutlike ühendus- ja liikumisvõimaluste parandamine

Eesti konkurentsivõime seisukohast on head kohalikud, riigisisised ja rahvusvahelised ühendused ja liikumisvõimalused hädavajalikud. Lahendada tuleb elanike vajadus elu- ja töökoha vahel liikumiseks ning avalike teenusteni jõudmiseks (sh avada paremini tänaseks ebapiisavalt kasutatud kergliikluse potentsiaal) ning ettevõtete vajadus kaubaveoks. Väärtusahelate rahvusvahelistumine ja kasvav konkurents inim- ja finantskapitali pärast nõuab, et liikumine Eesti siseselt ning Eestisse ja siit välja on kiire, soodne ja mugav. Paremate transpordi- ja sideühenduste loomine on väga oluline ka teenuste ja töövõimaluste ühtlasema kättesaadavuse tagamiseks ning toimepiirkondade²⁸ paremaks sidustamiseks, luues sellega täiendavad eeldused territoriaalse arengu paremaks tasakaalustamiseks ja panustades muu hulgas EL Läänemere strateegia eesmärkidesse.

Sekkumist vajavad tegurid ja kasvu võimaldajad:

1) Paremate ühenduste loomine on vajalik elanikele, ettevõtjatele ja toetab majanduse struktuuri muutmist. Globaalsetes väärtusahelates osalemiseks on vältimatu kvaliteetsete ühenduste olemasolu. Perioodil 2007–2013 investeeriti nii maantee-, raudtee-, mere- kui ka õhutranspordi infrastruktuuri, parandades ühendusvõimalusi ning suurendades transpordisüsteemi ohutust ja usaldusväärsust. Seatud eesmärgid valdavalt täideti, erandiks ühistranspordi kasutusega seotud näitajad. Samades suundades on investeeringud vajalikud ka perioodil 2014-2020, ent eelmise perioodi kogemusele tuginedes tuleb investeeringuobjektide valiku kõrval senisest enam tähelepanu pöörata nende konkreetsetele lahendustele, mis vastaksid vajadusele optimaalselt ning võimaldaksid tulevikus jätkusuutlikku kasutust.

Perioodi 2007-2013 tegevuste edukale elluviimisele tuginedes on jätkuvalt parandamisruumi nii lennuühenduste, maismaaühenduste kui ka transpordiliikide vaheliste üleminekute osas, arvestades mh ka rahvusvaheliste reisi- ja kaubateede muutustega. Näiteks lennuühenduste mõju SKP kasvule on erinevatel uuringutel 4%-7%²⁹. Transpordiühenduste edasine parandamine eeldab tihedat koostööd kõigi naabritega, mh piiriületusküsimustes Venemaaga, Rail Balticu kiire raudteeühenduse teemal Läti, Leedu, Poola ja Soomega, võimaliku rongipraamiliikluse teemal Soomega jne. Teedetaristu arendamisel tuleb fookus suunata liiklusohutuse suurendamisele ning lühemate ja usaldusväärsemate ühendusaegade tagamisele (sh piiriületus Venemaaga). Selliselt on võimalik parandada ettevõtete ligipääsu olulistele turgudele (sh üle EL välispiiri) ning inimeste liikumisvõimalusi. Samal põhjusel ja regionaalset aspekti arvestades on vajalik täiendavalt investeerida meretranspordiühendustesse (eelkõige mandri ja saarte vahelised ühendused), panustades seeläbi kaudset ka nn sinise kasvu eesmärkidesse. Reisirongiliikluse konkurentsivõime

²⁸ Territooriumid, mille siseselt toimub aktiivne igapäevane liikumine kodu, töö- ja teenuste tarbimise koha vahel. Üldjuhul mõeldakse keskuse ja tagamaa vahelise tööalase pendelrände intensiivsuse kaudu.

²⁹ Estonian Air, majandusaasta aruanne 2011 (http://estonian-air.ee/public/Annual_Reports/Annual_Report_2011.pdf).

tõstmiseks on vaja jätkata ühendusaegade vähendamist, parandamaks nii riigisiseseid kui ka rahvusvahelisi ühendusi ja suurendamaks seeläbi konkurentsivõimet. Tallinna lennujaama investeeringuvajadused seonduvad eelkõige ohutuse ja keskkonnaküsimustega, vähendamaks lennutranspordi negatiivset keskkonnamõju Tallinna piirkonnas, võimaldades ühtlasi paindlikumat lennuliikluse korraldamist ning tõstes lennutranspordi usaldusväärsust Eesti ligipääsetavuse tagamisel. Viimane on Eesti kaugust suuremast osas Euroopast arvestades väga oluline. Kuna investeeringud on mahukad, siis tuleb planeerimisel suurendada veonduse ja teiste valdkondade vajaduste arvestamist ning nende tegevuste koosmõju, arvestada taristu järk-järgulise väljaehitamise võimalusega ning kombineerida rahastusallikaid. Investeeringuvajaduste katmisel tuleb arvestada mõju konkurentsipoliitikale, vältides muu hulgas konkurentsi moonutavaid investeeringuid konkureerivatel turgudel tegutsevatesse sadamatesse ja lennujaamadesse. Investeeringute tegemisel tuleb jälgida vajaduste rahuldamist terviklikuna nii transpordisüsteemi, IKT taristu ja majanduse kui ka elukeskkonna arendamise ja regionaalse arengu vajaduste seisukohast (regionaalse arengu vajadustest vt täpsemalt ülevaadet p 1.1.3.). Piiriüleste ühenduste edendamine on vajalik ka Euroopa Komisjoni 2013. aasta riigipõhiste soovitude arvestamiseks.

- 2) Ühistranspordi kasutatavuse vähenemine.** Ühistranspordi arendamisel on perioodi 2007-2013 vahenditega panustatud nii liikumiskiiruse tõstmisse kui ka mugavuse suurendamisse, kuid sellest hoolimata on ühistranspordi kasutamine jätkuvalt vähenenud. Eesti tööjõu-uuringu kohaselt on ühissõidukite kasutamine tööl käimiseks aasta-aastalt vähenenud, samas 2012. aastal langus peatus. 2012. aastal kasutas ühissõidukeid tööl käimiseks 23%, 2006. aastal 28% ja 2001. aastal 31% hõivatutest³⁰. Lähiaastail hakkavad sellele näitajale mõju avaldama perioodil 2007-2013 nii ühistranspordi veeremisse kui ka infrastruktuuri tehtud investeeringud. Seega ei ole perioodi 2007-2013 üks eesmärke suurendada ühistranspordi kasutust täidetud, vaid suudetud on langustrendi ohjeldada ning valdkonna investeeringuvajadus kasvutrendi saavutamiseks on endiselt suur. Pakutav teenindustase erineb piirkonniti ning ebapiisavad ühendusvõimalused tõmbekeskustega suurendavad eratranspordi kasutamise kaudu liiklusintensiivsust ja kitsaskohtade mõju liiklusele ning annavad täiendava tõuke rahvastiku koondumisele suurematesse keskustesse. Ühistranspordi kasutamise languse negatiivsed mõjud avalduvadki peamiselt linnapiirkondades. Seepärast tuleb liikumisvajaduse vähendamiseks ning olemasolevale infrastruktuurile parima võimaliku kasutuse tagamiseks tõhustada koostööd ühistranspordi korraldamisel riigi, maavalitsuste ja kohalike omavalitsuste vahel. Nii saab vähendada liikumisvajadusi ning tagada parim võimalik kasutus tänasele infrastruktuurile. Lisaks tuleks arendada n-ö integreeritud ja nutikaid lahendusi, saavutamaks eri transpordiliikide parema ühendamise (multimodaalsuse edendamise) kaudu suurem kasutajamugavus, väiksem ajakulu jne. Inimeste liikumisvõimaluste tarvis on vajalik piirkondades, kus traditsiooniliste bussiühenduste kasutamine ei ole otstarbekas, kasutusele võtta nutikaid lahendusi. Ühistranspordivõimaluste arendamisel tuleb võimalusel eelistada säästlikke (ja taastuvenergiat kasutavaid) lahendusi. Parandada tuleb transpordiühenduste ja planeeringute omavahelist sidumist. Linnades tuleb soodustada avaliku ruumi aktiivsemat kasutuselevõttu, integreerides selle paremini transpordisüsteemiga (linnade spetsiifilistest vajadustest vt täpsemalt p 1.1.3.). See on ühistranspordi atraktiivsuse suurendamisel seni alatähtsustatud.
- 3) Transpordi oluline keskkonnamõju ja loodusvarade piiratus ning loodushoiu tähtsuse kasv** tähendab, et on tugev surve transpordiprojektide ressursivajaduse (sh looduslike ehitusmaavarade vajaduse) ning elukeskkonnale (eelkõige linnapiirkondades) avaldatava negatiivse mõju vähendamiseks, seda ka uuenduslike võtetega. Transpordisektori energiakulu moodustas 2010. aastal 24% energia lõpptarbimisest Eestis ja energia tarbimine on Eesti

³⁰ Statistikaamet.

transpordisektoris pidevalt kasvanud³¹. Suurele osatähtsusele ja kiirele kütusetarbimise kasvule vaatamata on transpordi, eriti sõiduautokasutuse, energiakulu ja energiasäästu võimalused Eestis veel vähe teadvustatud. Eestis langeb kasvuhoonegaaside heitmetest 12% transpordi arvele, millest 94% pärineb maantee-transpordist³² ning ülejäänud mõjutab valdavalt linnapiirkondade keskkonda. Viimase kümnekonna aastaga on toimunud kiire heitkoguste kasv seoses sõiduautode arvu ja läbisõidu suurenemisega, näiteks 1999–2008 suurenesid heitkogused ligi 40%.³³ Kuna transport on üks neljast suurima energiasäästupotentsiaaliga valdkonnast, tuleb võtta meetmeid erinevate transpordiliikide energiamahukuse ja kulu oluliseks vähendamiseks. Vaja on suurendada taastuvenergia osakaalu ja säästlike alternatiivide kasutust, mh saavutamaks Eesti taastuvenergia tegevuskava aastani 2020 transpordikütustes taastuvenergia osakaalu suurendamise eesmärki. Suund transpordisektori energiasäästu ja taastuvenergia suurendamisele on ühtlasi kooskõlas 2012. ja 2013. aastal Euroopa Komisjoni tehtud riigipõhise soovitusena nr 4, milles komisjon kutsus üles suurendama transpordi energiasäästu.

Allpool on toodud arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid, Euroopa 2020 ja Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärgid ning riigipõhised soovitusel:

Arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid:

- **teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine;**
- **säästva transpordi ja tähtsate võrgutaristuste kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.**

Strateegia „Euroopa 2020“ peaesmärk	Hetkeolukord	Konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ kehtestatud 2020. aasta eesmärk
Teadus- ja arendustegevusse suunatakse 3% kulutustest	2,37% SKPst 2011. aastal 2,19% SKPst 2012. aastal	3%
Töoga on hõivatud 75% elanikkonnast vanuses 20–64 aastat	70,1% 2011. aastal, 71,7% 2012. aastal	76%
20% energiast saadakse taastuvatest energiaallikatest	24,6% 2010. aastal, 25,9% 2011. aastal	25%
Energiatõhusust suurendatakse 20 % (primaarenergia kokkuhoid 368 miljonit tonni naftaekvivalenti)	(2010. aasta energia lõpptarbimine = 2,82 miljonit tonni naftaekvivalenti)	(2020. aasta energia lõpptarbimine = 2,82 miljonit tonni naftaekvivalenti)
Kasvuhoonegaaside heitkogust vähendatakse 20% võrreldes 1990. aastaga ³⁴	+6% (2010. aasta heitkogused võrreldes 2005. aastaga) Praeguste tegevuspõhimõtete kohaselt võib see 2020.	+11% (riiklik siduv eesmärk heitkogustega kauplemise süsteemi välise sektorite puhul)

³¹ Säästva arengu komisjon, Säästva transpordi raport, 2010.

³² Säästva arengu komisjon, Säästva transpordi raport, 2010.

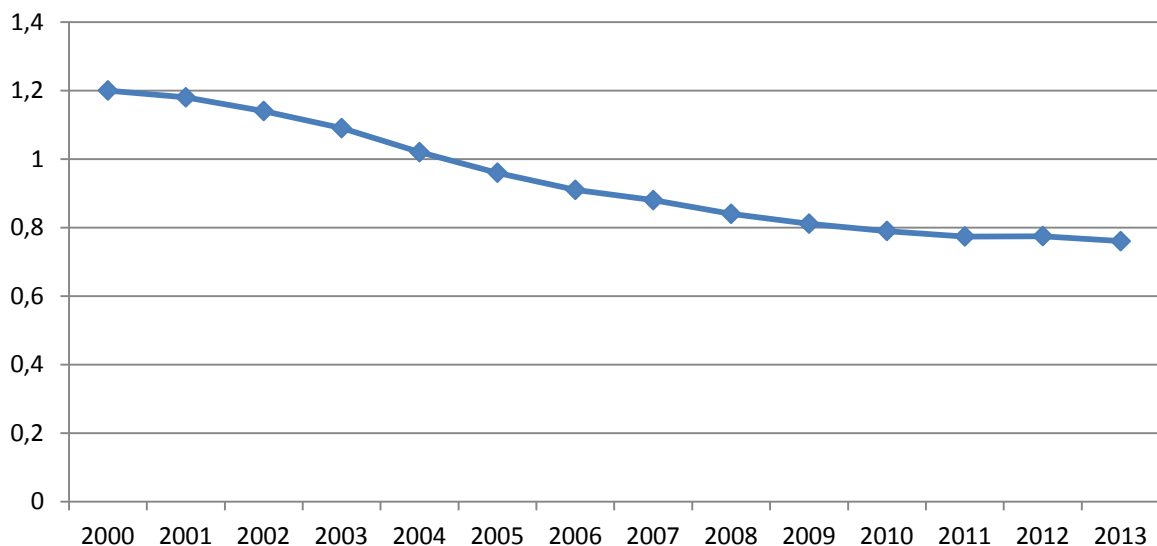
³³ Säästva arengu komisjon, Säästva transpordi raport, 2010.

³⁴ Sobivate tingimuste korral 30%.

	aastaks jõuda +12%ni võrreldes 2005. aastaga	võrreldes 2005. aastaga)
<p>2013. aasta riigipõhine soovitus nr 1. Edendada majanduskasvu toetavat eelarvepoliitikat ja säilitada kavandatud usaldusväärne eelarveseisund, tagades keskpika perioodi eelarve-eesmärgi saavutamise programmis prognoositud tasemest paremal tasemel. Täiendada kavandatud eelarvereeplit rohkem siduvate mitmeaastaste kulueesmärkidega keskpika perioodi eelarveraamistiku raames ja jätkata avaliku sektori kulutuste tõhustamist.</p> <p>2013. aasta riigipõhine soovitus nr 4. Parandada energiatõhusust, eelkõige transpordi- ja eluasemesektoris, ning suurendada keskkonnastiimuleid seoses sõidukite ja jäätmetega. Kiirendada piiriüleste energiaühenduste arendamist, et mitmekesistada energiaallikaid ja soodustada konkurentsi energiaturul.</p> <p>2013. aasta riigipõhine soovitus nr 5. Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine. Ettepanekud asjakohasteks reformideks tuleks teha mõistliku aja jooksul.</p>		

1.1.2.5. Tööhõive kasv, suurem sotsiaalne sidusus ja haridussüsteemi kohandumine ühiskonna vajadustega

Vananeva rahvastiku ja väheneva tööealise elanikkonna tingimustes on majanduse kasvu säilitamiseks ja sotsiaalsüsteemide jätkusuutlikkuse tagamiseks vajadus üha kõrgema tööhõive järele. Eesti väiksuse tõttu on olulisimaks demograafiliseks mõjuriks tööjõuturul tööealise elanikkonna vähenemine (vananemine, madal sündivus ja väljaränne), sealhulgas on suureks probleemiks laste ja noorte osakaalu vähenemine elanikkonna hulgas. Alates 2005. aastast siseneb Eesti tööjõuturule vähem inimesi, kui sealt potentsiaalselt välja langeb³⁵ (vt joonis 6). Selle tagajärjel suureneb töötava elanikkonna koormus mittetöötava elanikkonna ülalpidamisel.

Joonis 6. Demograafiline tööturusurveindeks.

³⁵ Demograafiline tööturusurve indeks — eelseisval kümnendil tööturule sisenevate noorte (5-14-aastased) ja sealt vanuse tõttu väljalangevate inimeste (55-64-aastased) suhe. Kui indeks on ühest suurem, siseneb järgmisel kümnendil tööturule rohkem inimesi, kui sealt vanaduse tõttu potentsiaalselt välja langeb. Statistikaamet.

2010. aastal oli vanadussõltuvusmäär ehk 65-aastaste ja vanemate inimeste suhe tööealisesse (15–64-aastased) rahvastikku 25,5%, st saja 15–64-aastase inimese kohta oli 25,5 65-aastast ja vanemat inimest ning see näitaja on püsivalt kasvanud. Isegi kui peaks realiseeruma optimistlik prognoos, on Eestis 2030. aastal vastav näitaja 32,6 ja 2050. aastal 36,9 ehk 1,4 korda rohkem kui praegu.³⁶ Aastaks 2050 prognoositakse rahvastikus kõige arvukamateks vanuserühmadeks 60–64-, 65–69- ja 55–59-aastaseid³⁷.

Kõrgema tööhõive jaoks on oluline tegeleda järgmiste probleemide, sekkumist vajavate tegurite ja kasvu võimaldajatega:

- 1) Jätkuvalt kõrge vaesuserisk ja ebavõrdsus, mida süvendab Eesti lähiajaloo kõrgeim töötuse määr (2010. a).** Tööpuuduse näitajad ületasid kriisi ajal oluliselt ELi keskmisi, kuid on tänaseks ELi keskmise lähedal, sh peamised riskigrupid on eelkõige pikaajalised töötud noored, vanemaealised, puuetega inimesed ning ka mitte-eestlased. Ka sotsiaalse sidususe näitajad on Eestis tunduvalt madalamad kui Põhja- ja Lääne-Euroopas. Sotsiaalne ebavõrdsus väljendub sotsiaalsete rühmade (nt puuetega inimesed, vanemaealised, rahvus- ja seksuaalvähemused) erinevustes sissetulekutes ja muudele ressurssidele juurdepääsu võimalustes ning väheses kogukondlikus kaasatuses. Viimaste võrreldavate andmete kohaselt³⁸ oli Eestis 2011. aastal töötute (16–64) suhtelise vaesuse määr ELi riikide keskmisest kõrgem, ulatudes 55,5%-ni (ELi keskmine 47,2%)³⁹. Majanduskriis süvendab pikaajaliste töötute arvu kasvu, mis on mõjutanud oluliselt negatiivses suunas ka töötute leibkonnaliikmete toimetulekut. Vaesusesse sattumisel on oluline riskitegur ka leibkonna koosseis. Vaesus ohustab enam neid leibkondi, kus on vähem tööealisi ja rohkem ülalpeetavaid. Statistikaameti 2012. a suhtelise vaesuse andmete kohaselt on lisaks töötutele elanikele suuremas vaesusriskis üksi elavad inimesed, samuti pensioniealised inimesed. Seejuures on naised vaesusest oluliselt rohkem ohustatud kui mehed.
- 2) Probleemiks on laste vaesus.** 2012. aastal elas alla 18-aastastest lastest suhtelises vaesuses 18,1% ja absoluutses vaesuses 9,5%. Statistikaameti andmetel on lastega leibkondadest suuremas vaesusriskis üksikvanemaga pered, kellest elas 2012. aastal suhtelises vaesuses 40,8% ja absoluutses vaesuses 23,4%. Vaesusriski suurendab ka laste arv peres. Kui ühe või kahe lapsega paaridest elab suhtelises vaesuses ca 13–13,1% ja absoluutses vaesuses 5,3–6,9%, siis kolme või enama lapsega perede suhtelise vaesuse määr on 18,6% ja absoluutse vaesuse määr 9,6%.
- 3) Kõrge pikaajaliste töötute osakaal.** Majanduskriisi tagajärjel kasvama hakanud pikaajaliste töötute arv on küll viimase paari aasta jooksul langenud, kuid püsib endiselt kõrgel tasemel. Kokku vähenes pikaajaliste töötute arv 2011–2012. aastal 49 000-lt 38 000-ni ning pikaajalise töötuse määr 7,1%-lt 5,5%-ni. Erinevalt varasematest aastatest, vähenes pikaajaliste töötute arv kiiremini kui lühiajaliste töötute arv. Kiirest vähenemisest hoolimata moodustab pikaajaliste töötute arv endiselt üle poole töötutest (54%) ning ülipikaajaliste töötute arv (tööd otsinud üle kahe aasta) ulatub 23 600-ni. Probleemiks ongi ülipikaajaline töötus, mis väheneb aeglasemalt ja mille osatähtsus on kasvanud 34,5%-ni töötutest. Kõrge ja püsiv pikaajalise töötuse tase viitab sellele, et tööpuudus on muutunud struktuurseks. Pikaajaliste töötute hulgas on rohkem mehi (21 200) kui naisi (17 000). Soolises võrdluses on meeste pikaajalise töötuse

³⁶ Puur, A., Pöldma, A. (2010). „Rahvastiku vananemine demograafilises vaates.“ Sotsiaaltrendid 5. Eesti Statistika, Tallinn, lk 6–29.

³⁷ Leetmaa, R., Võrk, A., Kallaste, E. (2004). Vanemaealine tööjõud tööturul ja tööelus. PRAXISe Toimetised nr 19/ 2004. Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, Tallinn. Luuk, M. (2009). „Eakate taandumine tööturult.“ Eesti Statistika kvartalikirj nr 1/ 2009, lk 8–21.

³⁸ EU-SILC uuring 2010.a, andmed 2009. a.

³⁹ Eurostat.

määr olnud alati kõrgem kui naistel (vastavalt 6,1% ja 4,9% aastal 2012), kuna mehed töötavad enam sektorites, mis on tundlikumad majanduse tsükliliste kõikumiste suhtes.

- 4) Piirkonniti jaotub töötus väga ebahülaselt** ning töötuse määr maakondades erineb enam kui kaks korda. Läbi aastate on tööpuudus kõrgeim olnud Ida-Virumaal ja Kagu-Eesti maakondades. Aastal 2012 ulatus töötuse määr Ida-Virumaal 17,5%-ni. Üle 10% ulatus töötuse määr veel Lääne- ja Kagu- Eesti maakondades (Hiiu-, Lääne-, Pärnu-, Jõgeva-, Põlva- ja Valgamaal).⁴⁰
- 5) Üle poole pikaajalistest töötutest on mitte-eestlased** ning nende pikaajalise töötuse määr (9,4%) ületab eestlaste oma (3,7%) üle 2,5 korra. Mitte-eestlaste töötuse määra hoiab suurena valdavalt venekeelse elanikkonnaga tööstuspiirkond Ida-Virumaa, kus töötus on olnud läbi aegade kõrgeim. Selle põhjusteks on eesti keele oskuse puudumine, madal sotsiaalne kaasatus, vähene ettevõtlikkus ja madal mobiilsus, mistõttu on ka mitte-eestlaste tööotsingute kestus tunduvalt pikem. Aastal 2012 oli eestlaste töötuse määr 7,8% ja mitte-eestlastel 15,3%. Ida-Virumaal ulatus pikaajalise töötuse määr koguni 11,3%-ni ning pikaajaliste töötute osatähtsus töötute hulgas 68%-ni. Kuigi mitte-eestlaste töötus on kõrge, väheneb mitte-eestlaste töötus 2012. aastal võrreldes 2011. aastaga kiiremini kui eestlastel.⁴¹ Eesti tööturгу iseloomustab põliselanike ja sisserännanute segregatsioon – nii horisontaalne (majandusharu) kui vertikaalne (amet). Eesti Statistikaameti andmetel on sisserännanud ülesindatud madalapalgaliste hulgas ja alaesindatud hästitasustatud ametites. Põhjuseks võib pidada nn “juurdepääsu barjääre” (*entry barriers*), mis takistavad nende liikumist hästitasustatud tööle. Sisserännanute üheks edukuse faktoriks tööturul on riigikeele valdamine, samas eesti keele väga hea valdamine annab mitte-eestlastele eeliseid omavahel konkureerides, kuid ei võimalda neil võrdset konkurentsi eestlastega.⁴²
- 6) Mitte-eestlaste passiivsem osalemine ühiskonnaelus.** Eesti keelt räägivad võõrkeelena umbes 100 000 Eesti kodanikku. 2011. aasta rahvaloenduse andmetel⁴³ räägib eesti keelt võõrkeelena ligi 15% ning eesti keelt ei oska 17% rahvastikust. Kõigis maakondades moodustavad eesti keelt mitte oskavatest inimestest ligi 60% 50-aastased ja vanemad inimesed. Ida-Virumaal ja Harjumaal, kus eesti keele mitteoskajaid on absoluutarvudes kõige rohkem, on 50-aastaste ja vanemate mitteoskajate osakaal kõigist mitteoskajatest pisut alla 60%; mida vähem on maakonnas eesti keelt mitteoskajaid, seda suurema osa neist moodustavad just vanemad inimesed. Kuigi eesti keelt mitte emakeelena kõnelevate inimeste enesehinnanguline eesti keele oskus on aastatega veidi tõusnud, ei valda piisaval tasemel eesti keelt umbes 35% teistest rahvustest elanikest⁴⁴. Inimesed, kes ei valda riigikeelt või kes ei osale demokraatlikes otsustusprotsessides, on igale riigile väljakutseks. Eesti keelt võõrkeelena kõnelevate inimeste sotsiaalne ja kodanikuaktiivsus erinevad sõltuvalt keeleoskustasemest, kuid eesti keelt mitteoskavad või väheoskavad inimesed on suuresti vähemaktiivsed kui eesti keelt oskavad inimesed⁴⁵. Eesti keelt võõrkeelena kõnelevate inimeste aktiivsus on võrreldes eesti keelt kõnelevate inimestega tunduvalt tagasihoidlikum (tööturul, elukestvas õppes, vabaihendustes, kultuuris jm), mis omakorda loob tõrjutuse tunde. Mitte-eestikeelsete elanike informeeritus ühiskonna protsessidest on madal ja pigem usaldatakse oma naabrit kui Eesti riigiinstitutsioonide infot. Keeleoskus annab võrdsed võimalused paljude teiste eesmärkide saavutamiseks – tööhõive suurendamiseks, inimeste toimetuleku parendamiseks, informeerituseks ja aktiivseks osalemiseks ühiskonnaelus jne, mis aitavad kaasa turvalisuse, julgeoleku, sotsiaalne sidususe ja ühiskonna tolerantsuse suurendamisele. Sisserännanud peavad Eesti ühiskonnas toimetulekuks kõige olulisemaks

⁴⁰ Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 2/2013 „Töövaldkonna areng 2012“.

⁴¹ Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 2/2013 „Töövaldkonna areng 2012“.

⁴² RASI ja BUI tööturul võrdse kohtlemise kohta tehtud uuringu järeldused aastast 2013.

⁴³ Statistikaamet.

⁴⁴ Eesti Inimarengu Aruanne 2011.

⁴⁵ Lõimumisvaldkonna sotsiaalsete gruppide uuring, 2013.

eesti keele oskust ning sisserännanutel esineb üldiselt suur motivatsioon see selgeks saada. Kõrgest motivatsioonist hoolimata on hinnatud, et täiskasvanud õppijate väljalangevus eesti keele kursustelt on suur, ulatudes 30%-ni⁴⁶. Peamise eesti keele kursuselt väljalangemise põhjusena tuuakse seejuures tööga seotud põhjused. Sisserännanute sõnul on keeleõppe korraldus Eestis keeruline (nt puudub adekvaatne info keelekursuste kohta riigiasutuste kodulehtedel, ametnikel puudub sageli valmisolek informatsiooni jagada, pikad järjekorrad, tasuta keelekursuste vähesus, kohtade puudumine, eesti keele õppe pakkumine enamasti vaid vene keele baasil). Arvestades elanikkonna rahvuslikku koosseisu, eristub oma spetsiifiliste probleemide poolest Ida-Viru maakond, mille elanikkonnast ca 20% moodustavad eestlased, ülejäänud osa muud rahvused.

- 7) Mitteaktiivseid inimesi võib vaadelda ka kui potentsiaalset tööjõureservi.** Aastal 2012 oli Eestis 15–74-aastaseid tööturu mõistes mitteaktiivseid inimesi 329 300. Mittetöötamise põhjused sõltuvad suurel määral inimese soost ja vanusest. Tööealiste (16-aastased kuni pensioniiga) mitteaktiivsuse peamiseks põhjuseks on õppimine (42%). 15–24-aastastest on õppimise tõttu mitteaktiivseid koguni 85%, kusjuures erinevusi soo lõikes pole võimalik täheldada. Suurenenud on üle 25-aastaste õppijate arv, millest võib järeldada, et tööd leidmata on asunud jätkama poolelijäänud õpinguid. 25-49-aastaste mitteaktiivsuse põhjuste puhul eristuvad soolised iseärasused. Kui sama vanuserühma naiste seas on peamiseks mitteaktiivsuse põhjuseks rasedus-, sünnitus- või lapsehoolduspuhkus (59%), siis meeste seas on peamiseks mitteaktiivsuse põhjuseks haigus või vigastus (47%). Üle 50-aastased on olenemata soost mitteaktiivsed peamiselt haiguse või pensioniea tõttu. Kokku oli 16-aastastest kuni pensioniealistest inimestest haiguse, vigastuse või puude tõttu tööturult eemal ligikaudu 43 000 (22% mitteaktiivsetest) inimest, mis on 1700 võrra rohkem kui 2011. aastal. Mitteaktiivsete hulgas on palju neid, kes sooviksid tööd teha ja oleksid valmis kahe nädala jooksul tööle asuma, kuid ise tööd ei otsi. Kuna nad tööd ei otsi, siis ei loeta neid ka töötute hulka. Aastal 2012 oli taolisi mitteaktiivseid töösoovijaid 40 500. Nende hulgas on pensionäre, õpilasi, terviseprobleemide tõttu tööturult eemal olevaid inimesi ja laste või teiste pereliikmete eest hoolitsejaid. Siia kuuluvad ka nn heitunud - mittetöötavad isikud, kes sooviks töötada ja oleks valmis töö olemasolu korral ka kohe tööle asuma, kuid ei otsi aktiivselt tööd, sest on kaotanud lootuse seda leida. Heitunuid oli 2012. aastal 7400, mis on 2600 võrra vähem kui 2011. aastal.⁴⁷ Heitunute seas oli 2012. aastal mõnevõrra enam mehi (56%) ja eestlasi (63%). Heitunutest 55% olid 2012. aastal maaelanikud, kes suures osas elasid Lõuna-Eestis (40%). Vanuserühmade lõikes eristub, et heitunute seas on palju vanemaalisi inimesi. 2012. aastal moodustasid 57% heitunutest 50-75-aastased, 34% olid vanuses 25-49 ja 9% vanuses 15-24 eluaastat. Heitunute võimalused tööturul rakendust leida on komplitseeritud, sest suur osa (58%) neist ei oma kutse-, ameti- või erialaharidust. Heitunud inimeste üheks levinumaks (44%) peamiseks sissetuleku allikaks oli 2012. aastal abikaasa, vanemate või teiste sugulaste/lähedaste sissetulek ning suur osa heitunutest elatus ka vanaduspensionist (21%), või muudest toetustest nagu sotsiaalabi ja toimetulekutoetus (17%). Olulisi toimetulekuraskusi märgib 50% ja mõningaid raskusi 37% heitunutest. Heitunud on viimati olnud põhiliselt (23%) lihttöölised, seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad (20%) või teenindus- ja müügitöötajad (18%). 10% heitunutest pole aga kunagi tööga hõivatud olnud.⁴⁸
- 8) Noored on tööturul suur riskirühm.** Noorte (vanuses 15-24) keskmisest jätkuvalt kõrgem tööpuuduse tase iseloomustab praktiliselt kõiki EL liikmesriike – kui 2012. a oli noorte töötuse määr ELis 22,8%, siis üldine töötuse kogumäär üle kahe korra madalam⁴⁹ - 10,5%. Eestis oli noorte töötus 2012. a. 20,9% (keskmine tööpuudus 10,2%)⁵⁰. Noorte kõrge töötuse määr on

⁴⁶ Rannut, Ü., Uusimmigrantide keeleõppe motivatsioonist ja õpetamise metoodikast, 2012.

⁴⁷ Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 2/2013 „Töövaldkonna areng 2012“.

⁴⁸ Statistikaamet, Eesti Tööjõu-uuring.

⁴⁹ Eurostat.

⁵⁰ Statistikaamet.

seotud madala haridustaseme ning õpingute katkestamisega. Puudulikku ettevalmistust tööturul toimetulemiseks iseloomustab suurim töötute osakaal 20-24-aastaste eagrupid⁵¹. Valdavalt on see põhjustatud asjaolust, et tööle asutakse kohe põhikooli või gümnaasiumi lõpetamise järel, omandamata erialast kvalifikatsiooni, mistõttu on noored tööturul ebasoodsal positsioonil. Haridustee poolelijätjatel on suurem tõenäosus jääda töötuks ja kogeda edasises elus vaesusrisiki, seega sõltub edukus tööturul noorte õpingute kvaliteedist ja omandatud haridusest. Noorte keerulisemat olukorda tööturul peegeldab ka see, et noori, kes ei õpi ega tööta (nn NEET noored) on 15-29 vanusegrupis 2012. aastal 15,3% ja 15-24-aastaste noorte seas 12,5%. Samuti on õigusrikkumisi toime pannud noore võimalused tööturul osaleda raskendatud. Alaealiste väärtegade arv on languses, samas moodustab õigusrikkujate arv alaealiste (vanuses 15-19) earühmas siiski 13%. Noorte suur töötus on pikemas perspektiivis tõsine sotsiaalne riskitegur. See võib põhjustada selle vanuserühma tõrjutust tööturult ja ühiskonnast tervikuna.

Kuigi olukord vaesuse näitajate põhjal on muutunud paremaks, avaldab majanduslik seisund olulist mõju laste ja noorte mitmekülgse arengu võimalustele⁵². Laste ja noorte sotsiaalne tõrjutus toob kaasa sügava ja pikaajalise kahju noorte arenguvõimalustele, sh majandusliku kaasatuse ning tervisliku staatuse võimalustele⁵³. Suurenemas on nende noorte arv (ja nende noorte osakaal, kes elavad suhtelises vaesuses), kes ei saa erinevatel põhjustel osa võimalustest, mida pakuvad noorsootöö (huviharidus, noortekeskused ja noorteühingud). Teiste hulgas on tõsisematesse probleemidesse sattunud noorte kaasatus noorsootöös vähene – alaealiste komisjoniliikmete hinnangul tegeles 9% valimist spordiga ja 3% käis muudes huviringides või noortekeskustes. 2011. a läbi viidud uuringu tulemustest selgub, et vaid 16% vastanud lapsevanematest saab tagada lapse osalemise kõiki lapse soove arvestades. Veerand vanematest saavad lapse soove arvestada vaid vähesel määral ning veidi vähem kui kümnendikul vanematest ei ole võimalik toetada lapse osalemist tasulistes tegevustes⁵⁴. Kuna uuringule vastanud vanemad on keskmiselt kõrgemalt haritud (2011. a rahvaloenduse andmetel kuni 18-aastaste laste vanemate proportsioonidega võrreldes oli vastanute hulgas oluliselt vähem põhiharidusega vastanuid, oluliselt rohkem kutseharidusega vastanuid ning pisut rohkem kõrgharidusega vastanuid) ning ka keskmisest kõrgema sissetulekuga, siis tõenäoliselt ei kajasta tulemused suurt osa tegelikult mitteformaalsest haridusest majanduslikel põhjustel kõrvalejäänud lapsi. Noorsootöös mitteosalemine tähendab aga, et ei omandada eluks ja isiksuse arenguks vajalikke teadmisi ning oskusi väljaspool kooli. Mitteformaalne õppimine noorsootöös aitab märkimisväärselt kaasa noorte toimetulekule ja edukale osalusele hariduses ja/või tööturul ning vajalike sotsiaalsete pädevuste omandamisele.

9) Vanemaealised on tööturu riskirühm, kuid kahaneva rahvastiku tingimustes ka potentsiaal. Tööturu riskirühmaks loetakse ka vanemaealisi (vanuses 55–64), kuna vanemas eas tööturult välja langedes on uue töökoha leidmine raskem kui noorematel tööotsijatel. Vanemaealisi töötuid oli 2012. aastal kokku 7600, s.o peaaegu poole vähem kui töötuid noori. 2011. aastaga võrreldes langes vanemaealiste töötuse määr 2012. aastal 11,6%-lt 7%-ni. 2012. aasta lõpuks langes vanemaealiste töötus koguni 6%-ni, olles tunduvalt madalam üldisest töötuse määrast. Kuna samal ajal kasvas hõive ning mitteaktiivsus ei suurenenud, saab järeldada, et vanemaealiste olukord tööturul paranes. Vanemaealiste hõive kasvu on oodata ka edaspidi, kuna pensioniiga kasvab ning paljud töötavad edasi ka pensioniea saabudes. Tööjõu-uuringu andmetel on pensioniealiste töötajate arv aastatega suurenenud ning 2012. aastal oli

⁵¹ Statistikaamet, Eesti Tööjõu-uuring.

⁵² Maailma rikaste riikide laste heaolu ülevaates paikneb Eesti oma 29 riigi hulgas 23. kohal, kusjuures laste käitumise ja riskide osas 26. kohal. *Child well-being in rich countries. A comparative overview. United Nations Children's Fund (UNICEF), April 2013.*

⁵³ *Youth Social Exclusion and Lessons from Youth Work. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA) 2013.*

⁵⁴ Noorsootöö lapsevanemate perspektiivist, Karu, M., Turk, P., 2012.

töötavate vanaduspensionäride arv juba üle 41 000 (sh naisi 64%). Vanemaealiste tööhõive tõstmise on tööealise rahvastiku üldise vähenemise- ja vananemistendentsi olukorras oluline. Tulenevalt demograafilise tööturuse indeksi muutustest viimastel aastatel, on vanemaealiste tööhõive suurendamine olulise tähtsusega sotsiaalsüsteemide jätkusuutlikkuse tagamiseks. Riik on vanemaealiste hõive suurendamiseks tõstnud vanaduspensionariiga 3 kuu kaupa (alates 2017. aastast). Kuna kohustus töötada pikeneb, kasvab ka nende 55-64-aastaste koguarv, kes peavad kohanema kiirelt muutuva tööturu vajadusega. See suurendab veelgi survet nii uute oskuste omandamisele kui ka tööandjate poolt töötajatele paindlike töötingimuste loomisele. Võrreldes 2011. aastaga on märgata, et suurenenud on eelkõige vanemaealiste suhtelise vaesuse määr. 2012. aastal elas 24,4% 65-aastastest ja vanematest suhtelises vaesuses (2011. aastal 17,2%). Suhtelise vaesuse suurenemise põhjuseks on elanike sissetulekute erinevuse kasv. Absoluutses vaesuses elas vanemaealistest 2%.⁵⁵ Pensionäride osakaal elanikkonnas suureneb, kuid nende sissetulekud on madalad – 2012. aastal oli keskmine pension 276,6 eurot ning keskmine vanaduspension 312,9 eurot kuus⁵⁶, mistõttu on väljakutseks arendada pensionäridele kättesaadavaid teenuseid.

10) Arvestades tööealiste inimeste arvu vähenemist, rahvastiku vananemist ja töövõimetuspensionäride, sh puuetega inimeste osakaalu kasvu ühiskonnas, on oluline tervisekahjustusega inimeste tööhõive soodustamine ja töötavate inimeste töötingimuste parandamine. Kui veel 2008. aastal oli Eestis 71 000 töövõimetuspensionäri, siis 2013. aasta alguses juba üle 98 000. Statistikaameti 2011. aasta tööjõu-uuringu hinnangul ligikaudu 2/3 töövõimetuspensionäridest ei tööta. Tööealise elanikkonna arv väheneb, kuid praeguse skeemi jätkudes ulatub 2020-ndal aastal töövõimetuspensionäride arv ca 116 000 isikuni. Statistikaameti 2011. aasta tööjõu-uuringu hinnangul ligikaudu 2/3 töövõimetuspensionäridest ei tööta. Töövõimetuse hindamisel lähtutakse meditsiinilisest seisundist, kuid ei arvestata inimeste tegelikku võimet tööd teha. Püsiva töövõimetuse passiivse määramise tulemusena kasvab töövõimetuspensionari saajate arv kiiresti, samal ajal on süsteemist väljumine äärmiselt madal. Tööhõives osalemist toetavad meetmed ei ole sihtgrupile täna kättesaadavad ning töövõimetuspensionäride osalemine aktiivsetes tööturumeetmetes on vähene. Eesti Tööjõu-uuringu 2009. aasta andmetel moodustavad luu-lihaskonna haigused kõigest tervisehäiretest 43%, tööga seotud tervisehäiretest aga 70%. 2012. a oli kutsehaigestumisjuhtumitest luu-lihaskonna haigusi 68% ja tööst põhjustatud haigestumisest luu-lihaskonna haigusi 53%. Hinnangu töötingimuste mõjust töötajate tervisele annab 2011. a Eesti Tööjõu-uuring, mille andmetel esines tööga seotud tervisehäireid viimase 12 kuu jooksul 6,3% kõigest tööga hõivatustest, luu-lihaskonna haiguste osatähtsus kõigest pikaajalistest haigustest oli 53,3%.

11) Puuetega inimeste osakaalu suurenemine ja nende vähene integreeritus ühiskonda. Puuetega inimeste arvu jätkuv kasv on saamas murettekitavaks probleemiks – Eestis on iga kümnes inimene puudega. 2013. aasta alguse seisuga oli puuetega inimesi umbes 138 000⁵⁷. Puuetega inimeste arvu kasv on tingitud keskmise eluea pikenedamisest ja ka meditsiini arenemisest diagnoosimisel, inimeste kasvavast teadlikkusest sotsiaalsüsteemi soodustuste saamise võimaluste kohta jne. Kasvutrendi näitab ka vaimse tervise probleemidega inimeste arv. Puudega inimesed kogevad sageli takistusi igapäevaelus, nt juurdepääsul sotsiaal- ja teistele teenustele, samuti puuetega inimeste vajadustele vastavate sobilike eluruumide leidmisel. Juurdepääs hõlmab nii füüsilist juurdepääsetavust (nt ligipääs hoonetele ja ühistranspordile) kui ka sisulist juurdepääsetavust (nt e-keskkonna kasutamine

⁵⁵ Statistikaamet <http://www.stat.ee/65387>.

⁵⁶ Statistikaamet.

⁵⁷ Sotsiaalministeerium.

nägemispuudega inimeste poolt või selle arusaadavus vaimupuudega inimestele või ka teenuste kohta käiva info olemasolu veebis).

12) Kasvav hoolduskoormus. Statistikaameti Eesti tööjõu uuringu järgi oli 2012. aastal laste või teiste pereliikmete eest hoolitsemise tõttu mitteaktiivseid 15-74-aastaseid elanikke 14 900 (12,4 tuhat naist ja 2,5 tuhat meest).

Sageli vajab puudega inimene, aga ka lihtsalt eakas (kelle arv samuti kasvab, kuna eluiga pikeneb), suuremal või vähemal määral kõrvalabi või hooldamist, mistõttu on märkimisväärne osa tööealistest tööturult eemal või vaeg- või osahõives just omaste hooldamisega kaasneva suure koormuse tõttu. Sotsiaalministeeriumi 2009. aastal läbi viidud puuetega inimeste ja nende pereliikmete hoolduskoormuse uuringu kohaselt hooldati pereliikme poolt 51 951 inimest. Puudega pereliikme abistamiseks või hooldamiseks on hooldajatel vaja olnud teha muudatusi oma tööhõives või hariduses. Nendest muudatusi teinud puuetega inimeste hooldajatest 6% on pidanud töötamisest täielikult loobuma ning 75% töökoormust vähendama.⁵⁸

Laste päevahoiu piiratud pakkumise ja kättesaadavuse (sh taskukohasuse) tõttu on eelkõige naistel suur hoolduskoormus ja väiksemad võimalused osaleda võrdväärselt tööturul. Väikelastega (0-6 a) emade ja väikelasteta naiste hõivelõhe (2012. a 24,9 protsendipunkti) näitab, et naised ei osale hõives eelkõige väikelapse hooldamise tõttu. Suur hõivelõhe on ka väikelastega naiste ja meeste vahel, ulatudes 2012. a 20-49-aastaste naiste ja meeste puhul 37,7 protsendipunkti.⁵⁹ 2010. a. andmete kohaselt loobus 24,1% alla 8-aastase lastega naistest vähemalt üheks kuuks töötamisest (v. a lapsehoolduspuhkus), et lapse/laste eest hoolitseda. Alla 8-aastase lapsega/lastega meestest tegi samal põhjusel otsuse töötamisest loobuda vaid 1,7%.⁶⁰ Kohustus tagada kõigile 1,5-7aastastele lastele võimaluse käia oma teeninduspiirkonna lasteasutuses lasub kohalikul omavalitsusel. Kokku ootas Eestis 2012. aasta jaanuaris lasteaia järjekorras umbes 5900 last (neist enamik alla 3-aastased), neist linnades 2000 ja valdades 3800. Üle 20 lapse oli järjekorras 25 kohalikus omavalitsuses. Näiteks 2009. aastal oli selliseid kohalikke omavalitsusi 29. Suurimad probleemid järjekordadega on Põhja-Eesti (linnalähedastes) valdades ja Lõuna-Eesti suurtes linnades. Varasemad uuringud on näidanud, et juba aastaid ei suuda umbes 33% omavalitsustest täita kõigile lastele päevahoiukoha kindlustamise nõuet. Samuti ei ole Eesti alusharidust pakkuv (st lasteaegade) süsteem piisavalt paindlik (lahtiolekuajad jm), mitmekesine (erinev rühma suurus, metoodika jm) ega kättesaadav (sh piirkondlikud erinevused) arvestamaks lapsevanemate ja laste vajadustega muutunud ühiskonnas. Mobiilne tööturg ja inimeste töögraafikud tingivad vajaduse suurema paindlikkuse järele, munitsipaallasteaiad pakuvad teenust aga jäigalt KOV piirkonnakeskselt ja kindlatel kellaaegadel, teenuse saamine teisest omavalitsuse piirkonnast ning väljaspool traditsioonilist tööaega on raske.

Inimeste erinevatele eelistustele ja vajadustele vastavate paindlike töövormide arendamine ja pakkumine on Eestis seni vähe kasutamist leidnud. Mujal maailmas liigutakse üha enam personaalsete ja mitmekesiste töövormide suunas ning sarnased arengud Eestis aitaks luua töö- ja elukeskkonna atraktiivsemaks nii eestlastele kui ka võimalikele välisriikide spetsialistidele.

13) Üheks oluliseks tööle mittesaamise ning vaesusesse jäämise riski mõjutavaks teguriks on madal omandatud haridustase. Madala haridustasemega inimeste tööle saamise võimalus on mitu korda madalam, eriti majanduslanguse perioodidel. Aastal 2012 oli kuni põhiharidusega inimeste töötuse määr 23,5%, kutse- ja keskharidusega inimestel 10,5% ning kesk-eri- ja kõrgharidusega inimestel 6,1%. Seejuures kõrgharidusega töötutest moodustasid

⁵⁸ Soo, K. Linno. T. (2009). Puuetega inimeste ja nende pereliikmete hoolduskoormuse uuring 2009. Saar Poll OÜ, Tartu Ülikool RAKE, Sotsiaalministeerium/Euroopa Sotsiaalfond.

⁵⁹ Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuringu (Labour Force Survey) andmed.

⁶⁰ Statistikaamet.

üle poole mitte-eestlased. Kõrgharidusega eestlaste töötuse määr oli 3,9%, mitte-eestlastel aga 11,3%. Haridustase mõjutab oluliselt vaesusse jäämise riski. Põhi- või madalama haridusega inimestest iga kolmas kuulus sissetuleku poolest vaeseimasse ja vaid iga neljateistkümnes rikkaimasse sissetulekuviiendikku. Samal ajal kuulus kolmandik kõrgharidusega inimestest rikkaima viiendiku hulka. Seetõttu on ka kõrgemalt haritud inimeste suhtelise ja absoluutse vaesuse määr (vastavalt 10,9% ja 3,3%) üle kahe ja poole korra väiksem kui põhi- või madalama haridusega inimestel (vastavalt 28,1% ja 9,3%). Kõrgem haridustase on oluline vaesuse vältimise eeldus⁶¹.

14) Kolmandik Eesti tööealisest elanikkonnast on ilma erialase ettevalmistuseta⁶², mis mõjutab oluliselt nende konkurentsivõimet tööturul. Ligikaudu kolmandik Eesti tööealisest elanikkonnast ei oma terviklikku erialast kvalifikatsiooni, st nad ei ole põhi- või üldkeskhariduse järel asunud omandama kutse- või kõrgharidust või on need õpingud katkestanud. Ilma erialase hariduseta inimeste suure osakaalu põhjusteks noorte seas on suur põhihariduse või üldkeskhariduse järgne õpingute mittejätkamine või katkestamine ning üldkeskhariduse eelistamine kutsekeskharidusele. Teiste ELi riikidega võrreldes jätkab Eestis suhteliselt väike osakaal põhikooli lõpetajatest oma õpinguid kutsehariduses⁶³. 2011. a rahvaloenduse andmetel oli 20-29-aastaste elanike hulgast 18% vaid põhiharidus või vähem ning 29% vaid üldkeskharidus. 29,8% gümnaasiumilõpetajatest ei õpi edasi⁶⁴ ja väljalangevus keskharidusejärgsest kutseõppes püsib 21-22% piires. 2013. a uue Kutseõppeasutuse seaduse ja Kutseharidusstandardi vastuvõtmisega on käivitunud kutsehariduse reform, muutmaks õpet praktilisemaks ja kvaliteetsemaks.

15) Õpingute katkestamise kõrge tase on väljakutse kõikides haridusastmetes. Euroopa Liit on seadnud eesmärgiks alandada enneaegselt õpingud katkestanute osakaalu vanusegrupis 18-24 aastaks 2020 alla 10%, Eestis oli õpingute enneaegselt katkestajate osakaal aastal 2012 10,5% ning viimase kümnendi jooksul on see näitaja kõikunud 13-15% vahel. Üldkeskharidusega võrreldes on väljalangevus kutsehariduses ja kõrghariduses oluliselt suurem ning ka see põhjustab kvalifitseerimata tööjõu osakaalu kasvu tööturul. Alates 2008/2009. õppeaastast on keskmine väljalangevus kutsehariduses kasvanud, olles 2010/2011. õppeaastal tasemel 19,5%⁶⁵. Õpingud katkestanutele on küll loodud võimalused õpingute jätkamiseks mittestatsionaarses õppes ja kutseõppes, kuid kahjuks ei jõua paljud õpingute alustajad ebapiisava toe tõttu haridustaseme lõpetamiseni. Need on märgid sellest, et õppeprotsess ja õppekeskkond ei toeta piisavalt iga õpilase võimete kohast arengut.

Võrreldes teiste EL riikidega jätkab Eestis suhteliselt väike osakaal põhikooli lõpetajatest oma õpinguid kutsehariduses (2012. a 28,6%)⁶⁶, 4% põhikooli lõpetanutest ei jätkka õpinguid. Peamised põhjused õpingute katkestamisel on valed erialavalikud ja ebapiisavad teadmised töömaailmast ehk õpilased ei ole piisavalt hästi kursis edasiõppimise võimalustega⁶⁷. Ebasobiva eriala valiku võivad põhjustada ka ühiskonnas valitsevad soolised stereotüübid, samuti võib osutada probleemiks nõudmiste ja võimete mittevastavus ja majanduslikud põhjused. Eestis oli 2012. aastal Eurostati andmetel 15-24 aastaste noorte vanuserühmas 12,5% ja 25-29-aastaste vanuserühmas 19,8% neid noori, kes ei osalenud hariduses ega tööturul. Seega vajavad noored eraldi tuge formaal- või kutsehariduses õpingute jätkamiseks ja tööellu suundumiseks valikuid tehes. Karjääriteenuste süsteemi uuring toob suuremate

⁶¹ Statistikaamet <http://www.stat.ee/65387>.

⁶² Statistikaamet.

⁶³ Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“.

⁶⁴ Ei õppinud sama aasta sügise seisuga üheski Eesti õppeasutuses. EHIS, 2013. a andmed.

⁶⁵ Haridus- ja Teadusministeerium. Kutsehariduses loetakse katkestajaks isikut, kes enne katkestamist kuulus õppeasutuse õppurite nimekirja vähemalt 31 päeva. Katkestajate hulka ei loeta isikuid, kes 31 päeva jooksul pärast õpingute katkestamist ennistati või jätkasid õpinguid sama õppeasutuse samas õppekavarühmas.

⁶⁶ EHISe andmed, statsionaarne õpe.

⁶⁷ „Õpingute katkestamise põhjused kutseõppes“ (Espenberg, Beilmann jt, 2012-2013).

probleemkohtadena välja karjääriteenuste osutajate nappuse ning teenuse vähese kättesaadavuse. Karjääriteenused (karjääriinfo, -nõustamine ja -õpe) on praegu tagatud vaid ühele aastakäigule põhikooli 3. kooliastme, gümnaasiumi ja kutseõppeasutuste õppuritest.

16) Üheks oluliseks probleemiks Eesti majanduses on struktuurne tööpuudus, mis tähendab, et tööjõuturul on üheaegselt nii töö- kui ka tööjõupuudus. Struktuurse tööpuuduse määr (NAIRU) on OECD andmetel kasvava trendiga ning tõusnud kriisieelselt 9% tasemelt 2011. aastaks 11%-le. Samal ajal, kui tööpuudus oli 2012. aastal⁶⁸ 10,2%, on Eestis puudus heade kutseoskustega keskastme spetsialistidest, oskustöölised, inseneridest ja juhtidest. Probleemiks on inimeste töötamine allpool õpitud teadmiste ja oskuste taset⁶⁹ ning õppe ja tööturu ebapiisav seostatus. Eesti on IMD konkurentsivõime edetabelis kvalifitseeritud tööjõu puuduse näitaja järgi eelviimasel 58. kohal⁷⁰. Eesti tööjõu-uuringu andmete põhjal on Eestis hõivatute hulgas ca 12% üleharitud ja ca 2,5% alaharitud⁷¹. Üleharitus annab samuti signaali, et tööturg ja haridussüsteemi pakutu ei ole omavahel kooskõlas ning tööturg ei toimi efektiivselt. Olukorras, kus uusi töökohti lisandub suhteliselt vähe, on võtmeküsimus tööjõu vastavusse viimine kaasaegse tööturu vajadustega. Nii nagu üle maailma ei võimalda majanduses toimuvad väga kiired muutused enam traditsiooniliste meetoditega (näiteks riiklik koolitustellimus) haridusteenuste mahtu ja struktuuri tööturuvajadustest lähtudes planeerida, nii on ka Eestis keeruliseks ülesandeks õppe seostamine tööturu vajadustega. Eestis puudub toimiv koostööplatvorm, kus oskuste nõudluse ja pakkumise poole esindajad tööturu prognoosimisega ning oskuste arendamisega tegeleksid, mistõttu on tööturu vajaduste prognoos ja seire ning tööandjate ja haridusteenust pakkuvate osapoolte vaheline dialoog ebapiisav haridusteenuste struktuuri ja mahu planeerimisel. Vajalik on luua Eestile sobivaim oskuste arendamise koordinatsioonisüsteem – institutsionaalne raamistik, kuhu on kaasatud haridusteenuste nõudlust ja pakkumist esindavad osapooled, et tagada oskuste vajaduse prognoos, parem oskuste ja tööturu vajaduste vastavus ning haridussüsteemi ja töömaailma ühildumine. Vajalik on jõuda selleni, et tööturu informatsiooniga arvestatakse haridus- ja koolitusprogrammide arendamisel ning paremini oleks omavahel seotud taseme-, täiend- ja ümberõpe.

17) Inimeste hariduse ja tööturu mittevastavuse üheks põhjustajaks on nõutavate oskuste pidev ja kiirenev muutumine. Seoses uute ärialade tekkega ning info- ja teiste tehnoloogiate kiireneva arenguga vananevad inimeste oskused üha kiiremini. Elukestvas õppes osalemise määr on Eestis kuni 2012. aastani kasvanud, samas 2013. aasta esimeste kvartalite statistika näitas, et tõus võib olla peatunud ning ilma täiendavate jõupingutusteta algab tagasimineku (EL 2020 eesmärk 15%, Eesti 2012. a 12,9%)⁷². Õppimisaktiivsus on olnud samas sihtgrupiti erinev. Kõige vähem osalevad elukestvas õppes madalama haridustasemega, vanemaalised ja muust rahvusest inimesed, samuti osalevad elukestvas õppes vähemaktiivsemalt mehed. 2011. a jäi vanemaaliste (55-64-aastased) õppes osalemine 4,6% tasemele. Aktiivsemate õppijatena paistavad silma kõrgharidusega inimesed, kuid ka nendest täiendab ennast vaid iga viies. 2013. aasta esimese kolme kvartali elukestva õppes osalemise andmed näitavad samas võrreldes eelmiste aastastega langust ning on näha, et elukestvas õppes osalemise jätkuva tõusuks ja isegi saavutatud taseme säilitamiseks on vajalik teha tõsisemaid pingutusi. Eestis läbi viidud rahvusvaheline uuring PIAAC näitas, et inimeste vanuse tõustes hakkab oskuste tase kiiresti langema. Funktsionaalne lugemisoskus ja tehnoloogiarikkas keskkonnas probleemilahendusoskus näitavad kasvutrendi 20.-24. eluaastani, hakates seejärel järsult langema, matemaatilise kirjaoskuse puhul tuleb langus pisut hiljem, pärast 34. eluaastat.

⁶⁸ Statistikaamet.

⁶⁹ Flash Eurobarometer 2012.

⁷⁰ IMD konkurentsivõime edetabel. weF (2012). *Global Competitiveness Report*. <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2012-2013>.

⁷¹ Statistikaamet, Eesti Tööjõu-uuring.

⁷² Eurostat, HTM, Eesti Hariduse Infosüsteem (EHIS), Statistikaamet 2012.

PIAACis mõõdetud oskustest kõige suuremad käärid noorematega võrreldes on vanemaealistel inimestel tehnoloogiarikkas keskkonnas probleemilahendamisega, kus vanemaealiste oskused on noorematest tunduvalt madalamad. Täiskasvanud elanikkonna IKT oskuste arendamine on ülioluline, sest PIAAC uuringu kohaselt ei julge või ei oska Eestis üle poole üle 50-aastastest arvutit keerukamate asjade tegemisel kasutada, kõikide uuringus osalejate hulgas oli vastav näitaja 30%. Väljakutse on muuta õppimine kõigile eagruppidele ja erineva haridustasemega inimestele eluviisiks, pakkuda kvaliteetset ja asjakohast õpet, mis aitaks inimestel paremini kohaneda ühiskonda ja võimaldaks tööturul asetleidvatele muudatustele paindlikult reageerida. Täiskasvanud elanikkonna keelteoskuse laiendamine on samuti oluline, sest ELi ja Euroopa Nõukogu projekti „Keelterikas Euroopa“ vahekokkuvõtte põhjal võrreldi näiteks Eurobaromeetri 2006 ja 2012 suhtumist mitmekeelsusesse Euroopas⁷³ ja suurim muudatus on inimeste arvu, kes leidsid, et kõik Euroopa Liidu inimesed peaksid lisaks oma emakeelele oskama veel kaht keelt ja et kõiki ELis räägitavaid võõrkeeli tuleks kohelda võrdselt, oluline suurenemine. Euroopa Nõukogu uusim soovitus on ministrite komitee soovitus liikmesriikidele Euroopa Nõukogu keeleõppe raamdokumendi kasutamise ja paljukeelsuse edendamise kohta (CM/Rec(2008) 7).⁷⁴

18) Kvalifitseeritud tööjõu (sh praeguste ja tulevaste tippspetsialistide nn talentide) väljaränne ning tippspetsialistide jt talentide vähenemine on Eestile väljakutse.

Aktiveerunud on tööealise elanikkonna ränne Eestist välja tööotsingu eesmärgil. Eesti tööjõu-uuringu 2010. aasta andmetel töötas välismaal 22 100 inimest, mis on võrreldes eelmiste aastatega tõusev trend⁷⁵. Tööjõu väljaränne ei ole iseenesest halb, kuid suureks probleemiks muutub see Eestile siis, kui inimesed Eestisse enam ei naase. Üsna suur on ka noorte välismaale õppimainemise soov gümnaasiumilõpetajate seas, koguni 11% lõpetajatest sooviks minna välismaale õppima. Siinjuures on märkimisväärne, et vene keeles õppivatel noortel on suurem soov jätkata õpinguid välismaal. Rahvusvahelise tööjõu mobiilsuse põhjuseks on sageli enda oskuste madal realiseerimise ja palga tase kodumaal, samas kasvavad võimalused rahvusvaheliselt tööd leida ettevõtete haarde globaliseerumise ning tärkavate majandusega riikide tööjõunõudluse tagajärjel. Eriti on rahvusvahelisel tööjõuturul nõudlus kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu (nn talentide) järele, mille nappus pärsib ka Eesti arengut. Lisaks Eestis olevale tööjõule on kvalifitseeritud tööjõu tagamisel üha olulisem kasvatada vajalike oskusteadmistega välisspetsialistide arvu, sest omamaine talendifond on Eestil väikese riigina paratamatult piiratud. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi prognoosi kohaselt vajab Eesti vahemikus 2011-2019 keskmiselt 3400 töötavat spetsialisti, keda pole Eesti tööjõuturult saada. Eesti majanduse arengusse panustava kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu puhul ei ole probleemiks ainult tööjõu puudus, vaid ka juba värvatud välismaalaste kohanemine ja integreerumine Eesti ühiskonda.

19) Välitstudengite ja teadlaste senisest aktiivsemat Eestisse asumist takistab tänane viisade ja elamis- ning töölubade menetlemise protsess, mis on suhteliselt aeglane, pereliikmete kaasatamine on piiratud ning laieneb ainult doktoritasemel Eestisse õppima tulevatele üliõpilastele. Lisaks tõlgendatakse kehtivat välismaalaste seadust erinevates Eesti ja Eestit esindavate riikide välisesindustes erinevalt. Seetõttu on vajalik üle vaadata kehtivad sisserände menetlusprotsessid eesmärgiga soodustada potentsiaalsete tippspetsialistide ja kõrgelt kvalifitseeritud töötajate Eestisse tulekut. Kõrghariduse valdkonnas on eesmärgiks riigi rahastatavate õppekohtade arvu oluline suurendamine ning kõrghariduse kvaliteedi tõstmine läbi suurema rahvusvahelistumise. Oluline on lisaks hariduse omandamisele luua välisüliõpilastele võimalused peale kooli lõpetamist valitud erialadel Eestisse tööle jääda.

⁷³ Eurobaromeetri eriuuring 243:53/2006, kordus-uuring 386/2012.

⁷⁴ Keelterikas Euroopa. Mitmekeelsuspoliitika ja tavad Euroopas, 2012.

⁷⁵ Sotsiaalministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2013-2016.

20) Õpetajad ei rakenda piisavalt erinevate õppijate eripäraga arvestavaid õppemeetodeid ja tugimeetmeid. Õpetajate ja haridusasutuste juhtide professionaalsuse hindamisel on vaja keskenduda kompetentside hindamisele ja õppijate tervikliku arengu toetamisele. PISA tulemused näitavad läbi aastate, et senisest enam on vaja avada lapse arengupotentsiaal ja kohandada õpetamist õppija võimetest lähtuvalt. Samuti selgus rahvusvahelise õpetajauuringu TALIS tulemustest, et Eesti õpetajad usuvad konstruktiivsesse õpetusse, kuid kasutavad klassis valdavalt traditsioonilisi õpetamispraktikaid, st tugevalt struktureeritud tavakohast õppetundi, arvestamata õpilaste soove ja eripärasid⁷⁶. Tallinna Ülikooli 2012. a läbiviidud koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava rakendusauuringu tulemused näitasid, et koolieelse lasteasutuse õpetajad ei oma piisavalt praktilisi oskusi ja teadmisi õppevaldkondade lõimimiseks ja lapse individuaalse arengu toetamiseks, mistõttu on raskendatud koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava rakendamine.

Õpetajal ja haridusasutuse juhil on määrav mõju õpikeskkonnale ja õpitulemustele. Õppemeetodid ja tugimeetmed peavad arvestama kõikide õppijate eripäradega, pakkudes väljakutseid võimekamatele, aitama heade tulemustega õppijaid lähemale suurepärase tulemustega õppijatele ning võimaldama tuge nõrgematele – igale õppijale jõukohaselt ja huvitavalt. Õpetajate ja haridusasutuse juhtide täiendusõpe peab olema suunatud eelkirjeldatu saavutamisele. Puudub süsteemne meetodiline tugi haridusuuenduste elluviimiseks. Haridusuuenduste elluviimine ning haridusasutustele ja õpetajatele süsteemse meetodilise toe korraldamine õpetamise vajakajäämistele leevendamaks ei ole olnud võimalik olukorras, kus suurem osa täiendusõppe vahenditest suunati otse omavalitsustele ja riigi poolt piirduti peamiselt vaid regulatiivse suunamisega.

21) Haridussüsteem on vähe indiviidikeskne ega anna õpilastele piisavalt vajalikke oskuseid elus ja tööturul läbilõõmiseks. Erinevad uuringud näitavad, et Eesti haridussüsteem ei toeta tippude esilekerkimist ning seda tõestavad ka 2013. aasta detsembris avaldatud 2012. aasta PISA uuringu tulemused, mille kohaselt on Eesti õpilaste üldise tugeva soorituse taustal silmapaistev tippude väike osakaal. Kool saab üsna hästi hakkama sotsiaalmajanduslikust taustast tulenevate erinevuste tasandamisega, kuid samas on näiteks erinevused poiste ja tüdrukute lugemisoskuses märkimisväärsed. Lisaks teadmiste ootab tänapäeva ühiskond ja majandus inimestelt suuremat ettevõtlikkust ja innovatsiooniteadlikkust. Õppurite ettevõtlikkuse arendamine (laiem kui ettevõtlusõpe) peaks olema integreeritud kõikidesse haridusastmetesse. Lisaks ettevõtlikkuse arendamisele on oluline arendada õpilaste loovust ja sotsiaalseid oskusi. See aga eeldab olulist muutust õpikäsitluses. Teoreetiliselt omaksvõetud ja dokumentides kinnitatud õpikäsitlus, õppijate eri tüüpi andekuste väärtustamine ning erivajaduste märkamine ei ole muutunud õppeprotsessi lahutamatuks osaks⁷⁷. Euroopa Komisjon toob oma hariduse majanduse nõuetele vastavuse uuringus välja, et oskuste vertikaalne kokkusobimatus on Eestis Euroopa Liidu üks kõrgemaid. Lahendusena hariduse ja majanduse ebakõlade vähendamiseks nähakse loovuse ja ettevõtlikkuse õpetamist. Eesti paistab teiste Euroopa riikide võrdluses silma eriti suure kontrastiga õppekava kui normatiivse dokumendi ja reaalsete õpetamispraktikate vahel – küsitletud õpetajatest vaid 13% pidas loovuse ja ettevõtlikkuse õpetamist vajalikuks⁷⁸.

22) Olulise tähtsusega on panustamine hariduslike erivajadustega ja puuetega õpilaste hariduslikku ning sotsiaalsesse kaasatusse. Eestis on 237 624 1,5–18 aastast last, kellest hinnanguliselt 4,5% vajavad puudest või muust erivajadusest tulenevalt eriõpet või

⁷⁶ Krista Loogma, Viive-Riina Ruus, Leida Talts, Katrin Poom-Valickis. (2009) Õpetaja professionaalsus ning tõhusama õpetamis- ja õppimiskeskonna loomine: OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS tulemused, Tallinna ülikooli haridusuuringute keskus, 23.

⁷⁷ „OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS tulemused“, <http://www.hm.ee/index.php?048181>, „Eesti põhikooli efektiivsuse uuring“, <http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=11756>.

⁷⁸ European Commission (2011). *Progress Towards the Common European Objectives in Education and Training. Indicators and Benchmarks – 2010/2011. Luxembourg: Publication Office of the European Union.*

õppenõustamisteenust haridusametuse siseste või väliste meetmete rakendamisel ning õppe korraldamisel. Õppurite erivajaduste varajane märkamine, koheste sekkumisstrateegiate rakendamine ning kaasava hariduspoliitika tõhustamine loob eelduse sujuvateks üleminekuteks järgnevatele haridustasemetele ning toimetulekuks edasise iseseisva eluga. 135 000 õpilasest 17%-le ehk ligi 24 000 õpilasele on Eesti Hariduse Infosüsteemis märgitud hariduslik erivajadus. Neist suurem osa (76%) õpib tavakoolis, kus nad saavad täiendavate tugiteenuste ja tingimuste abil hakkama. Raskete hariduslike erivajadustega õpilaste hulk, kes vajavad spetsiifilist õppekorraldust ja mahukaid tugiteenuseid, on 3060, neist kolmandik õpib samuti tavakoolis ja 2/3 erikoolis. Hariduslike erivajadustega õpilased ei saa tavakoolis piisavalt tuge, sest koolijuhtidel ja õpetajatel puudub valmisolek ja teadmised kaasava õppe rakendamiseks. Samuti ei ole erivajadustega õpilastele tagatud võrdseid tingimusi kooli tasandil tugispetsialistide rakendamiseks, sest kohalikel omavalitsustel on selleks väga erinev suutlikkus. Eriti problemaatiline on see nendes kohalikes omavalitsustes, kus õpilaste arv on väike. Ka koolivälise nõustamisteenuse kättesaadavuse süsteem vajab tõhustamist ja kaasajastamist. Probleemiks on ka õpilaste erivajadustele vastava õppevara vähesus. Kuigi hariduslike erivajadustega õpilaste kaasatus tavakooli on viimastel aastatel pisut tõusnud, on see võrreldes Euroopa ja Põhjamaadega Eestis väiksem⁷⁹. Peamiseks väljakutseks lähiaastatel on luua hariduslike erivajadustega õpilastele võimalused ja tingimused toetatud õppimiseks elukohajärgses koolis ning tagada sujuvad üleminekud üldharidussüsteemist järgmistele haridustasemetele.

23) Koolivõrgu kohandamine demograafiliste muutustega. Tulenevalt kooliealiste laste arvu vähenemisest umbes 40% võrra ja viimaste aastakümnete linnastumisest, on paljude maakoolide õpilaste arv kahanenud kordades ning koolipidajad ei suuda sellest tingitud rahastamistasemete langusest tulenevalt tagada koolides õppe kvaliteeti.⁸⁰ Eesti üldhariduskoolide võrk on üles ehitatud aegadel, mil sündimus oli üle 21 000 lapse aastas. 2010. a oli sündivus ca neljandiku võrra madalam – 15 825 last, 2011 vastavalt 14 679. Võrreldes 1995. aastaga on õpilaste arv vähenenud 78 458 võrra, koolide arv 202 võrra, kuid sealhulgas gümnaasiumide arv vaid 12 võrra.

Maapiirkonna koolides on juba täna pinnakasutus keskmiselt kaks korda ebaefektiivsem, kui linnakoolides ning laste arvu vähenedes läheb olukord veelgi halvemaks. On olemas näited, kus munitsipaalkoolis on rohkem kui 100 m² pinda õpilase kohta. 2012. aasta Haridus- ja Teadusministeeriumi koostatud kaardistuse kohaselt oli 162 koolis enam kui 30 m² pinda õpilase kohta ning enam kui 240 koolis üle 20 m² õpilase kohta. Lisaks demograafilistele protsessidele halvendab klassikaliste gümnaasiumide loomine veelgi enam nende põhikoolide olukorda, mis loobuvad gümnaasiumiastmest, sest koolis jääb lapsi ära kaduva gümnaasiumiosa võrra vähemaks, aga kooli kasutatav pind jääb samaks. Seega väga väikese õpilaskonnaga kool võib sattuda raskustesse õppekava täitmisel, seda eriti väikeste gümnaasiumide puhul. Õpilastele pole võimalik tagada õppe kvaliteeti, kui kvalifitseeritud õpetajatele pole võimalik pakkuda koormust ja õpilastele valikuvõimalusi. Õpitulemust mõjutab paratamatult õpilaste arv koolis. PISA uuringu tulemused näitavad, et kuigi Eestis on põhihariduse tase võrreldes teiste arenenud riikidega väga hea, on erinevused koolide vahel lubamatult suured, suurlinnakoolide õpilaste tulemused on paremad kui väikelinnade koolide õpilastel ja neil omakorda on tulemused paremad maakoolide õpilastest. Selleks, et tagada kõigile õpilastele võrdsed võimalused, tuleb paljudel koolipidajatel tegeleda lähiaastatel koolivõrgu kohandamisega ja ümberkorraldamisega, mis ei pea tähendama koolide, vaid eelkõige kooliastmete sulgemist ja koolide liitmist. Haridusametuste võrgu korrastamine, sh põhikooli ja gümnaasiumi lahutamine on ühena viiest kõige kiiremat lahendust vajavast

⁷⁹ *Special Needs Education – Country Data 2012*, <http://www.european-agency.org/publications/ereports/sne-country-data-2012/>.

⁸⁰ Eesti Inimvara raport. 2010.

ülesannetest välja toodud ka ekspertrühmade poolt välja töötatud ja haridusavalikkusega läbi arutatud Eesti haridusstrateegia 2012-2020 ettepanekus⁸¹ ja Eesti elukestva õppe strateegia eelnõus. 2011. aastal valminud uurimuses üldharidus- ja kutsekoolide tulemuslikkusest ja seda mõjutavatest teguritest⁸² leiti, et suuremates koolides on klassikursuse kordajate osakaal väiksem ning et suuremad koolid suudavad palgata rohkem nõutava kvalifikatsiooniga õpetajaid.⁸³

Koos gümnaasiumide ja põhikoolide võrgu korrastamisega tuleb tähelepanu pöörata ka hariduslike erivajadustega laste koolide võrgu korrastamisele, kuid samas tuleb lähtuda kaasava hariduse põhimõtetest, tagades võimalikult paljudele hariduslike erivajadustega lastele võimaluse õppida elukohajärgses koolis. Kaasava hariduse põhimõtetest lähtuvalt on Eesti astunud samme, et täpsustada riigi ja KOVi rollid hariduslike erivajadustega laste õpetamisel ning kinnitanud HEV kontseptsiooni, mille peamine eesmärk on tagada võimalikult paljudele HEV lastele võimalus õppida tavakoolis ning vaid neile, kes vajavad eritingimusi ning erilist tuge, luuakse võimalus õppida riigi peetavates koolides (raskemad HEV-d riigile ja kergemad KOVle). Selleks, et erivajadustega lapsed saaksid hiljem siseneda tööturule ja saaksid iseendaga hakkama, tuleb neid koolitada samuti nagu tavalapsi, kuid nad vajavad teatud juhtudel eritingimusi. Lisaks väheneb ühiskonnas hooldamise koormus, kui me suudame õpetada nad iseendaga toime tulema. HEV koolide võrgu ümberkorraldamine on vajalik järgmistel põhjustel: Eestis on võetud suund kaasavale hariduskorraldusele, uue HEV õppekorralduse kontseptsiooni kohaselt on täpsustunud riigi ja KOV rollid HEV laste õpetamisel, elanikkond on ümber paiknenud ning (eri)kooli õppekohti on piirkondades üle või puudu. Muutunud on suhted meditsiinisüsteemiga: perearstisüsteem on kodukohapõhine ning koolides ei toimu ravi; vähese õpilaste arvu, ebasobiva ja kuluka taristu ja geograafiliselt ebasobiva asukoha tõttu on oht, et HEV koolide teenuse kvaliteet kannatab, kuna kvalifitseeritud personalile ei suudeta tagada piisavat koormust, töötasu või teatud tugiteenuseid pole võimalik osutada; HEV koolide võrk on majanduslikult ebaefektiivne, kuna õpilaste arv on langenud, koolikompleksid on liiga suured ja amortiseerunud ega toeta HEV õpilaste erivajaduste arvestamist õppe- ja kasvatusprotsessis; õpilaste ja töötajate logistika on keeruline.

Alljärgnevalt on toodud arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid, Euroopa Liit 2020 ja Eesti konkurentsivõime kava Eesti 2020 eesmärgid ning riigipõhised soovitusel:

Arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid:

- **tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine;**
- **sotsiaalse kaasatuse edendamine ning vaesuse vastu võitlemine;**
- **investeeringud haridusse, oskustesse ja elukestvasse õppesse.**

Strateegia „Euroopa 2020” peaesmärk	Hetkeolukord	Konkurentsivõime kavas “Eesti 2020” kehtestatud 2020. aasta riiklik eesmärk
Tööga on hõivatud 75% elanikkonnast vanuses 20–64 aastat	70,1% 2011. aastal, 71,7% 2012. aastal	76%

⁸¹ Eesti hariduse viis väljakutset. Eesti haridusstrateegia 2012-2020 projekt. Eesti Koostöö Kogu, lk 2.

⁸² K. Türk, T. Haldma, H. Kukemelk, K. Ploom, R. Irs, L. Pukkonen. Üldharidus- ja kutsekoolide tulemuslikkus ja seda mõjutavad tegurid. Tartu Ülikool, Haridus- ja Teadusministeerium, 2011, 424 lk.

⁸³ Ibid, lk 189, 199.

Koolist väljalangenute osakaal jääb alla 10%	10,9% 2010. aastal, 10,5% 2012. aastal	9,5%
Vähemalt 40% 30–34-aastastest on omandanud kolmanda taseme hariduse	40,3% 2011. aastal, 39,1% 2012. aastal	40%
<p>2013. aasta riigipõhine soovitus nr 2. Parandada tööstiimuleid, tõhustades olemasolevaid erinevaid sotsiaalhüvitiste süsteeme ning muutes hüvitiste jaotamise paindlikumaks ja paremini suunatumaks. Parandada sotsiaalteenuseid, sealhulgas lastehoiuteenuseid, suurendades samal ajal perepoliitika valdkonna kulutuste tasuvust ja kulutõhusust. Tugevdada aktiveerimispoliitikat, et hõlbustada pikaajaliste töötute ning invaliidsus- ja töövõimetushüvitist saavate isikute naasmist tööturule. Kehtestada kooskõlastatud meetmed majandusarengu soodustamiseks nendes piirkondades, kus valitseb suur tööpuudus.</p> <p>2013. aasta riigipõhine soovitus nr 3. Jätkata jõupingutusi haridus- ja koolitussüsteemi paremaks vastavusseviimiseks tööturu vajadustega, kaasates sellesse protsessi veelgi rohkem tööturu osapooli ja rakendades sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks. Suurendada oluliselt madala kvalifikatsiooniga töötajate osalust elukestvas õppes. Tugevdada jõupingutusi teadustegevuse ja innovatsioonisüsteemide eelistamise ja rahvusvahelistumise edendamiseks ning süvendada ettevõtjate, kõrgkoolide ja teadusasutuste koostööd.</p> <p>2013. aasta riigipõhine soovitus nr 5. Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.</p>		

1.1.2.6. Tervena elatud eluea kasv ning vajadustele vastava tervisesüsteemi arendamine

Suurema tööhõive ja sotsiaalse sidususe saavutamise oluliseks takistuseks on elanikkonna suur tervisekadu. Enneaegse suremuse ja haigestumise vähendamises peitub rahvastiku ja majanduse kasvu oluline potentsiaal ning madalad tervisenäitajad omavad märkimisväärset mõju tööhõivele (tervise mõju SKPle on 6-15%) ning sotsiaalsele sidususele. Ehkki oodatav eluiga (2012. aastal meestel 71 aastat ja naistel 81 aastat) on viimasel aastakümnel märkimisväärselt tõusnud, jääb see oluliselt maha ELi keskmisest. 2011. aastal oli vahe ELi keskmisega meestel 6,1 aastat ja naistel 2,0 aastat. Tähelepanu pälvib suur eeldatava eluea sooline lõhe (ligi 10 aastat naiste kasuks), suured on ka eluea erinevused piirkonniti (kõrgeim Tartumaal - 77,3 ja madalaim Ida-Virumaal- 73,2 aastat). Tervena elatud eluiga on peale eelnevat kiiret kasvu perioodi alates 2010. aastast vähenenud (2012. aastal meestel 53 aastat ja naistel 57 aastat). Tervena elatud eluea poolest on vahe ELi keskmisega suurem kui eeldatud eluea poolest. 2012. aastal oli vahe ELi keskmisega meestel 8,2 aastat ja naistel 4,7 aastat. Kasvav surve tervishoiu- ja sotsiaalkuludele ning negatiivne mõju tööjõuturul tuleneb eelkõige sellest, et Eesti on üks kiiremini vananeva rahvastikuga riike Euroopas (1/3 elanikest on pensioniealised).

Inimeste tervist ja seeläbi töövõimet mõjutavad probleemid, sekkumist vajavad tegurid ja kasvu võimaldajad:

- 1) Suur välditavatest varastest surmadest ja haigestumistest tulenev tervisekadu.** Eestis leidis 2012. aastal ligikaudu 25% kõigist surmadest aset enne inimese 65-aastaseks saamist. Peamisteks tervisekao põhjusteks Eestis on südame-veresoonkonna haigused (37%) ja kasvaja (15%). Kolmandal kohal (7%) on õnnetusjuhtumid ja vigastussurmad, mille arv on viimase paarikümne aasta jooksul küll vähenenud, kuid ületab siiski Euroopa keskmist 2,1 korda (2010. a). 2012. aastal hukkus õnnetuste, vigastuste ja mürgistuste tõttu 1150 inimest, 29% juhtudest olid põhjuseks mürgistused ja 20% enesetapp. Vigastussuremust (61%) ja ka haigestumust (39%) esineb enim tööealiste (15-64) meeste hulgas.

- 2) Inimeste ebaterved eluviisid** on samuti murettekitavateks probleemideks, mis mõjutavad inimeste osalemist tööhõives ning ühiskondlikku aktiivsust. Peamised käitumuslikud terviseriskid on alkoholi liigtarvitamine, suitsetamine, madal kehaline aktiivsus ning ebapiisav tähelepanu tervislikule toitumisele.

Alkoholi liigtarvitamise ja suitsetamise vähendamises on oluline potentsiaal Eesti inimeste keskmise eluea ja tervelt elatud aastate pikendamisel. Suremus alkoholi tarvitamise ja suitsetamisega seotud haiguste tagajärjel ületab Eestis ELi nn vanade liikmesriikide sama näitajat üle kahe korra.

Eesti rahvastiku haiguskoormusest põhjustab alkohol ca 10% ehk laias laastus 40 000 kaotatud eluaastat aastas. Alkoholist tingitud kaotusest 99% langeb meestele ning koormuse põhiosa moodustab enneaegsetest surmadest tingitud kaotus. WHO 2012. aastal avaldatud raporti kohaselt põhjustab alkohol Eestis 12% naiste ja 28% meeste suremusest vanusegrupis 15-64. Euroopa Liidu riikide seas on alkoholist tingitud suremus suurim just Eestis — 2010. aastal oli 100 000 elaniku kohta 6,2 alkoholist tingitud surma. Alkoholi tarvitamisest tulenevad probleemid on tavaliselt seotud alkoholisõltuvusega (sh ärajäämanähud, kontrolli kaotus, sotsiaalne võõrandumine), regulaarse tarbimisega (sh maksatsirroos, kognitiivsed häired, ühtekokku üle 60 haiguse ja häire), joobega (sh alkoholiga seotud kuritegevus, riskikäitumine, liiklusõnnetused, vigastused jne). Eestis on suured nii regulaarsest tarbimisest kui ka joobest põhjustatud kahjud. Alkoholi sage (liig)tarbimine viib paratamatult tervises seisundi muutumiseni ning sellest tulenevalt ka töövõime languseni.

Tervisekäitumise uuringu andmetel suitsetas 2010. aastal ¼ elanikest, kusjuures 37% meestest ja 19% naistest on igapäevasuitsetajad. Ületame ELi keskmist näitajat (2008. a 24,2%)⁸⁴. Eelnevast järeldub, et Eesti vajab senisest tõhusamat alkoholi ja tubakatoodete tarbimise vastast tegevust.

Narkomaania ja HI-viiruse laialdane levik on endiselt Eestis suureks probleemiks. 2009. aastal oli uute juhtude arv 100 000 elaniku kohta ELis kõrgeim: ELis keskmiselt viis juhtu, Eestis 31⁸⁵. Tõusuteed jätkab ka HIV nakatunute koguarv. Lähima 10 aasta jooksul muutub HIV üheks oluliseks haiguskoormuse põhjustajaks. Mõnes Eesti linnas (näiteks Narvas ja Kohtla-Järvel) on HIV-levimus kohalikul tasandil juba ületanud generaliseerunud epideemia piiri, mistõttu on ohustatud kõik kohalikud elanikud, eriti noored. Eestis on narkosurmasid miljoni elaniku kohta ELi ja Euroopa Majanduspiirkonna riikidest kõige rohkem (146), mis on ligi 2 korda enam kui pingereas järgmisel kohal olevas Norras⁸⁶. Intensiivne sõltuvusainete kasutamine ka kooliõpilaste hulgas on viimasel 10 aastal püsiv probleem.

Vähese füüsilise koormuse ja ebatervisliku toitumise tulemusena on Eesti rahvastikust 1/3 ülekaalulised (ELis tervikuna ligi pooled). Esiletõstmist väärib asjaolu, et rasvunud on 18% (EL 16%) elanikkonnast, kusjuures kasvavaks probleemiks on see saamas eelkõige õpilastel (2009/2010 õppeaastal 10% õpilastest)⁸⁷.

- 3) Terviseprobleemide tõttu loobub üha suurem osa tööealisest elanikkonnast tööst.** Nii tõi 2012. aastal 22,3% tööturul mitteaktiivsetest tööealistest isikutest mitteaktiivsuse põhjusena välja tervislikud põhjused (2007. aastal 20,2%). Kokku oli 2012. aastal 6,6% tööjõust mitteaktiivne tervislikel põhjustel. Sagedasemad esmase töövõimetuse põhjused on luu- ja lihaskonnahaigused (ligi ¼ uutest juhtudest), südame- ja veresoonekonnahaigused (17%) ning vaimse tervise probleemid (14%). Viimase kümne aastaga on töövõimetuspensionäride arv kahekordistunud ja summad, mida riik neile kulutab, viiekordistunud⁸⁸. Eluea tõusu peamiseks pidurdavaks teguriks on saamas ka inimeste vaimse tervise halvenemine. Eluea pikenedamisega

⁸⁴ OECD, *Health at a Glance: Europe 2010*.

⁸⁵ Statistikaamet, *Säästva arengu näitajad*, 2012.

⁸⁶ Euroopa Narkoseire keskuse (EMCDDA) aastaraport 2011.

⁸⁷ Sotsiaalministeeriumi arengukava 2012-2015.

⁸⁸ Statistikaamet.

on psühhiaatrilised haigused muutumas pikaajalise töövõimetuse peamiseks põhjuseks. Tõusutrendi näitavad nii kutsehaiguste kui ka tööst põhjustatud haiguste arvu kasv.

Seoses demograafiliste ja epidemioloogiliste trendidega ning meditsiini ja tehnoloogia arenguga väheneb tulevikus haiglaravi vajadus ning suureneb ambulatoorse ja päevaravi, sh eelkõige esmatasandi teenuste vajadus, mis on seotud haiguste ennetamise, krooniliste haiguste jälgimise ja raviga.

4) Haiglavõrgu ning esmatasandi tervishoiuteenuste mittevastavus elanikkonna tervise vajadustele. Eesti elanike terviseseisund ning eriarstiabi kättesaadavus on aastatega halvenenud⁸⁹. 2012. aasta jaanuari seisuga oli ambulatoorse ravi järjekorras 236 671 inimest ja päevastatsionaari järjekorras 5727 inimest, mis on vastavalt 27% ja 35% enam kui 2008. aastal⁹⁰. Pikaajaliste haigete osakaal on vananemise taustal kasvanud 2009. aasta 40%-lt 43,6%-ni. Esmatasandi arstiabi ei ole aga piisavalt teenuseid pakkuv ning ühtlaselt kättesaadav.

2010. aastal avalikustatud Riigikontrolli audit haiglavõrgu jätkusuutlikkusest näitas, et halvimas olukorras on maakonnakeskustes paiknevad üld- ja kohalikud haiglad, kus elanike arvu kiire vähenemise tõttu ei suudeta tagada arstidele täiskoormust ning puuduvad vahendid investeringuteks, mille tulemusena käivad patsiendid üha vähem ravil oma maakonna üldhaiglas. Ravivoodite arvu poolest 10 000 elaniku kohta on Eesti (53,2) langenud alla ELi keskmise taseme (54,5). Vähenemine on toimunud just aktiivravi ja psühhiaatrilise abi voodikohtade arvelt. Kasvanud on hooldusravikohtade arv, mille vajadus saab 2015. aastaks kaetud ERF 2007-2013 vahendite toel. Samas on tahaplaanile jäänud esmatasandil tervist edendavad ja haigusi ennetavad teenused ning taastusraviteenused, mis on töövõime taastamiseks vajalikud.

Vananevas ühiskonnas ja krooniliste haigete osatähtsuse kasvuga seoses on võtmetähtsusega esmatasandi tervishoiu tugevdamine selle tõhusama toimimise tagamiseks, kuna enamiku terviseprobleemide korral saab inimene lahenduse just perearsti meeskonnalt. Esmatasandi tervishoiu mittetoimimisel langeb abivajajate aitamine haiglatele, mis suurendab tervishoiusüsteemi kulusid ja vähendab põhjendamatult eriarstiabi kättesaadavuse võimalust. Seoses tööealise elanikkonna ümberpaiknemisega suurematesse linnadesse või nende lähiümbrusse, muutub aina problemaatilisemaks tervishoiuteenuste kättesaadavus väiksemates linnades ja maapiirkondades. Esmatasandi infrastruktuuri ebarahuldav tase ning üksikpraksiste suur osakaal ei aita kaasa elanikkonnale vajalike kvaliteetsete ning koordineeritud teenuste osutamisele, mis eeldavad esmatasandil suuremat meeskonda kui vaid perearst ning -õde. Alates 2013. aastast rahastatakse perearstipraksistes teise pereõde töölevõtmist eeldusel, et tal on iseseisva vastuvõtu tegemiseks eraldi tööruum. Enamus praksiseid ei suuda seda aga tagada. Teine pereõde efektiivistab perearstisüsteemi ja kogu tervisesüsteemi tööd, sest õed saavad väga palju ära teha ennetavat ja nõustamistööd, samuti anda nõu kergemate terviseprobleemide korral, vähendades sellega arstide töökoormust ja teenuse kulusid. Esmatasandi praksiste tervisekeskustesse koondumine võimaldab optimaalselt kasutada uuringu- ja ravivõimalusi ning tagada esmase teenuse katkematu kättesaadavuse. Ühtlasi loob see võimaluse suurendada esmatasandi meeskonda teiste spetsialistidega piisava teenustevaliku tagamiseks, sh ämmaemandad, koduõed, füsioterapeudid jt.

Ressursside piiratusest tulenevalt on eriarstiabi koondumas üha rohkem suurematesse kompetentsikeskustesse (üle 80% eriarstiabist osutatakse kesk- ja piirkondlikes haiglates). Väiksemates maakonnahaiglates on voodihõive madal, üld- ja kohalike haiglate keskmine voodihõive on 62% ja viiel üldhaiglal jääb ravivoodite voodihõive alla 55%. Tervishoiusüsteemi ümberkorraldused on vajalikud terviseasutuste vahelise koostöö

⁸⁹ Statistikaamet „PT05: Hinnang arstiabi kättesaadavusele ja kvaliteedile ning tervishoiukorraldusele“.

⁹⁰ Haigekassa <http://uudised.err.ee/?06279016>.

parandamiseks ning möödapääsmatud ressursside (nii inimeste, seadmete kui ka finantsressursside) jätkusuutlikkuse tagamiseks. Piirkondlike haiglate tasandil on kõikidel arstlikel erialadel vajalik välja arendada pädevuskeskuste võrk, mis aktiivses koostöös esmatasandi terviseteenuste osutajatega tagab jätkusuutliku ning kvaliteetse eriarstiabi osutamise kogu elanikkonnale. Selle võrgustiku rollijaotus ja koostöö korraldus tugineb väljatöötamisel oleval kaval „Eesti esmatasandi tervishoiu ja haiglavõrgu arengusuunad aastani 2020“.

Allpool on toodud arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid, Euroopa 2020 ja Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärgid ning riigipõhised soovitused:

Arenguvajadusega seotud temaatiline eesmärk: sotsiaalse kaasatuse edendamine ja vaesuse vastu võitlemine

Strateegia „Euroopa 2020“ peaesmärk	Hetkeolukord	Konkurentsivõime kavas kehtestatud 2020. aasta riiklik eesmärk
Tööga on hõivatud 75% elanikkonnast vanuses 20–64 aastat	70,1% 2011. aastal, 71,7% 2012. aastal	76%
<p>2013. aasta riigipõhine soovitus nr 2. Parandada tööstiimuleid, tõhustades olemasolevaid erinevaid sotsiaalhüvitiste süsteeme ning muutes hüvitiste jaotamise paindlikumaks ja paremini suunatumaks. Parandada sotsiaalteenuseid, sealhulgas lastehoiuteenuseid, suurendades samal ajal perepoliitika valdkonna kulutuste tasuvust ja kulutõhusust. Tugevdada aktiveerimispoliitikat, et hõlbustada pikaajaliste töötute ning invaliidsus- ja töövõimetushüvitist saavate isikute naasmist tööturule. Kehtestada kooskõlastatud meetmed majandusarengu soodustamiseks nendes piirkondades, kus valitseb suur tööpuudus.</p> <p>2013. aasta riigipõhine soovitus nr 5. Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.</p>		

1.1.2.7. Kodanikukeskse ja ühtse riigivalitsemise tõhustamine

Eesti haldusvõimekuse väljakutseid nii riiklikul kui ka kohalikul tasemel on analüüsitud OECD poolt 2011. aastal koostatud raportis „Eesti – ühtsema riigivalitsemise poole – hindamisdokument ja soovitused“. Tuginedes OECD raportile ja Rahandusministeeriumi poolt koostatud „Riigi kui tööandja personalipoliitika rohelisele raamatule“, on Eesti haldusvõimekuse valdkonna probleemid, sekkumist vajavad tegurid ja kasvu võimaldajad järgmised:

- 1) Eesti riigivalitsemine on killustatud.** OECD raport⁹¹ on pidanud Eesti riigivalitsemise killustatust kõige suuremaks probleemiks ning viitab, et Eesti edu jätkumine sõltub just valdkondadevaheliste väljakutsete lahendamisest. Eestis on välja kujunenud haldussüsteem, milles probleeme lahendatakse vastutusalade põhiselt. Valitsemisalade vaates toimivad ka erinevad keskse koordineerimise mehhanismid (nt. avalik teenistus, eelarvestamine, strateegiline planeerimine, ELi asjade koordineerimine, õigusaktide kooskõlastamine). Selline detsentraliseeritud avaliku halduse süsteem võimaldab valdkondliku kompetentsi koondamist

⁹¹ OECD, *Estonia: Towards a Single Government Approach 2011*.

ning kiiremat ja paindlikumat tegutsemist selge vastutusega ülesannetes, samaaegselt soodustab see valitsemisalade vaheliste erinevuste (nii kultuuriliste kui struktuuriliste) süvenemist. Kesksete koordinatsioonimehhanismide vähesus ning olemasolevate puudulikkus muudab riigivalitsemise killustatuks, mis omakorda toob kaasa probleeme mitut valdkonda hõlmavate poliitikate kujundamisel ja elluviimisel. Eestis puudub selge vastutus avaliku halduse tervikliku arendamise ja riigivalitsemise poliitika kujundamise eest. Eesti riigiparaat on oma ülesehituselt muutunud liialt paindumatuks ja kohmakaks, mis kokkuvõttes ei vasta Eesti kui väikeriigi vajadustele ja võimalustele. Riik peab mõjusaks valitsemiseks suutma probleeme lahendada valitsemisalade üleselt – läbi ühtse ja koordineeritud tegutsemise.

- 2) **Eesti riigieelarve ja riiklikud strateegilised dokumendid ei ole omavahel kooskõlas ning seostatud.** Eestis kehtivas riiklikus strateegilise planeerimise süsteemis on vajakajäämisi, mis süvendavad valitsemise killustumist ning nõrgendavad poliitikate kujundamist ja rakendamist. Riigi tasandi strateegiadokumente (Riigikogus ja/või Vabariigi Valitsuses kinnitatud) on liialt palju, strateegiate rakendusplaanid ei ole tihti realistlikud (strateegiatel puudub otsene seos riigieelarvega, mistõttu ei ole tagatud nende elluviimine), dokumendid ei ole paindlikud muudatustele keskkonnas (strateegiad lähevad vastuollu poliitikatega, kuid strateegiatesse ei viida ka sisse muudatusi). Eelnevast tulenevalt ei juhinduta otsuste tegemisel pikaajalisest strateegilisest vaatest ning strateegiad ei oma piisavat mõju valdkondade suunamisel.
- 3) **Poliitika kujundamise võimekus on madal.** OECD raport toob välja, et teadmistepõhist poliitikakujundamist kasutatakse Eestis liialt vähe. Poliitikate mõjude analüüsi võimekus on madal ning otsuste mõju ei analüüsita nende ettevalmistamisel piisavalt. Poliitika kujundamisel ja elluviimisel lähtutakse üksikute valitsemisalade ja riigiasutuste kitsast vaatest, millest tingituna on probleemide lahendused ebapiisavad ning ei põhine ühiskonna terviklikel vajadustel. Poliitikakujundamise protsessid ei ole läbipaistvad ning ei toimu piisavat kodanikuühenduste ja huvigruppide kaasamist ning nende huvidega arvestamist. Kaasamise probleemil on kaks tahku, lisaks riigipoolsele vähesele kaasamisele ei ole huvigruppide aktiivsus ja suutlikkus protsessides osaleda piisav. Tulemuseks on vähene kodanikuosalus ning poliitikakujundamise vähene kodanikukesksus. Osapoolte vaheline vähene dialoog piirab terviklike valdkondadeüleste lahenduste väljapakkumist. Poliitikakujundamise tulemuslikkust piirab ka ametiasutuste ja poliitikakujundamise protsessis osalejate madal analüütiline suutlikkus. Samuti on probleeme õigusloome kvaliteediga, mis põhjustab täiendavat halduskoormust kõikidele sektoritele. Liialt palju õigusakte on pidevas muutumises.
- 4) **Avalike teenuste osutamine ja e-riigi (e-teenuste) arendamine ei ole piisavalt koordineeritud.** Eestis puuduvad avalike teenuste osutamise ühtsed alused ja nende arendamise terviklik poliitika: iga ministeerium ja riigiasutus arendab oma teenuseid iseseisvalt. OECD hinnangul ei taga ainuüksi kvaliteetne e-riigi infrastruktuur kvaliteetsete avalike teenuste osutamist. Avalike teenuste arendamisel puuduvad ühtsed standardid ning riigi infosüsteemide arendamine pole valitsemisalade üleselt koordineeritud ning järelevalvatud, mis omakorda põhjustab dubleerimist, hiliseimaid suuremaid halduskulusid, ebatõhusust ning turvariske ja andmete lekkimise võimalusi. Avaliku sektori rakendused ei ole valitsemisalade vahel jagatud ning arendused põhinevad erineval IT-arhitektuuril, kasutades suletumaid spetsifikatsioone. Koordineerimatuse ja IKT lahenduste potentsiaali alakasutuste tõttu on Eesti avalike teenuste osutamine ebatõhus ning jäik.
- 5) **Kohaliku omavalitsuse tasandi võimekus poliitikaid rakendada ja avalikke teenuseid osutada on ebahütlane.** Riigi ja kohaliku omavalitsuse tasandi koostöö on ebapiisav ning rollijaotus teenuste osutamisel ei ole lõpuni selge. Maakondliku tasandi (riigi funktsioonid) ja kohaliku omavalitsuse üksuste tasandi arendusvõimekus on ühtlustamata ning koostöövõimalused kasutamata. Selle tulemusena on suutlikkus seada piirkondadele pikaajalisi arenguprioriteete ning neid ellu viia madal (kohaliku omavalitsuse võimekuse kohta vt täpsemalt ptk 1.1.3. joonis 10.). Probleemid institutsionaalse suutlikkusega piirkondades põhjustavad mitmeid sotsiaalseid probleeme. Elanikud lahkuvad piirkondadest, põhjustades seeläbi täiendavat survet töökohtade kadumisele ning avalike teenuste pakkumise lõpetamisele teatud kohtades.

Riigikontrolli auditist⁹² selgub, et riigil tuleb välja selgitada teenuste mõistlik tase ning kehtestada teenusestandardid, mida kohalik omavalitsus on kohustatud inimestele tagama, sest riigi teenused ei ole igas maakonnas kättesaadavad⁹³. Selle pinnalt saab teha põhjendatud muudatusi halduskorralduses, mida teenuse kvaliteedi parandamine osalt eeldab. Probleemi muudab keerukamaks kesk- ja kohaliku omavalitsuse tasandi avalikke teenuseid puudutav ebaselge ülesannete jaotus ning koordineerimismehhanismide puudumine.

- 6) Avaliku teenistuse asjatundlikkus teatud teemades on jätkuvalt madal, juhtimise ning analüütilise töö kvaliteet pole piisav ning teadmispõhised lahendused ei ole saanud laialt kasutatavaks.** Eesti riigi toimimine sõltub paljuski avalike teenistujate professionaalsusest. Riigi personalipoliitika rohelise raamatu andmetel personalipoliitika, sh arendus- ja koolitustegevus on aga Eesti avalikus teenistuses killustunud ning asutusekeskne. Valitsemisalad ei tegele süsteemselt personali arendamisega ning KOV ametnike koolitamine ja arendamine on juhuslik. Kõigub koolituse kvaliteet. Samuti on madalad koolitustele suunatud ressursid: Eestis olid 2011. a. koolituskulud 1,8% palgafondist, rahvusvaheliselt peetakse optimaalseks 2-4%. Oskustele lisaks on probleemiks suur tööjõu voolavus, mis ohustab avaliku teenistuse stabiilsust.

Allpool on toodud arenguvajadusega seotud temaatilised eesmärgid, Euroopa 2020 ja Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärgid ning riigipõhised soovitusel:

Arenguvajadusega seotud temaatiline eesmärk: riigiasutuste ja sidusrühmade institutsioonilise suutlikkuse tugevdamine ja tõhusa avaliku halduse edendamine

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 1. Edendada majanduskasvu toetavat eelarvepoliitikat ja säilitada kavandatud usaldusväärne eelarveseisund, tagades keskpika perioodi eelarve-eesmärgi saavutamise programmis prognoositud tasemest paremal tasemel. Täiendada kavandatud eelarvereeplit rohkem siduvate mitmeaastaste kulueesmärkidega keskpika perioodi eelarveraamistiku raames ja jätkata avaliku sektori kulutuste tõhustamist.

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 5. Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.

1.1.3. REGIONAALSE ARENGU SUUNDUMUSED JA VÄLJAKUTSED

Riigi väiksust arvestades iseloomustavad Eestit üsna suured riigisisest regionaalsed arenguerinevused võrreldes teiste Euroopa ja muude arenenud riikidega⁹⁴. Valdav osa (ligikaudu 60%) riigi sisemajanduse kogutoodangust toodetakse Harjumaal, 10% ringis Tartumaal ning vaid 30% ülejäänud 13 maakonnas kokku⁹⁵. SKT elaniku kohta ületab 2012. aasta seisuga riigi keskmise taseme vaid Tallinnas ja Harjumaal (vastavalt 160% ja 141%). Võrreldes 2005. aastaga, on SKP regionaalsed erinevused elanike arvu suhtes Harju- ja Tartumaa ning ülejäänud piirkondade võrdluses siiski vähenenud. Kõige kiiremini on vastav osatähtsus kasvanud Järva-, Ida-Viru-, Jõgeva- ja Viljandimaal (joon. 7). Vähemal määral on piirkondlikud erinevused riigi keskmise suhtes Tallinna ja Tartu ning muude piirkondade vahel tasandunud ka koguproduktis tervikuna. Paraku ilmneb, et ka Tartu

⁹² Riigikontroll, Avalike teenuste pakkumise eeldused väikestes ja keskustest eemal asuvates omavalitsustes 2012.

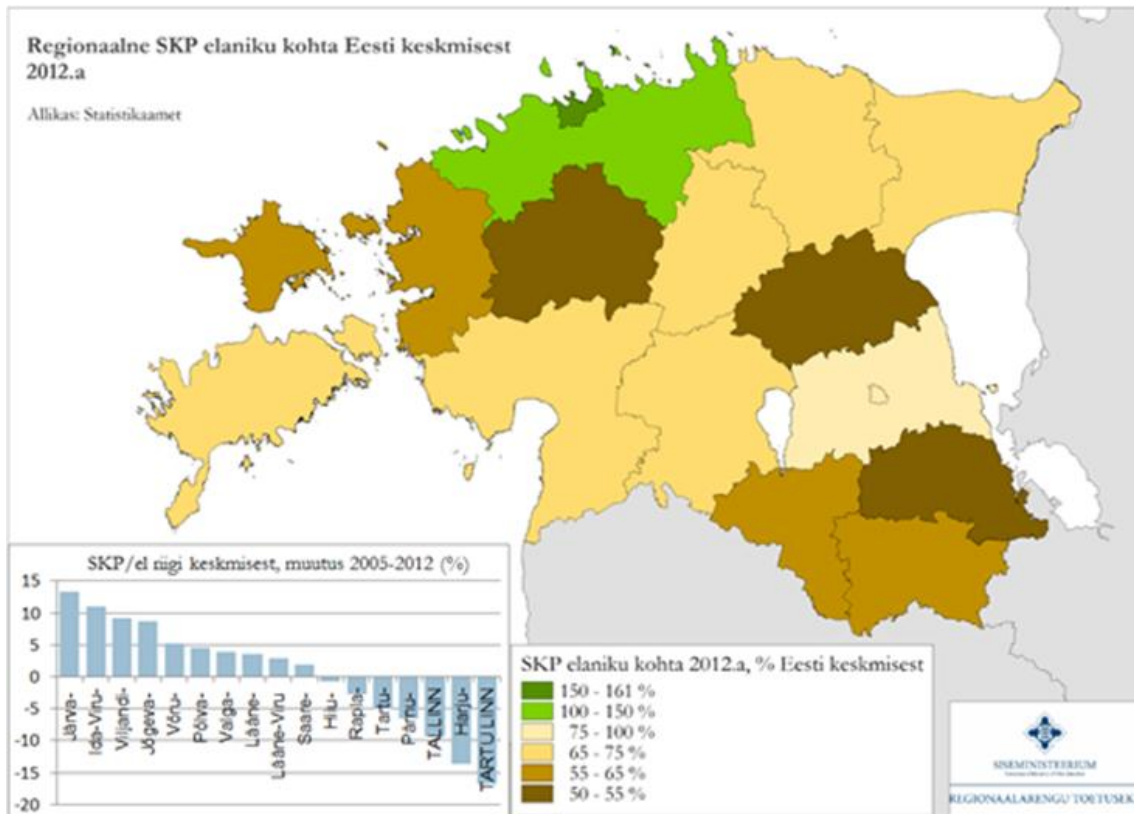
⁹³ Riigikontroll, Riigi teenuste kättesaadavus maakondades 2010.

⁹⁴ OECD 2011. "Regions at a Glance"; EPRC 2010 "The Objectives of Economic and Social Cohesion in the Economic Policies of Member States".

⁹⁵ Siin ja edaspidi lähtutakse analüüsil eeskätt maakondlikust (LAU1) ja kohaliku omavalitsuse tasandist (LAU2), kuna suuremad regionaalsed jaotused (NUTS II ja NUTS III) ei too Eesti-siseseid piirkondlikke erinevusi piisavalt välja. Eestis on 2013. a lõpu seisuga 15 maakonda, 215 kohaliku omavalitsuse üksust ning 5 NUTS III taseme regiooni.

majanduslik areng Kagu-Eesti arengumootorina pole olnud viimasel ajal kõige jõulisem (SKP elanike arvu kohta langenud alla 90% riigi keskmisest). Rahvusvahelises võrdluses on SKP piirkondlikud erinevused Eesti väiksust arvestades võrdlemisi suured.

Ettevõtete juurdekasvu tempo on endiselt kõrgeim Harjumaal. Ka on ettevõtete juurdekasvutempo kõrge teistes maakondades, kus on ettevõtlusaktiivsus olnud keskmisest kõrgem juba varem, mis tähendab, et lõhed ettevõtlusaktiivsuses on suurenenud. 2012. aasta seisuga oli äriühinguid tuhande elaniku kohta üle 70 Harjumaal ning alla 20 Ida-Virumaal⁹⁶. Kõige aeglasemini on suurenenud ettevõtlusaktiivsus Ida-Virumaal, mis on olnud pikka aega tagasihoidlikuma ettevõtlusaktiivsusega maakonnaks eeskätt oma suurtööstusliku tausta tõttu.

Joonis 7. SKP elaniku kohta ja muutus aastatel 2005-2010 maakonniti (LAU 1).

Allikas: Siseministeeriumi Statistikaameti andmete põhjal.

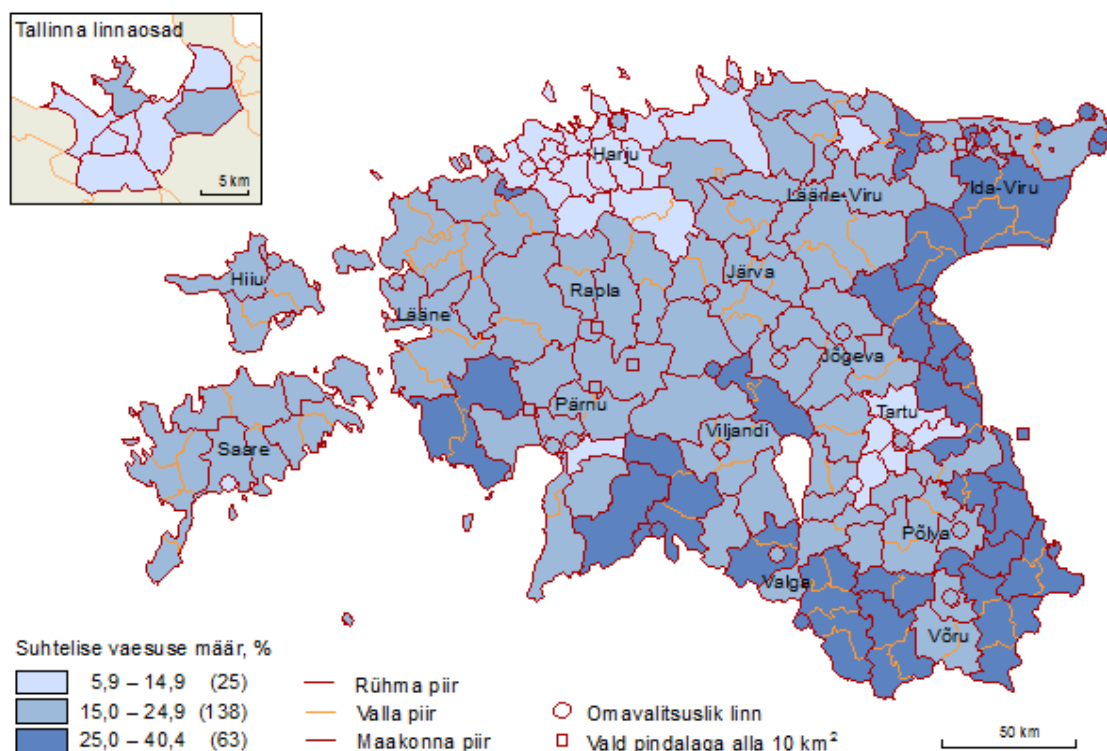
Samuti on suured erinevused tööealise elanikkonna kaasatuses hõivesse. Kui Harjumaal, selle naabermaakondades ning Tartumaal ulatus tööhõive määr 60 protsendini, siis Kagu-Eesti maakondades ja Ida-Virumaal oli Statistikaameti andmetel tööga hõivatud vaid ligikaudu 50% tööealisest elanikkonnast. Kuigi keskmiste sissetulekute suhtelised regionaalsed erinevused on viimastel aastatel vähenenud, on sissetulekute summaarsed erinevused endiselt suured⁹⁷. Suhtelises vaesuses elavate inimeste osakaal on läbi aegade kõige väiksem olnud Harju maakonnas (2011. aastal 10,6% elanikkonnast), samuti on see väiksem Tartu ja Pärnu ümbruses. Maailmapanga meetodika⁹⁸

⁹⁶ Eesti Statistikaamet.

⁹⁷ Eesti Statistikaameti andmetel on kõrgeima keskmise sissetulekutasemega maakonna (Harjumaa) palgatöötaja teenitud tulu aastatel 2005-2010 kahanenud 116%-lt riigi keskmise suhtes 112%-ni. Suhteliselt kõige enam on sissetulekud kasvanud Ida-Virumaal ja Kagu-Eestis.

⁹⁸ Vt http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=34209 lk 110-115.

alusel koostatud suhtelise vaesuse kaardil joonistuvad probleemsematena välja Tallinnast ja teistest suurematest keskustest kaugemal asuvad omavalitsused (joonis 8).

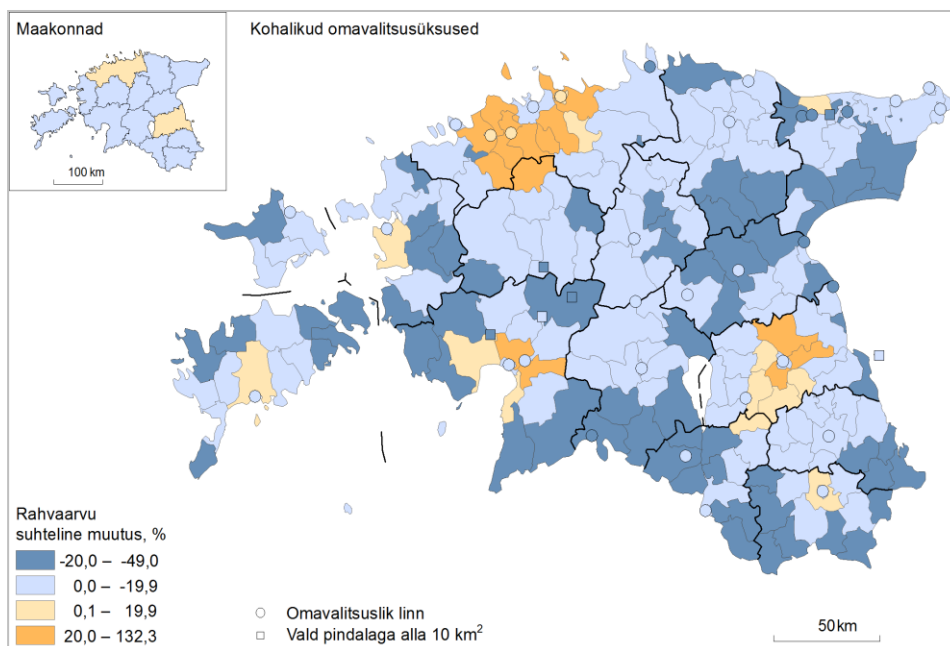

Joonis 8. Suhtelise vaesuse määr omavalitsusgruppides, 2011.

Allikas: Statistikaamet, Maailmapanga meetodika alusel.

Toimub rahvastiku ja aktiivsema majandustegevuse koondumine suurematesse linnapiirkondadesse, eeskätt suuremate linnade lähiümbrusse (joonis 9). Kahe rahvaloenduse vahelisel perioodil aastatel 2000-2011 on koguni 12 maakonnas rahvastik vähenenud enam kui 10%. See tähendab muu hulgas, et paljudes maakondades on tööturule sisenemas vähem uut tööjõudu. Madalaim on tööturusurve indeks Hiiumaal ja Ida-Virumaal, kus siseneb lähimal kümnendil tööturule vaid 6 inimest 10 sealt vanuse tõttu lahkuja kohta⁹⁹.

⁹⁹ Eesti Statistikaamet.

Joonis 9. Rahvaarvu muutus 2000-2011 rahva- ja eluruumide loenduse alusel KOV üksustes (LAU 2).

Allikas: Statistikaamet, rahva- ja eluruumide loendus 2011.

Rahvastiku kiire suurematesse linnapiirkondadesse koondumine annab tunnistust, et pärast primaarsektori hõive kokkutõmbumist¹⁰⁰ ei ole väiksemad maakonnakeskused olnud võimelised toimima tõmbekeskusena oma toimepiirkonna arengu vedamisel ja uute töökohtade tekkeks eelduste loomisel. Suurematest linnapiirkondadest kaugemale jäävate piirkondade tööjõu, loodus- ja ajaloolis-kultuuriliste ressursside kasutuselevõtt uue ettevõtluse loomiseks pole olnud piisav¹⁰¹. Tuginedes Tartu Ülikooli 2010. aastal läbi viidud regionaalse pendelrände uuringule¹⁰², on Tallinna ja Tartu mõjuala laienedes mitmed väiksemad toimepiirkonnad nõrgenenud või lakanud sisuliselt toimimast, olles haaratud Tallinna ja Tartu linnapiirkondade mõjualasse. Lisaks tasuvate töökohtade nappusele on väiksemates maakonnakeskustes pakutavad teenused ja vaba aja veetmise võimalused võrreldes suuremate linnadega piiratud. Ka on ebaühtlased keskus-tagamaa vahelised transpordiühendused, mis on olnud takistuseks kohapealse tööjõu ja inimressurssi rakendamisel toimepiirkonna siseselt. Keskustest kaugemale jäävad piirkonnad seisavad hõrenea rahvaarvu tingimustes silmitsi väljakutsega kohaneda muutunud oludega, mis puudutab esmajoones töökohtade ja teenuste piiratud kättesaadavust kohapeal.

Võrreldes erinevaid maakondi omavahel, ei ole võimalik üheselt välja tuua ülejäänutest probleemsemaid maakondi. Pigem on võimalik väita, et väljaspool Tallinna ja Tartu linnaregiooni asuvad piirkonnad vajavad kõik täiendavat tähelepanu vastavalt nende spetsiifilistele probleemidele.

Rahvastiku kiire koondumine on põhjustanud probleeme ka suurematele linnapiirkondadele, kuna kasv pole neis olnud kuigivõrd kompaktne ega kindlatesse keskustesse koonduv, vaid pigem hajusam kui enamikus kiirema linnastumistempoga riikides¹⁰³. Valglinnastumise ja autostumise kasvuga on kaasnud mitmed soovimatud tagajärjed suuremate linnapiirkondade arengule, näiteks transpordi ja sotsiaalse infrastruktuuri ebapiisavus, asustussüsteemi kõrge energiakulukus, autodega pendelrände intensiivsusest tekkinud negatiivsed keskkonnamõjud (sh müra), mis ühtlasi kahandab

¹⁰⁰ 2010. aasta seisuga on Statistikaameti andmetel maa-asulates põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse valdkonnas hõivatute osatähtsus kahanenud 12%-ni, samas kui 1990. aastate alguses oli vastav näitaja 54%.

¹⁰¹ Eesti inimvara raport 2011.

¹⁰² Ahas R. et al, 2010 „Regionaalse pendelrände uuring“.

¹⁰³ OECD 2011, „Redefining Urban: A new way to measure metropolitan areas in OECD countries“.

linnapiirkondade väärtust elukeskkonnana. Ühistranspordi osakaal Eesti suuremates linnades tehtavate reiside puhul on vähenenud, kuna ühistranspordi areng ei ole asustussüsteemi arengule järele jõudnud. Taristu puudulikkuse tõttu on suhteliselt madal jalgrattaga tehtavate sõitude osakaal. Kui 2005. aastal kasutas igapäevaseks töökäimiseks ühistransporti või jalgratast või käis jala 60,6% viie Eesti suurema linna ja nende lähitagamaa elanikest, siis 2012. aastal vaid 48,5%¹⁰⁴.

Rahvastiku koondumise tagajärjeks on ka oluliselt kasvanud nõudlus teenuste järele suuremates linnapiirkondades ning eeskätt uutes asumites. Eriti teravalt torkab see silma lapsehoiuteenuse puhul. Kui 2012. aasta seisuga oli üle Eesti lasteaiajärjekorras 5900 last, siis sellest 4430 last oli järjekorras Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondades¹⁰⁵. Lapsehoiukohtade nappus elu- või töökoha läheduses takistab ühelt poolt väikelaste vanemate hõivesse naasmist, teisalt põhjustab sundliikumisi linnapiirkonnas, mis tõstab CO₂-heitkoguseid ja mürataset ning halvendab elukeskkonda.

Kuigi Eesti-sisises võrdluses on Tartu ja eriti Tallinna näol tegemist kõrgemalt arenenud piirkondadega, ei ole nende konkurentsivõime piisav, et toimida Euroopa Liidu mastaabis võrreldava majanduse ja innovatsioonimootorina. 2010. aasta seisuga moodustas Tallinnas loodav SKT elaniku kohta 74% ning Tartus vaid 45% EL keskmisest.

Ida-Viru linnade probleemide põhjuseks on varasema suurtööstuse hääbumine ja rahvaarvu järsk vähenemine¹⁰⁶. Neid linnu iseloomustab madal ettevõtlikkus, kõrge tööpuudus, suur alakasutatud linnaalade ja hoonete osakaal ning väheatraktiivne füüsiline keskkond elanike ja ettevõtjate meelitamiseks. Oma suurusega võrreldes on nende linnade potentsiaal regionaalse arengumootorina alakasutatud.

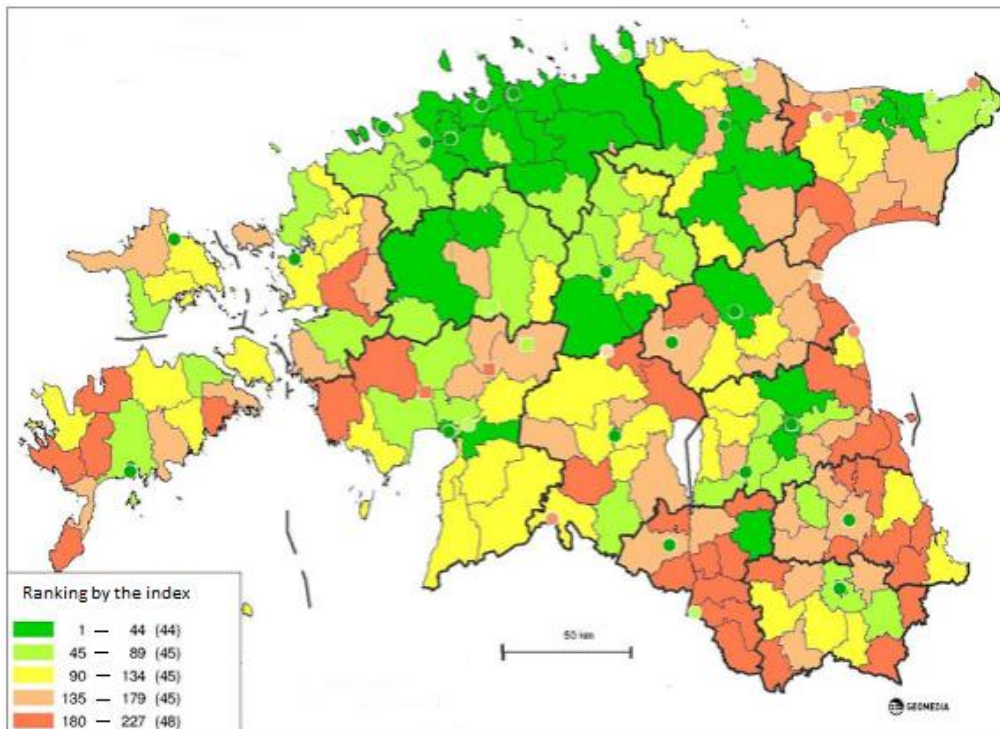
Kohaliku omavalitsuse võimalused kirjeldatud väljakutsetele vastata on napid, kuna kohaliku ja regionaalse tasandi osatähtsus kogu valitsemissektori avalikest investeeringutes on Eestis teiste arenenud majandusega riikidega võrreldes üks madalamaid ning kohaliku omavalitsuse üksuste kogutulud on viimastel aastatel kasvanud riigi tuludest selgelt aeglasemalt¹⁰⁷. Sealjuures on kohaliku omavalitsuse üksuste haldus- ja arendusvõimekus väga ebahühtlane. Selle peamiseks põhjuseks on märkimisväärsed erinevused omavalitsusüksuste suuruses, inimressursi võimekuses ja investeerimissuutlikkuses (joonis 10). Samuti on olnud probleemiks KOV üksuste ebapiisav omavaheline koostöö ning erasektori ja kodanikuühenduste vähene kaasamine kohaliku arengu edendamisse. Probleemiks on nii maakondlike arengukavade staatus kui valdkondlike arengukavade vähene sidumine piirkondlike prioriteetidega.

¹⁰⁴ Eesti Statistikaamet. Eestis on 5 funktsionaalset linnapiirkonda, mille suurus on üle 50 000 elaniku. Nendeks on Tallinna, Tartu, Pärnu, Narva ja Kohtla-Järve/Jõhvi linnapiirkond. Ühistranspordi kasutatavuse vähenemise kohta vt ka p 1.1.2.4 (2).

¹⁰⁵ Ainsaar, Soo 2012. Kohalikud omavalitsused ja lastega pered.

¹⁰⁶ Näiteks on Narvas rahvaarv 2011. a ja 2000. a rahvaloenduste vahelisel perioodil kahanenud ca 15% võrra. Võrreldes 1989.a rahvaloendusega on kahanemine olnud lausa 30%.

¹⁰⁷ OECD 2011. "Regions at a Glance"; EPDC 2010. "The Objectives of Economic and Social Cohesion in the Economic Policies of Member States"; Rahandusministeerium, <http://www.fin.ee/doc.php?108331>.

Joonis 10. Kohalike omavalitsuste võimekuse indeksi väärtused 2009-2012.

Allikas: Geomedia 2013.

Sekkumist vajavad tegurid¹⁰⁸:

- 1) Suuremate linnapiirkondade rahvusvahelise konkurentsivõime tugevdamine teadmistemahuka majanduse edendamise kaudu (TE 1).
- 2) Suuremate linnade CO₂-säästu potentsiaali rakendamine säästvama liikuvuskeskkonna arendamise kaudu (TE 4). Perioodil 2007-2013 toetatakse 5 suuremas linnapiirkonnas avaliku linnaruumi ja ühistranspordisüsteemide arendamist ning kergliiklusteede rajamist. Kokku rajatakse ligi 90 km kergliiklusteid, kusjuures oluline hüpe saavutatakse Tallinna ümbruse kergliiklusteede võrgustiku väljaarendamisel. Tallinna keskust läbivad kergliiklusühendused ning teiste linnade puhul ka ühendused lähitagamaaga vajavad täiendavaid investeeringuid. Avaliku linnaruumi, sh rohealade arendamisel viiakse olulisi projekte läbi eeskätt Pärnus, Narvas ning Jõhvis/Kohtla-Järvel, kuid eriti Ida-Viru linnade puhul on vajalikud jätku- ja täiendavad tegevused.
- 3) Suuremates linnapiirkondades kodulähedaste lapsehoiuvõimaluste loomine (TE 9). Perioodil 2007-2013 oli suuremates linnapiirkondades võimalik taotleda toetust ka uute lasteaiakohtade loomiseks. Kokku luuakse perioodil 2007-2013 juurde ligikaudu 250 kohta.
- 4) Ida-Viru linnade alakasutatud alade potentsiaali väljaarendamine (TE 9).
- 5) Väljaspool suuremaid linnapiirkondi ettevõtluse ja selle lisandväärtuse kasv ning uute töökohtade teke, seda eeskätt piirkonnaspetsiifiliste ressursside kasutuselevõtu kaudu (TE 8). Perioodil 2007-2013 on 2013 aasta seisuga väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkonda toetatud 21 tööstus- ja ettevõtlusalade arendamise projekti, sh enim projekte Võrumaal ja Ida-Virumaal. Projektidest on 01.02.2013 seisuga kasu saanud 376 ettevõtet ning loodud on 933 uut töökohta. 54 külastuskeskkonna infrastruktuuri arendamise projektist kasusaajate arv selgub valmivas uuringus. Rahastatud on kuus regionaalset kompetentsikeskust, mille tegevusi 2013. a valdavalt käivitatakse. Edaspidi tuleb eeskätt keskenduda olemasoleva ja valminud

¹⁰⁸ Vastavad sekkumist vajavad tegurid on määratletud Eesti regionaalarengu strateegia 2020 eelnõus.

infrastruktuuri võimaluste väljaarendamisele ja aktiivsemale kasutusele, lahendades allesjäänud kitsaskohti ning tehes tihedamat koostööd erasektoriga.

- 6) Maakonnakeskuste tugevdamine tõmbekeskustena ja keskus-tagamaa ühenduste tugevdamine (TE 8). 2007-2013 perioodil toetati kohalike avalike teenuste infrastruktuuri arendamist väljaspool suuremaid linnu. Toetati koolide, lasteaedade, sotsiaal- ja kultuuriobjektide renoveerimist ja ehitamist. Väiksemates asulates toetati hoonete multifunktsionaalseks muutmist. Edaspidi tuleb panna rohkem rõhku maakonnaülestes kvaliteetsete piirkonnaülestes teenuste infrastruktuuri arendamisele maakonnakeskustes, samuti keskusesisestele ja keskus-tagamaa transpordiühendustele, suurendamaks keskuste atraktiivsust elanikele ja ettevõtjatele ning võimekust oma tagamaa arenguvajaduste rahuldamisel.
- 7) Hõreasustusega äärealade elujõulisuse säilitamiseks nutikate lahenduste, sh e-teenuste arendamise, samuti kohaliku algatuse tugevdamise ja kogukonnateenuste kaudu (TE 11). Perioodil 2007-2013 on kolme erineva meetme raames 2013. aasta seisuga ehitatud kokku 2300 km järgmise põlvkonna internetiühenduse baasvõrku, mis loovad eeldused kiire interneti püsiühenduse jõudmiseks enam kui 75 000 inimeseni väljaspool suuremaid asulaid. Ettevõtlikkuse ja tööhõive suurendamisel tuleb lähtuda piirkonnaspetsiifilistest probleemidest ja eeldustest.
- 8) Kohaliku ja regionaalse tasandi arendusvõimekuse tugevdamiseks KOV ametnike ja kodanikuühenduste võimekuse tugevdamine, kohalike ja piirkondlike kõigi sektorite partnerite koostöö tugevdamine, regionaalse tasandi arengukavade rolli tugevdamine (TE 11).

Sekkumist vajavad tegurid on seotud järgmiste strateegilise eesmärkide ja riigipõhiste soovitustega ning nende lahendamine panustab mitme EL Läänemere strateegia¹⁰⁹ eesmärgi saavutamisesse:

Strateegia „Euroopa 2020” peaesmärk	Hetkeolukord (Eesti)	Konkurentsivõime kavas „Eesti 2020” kehtestatud 2020. aasta eesmärk
Tööga on hõivatud 75% elanikkonnast vanuses 20–64 aastat	70,1% 2011. aastal, 71,7% 2012. aastal	76%
Kasvuhoonegaaside heitkogust vähendatakse 20% võrreldes 1990. aastaga ¹¹⁰	+6% (2010. aasta heitkogused võrreldes 2005. aastaga)	+11% (riiklik siduv eesmärk heitkogustega kauplemise süsteemi väliste sektorite puhul võrreldes 2005. aastaga)
Teadus- ja arendustegevusse suunatakse 3% kulutustest	2,37% SKPst 2011. aastal 2,19% SKPst 2012. aastal	3%

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 2. Parandada tööstiimuleid, tõhustades olemasolevaid erinevaid sotsiaalhüvitiste süsteeme ning muutes hüvitiste jaotamise paindlikumaks ja paremini suunatumaks. Parandada sotsiaalteenuseid, sealhulgas lastehoiuteenuseid, suurendades samal

¹⁰⁹ http://www.struktuurifondid.ee/public/oigusaktid/LMS/LMS_EK_teatist_230312_est.pdf.

¹¹⁰ Sobivate tingimuste korral 30%.

ajal perepoliitika valdkonna kulutuste tasuvust ja kulutõhusust. Tugevdada aktiveerimispoliitikat, et hõlbustada pikaajaliste töötute ning invaliidsus- ja töövõimetushüvitist saavate isikute naasmist tööturule. Kehtestada kooskõlastatud meetmed majandusarengu soodustamiseks nendes piirkondades, kus valitseb suur tööpuudus.

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 3. Jätkata jõupingutusi haridus- ja koolitussüsteemi paremaks vastavusseviimiseks tööturu vajadustega, kaasates sellesse protsessi veelgi rohkem tööturu osapooli ja rakendades sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks. Suurendada oluliselt madala kvalifikatsiooniga töötajate osalust elukestvas õppes. Suurendada pingutusi teadus- ja innovatsioonisüsteemi prioriseerimisel ja rahvusvahelistamisel ning tugevdada koostööd äri sektori, kõrghariduse ja teadusasutuste vahel.

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 4. Parandada energiatõhusust, eelkõige transpordi- ja eluasemesektoris, ning suurendada keskkonnastiimuleid seoses sõidukite ja jäätmetega. Kiirendada piiriüleste energiaühenduste arendamist, et mitmekesistada energiaallikaid ja soodustada konkurentsi energiaturul.

2013. aasta riigipõhine soovitus nr 5. Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.

1.1.4. RAHASTAMISPRIORITEEDID

Saavutamaks ESI fondide abil suurem mõju ja muutus, tuleb rahastamisel keskenduda piiratud arvule kõige olulisematele eesmärkidele, mis toetavad enim riigi konkurentsivõime tõstmist ja on suunatud arenguvajaduste lahendamisele.

Vaid piisavalt kõrgete teadmiste ja oskustega, terved ja ühiskondlikult aktiivsed, loovad ning algatusvõimelised **inimesed** suudavad leida majanduskasvu allikaid, luua uusi nutikaid **töökohti** ja töötada välja ühiskonnale vajalikke innovaatilisi lahendusi. Inimeste heaolu ja sissetulekute kasvuks on vaja nihet **teadmistepõhisema majanduse** suunas. Soodne elukeskkond (**head ühendusvõimalused, puhas loodus ja ressursside tõhus kasutus**) ärgitab inimeste loovust, toetab ettevõtete konkurentsivõimet ja annab kindlustunde tulevikuks.

ESI fondidest kaasrahastatavate üleriigiliste eesmärkide lahenduste ede ettepanek lähtub järgmistest põhimõtetest:

- 1) **vahendite fokuseeritus** – vahendid tuleb kontsentreerida piiratud arvu oluliste strateegiliste eesmärkide saavutamisele, et saavutada oluline muutus, kasutamissuutlikkus ning parem koordineeritus
- 2) **vahendite kasutamise jätkusuutlikkus** (ehk positiivne järelmõju) – planeerimisel tuleb arvestada tegevuste pikaajalise mõju ja rakendusvõimega.

Ettepaneku koostamisel kasutati alternatiivide võrdlemiseks järgmisi põhimõtteid täpsustavaid valikukriteeriume:

- 1) kooskõla konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärkide ja põhisuundadega;
- 2) Euroopa Liidu tasandi lisandväärtus ja rahvusvahelise koostöö võimalus;
- 3) poliitikavaldkondade ülene (koos)mõju;
- 4) võimendusefekt ja tulevikuvalmiduse kasv;
- 5) vahendite piisav kontsentreeritus;
- 6) sobivate alternatiivsete rahastamisvõimaluste olemasolu.

ESI fondid on ühekordne võimendus Eestis oluliste muutuste saavutamiseks. Nende kasutamine peab kaasa tooma arenguhüppe, suurendades mõnes valdkonnas, sektoris või majandusharus eesmärkide

elluviimise tõhusust, mõjusust või kvaliteeti ja tuues kaasa positiivse järelmõju (nt struktuursete reformide ja võtmealgatuste/projektide käimalükkamine ning elluviimine).

Rahastamisprioriteetide valikuks koostasid ministriumid analüüsi üleriigiliste eesmärkide ja nende elluviimiseks vajalike lahenduste vastavuse kohta vastavalt kokkulepitud kriteeriumitele. Sotsiaalpartnerite katusorganisatsioonid esitasid omapoolsed argumenteeritud seisukohad prioriteetsemate arenguvajaduste kohta. Rahandusministeerium koondas ja täiendas neid argumente ning konsulteeris Riigikantselei kui konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ koordinaatoriga. Rahastamisprioriteetide valikul on arvestatud ESI fondide kasutamist reguleerivate määruste eelnõudele vastavust (sh abikõlblikkus ja rahastamiseks kohustuslike valdkondade piirmäärasid). Lisaks jälgis Rahandusministeerium kooskõla Euroopa semestri raames Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni poolt lähtuvalt Euroopa Liit 2020 strateegiast ning konkurentsivõime kavast „Eesti 2020“ ja Stabiilsusprogrammist Eestile tehtud soovitusetega ja pidas silmas komisjoni talituste seisukohta ajavahemiku 2014-2020 partnerluslepingu ja programmide väljatöötamise kohta Eestis (*Position of the Commission Services on the Development of Partnership Agreement and programmes in Estonia for the period 2014-2020*).

Tulenevalt eelnevast panustakse ESI fondide vahendite kaasabil järgmistesse Eesti eesmärkidesse:

1. Haridus on kvaliteetne, kättesaadav ning õppija ja ühiskonna vajadusi arvestav.
2. Kõrge tööhõive ja kvaliteetne tööelu.
3. Teadmistemahukas ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline majandus.
4. Puhas ja mitmekesine looduskeskkond ning loodusressursside tõhus kasutus.
5. Elanike vajadusi rahuldavad ja ettevõtlust toetavad kestlikud ühendused ja liikumisvõimalused.

Toodud eesmärged ning nendega taotletavaid muutuseid on otstarbekas kaasrahastada ESI fondidest, kuna need on kõige enam kooskõlas konkurentsivõime kavaga „Eesti 2020“, annavad olulist lisandväärtust ELi tasandil, omavad poliitikavaldkondade ülest koosmõju, kasvatavad Eesti tulevikuvalmidust ja annavad võimendusefekti ning võimaldavad probleeme ja arenguvajadusi lahendada ELi vahenditest terviklikult.

1.2. Rakenduskavade eelhindamiste ja partnerlusleppede eelhindamiste põhijärelduste kokkuvõte

Perioodi 2014-2020 ELi vahendite ettevalmistusprotsess hõlmas ka strateegiliste planeerimisdokumentide eelhindamist, et tagada sõltumatu ekspertgrupi objektiivsete hinnangute ja soovitude alusel partnerlusleppede ja rakenduskavade väljatöötamise parim võimalik kvaliteet, mis on eelduseks ELi vahendite mõjusale, efektiivsele ja terviklikule rakendamisele ning püstitatud eesmärkide saavutamisele.

Partnerlusleppede ja ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava eelhindamisega alustati septembris 2012 ning selle läbiviijaks oli konsortsium, millesse kuulusid Poliitikauuringute Keskus Praxis SA ning CPD OÜ. Eelhindamine ning ELi vahendite planeerimine ja strateegiliste planeerimisdokumentide koostamine toimusid paralleelselt ja tihedas ning konstruktiivses koostöös hindamise läbiviija ja Rahandusministeeriumi vahel. Hindamise käigus andsid välised eksperdid hinnanguid ja vajadusel tegid ettepanekuid plaanide korrigeerimiseks, lähtudes planeerimise käigus tehtud vaheotsustest ehk tegemist oli *ongoing*-tüüpi hindamisega.

Hindamise käigus koostati kolm aruannet. Esimene aruanne tugines 29.11.2012 Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud ELi vahenditest kaasrahastatavate üleriigiliste eesmärkide ja fookuste valikule ja valmis 2012, a detsembris. Hindamissoovitusi arutati planeerimisprotsessi osapoolte ja partneritega ning selle tulemusel täiendati senist „probleemipuud“, et tagada selge probleemide kaardistus ning põhjus-tagajärg seoste hierarhia.

Teise vahearuaande, milles tugineti Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud esimesele tervikversioonile partnerlusleppes ja ÜKP rakenduskavast, esitasid eelhindamise läbiviijad 20. juunil 2013. Selles

etapis vaadati valitud ELi temaatilisi eesmärke, investeerimisprioriteete ja alaeesmärke, analüüsiti seoseid toetatavate tegevuste ja oodatavate väljundite ja tulemuste vahel. Samuti rakendussüsteemi aluseid ja ülesehitust, sh infosüsteemi asjakohasust ning kavandatud seire ja hindamise protseduure.

Hindajate tähelepanekud olid valdavalt suunatud rakenduskava sisemise sidususe tugevdamisele, selgemalt soovitati välja tuua seosed üleriigiliste eesmärkide, ELi temaatiliste eesmärkide, investeerimisprioriteetide, prioriteetsete suundade, alaeesmärkide ning meetmete ja indikaatorite vahel.

Kolmas ja lõplik hindamisaruanne esitati valitsuskabineti 26.06.2013 arutelu põhjal täiendatud ning 15.07.2013 hindajatele esitatud strateegiadokumentide kohta, mis arvestasid vahepeal ministeeriumitelt ja partneritelt ning Euroopa Komisjonilt laekunud täiendus- ja parendusettepanekuid ning hindajate vahearuanandes esitatud ettepanekuid. Eelhindamise lõpparuande mustand esitati Rahandusministeeriumile 02.09.2013. Eelhindajad leidsid, et partnerluslepe ja rakenduskava on juba rahuldaval tasemel ette valmistatud kuid enne partnerluslepe lõplikku kinnitamist Vabariigi Valitsuse istungil ja esitamist Euroopa Komisjonile on vajalik hindamisaruande lisas 1 olevate soovitustega arvestada.

Hindamistulemusi tutvustati kõigile struktuurivahendite planeerimisega seotud osapooltele ja välja toodud kitsaskohti arutati konkreetsetes valdkondades tegutsevate katusorganisatsioonide esindajatega, mille tulemusel valmis hindamissoovituste järetegevuste tabel. Hindamis- soovitude arvestamist arutati ministeeriumite, partnerorganisatsioonide ja hindajate osavõtul toimunud töötubades, kus arutati millised on vajalikud täiendused arenguvajaduste kirjelduses, eesmärkide ja tulemuste püstituses ning kas valdkonnas planeeritavad meetmed ja tegevused aitavad parimal viisil saavutada rakenduskavas seatud eesmärke ning lahendada valdkonna arenguvajadusi. Töötoas püüti tõstatatud küsimustele ja probleemidele vastused leida ning kokku leppida, kuidas ja millistes punktides partnerlusleppes ja ÜKP rakenduskavas parendused vajalikud on. Eelhindajad olid selles olulises protsessis meile oma ekspertteadmisega toeks.

Eelhindajad vaatasid kommenteerimiste ja arutelude tulemusel valminud järetegevuste tabeli üle ja täiendatud perioodi 2014-2020 EL vahendite kasutamise partnerluslepe ja ÜKP fondide rakenduskava lõpparuanne esitati Rahandusministeeriumile 29.11.2013.

Kõige olulisema ulatuse ja mahuga soovitus oli sekkumisloogika huvides jaotada ümber tegevused hariduse ja hõivega seotud suundades. Ministeeriumite ja ka hindajatega toimunud arutelude tulemusena, arvestades seejuures temaatiliste eesmärkide ja investeerimisprioriteetide ulatust, moodustati varasemast neljast prioriteetsest suunast kolm. Neist esimene seondub hariduse temaatilise eesmärgiga ning hõlmab tegevusi hariduse kvaliteedi tõstmiseks ja hariduse tööturu vajadusega suuremasse vastavusse viimiseks. Teine suund seondub sotsiaalse sidususe temaatilise eesmärgiga ja hõlmab erinevate teenuste (sh sotsiaal-, hoolekande- ja tervishoiuteenuste) arendamist, eesmärgiga mitteaktiivseid inimesi tööturule tuua või ennetada nende tööturusiituatsiooni halvenemist ning suurendada sotsiaalset kaasatust. Kolmas suund tegeleb peamiselt tööturuteenuste arendamise ja pakkumisega töötutele, eesmärgiga suurendada tööhõivet.

Eelhindajad tõid hariduse prioriteetse suuna kohta positiivse aspektina välja, et peamise väljakutsena on keskendunud tööturu ja haridussüsteemi paremale seostamisele. Eesmärgid on kooskõlas „Elukestva õppe strateegia“ ja teiste valdkondlike strateegiate ja dokumentidega. Hindajad soovitasid arenguvajaduse juures täpsemalt välja tuua probleemide põhjused ning selgitada, missuguste probleemipõhjuste lahendamisele meetmed on suunatud. Soovitati kirjeldada paremini otsesed seosed tegevuste, meetmete ja alaeesmärkide vahel ning tagada, et kõik alaeesmärkides sõnastatud tulemused oleksid reaalset tegevustega kaetud ja saavutatavad. Seatud tulemusindikaatorite sihttasemeid hinnati pigem tagasihoidlikeks ning soovitati baas- ja sihttasemed uuesti üle vaadata ning analüüsida nende mõju Eesti pika ja keskpika sotsiaalmajandusliku arengu tagamise seisukohast. Hindajate soovitusi võeti arvesse nii arenguvajaduste kirjeldamisel partnerlusleppes, kui ka eesmärkide ja indikaatorite ja sekkumiste ülevaatamisel rakenduskavas.

Sotsiaalse sidususe ja tööhõive prioriteetsete suundade kohta töid hindajad positiivsena välja, et võrreldes 2007-2013 perioodiga on suurem rõhk sotsiaalse kaasatuse edendamisel, sh hoolekandeteenustel ja tervishoiuteenuste kvaliteedil. Tervishoiuteenuste puhul toodi välja, et läbimõtlemist vajab veel arstiabi kättesaadavus hajaasustusega piirkondades, sh tervisekeskuste roll selles. Samuti peeti vajalikuks täpsustada, kuidas tagatakse hoolduskoormusega ja tegevuspiiranguga inimeste aktiivsem osalemine tööhõives. Leiti, et põhjalikult kirjeldati teenuseid ja taristut, mis luuakse hoolduskoormusega või tegevuspiiranguga inimestele, kuid piisavalt polnud kirjeldatud, kuidas suurendatakse tööandjate valmisolekut palgata näiteks tegevuspiiranguga isikuid. Hindajate soovitude tulemusena kirjeldati rakenduskavas täpsemalt lahti tervishoiutaristu sekkumised ning nende panus eesmärkide saavutamisse. Samuti kirjeldati nii sotsiaalse kaasatuse suunas (täpsemalt hoolekande teenuste ja taristu arendamise kirjeldamisel) kui ka tööhõive suunas (töövõime kindlustuse reformi tegevuste täpsemal kirjeldamisel) täpsemalt, kuidas sekkutakse hoolduskoormusega ja tegevuspiirangutega inimeste hõivesse toomisesse.

Prioriteetse suuna 4 juures toodi positiivsena välja, et teadussüsteemi suurem suunatus ühiskonna ja majanduse vajadustele on samavõrra oluliseks kerkinud kui teaduslik kõrgtase, mis senini on valdavalt olnud teaduspoliitika keskne eesmärk. Sekkumisloogika oli suuna lõikes üldjoontes selge ja asjakohane, kuid lähtuvalt soovitudest on rakenduskavas sekkumiste kirjeldamisel täpsustatud nutika spetsialiseerumise, rahvusvahelise koostöö ja ressursside efektiivsema kasutuse võimaluste käsitlust.

Prioriteetse suuna 5 juures leidsid hindajad, et eesmärgid ja tegevused on fokuseeritud Eesti kui avatud majandusega väikeriigile olulisele ettevõtete kasvule ja ekspordivõime tõstmisele. Sekkumisloogika kohta toodi välja, et alaeesmärgi „Tööhõive ja ettevõtlusaktiivsus on kasvanud väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkondi“ sisu ei ole otseselt seotud üldeesmärgi „Teadmistemahukas ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline majandus“ saavutamise ja soovitati keskenduda antud alaeesmärgi puhul enam ettevõtluskeskkonna ja vähem elukeskkonna arendamisele. Lisaks märkisid hindajad, et mitmed indikaatorid on tugevalt mõjutatud üldise majanduse arengust, kohati on võimatu hiljem eristada meetmete mõju (põhjuslikke seoseid välja tuua), sihttasemed ei kajastanud alati arenguhüpet – need võivad osutada isetäituvateks. Indikaatorite täpsustamisel tehti ettepanek valida indikaatorid, millele toetused otsesemat mõju avaldavad, lisada indikaator, mis kajastaks konkreetset kapitali kättesaadavust. Tulenevalt soovitudest on sekkumised alaeesmärgi „Tööhõive ja ettevõtlusaktiivsus on kasvanud väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkondi“ raames kujundatud selliselt, et need oleks otsesemalt seotud piirkondade ettevõtluskeskkonna arendamisega (sh investeringud sotsiaalsesse infrastruktuuri). Tulemusindikaatorite valikul on lähtutud valdkondlike arengukavade (sh Ettevõtluse kasvustrateegia) indikaatoritest, et tagada kooskõla rakenduskava ja siseriiklike arengukavade vahel. Lisaks on arvestatud soovitusel lisada kapitali kättesaadavust kajastav tulemusindikaator.

Energiatõhususe prioriteetse suuna tugevusena nägid hindajad audititel põhinevate energiasäästumeetmete terviklahenduste toetamist (kaugküttevõrkude renoveerimine, elamute terviklik soojustamine, tänavavalgustuse renoveerimine), mis loob olulise eelduse üldise energiatõhususe ja madala süsinikumajanduse eesmärkide saavutamisel. Leiti, et kohaliku biokütuse – biometaan - tootmise ja kasutamise toetamine loob eeldused fossiilkütuste asendamiseks kohalike taastuvkütustega. Samuti leiti, et eesmärkide saavutamise sõltub biometaan toetamise meetme puhul üldise tankimise taristu ja sõidukite piisava arvu lisandumisest, mistõttu on oluline üldise positiivse fooni loomine metaankütuste edendamiseks transpordis. Eelhindajate ettepanekute ning keskkonnamõju strateegilise hindamise ettepanekute kõrval arvestati prioriteetse suuna sekkumisloogika ülevaatamisel ka energiamajanduse arengukava uuendamisel tehtavate analüüside ja uuringutega ning selles protsessis peetud aruteludega.

Veekaitse prioriteetse suuna puhul märgiti, et on selge panus Läänemere strateegia eesmärkide saavutamisse. Planeeritavad tegevused aitavad muu hulgas vähendada Läänemere eutrofeerumist ning ohtlike ainete sattumist Läänemerele. Veemajanduse taristu suhtes leidsid hindajad, et alaeesmärgi saavutamise sõltub arvestataval määral välistest teguritest, nagu veehind ja inimeste valmisolek liituda ühisveevärgi ja kanalisatsiooniga. Leiti, et tulemusindikaatorid kajastavad ressursitõhusust

pigem kaudselt, jätkusuutlikkust aga üldse mitte. Soovitati luua selgem seos tulemusindikaatorite ja alaeesmärk 1 jätkusuutlikkuse aspekti vahel ning kaaluda võimalust anda sihtrühmadele laenu omafinantseeringu katmiseks. Sekkumiste käivitamise eel läbi viidavas finantsinstrumentide eeluuringus käsitletakse muude valdkondade ja sihtrühmade hulgas ka veemajandusprojektide elluviimiseks finantsinstrumentide kavandamise võimalusi.

Rohelise infrastruktuuri ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamise prioriteetse suuna puhul toodi tugevusena välja, et kavandatavate tegevuste tulemusel paraneb kaitstavate liikide ja elupaikade seisund ning suureneb ökosüsteemide võime pakkuda ühiskonnale teenuseid. Samuti panustatakse Eesti võimekuse kasvu hädaolukordadele reageerimisel, eriti Läänemere strateegias olulise merereostuse avastamise ja likvideerimise võimekuse vallas ja selle kaudu vähendatakse ka hädaolukordadest tingitud reostuskoormust keskkonnale. Parendamisvajadust nähti rakenduskavas oodatavate tulemuste sõnastustes, et oleks paremini näha seos meetme ja alaeesmärkide vahel. Tehti ettepanek sõnastada merereostusega seotud tulemusindikaator ümber nii, et sellega sobiks kokku indikaatori vähenemine, nt „Likvideeritud väikereostusjuhud“. Prioriteetse suuna sekkumisloogikat ja alaeesmärkide sõnastust uuendati ning kavandatavad indikaatorid vaadati üle ja osalt asendati uutega.

Linnapiirkondade jätkusuutliku arengu prioriteetse suuna puhul leiti, et seos arenguvajaduste, ELi ja valdkondlike strateegiatega on hästi välja toodud. Fokuseerimine linnapiirkondadele ja eraldi Ida-Virumaale on oluline muutus – varem ei ole seda nii selgelt fokuseeritud. Positiivseks peeti, et eelistatakse terviklahendusi. Soovitati sõnastada PS oodatav tulemus – suuremate linnapiirkondade jätkusuutlikkus – fokuseeritumalt. Tehti ettepanek sõnastada ümber alaeesmärk „Väikelaste vanemate osalemine tööturul on suurenenud“, kuna sõnastus viitas pigem tööhõive alaeesmärgile. See alaeesmärk on rakenduskavas asendatud uuega. Väljund- ja tulemusindikaatorite süsteemi ja omavahelist seost peeti loogiliseks ja asjakohaseks - väljundindikaatorid viivad tulemusindikaatoriteni. Baas- ja sihttasemeid peeti üldjuhul asjakohasteks ja selgeteks. Kuigi leiti, et suuna indikaatorid on suures osas mõjutatavad välistest teguritest, arvati samas, et nende elluviimine antud tasemetel on tõenäoline. Tehti ettepanek sõnastada tulemusindikaatorid nii, et need mõõdaksid sekkumiste mõju, kasvu, sh asendada või loobuda indikaatorist „Säästva linnalise arengu strateegiatega kaetud piirkonna elanike arv“. Nii tulemus- kui väljundindikaatorid vaadati üle, mõni asendati uuega ning ettepanekus viidatud indikaator jäeti välja.

Transpordi prioriteetse suuna puhul leiti, et eesmärgid, soovitud tulemused ning planeeritud tegevused on üldjoontes kooskõlas Eesti arenguvajadustega ning võiksid tuua oodatud arenguhüppe. Eesmärgi peeti fokuseerituks ja konkreetsetele tegevustele suunatuks. Leiti aga, et tulemuste mõõtmiseks kasutatavate näitajate puhul on põhjuslik seos kavandatavate tegevuste ja taotletavate sihttasemete vahel nõrk ning seetõttu jääb kaheldavaks indikaatorite sihttasemete saavutamise struktuurivahenditest finantseeritavate tegevuste abil. Soovitati arvestada välistegurite muutustega indikaatorite ja sihttasemete seadmisel. Tehti ettepanek kaaluda liiklusõnnetuste kõrval ka täiendava sisukama indikaatori kasutamist: nt läbilaskevõime investeringuid saanud teelõikudel või investeringuid saanud teelõikude läbimiseks kuuluv aeg liikluskoormuse tiptundidel. Indikaatorid vaadati üle ja osalt asendati. Suuna sekkumisloogika ülevaatamisel arvestati hindamisettepanekute kõrval ka transpordi arengukava 2014-2020 prioriteetidega.

Prioriteetse suuna 11 (IKT teenuste taristu) kohta märkisid hindajad positiivsena, et võetud on selge fookus IKT valdkonna arengueelduste loomisele, kuivõrd toetatakse nii lairibavõrgustiku väljaarendamist kui ka teenuste n-ö pehme taristu arendamist. Ettepanekud tehti kasutatavate indikaatorite kohta nii sõnastuse kui ka sihttasemete puhul. Leiti, et mõõdikud ei kata kõiki prioriteetse suuna eesmärkide aspekte ja et täiendada oleks vaja avalike teenuste arendamise indikaatoreid. Tulenevalt soovist on korrigeeritud indikaatorite sõnastusi (mis on mh kooskõlas Euroopa Digitaalse Tegevuskava indikaatoritega) ja sihttasemeid. Samuti on täiendatud sekkumisloogikat, et tagada seotud eesmärkide saavutamine. Eesmärkide seadmisel ja indikaatorite valikul on lähtutud Infoühiskonna arengukavast 2014-2020 ja selle eesmärkidest, et tagada kooskõla rakenduskava ja siseriikliku valdkondliku arengukavaga.

Haldusvõimekuse prioriteetse suuna puhul leiti, et eesmärgid ja kavandatud tegevused lahendavad adekvaatselt Eesti avaliku halduse arenguvajadusi individuaalse võimekuse arendamise (inimeste teadmised ja oskused), institutsionaalse võimekuse tõstmine (protsesside ja struktuuride, sh poliitikakujundamise ja võrgustike arendamine) ning teenuste osutamise alase võimekuse arendamise (avalike teenuste osutamise parendamine IKT võimaluste abil) kaudu. Peamine soovitus oli, et prioriteetsete suundade all olevate sekkumiste seoste loomise loogika, mehhanismid vajavad eraldi tähelepanu ja kirjeldamist, et mõlema prioriteetse suuna elluviijad oskaksid meetme sisu (prioriteete) paremini planeerida. Hindajate soovitusena on arvestatud ning haldusvõimekuse arenguvajadustele lähenetakse terviklikult ning suuna juhtkomisjoni tasemel tagatakse meetmete ülene koordinatsioon ning tegevuste omavaheline seostatus. Meetme sees prioriteetide seadmine toimub kooskõlastatult juhtkomisjoniga, et arendusi oleks võimalik terviklikult elu viia, alustades avaliku teenuse disainimisest ja arendamisest, teostades sealjuures vajalikud muutused protsessides ja juhtimissüsteemides ning koolitades inimesi.

Kaasamise kohta märkisid hindajad positiivsena, et info planeerimisprotsessist ja vajalikud materjalid olid kättesaadavad, kavakohased kohtumised toimusid, oli võimalus esitada küsimusi ja ettepanekuid. Äärmiselt pingelist ajakava arvestades tunnustati pingutust hoida protsessi avatuna, informeerida avalikkust ning partnereid protsessi igas etapis. Siiski negatiivse külje pealt märgiti, et sisendi andmise suur töömaht võis saada piiranguks maksimaalselt sisu loomisesse panustamisel.

Rakendussüsteemile anti positiivne koondhinnang. Eesti rakendussüsteem on võrreldes teiste ELi riikidega juba täna suhteliselt efektiivne. Rakendussüsteemi ülesehitus uuel perioodil on lihtsustunud, erinevaid tasandeid vähem, läbipaistvus kasvab. Tähelepanu juhiti, et lihtsustamise meetmete rakendamine praktikas vajaks põhjalikumalt planeerimist ning seirearuannete puhul tuleks seada enam fookusesse tulemuste ning tegevuste ja tulemuste vaheliste seoste analüüs. Lihtsustamise meetmete rakendamise võimalused on täiendavalt läbi analüüsitud ja planeeritud tegevused on kirjeldatud partnerlusleppe peatükis 2.6. Seirearuannete kvaliteedi tagamiseks on STS määratletud, et vastutus ja kohustus rakenduskava seirearuannet koostada on korraldusasutusel, aruande koostamisse kaasatakse rakendusasutused valdkonnapõhise sisendi saamiseks ning seirekomisjoni alakomisjonid.

Nii seire kui ka hindamise puhul vastab planeeritud süsteem Eestis praeguse seisuga nõuetele ja soovitudele, mis on sätestatud EK muudetud ettepanekus struktuurifondide ühissätete kohta (COM(2013) 246 final) ning EK hindamise ja seire juhendis. Eelhindajad soovivad uuel perioodil keskenduda palju rohkem mõjuhindamisele. Sellekohane praktika on paljudes valdkondades veel üsna kesine. Kontrollrühmapõhist hindamist saaks teha hariduse, tööhõive, ettevõtluse, energiatõhususe, veekaitse, rohelise infrastruktuuri ja linnalise arengu valdkonnas.

Eeltingimustest on suur osa juba täidetud või jõutakse selleni suure tõenäosusega õigel ajal. Siiski on valdkondi, kus eeltingimused on veel täitmata, sest asjakohased strateegiad on koostamisel või uuendamisel (nt sotsiaalhoolekanne, tervishoid). Teatud risk valitseb ka veesektoris, kus pole kindel, kas veeteenuse kulud saaksid teenuse osutamise tulude või riiklike toetuste abil kaetud. Üldiste eeltingimuste täitmatajäämise riskid on suhteliselt väikesed.

Horisontaalsete teemadega arvestamiseks viidi enne konkreetsete sekkumiste kavandamist juba valdkonna arengukava väljatöötamiskavatuse koostamise etapis läbi üldine analüüs tuvastamaks mõju läbivale teemale. Oluliste mõjude korral koostati põhjalikum analüüs. Sekkumiste kavandamisel toimub läbivate teemadega arvestamine juhendi alusel, milles sisalduvad läbivate teemade eesmärgid, põhisuunad ja kriteeriumid. Sekkumiste eest vastutajad määratlevad sekkumiste kavandamise algstaadiumis, vajadusel läbivate teemade eest vastutavate ministriumitega konsulteerides, millise läbiva teema milliseid kaalutlusi on asjakohane konkreetse sekkumise tingimuste kavandamisel arvestada ja kuidas seda otstarbekalt teha.

Paralleelselt eelhindamisega toimus ka partnerlusleppe ja rakenduskava keskkonnamõjude strateegiline hindamine (edaspidi KSH), mida teostas Hendrikson ja Ko OÜ. Hendrikson ja KO OÜ esitas keskkonnamõju strateegilise hindamise vahearuande 20.06.2013, kus tõi koondjärelalusena välja, et kavandatud eesmärkide ja meetmete rakendamisel negatiivset mõju loodus- ega

sotsiaalkeskkonnale ei ole ette näha. Pigem on kõik planeeritud tegevused suunatud positiivsete mõjude suurendamiseks. Olulisima hindamissoovituseks toodi välja vajadust kirjeldada keskkonnanohiu ja kliima eesmärkidesse panustamist horisontaalse põhimõttena.

KSH lõpparuanne koostati 15.07.2013 partnerlusleppe ja rakenduskava versioonidele ning esitati Rahandusministeeriumile 5. septembril 2013. a. KSH aruande avalik väljapanek toimus 15.08.-05.09.2013 ning avalik arutelu 06.09.2013. Partnerlusleppe ja rakenduskava KSH aruande ptk 7 käsitleb KSH eksperdi ettepanekuid partnerlusleppe ja rakenduskava täiendamiseks.

KSH ettepanek on rakenduskavas kõikides prioriteetsetes suundades püstitatud alaeesmärgid ja indikaatorid viia võimalikult kooskõlla keskkonnaeesmärkidega. Ekspertid soovitasid lisada kõikide kavandatud prioriteetsete suundade ja seatud alaeesmärkide juurde nõude, et need ei tohi olla vastuolus „keskkonnanohiu ja kliima“ eesmärgiga, ning integreerida energia- ja ressursisäästu lahenduste sekkumismehhanismid läbivalt kõikidesse prioriteetsetesse suundadesse. Samuti töid hindajad välja, et oluline on seostada sotsiaalse sidususe valdkond laiemas ulatuses ka investeerimisprioriteetide alaeesmärkide ning indikaatoritega, edendamaks püüdlemist sidusa ühiskonna suunas (mitte-eestikeelse rahvastiku tugevam panustamine Eesti ühiskonna igapäevasesse toimimisse ja sooliste erinevuste vähendamine).

KSH eksperdid leidsid, et perioodi 2014-2020 partnerlusleppes ning ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavas ei seata eesmärke ega arenguprioriteete, mille rakendumisel oleks ette näha negatiivse mõju avaldumine looduskeskkonna aspektidele. KSH eksperdid ei näinud ette täiendavaid seire meetmeid negatiivse keskkonnamõju hindamiseks ja minimeerimiseks.

Eestis on mitmete keskkonnavaldkondade seire reguleeritud õigusaktidega ja nende läbiviimine toimub läbi riikliku keskkonnaseire ja valdkonnapõhiste arengukavade. Vastava valdkonna ametkond peab hoolitsema keskkonna eest oma haldusalal, ohjeldades kavandatavatest tegevustest tulenevaid ohte ja suunates uute projektide terviklikku elluviimist. Eesti keskkonnajärelevalve süsteem tervikuna ja rakenduskavade rahastamise protseduurid peaksid välistama olulise negatiivse keskkonnamõjuga projektide rahastamise.

Keskkonnaamet kiitis partnerlusleppe ja rakenduskava KSH aruande heaks 22.11.2013 kirjaga nr 6-8/13/24066-2. Olles tutvunud KSH aruande ja ekspertide seisukohtadega, ei pidanud Keskkonnaamet samuti vajalikuks täiendavate seiremeetmete kinnitamist ning hindas riikliku keskkonnaseire piisavaks.

Eelhindamise ja KSH soovitude põhjal viidi sisse vajalikud täiendused partnerlusleppesse ja rakenduskavasse. Lõplikud hindamisaruanded esitatakse koos partnerlusleppe ja ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavaga Euroopa Komisjonile.

Maaelu arengukava 2014-2020 eelhindamine viidi läbi Põllumajandusministeeriumi vastutusel. Eelhindamise viis hindaja läbi tihedas koostöös Põllumajandusministeeriumi, uue perioodi ettevalmistamisega seotud töörühmade/ komisjonidega ja maaelu arengukava perioodi 2007-2013 püsihindajate Eesti Maaülikooli ja Põllumajandusuuringute Keskusega. Eelhindamine viidi läbi paralleelselt maaelu arengukava 2014-2020 koostamisega, võimaldades arengukava iga osa koostamisel ja kujundamisel arvesse võtta eelhindamisest saadavat sisendit.

Perioodi 2014-2020 eelhindamise tegi Ernst & Young Baltic AS, kes leiti riigihanke korras. Leping hindajaga sõlmiti 23. aprillil 2012. a, selle kohaselt oli hindaja ülesandeks läbi viia maaelu arengukava 2014-2020 eelhindamine koos keskkonnamõju strateegilise hindamisega. Keskkonnamõju strateegilist hindamist tegi Hendrikson & KO OÜ, kellega Ernst & Young Baltic AS esitas riigihankel ühispakkumise.

Eelhindaja peamised järeldused ja ettepanekud:

- MAK 2014-2020 olukorranalüüs katab põhiosas olulisemad teemad.
- SWOT-analüüsi seosed analüüsi ja MAK 2014-2020 strateegiaga ei ole alati ilmsed.

- Eelhindamise käigus ei tuvastatud olulisi ebakõlasid ELi tasandi suuniste ja siseriiklike arengukavadega.
- Planeeritavad meetmed on MAKi üldeesmärkide saavutamise seisukohalt üldjoontes asjakohased, st aitavad kaasa eesmärkide täitmisele.
- Prioriteetid on suures osas kooskõlas olukorra analüüsis ja SWOT-analüüsis väljatoodud arenguvajadustega.
- Eesmärkide sõnastusest peaks selgemalt välja tulema soovitud tulemus.
- Täiendada mõjuindikaatoreid ja nende kooskõla MAKi üldeesmärkidega.
- Täpsustada sihtvaldkondadega seotud mõõdikuid selliselt, et need kajastaksid elluviidavate meetmete tulemusi.
- Meetme tasandil seatud väljundindikaatorid ei võimalda üldjuhul mõõta meetme tegelikku panust eesmärgi saavutamisel/olukorra muutmisel.
- Meetmete valik on asjakohane ja meetmete eesmärgid haakuvad MAK üldeesmärkidega (meetmete elluviimine hästi põhjendatud).
- Meetmed on suures osas kooskõlas olukorra analüüsis kajastatud probleemidega, vajalikud on väikesemahulised täiendused (pigem planeerimisloogika täiustamine).

Eelhindaja ettepanekutest lähtuvalt on täiendatud MAKi olukorra analüüsi, eraldi on välja toodud kokkuvõttev vajaduste analüüs, SWOT-analüüsi on täiendatud, strateegia peatükki on lisatud sekkumisloogika detailsem kirjeldus, MAK 2014-2020 eesmärkide kohta on seatud mõjuindikaatorid.

1.3. Valitud temaatilised eesmärgid ja peamised eeldatavad tulemused

Strateegilise planeerimise raamistikku ja loogikat ning erinevate rahastamisallikate vahendite kavandamise, kasutamise ja seire koordineerimist on kirjeldatud punktis 2.1. Punktis 1.3. on ESI fondide välistest rahastusallikatest kavandatavaid tegevusi nimetatud nende olulise panuse korral temaatilistesse eesmärkidesse ja koosmõju korral ESI fondidest kavandatavate sekkumistega.

Tuginedes arenguvajaduste analüüsile (p 1.1.), keskendub Eesti rahastamisprioriteetide finantseerimiseks ja tulemuste saavutamiseks järgmistele temaatilistele eesmärkidele:

1.3.1. Teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni edendamine

Eesti 2020 eesmärgiks on tõsta 2020. aastaks teadus- ja arendustegevusse investeeringuid 3%ni SKPst (2012 vastav näitaja oli 2,19%) ja tööhõive määra 20-64 aastaste seas 76%ni (2012 vastav näitaja oli 71,7%). Teadus- ja arendustegevuse investeeringute tõstmiseks on vajalik majanduses leida uusi kasvuallikaid, tõsta ettevõtete innovatsiooni- ekspordivõimekust ning suurendada teaduse kohalikku mõju. Seejuures investeeringute kasv peab eelkõige tulema erasektorist (ettevõtete teadus- ja arendustegevus). Investeeringud toetavad ka tööhõive tõstmise eesmärgi saavutamist uute kõrge lisandväärtusega töökohtade tekkimise kaudu. Lisaks panustavad investeeringud Euroopa 2020 ja konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ tootlikkuse kasvu eesmärkidesse.

Teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni edendamise toetamise eesmärgi raames reageeritakse arenguvajadustele „uute kasvuallikate leidmine, majanduse muutmine teadmistemahukamaks ja Eesti teaduse mõju suurendamine“ (vt ptk 1.1.2.1.) ja „Eesti ettevõtete ekspordivõime ja kasvupotentsiaali tõstmine“ (vt ptk 1.1.2.2.). Ressursitõhususe parandamiseks adresseeritakse ka „tõhusama loodusvarade kasutusega ning vähesema energiamahukusega majanduse“ arenguvajadust (vt ptk 1.1.2.3.)

Sekkumistega viiakse ellu Eesti 2020 valdkonna „konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond“ valitsuse poliitika põhisuundi „Haridussüsteemi kvaliteedi parandamine ning kohandumine demograafiliste muutustega“, „Kõrghariduse rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine“, „Eelduste loomine erasektori teadus- ja arendustegevuse mahtude suurenemiseks ning innovatsiooni väljundite arvu ja kvaliteedi tõstmiseks“, „Ettevõtete pikaajalist rahvusvahelise konkurentsivõime kasvu soodustava poliitika kujundamine“ ning „Majanduse üldise ressursi- ja energiamahukuse vähendamine“.

Toetatakse ettevõtluse kasvu strateegia 2014-2020 ja teadus-, arendus- ja innovatsioonistrateegia 2014-2020 eesmärkide saavutamist (sh nutika spetsialiseerumise raamistikus).

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)

ERF-st kavandatakse investeeringuid ettevõtluse kasvustrateegia ning teadus-, arendus- ja innovatsiooni strateegia ning teiste strateegiate alusel. Nn nutika spetsialiseerumise (NS) raamistik on kinnitatud teadus-, arendustegevuse ja innovatsioonistrateegia ja ettevõtluse kasvustrateegia koosseisus (vastavalt peatükkides 5.2. ja „Rakendamine ja juhtimine“) ning selles valitud prioriteete toetatakse arengukavade üleselt eesmärgiga edendada NS meetodika alusel valitud kasvuvaldkondade arengut. NS-eesmärkide saavutamine on lisaks seotud teiste valdkondlike arengukavade, sh Infoühiskonna arengukava 2014-2020, Elukestva õppe strateegia 2014-2020 ja Maaelu arengukavaga 2014-2020. NS-valdkondadeks on valitud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) horisontaalselt läbi teiste sektorite, tervisetehnoloogiad ja –teenused ning ressursside efektiivsem kasutamine¹¹¹ (NS-meetodikat arvestades ei pruugi need valdkonnad kogu perioodiks jääda samaks). Samuti toetatakse teadus- ja arendustegevuses ülikoolide ja TA asutuste institutsionaalseid reforme, tippasemel teadusuuringuid, rahvusvahelist teaduskoostööd (sh sünergia ELi teaduse raamprogrammiga Horisont 2020), üliõpilaste, õppejõudude ja teadlaste mobiilsusust ja järelkasvu tekkimist, tagatakse kaasaegne taristu (nii asutuse kui riikliku tähtsusega) ja jätkatakse teaduse populariseerimist. Ettevõtluses toetatakse tehnoloogiliste uuenduste edendamist enama ressursitõhususe saavutamiseks ning materjalide ja jäätmete taaskasutuse osakaalu suurendamiseks tootmises. Lisaks töötatakse välja meede ettevõtete arengu terviklikuks toetamiseks, et pakkuda terviklikku tuge Eesti majanduse mõjukeskmes olevale ettevõtetele kasvuambitsioonide kavandamisel ja elluviimisel.

Kavandatavate sekkumiste tulemusel suureneb nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondade ja valdkondlike rakendusuringute kaudu TA&I süsteemi kohalik sotsiaalmajanduslik mõju ning kasvab kasvuvaldkondade ettevõtete lisandväärtus. Ettevõtted toodavad kõrge lisandväärtusega tooteid ja pakuvad innovaatilisi teenuseid. Eesti T&A ja kõrghariduse rahvusvaheline konkurentsivõime on kasvanud ning vastab enam ettevõtete ja ühiskonna vajadustele. Samuti suureneb tööstuseetevõtete ressursisääst, sh energiasääst ning jäätmete ja materjalide taaskasutuse osakaal tootmises.

Antud temaatilise eesmärgi raames plaanitavad sekkumised panustavad riigipõhise soovitus nr 3 [112] elluviimisse, sidudes teadus-arendustegevuse (sh kõrghariduse) paremini majanduse vajadustega ja soodustades sektoritevahelist koostööd.

ERF-st rahastatavate sekkumiste väljatöötamisel ja elluviimisel on oluline jälgida koosmõju 8., 9. ja 10. temaatilise eesmärgi raames rahastatavate haridus, tööhõive ja sotsiaalse kaasatuse meetmetega.

Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD)

Maaelu arengukava 2014-2020 üheks eesmärgiks on toimiv tootja, töötaja, nõustaja ja teadlase vaheline koostöö, ajakohane teadus- ja arendustegevus ning teadmussiire. Teadmussiirde põhifookus on erinevate osapoolte koostööl, mille tulemusel peaks teadus- ja arendustegevuse tulemused senisest enam praktikas kasutuselevõtmiseni jõudma. Tagada tuleb kvaliteetse, tasakaalustatud ja arenguvõimelise ühtse nõuandesüsteemi funktsioneerimine. Sealjuures tuleb erialase nõuande võimekuse suurendamiseks kaasata nõuandesüsteemi erialaorganisatsioonid ja ühistud ning rakendada kompleksseid nõustajate õppeprogramme.

¹¹¹ Nutikas spetsialiseerumine - Kvalitatiivne analüüs Eesti Arengufond (http://www.arengufond.ee/wp-content/uploads/2013/06/Nutikas-spetsialiseerumine-20_02_2013.pdf).

¹¹² Jätkata jõupingutusi haridus- ja koolitussüsteemi paremaks vastavusseviimiseks tööturu vajadustega, kaasates sellesse protsessi veelgi rohkem tööturu osapooli ja rakendades sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks. Suurendada oluliselt madala kvalifikatsiooniga töötajate osalust elukestvas õppes. Suurendada pingutusi teadus- ja innovatsioonisüsteemi prioriseerimisel ja rahvusvahelistamisel ning tugevdada koostööd ärisectori, kõrghariduse ja teadusasutuste vahel.

Nutika spetsialiseerumisega on Maaelu arengukava seotud eelkõige ressursside väärimise ning tervist toetava toidu kontekstis. Maaelu arengukava raames keskendutakse erinevate tegevuste raames mh sellele, kuidas kohalik toore väärimada võimalikult kõrge lisandväärtusega tooteks. Sellesse panustatakse peamiselt erinevate tootmisele ja töötlemisele suunatud investeeringutoetustega. Tervist toetava toidu tootmisele aitavad ühelt poolt kaasa erinevad keskkonnatoetused, mis aitavad tagada keskkonnasõbralikult toodetud toorme. Teiselt poolt toetavad seda meetmed, mis aitavad tagada kvaliteeti – erinevad investeeringud ja kvaliteedikavad. Samavõrd olulisel kohal on selles lähenemises ka teadmussiirde alased tegevused – koolitus, nõustamine ning tootjate ja T&A sektori koostöö läbi Euroopa Innovatsiooni Partnerluse.

1.3.2. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine (IKT-tooted, teenused ja rakendused)

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) on tänapäeval üks peamisi vahendeid mistahes majandus- ja eluvaldkonna konkurentsivõime tõstmisel. Arengufondi analüüsi kohaselt võib IKT-sektori tekitatav majanduskasv Eestis käesoleva kümnendi jooksul olla hinnanguliselt vahemikus 0,9–1,3%¹¹³. Ka Euroopa Liit näeb IKT-d kui olulist võtmevaldkonda¹¹⁴, mille edendamine aitab ühendusel liikuda konkurentsivõime kavas sätestatud eesmärgi poole – viia Euroopa aastaks 2020 nutika, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvuni. 2012. aastal juhtis Euroopa Komisjon oma digitaalse tegevuskava aastaaruandes tähelepanu sellele, et lairibaühenduse kättesaadavus Eesti majapidamistes on EL-i keskmisest omajagu madalam ning investeeringuid lairibasse tuleks seega jätkata¹¹⁵. Kooskõlas konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ ja Infoühiskonna arengukavaga panustatakse uue põlvkonna lairiba baasvõrgu ehitamisse turutõrkepiirkondades, e-teenuste ühiskasutatava alustaristu arendamisse ja sellel tuginevate, e-teenuste kättesaadavust ja taset parandavate tegevuste elluviimisse, mis loob nii avalikule kui ka erasektorile võimaluse uute ja uuenduslike e-teenuste loomiseks ja kasutamiseks ning aitab seeläbi kaasa paljude teiste poliitikavaldkondade arengule ja Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime tõusule. EAFRD raames võimaldatakse erinevate investeeringute sihtotstarbelise osana rajada juurdepääsu lairiba baasvõrgule (investeeringud on abikõlblikud Leaderi kohalikuks arengu meetme raames. Seega, kui konkreetsetes piirkonnas on vajadus lairiba baasvõrgu rajamise järele ning kohalik kogukond peab vajalikuks sellesse investeerida, saab seda teha kohaliku arengu strateegiate alusel. Lisaks on erinevates investeeringumeetmetes (investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks, investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks, investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas) investeeringu ühe osana abikõlblikud lairibale juurdepääsu investeeringud. Antud temaatilise eesmärgi all käsitletakse uute kasvuallikate leidmise, majanduse teadmistemahukamaks muutmise ja Eesti teaduse mõju suurendamise arenguvajadust (1.1.2.1) alustaristu arendamise kaudu.

Ühtlasi aitavad sekkumised kaasa valitsuse poliitika põhisuundade „Loomemajanduse, IKT ja teiste võtmetehnoloogiate potentsiaali laiem kasutamine teiste sektorite lisandväärtuse tõstmisel“ ja „Transpordi, IKT ja teiste riigi poolt pakutavate ettevõtlust toetava taristu ja institutsioonide viimine rahvusvahelisele tasemele“ elluviimisele.

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)

Sekkumiste tulemusel saavutatakse kiire lairibaühenduse kättesaadavus ja suurem kasutatavus kõikjal Eestis, avaliku ning erasektori ühtse teenusteruumi loomine ja kasutussevõtt viisil, mis toetab uute e-lahenduste loomist ja kasutust.

¹¹³ Eesti Arengufondi analüüs „Nutikas spetsialiseerumine – kitsaskohtade analüüs“ (2013).

¹¹⁴ EL-i infoühiskonna poliitika „Digital Agenda for Europe“ on üks EL-i konkurentsivõime kava „Euroopa 2020“ saavutamiseks ellu kutsutud seitsmest lipuprojektist. <http://ec.europa.eu/digital-agenda>.

¹¹⁵ Fikseeritud lairiba internet oli kättesaadav 87,8%-le Eesti majapidamistest, samal ajal kui EL-i keskmine oli 95,5%.

Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD)

EAFRD-st on lairiba baasvõrgu investeeringud abikõlblikud Leaderi kohaliku arengu meetmest. Seega, kui konkreetsetes piirkonnas on vajadus lairiba baasvõrgu rajamise järele ning kohalik kogukond peab vajalikuks sellesse investeerida, saab neid investeeringuid teha kohaliku arengu strateegiate alusel. Lisaks sellele on erinevates investeeringumeetmetes (investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks, investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks, investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas) investeeringu ühe osana abikõlblikud investeeringu eesmärki panustavad lairibale juurdepääsu investeeringud.

1.3.3. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine

Eesti 2020 eesmärgiks on tõsta tootlikkust hõivatu kohta ELi keskmisega võrreldes 2015. aastaks 73%ni ning 2020. aastaks 80%ni (2011 vastav näitaja oli 68%). Seejuures on üheks põhieesmärgiks suurendada Eesti ekspordi osatähtsust maailma kaubanduses 2020. aastaks 0,110%ni. Tootlikkuse ja ekspordi mahtude tõstmiseks on vaja ettevõtjatele kapitali ligipääsu parandamine. Finantseerimisvõimekuse küsimus muutub teravamaks seoses ressursside piiratudusega ettevõtete laienemis- ja kasvuetappides. Samuti tuleb toetada ettevõtlusega alustamist, ettevõtete arendamist ja efektiivsuse tõstmist ning soodustada koostööd.

Väikese- ja keskmise suurusega ettevõtete konkurentsivõime suurendamise eemärgi raames reageeritakse eelkõige Eesti ettevõtete (kes valdavalt on VKEd) ekspordivõime ja kasvupotentsiaali tõstmise arenguvajadusele (1.1.2.2.). Investeeringuid kavandatakse ettevõtluse kasvustrateegia, maaelu arengukava, turismi arengukava ning kalanduse arengustrateegia alusel, panustamaks Euroopa 2020 ja konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ konkurentsivõime, hõive, vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ning tootlikkuse kasvu eesmärkidesse, samuti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ konkurentsivõimelise ettevõtluskeskkonna väljakutse lahendamisse. EAFRD raames on ette nähtud erinevad investeeringutoetused nii põllumajandusele kui ka toiduainetööstusele, samuti toetatakse põllumajandusega alustamist ning erinevaid ühistegevusele suunatud tegevusi. EMKF raames on ette nähtud meetmed tootearenduseks, tootmistsükli optimeerimiseks ning ühistegevuseks.

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)

ERF toel aidatakse kaasa ettevõtete ekspordivõime ja loodava lisandväärtuse tõstmisele (sh tugevdatakse loomesektori seost teiste majandussektoritega), Eesti elanike ettevõtlikkuse kasvule ning ettevõtete kasvupotentsiaali realiseerimisele (sh piirkondliku ettevõtluse, loomemajanduse ja turismiteenuste ekspordi arendamisele), VKEde kapitalile ligipääsu parandamisele. Sekkumiste tulemusel saavutatakse Eesti ettevõtete parem efektiivsus kõrge lisandväärtusega toodete ja teenuste pakkumisel ning samuti Eesti ettevõtete ekspordi mahu ja lisandväärtuse kasv.

Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD)

Maaelu arengukava 2014-2020 üheks eesmärgiks on, et elujõulisele ja jätkusuutlikule toidutootmisele suunatud põllumajandussektor on konkurentsivõimeline, ressursitõhus ja jätkusuutliku vanuselise struktuuriga. Põhifookus on struktuursetel muudatustel, mis peaks parandama sektori tulevikuvalmidust. Samuti on maaelu arengukava eesmärgiks, et põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega tegelevad ettevõtjad omavad turujõudu ning teevad omavahel koostööd põllumajandussaaduste tootmisel, töötlemisel ja turustamisel. Senisest enam tähelepanu pööratakse põllumajandussaadustele lisandväärtuse andmisele ning kõrgema lisandväärtusega toodetele.

Euroopa Merendus- ja Kalandusfond (EMKF)

[Eesti kalanduse strateegia 2014-2020 täitmisel panustatakse majandusharu jätkusuutlikku arendamisse ning kalatoodangu konkurentsivõime tõstmisse sise- ja välisturgudel. Toetatakse investeeringuid kala lossimiskohtadesse, et tagada lossitud kala kõrge kvaliteet. Tähelepanu

pööratakse tootearendusele uute toodete väljatöötamiseks, kalandustoodetele lisandväärtuse andmisele, uute tehnoloogiate kasutuselevõtmisele ressursimahukuse ja tootmiskulude vähendamiseks ning kalapüügisektoris hõivatud isikute tegevuse mitmekesistamisele. Samuti ühistegevuse arendamisele kalandustoodete tootmisega tegelevate ettevõtete turujõu suurendamiseks. Arendatakse koostöös teadus-, arendus ja -haridusasutuste ja kalandussektori vahel. Suureneb tootearenduslik ja tehnoloogiline võimekus, sh alternatiivenergia ja energiasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõtt. Vesiviljeluse arenguvajaduste kaardistamiseks koostatakse mitmeaastane strateegiline kava.]

1.3.4. Väheses CO₂-heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites

Nimetatud temaatilise eesmärgi all reageeritakse tõhusama loodusvarade kasutusega ning vähesema energia- ja süsinikumahukusega majanduse arenguvajadusele (1.1.2.3.), investeerides ressursitõhususe suurendamisse, energiamahukuse vähendamisse ja säästva energiatootmise edendamisse. Osaliselt käsitletakse ka inimeste ja kaupade jätkusuutlike ühendus- ja liikumisvõimaluste parandamise arenguvajadust (1.1.2.4.) ning linnade CO₂-säästu potentsiaali realiseerimist (1.1.3.) linnapiirkondade keskkonnasõbraliku ühistranspordi ja liikumiskeskonnaarendamise kaudu. Investeeringuid kavandatakse panustamiseks Euroopa 2020 ja konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ konkurentsivõime eesmärkide ja Energiamajanduse riikliku arengukava 2020 eesmärkide saavutamisse, samuti Eesti 2020 keskkonnasõbraliku majanduse ja energeetika väljakutse lahendamisse, sh taastuvenergia kasutuse suurendamise ning suurema energiatõhususe ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise eesmärkide saavutamisse ning Riigi eelarvestrateegia valdkonnaüleste prioriteetide – kõrgem tootlikkus ja kasvuhoonegaaside heitkoguste piirmääradele vastavus - saavutamisse. Samuti panustatakse Eesti regionaalarengu strateegia 2020 eesmärki arendada säästvat ja atraktiivset linnaruumi ning liikuvuskeskkonda. Samade eesmärkide saavutamisse panustavate energeetikaprojektide elluviimiseks kavatakse taotleda vahendeid ka Euroopa ühendamise rahastu energeetika osast, lähtudes seejuures Balti energiaturgude ühendamise plaanist ning panustades mh Läänemere strateegia eesmärgi „Balti riikide energiaturgude ühendamine ülejäänud piirkonnaga“ saavutamisse.

Kavandatavad sekkumised aitavad ühtlasi kaasa EK 2013. a riigipõhise soovitusel nr 4 „Parandada energiatõhusust, eelkõige transpordi- ja eluasemesektoris, ning suurendada keskkonnastiimuleid seoses sõidukite ja jäätmetega. Kiirendada piiriüleste energiaühenduste arendamist, et mitmekesistada energiaallikaid ja soodustada konkurentsi energiaturul.“ täitmisele. Samuti viiakse ellu Vabariigi Valitsuse poliitika põhisuunda „Energeetika pikaajaliste struktuursete muutuste elluviimine kooskõlas Eesti energiajulgeoleku ja energiasäästu eesmärkidega.“

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)

Sekkumiste tulemusel edendatakse erinevaid liikumisviise integreerivat ning inim- ja keskkonnasõbralikku linnaruumi eesmärgiga tõsta ühistranspordi kasutajate ning jalgsi ja jalgrattaga liikujate osakaalu. Sõltuvalt linnapiirkondade strateegiate prioriteetidest kavandatakse muu hulgas investeeringuid kergliiklusteedesse, erinevate liikumisviiside sidustamisse ja ühistranspordisüsteemidesse.

Ühtekuuluvusfond (ÜF)

Sekkumiste tulemusel arendatakse energia- ja keskkonnasäästlike lahenduste kasutamist kohalikes taristutes (kaugküttevõrgud, tänavavalgustus) ning tõstetakse tõhusa koostootmise osakaalu energiatootmises (ettevõtetes). Tegevustega panustatakse ka lõpptarbimises taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu suurendamisse ning edendatakse taastuvatel allikatel põhinevate transpordikütuste tootmist. Tervikliku rekonstrueerimise tulemusena muudetakse energiasäästlikumaks ka eluasemesektor (korterelamud).

Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD)

Maaelu arengukava 2014-2020 panustab eesmärgi peamiselt läbi metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamise ning osaliselt põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise investeeringute. Lisaks toetatakse maaelu arengukava 2014-2020 põllumajanduse investeeringutoetuse raames mh taastuva energia alaseid investeeringuid. Sedalaadi investeeringutele on projektide valikul stiimulina ette nähtud eelistused.

1.3.5. Kliimamuutustega kohanemise ning riskiennetuse ja -juhtimise edendamine

Nimetatud temaatilise eesmärgi all reageeritakse eelkõige puhta ja mitmekesise looduskeskkonna ning loodusvarade tõhusama kasutusega majanduse arenguvajadusele (1.1.2.3.), toetades kliimamuutustest põhjustatud hädaolukordade ennetamist ning aidates kaasa puhta ja loomuliku loodus- ja elukeskkonna säilitamisele. Investeeringuid kavandatakse, panustamaks Euroopa 2020 ja konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ kliimamuutustega kohanemise eesmärgi saavutamisse ning Eesti 2020 keskkonnasõbraliku majanduse ja energeetika väljakutse lahendamisse.

Kavandatavad sekkumised panustavad inimtegevuse (sh majanduse ja veetranspordi) negatiivse keskkonnamõju vähendamisse ning aitavad ühtlasi kaudselt kaasa EK 2013. a riigipõhise soovitus nr 5 „Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine“ täitmisesse.

Ühtekuuluvusfond (ÜF)

Sekkumiste tulemusel edendatakse riskiennetust ja -juhtimist ning suuremate kliimamuutustest ja ulatuslikest reostustest põhjustatud hädaolukordadega toimetulekut, panustades seeläbi CO₂-heitkoguste vähendamisse.

Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD)

Maaelu arengukava 2014-2020 raames panustatakse sellesse temaatilisse eesmärgi eelkõige erinevate põllumajanduslike keskkonnatoetuste ning mahepõllumajanduse kaudu..

1.3.6. Keskkonnakaitse ja ressursitõhususe edendamine

Nimetatud temaatilise eesmärgi all reageeritakse puhta ja mitmekesise looduskeskkonna ning loodusressursside tõhusama kasutusega arenguvajadusele (1.1.2.3.), investeerides veekaitsele ning loodushoidu. Temaatilise eesmärgi alusel viiakse ellu ELi elurikkuse strateegiat (KOM(2011) 244) ja ELi rohetaristu strateegiat (KOM(2013) 249), mis on osa Euroopa 2020 Ressursitõhusa Euroopa tegevuskavast. Investeeringuid kavandatakse panustamaks Euroopa 2020 ja konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ alusel jätkusuutliku kasvu saavutamisse ning Riigi eelarvestrateegia valdkonnaülese prioriteedi – kõrgem tootlikkus – saavutamisse, samuti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ keskkonnasõbraliku majanduse ja energeetika väljakutse lahendamisse.

Kavandatavad sekkumised panustavad ressursitõhususe suurendamiseks, inimtegevuse (sh majanduse ja transpordi) negatiivse keskkonnamõju vähendamisse ning aitavad ühtlasi kaudselt kaasa EK 2013. a riigipõhise soovitus nr 3 „Tugevdada jõupingutusi teadustegevuse ja innovatsioonisüsteemide eelistamise ja rahvusvahelistamise edendamiseks ning süvendada ettevõtjate, kõrgkoolide ja teadusasutuste koostööd.“ täitmisele.

Sekkumised tuginevad Looduskaitse arengukava 2020 alusel koostatud ja Euroopa Komisjonile esitatud Natura 2000 rahastamise tegevuskavale (*Prioritized Action Framework - PAF*), elupaigatüüpide tegevuskavadele, veemajanduskavadele, ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arengukavadele ning perioodil 2007-2013 saavutatavatele tulemustele ja saadavatele kogemustele. Samuti aitavad sekkumised saavutada EL-i linnu- ja loodusdirektiivides seatud eesmärgid ning EL-i joogivee ja asulareovee puhastamise direktiivides ja veepoliitika raamdirektiivis ning HELCOMi Läänemere tegevuskavas seatud nõudeid.

Ühtekuuluvusfond (ÜF)

Sekkumiste tulemusel tagatakse kvaliteedinõuetele vastav joogiveevarustus enam kui 2000 inimest teenindavates veevõrkides ning nõuetekohane reovee kogumine ja -puhastamine üle 2000 ie koormusega reoveekogumisalade. Korrastatud aladel lõpetatakse saasteainete levik pinna- ja põhjavette ning mahajäetud turbatootmisaladel taastatakse märgalad kui looduslik veeökosüsteem ja looduslik hüdroloogiline veerežiim, et luua eeldused veekogude hea seisundi saavutamiseks. Veekogude tervendamisel luuakse eeldused veekogude hea seisundi saavutamiseks või säilitamiseks. Paraneb kaitstavate liikide ja elupaikade seisund, mis panustab otseselt elurikkuse säilimisse ja rohelise infrastruktuuri toimimisse.

Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD)

Maaelu arengukava 2014-2020 üheks eesmärgiks on, et põllumajandusmaa kasutamine on keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav; tagatud on elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimine. Põhifookus on suunatud aktiivsetele keskkonnameetmetele, mille tulemusel peaks põllumajanduse keskkonnamõju veele, mullale ja elurikkusele paranema: kavandatakse erinevaid põllumajanduslikke keskkonnatoetusi ning mahepõllumajanduse toetust. Mullakaitse eesmärgil rakendatakse eraldi meetet. Samuti sisaldavad erinevad keskkonnatoetused nõudeid, mis on suunatud mulla- ja veekvaliteedi tagamisele.

Euroopa Merendus- ja Kalandusfond (EMKF)

[Eesmärgiks on kalavarude kasutamine maksimaalse jätkusuutliku saagikuse tasemel, kalavarude hea seisundi saavutamine ja hoidmine ning eluvõime kaotanud kala tagasiheite lõpetamine. Sekkumiste tulemusel edendatakse energiasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõttu kalandustoodete tootmisel ja töötlemisel ning taastuvenergia tootmist kalandustoodete töötlemisega tegelevate ettevõtete oma energiavajaduse katmiseks. Merekeskkonna seisund kaardistatakse Eesti Merestrateegia raames; selle alusel vajadusel võimalik EMKF meetmeid siduda Eesti Merestrateegia eesmärkidega.]

1.3.7. Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine

Nimetatud temaatilise eesmärgi all reageeritakse inimeste ja kaupade jätkusuutlike ühendus- ja liikumisvõimaluste parandamise arenguvajadusele (1.1.2.4.) transpordivaldkonnas. Investeeringuid kavandatakse, panustamaks Euroopa 2020 ja konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ konkurentsivõime eesmärki, kõrvaldades üleeuroopalise transpordivõrgustiku (TEN-T) piiriüleste ühenduste kitsaskohti. Samuti panustatakse transpordi arengukava 2014-2020 ning selle rakendusplaanide alusel jätkusuutliku kasvu saavutamisse ja Riigi eelarvestrateegia valdkonnaülese prioriteedi – kõrgem tootlikkus – saavutamisse. Konkreetsemalt keskenduvad investeeringud maanteevõrgu üldise kvaliteedi parandamisele ning ohutuse ja vajadusel läbilaskevõime suurendamisele; raudteevõrgu üldise kvaliteedi parandamisele, reisija vähendamisele ning vajadusel läbilaskevõime suurendamisele; meretranspordis ohutuse, regulaarsuse ja läbilaskevõime parandamisele; lennujaamade puhul keskkonnariskide vähendamisele. Erilist tähelepanu pööratakse liikumisviiside integreerimisele ning linnalise liikuvuskeskkonna arendamisele. Koostöös naaberriikidega kavatakse Euroopa ühendamise rahastu toel käivitada kiire raudteeühenduse Rail Baltic väljaehitamine nii ühenduste parandamiseks Euroopa erinevate osade vahel kui ka reisija- ja kaubaveo potentsiaali paremaks ära kasutamiseks. Eesti panus Euroopa ühenduse rahastusse Ühtekuuluvusfondist on transpordi valdkonnas eeldatavalt ca 190 mln €.

Liikumisvõimaluste laienemisega kaasneb transpordi kasvuhoonegaaside heitkoguste kasv. Selle ohjamisele aitavad lisaks kavandatavatele ühistranspordi ning linnade terviklikku liikumiskeskonda panustavatele investeeringutele kaasa ka mitmed perioodil 2007-2013 tehtud investeeringud, mille mõju ei ole veel avaldunud. Uude rongiveeremisse on investeeritud ca 67 mln € ELi vahendeid, millele riik omaltpoolt panustab lisaks ca 200 mln € (20 a jooksul). Raudtee kontaktvõrgu uuendamisse

investeeriti 22 mln €, uutesse ooteplatvormidesse 20 mln €, lisaks erinevate raudteelõikude rekonstrueerimisse kokku ca 80 mln €. Esimesed positiivsed tulemused reisijate arvu kasvus on juba märgata. Lisaks on riik muudest vahenditest investeerinud uutesse keskkonnasäästlikesse bussidesse (ca 20 mln €) ja trammidesse (ca 45 mln €) ning lisaks trammiinfrastruktuuri koos ELi vahenditega (ca 22 mln €.) Lisaks investeeringutele on riik panustanud eelneval perioodil ja panustab perioodil 2014-2020 säästvasse transporti ühistranspordidotatsioonide kaudu igal aastal ca 40 mln €.

Ka perioodil 2014-2020 erinevatest allikatest rahastatavate investeeringutega panustatakse transpordi negatiivse keskkonnamõju vähendamisse ja jätkusuutlikkusse. Ühtlasi aidatakse kaasa EK 2013. a riigipõhiste soovitude nr 4 „Parandada energiatõhusust, eelkõige transpordi- ja eluasemesektoris, ning suurendada keskkonnastiimuleid seoses sõidukite ja jäätmetega. Kiirendada piiriüleste energiaühenduste arendamist, et mitmekesistada energiaallikaid ja soodustada konkurentsi energiaturul.“ ja nr 5 „Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.“ täitmisele. Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ elluviimisse panustatakse valitsuse poliitika põhisuuna „Transpordi, IKT ja teiste riigi poolt pakutavate ettevõtlust toetava taristu ja institutsioonide viimine rahvusvahelisele tasemele“ täitmise kaudu. Samuti aidatakse TEN-T põhivõrgu investeeringute kaudu kaasa LMS prioriteetsele valdkonnale „Parandada nii sise- kui ka välistranspordivõrku“.

Ühtekuuluvusfond (ÜF)

Sekkumiste tulemusel parandatakse ettevõtete ja ühiskonna vajadustele vastavaid ühendusvõimalusi (välis)partneritega ning edendatakse erinevaid liikumisviise integreerivat, elanike vajadusi arvestavat keskkonnasõbralikku linnalist liikuvuskeskkonda. Samuti väheneb reisimiseks kuluv aeg eelkõige suuremate linnade vahel ja nende ümbruses ning suureneb ühistranspordi (sh laevühenduste) atraktiivsus, turvalisus, ligipääsetavus ja keskkonnasõbralikkus.

1.3.8. Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine

Eesti 2020 eesmärgiks on tõsta tööhõive määra 20-64 aastaste seas 2015. aastaks 72%ni ning 2020. aastaks 76%ni (2012 vastav näitaja oli 71,7%). Tööhõive määra tõstmiseks on vaja tegeleda tööturu riskirühmadega, kelleks on viimastel aastatel eelkõige pikaajalised töötud, noored, vanemaealised, puuetega inimesed ning ka mitte-estlased. Samuti tuleb toetada tööturumeetmeid töökohtade loomisega, seda just eriti väljaspool Tartu ja Tallinna linnapiirkondi. Investeeringud panustavad hõive eesmärgi kõrval ka Euroopa 2020 ja konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamise ning tootlikkuse kasvu eesmärkidesse.

Tööhõive edendamise ja tööjõu liikuvuse toetamise eesmärgi raames reageeritakse tööhõive kasvu ja sotsiaalse sidususe arenguvajadusele (vt ptk 1.1.2.5.). Riskirühmadele täiendavate tööturuteenuste pakkumise kaudu ning töövõime toetamise süsteemi reformi elluviimisega leevendatakse tööturu riskirühmade (pikaajalised töötud, noored, vanemaealised ning tervisekahjustusega inimesed) tööhõivega seotud probleeme. Oluliste regionaalsete väljakutsete leevendamiseks, nagu Tartu ja Tallinna linnapiirkondade väliste regioonide tööealise elanikkonna madal kaasatus hõivesse ning piirkondade vähene osalus majanduskasvus (vt ptk 1.1.3.), toetatakse piirkonnaspetsiifiliste ressursside ja oskusteabe kasutuselevõttu, luues selle kaudu eeldused töökohtade loomiseks. Samuti panustatakse piirkondliku ettevõtluskeskkonna investeeringutega tööhõive edendamise kõrval ka Eesti ettevõtete ekspordivõime ja kasvupotentsiaali arenguvajaduste (1.1.2.2.) lahendamisse.

Euroopa Sotsiaalfond (ESF)

ESF toel viiakse ellu töövõime toetamise süsteemi reform. Tänapäevase töövõimetuskindlustuse süsteemi jätkusuutlikkuse tagamiseks luuakse terviklik süsteem, mis suurendab tervisekahjustusega ja töövõime langusega inimeste töötamise võimalusi ning pakub toetavaid teenuseid, sh rehabilitatsiooni

ja abivahendeid. Meditsiinilistel alustel töövõimetuse hindamise asemel hinnatakse seda, mida inimene on suuteline tegema ning toetatakse inimest sobiva töö leidmisel, pakkudes vajadusel täiendus- ja ümberõpet, rehabilitatsiooni teenuseid ja töötamiseks vajalikke abivahendid. Samal ajal tõstetakse tööandjate teadlikkust tervisekahjustusega inimeste töötamisvõimalustest ning soodustatakse töökohtade loomist ja töökohtade kohandamist. Vähendamaks hõivest väljalangemist ning toetamaks tööalast liikuvust, parendatakse töötingimusi ja tervislikku töökeskkonda. Reformi elluviimise tulemusena suurendatakse vähenenud töövõimega inimeste aktiivsust, töölerakendumist ja tööturul püsimist. Samuti pidurdub uute töövõimekaoga inimeste arvu suurenemine ning tagatakse töövõime toetamise süsteemi rahaline jätkusuutlikkus. Plaanitavad sekkumised panustavad otseselt riigipõhise soovituse nr 2¹¹⁶ elluviimisse. Töövõime toetamise süsteemi reformi elluviimisega parendatakse tänaste töövõimetuspensionäride tööstimuleid ja töövõimet ning hõlbustatakse nende naasmist tööturule. Töövõime hindamist ja töövõimetoetust rahastatakse riigisestest allikatest.

Töötukassa pakub erinevaid tööturu teenuseid (sh teavitus, töövahendus, tööturukoolitus, karjäärinõustamine, tööpraktika, avalik töö, tööharjutus, palgatoetus, ettevõtluse alustamise toetus, tööruumide ja -vahendite kohandamine, töötamiseks vajaliku tehnilise abivahendi tasuta kasutada andmine, abistamine tööintervjuul, tugiisikuga töötamine). Nende teenuste pakkumist jätkatakse ka edaspidi tööturuteenuste ja -toetuste riiklike sihtfondide vahenditest. Soodustamiseks aga riskirühmade töölerakendumist, piloteeritakse ESFi kaasabil uusi tööturumeetmeid või laiendatakse olemasolevaid tööturuteenuseid uutele sihtrühmadele, mille tulemusena suureneb riskirühmade (sh pikaajalised töötud, madala kvalifikatsiooniga inimesed, noored, vanemaealised) töölerakendumine ja tööturul püsimine. Nende meetmete hulgas rakendatakse noortele ka **Euroopa noortegarantii** meedet „esimene töökoht“, et anda madala/ebapiisava haridusega või vähese töökogemusega töötutele noortele töökogemus, panustades sellega riigipõhisesse soovitusse 3¹¹⁷. Uute tööturumeetmete piloteerimisega hõlbustatakse tööturu riskirühmade naasmist tööturule, panustades riigipõhisesse soovitusse nr 2 ja 3. Vanemaealiste teadmiste ja oskuste rakendamine, neile sobivama ning paindlikuma töökeskkonna ning -ülesannete pakkumine, tööandjate teadlikkuse tõstmine vanemaealiste töölevõtmise võimalustest ja nende elukestvas õppes osalemise toetamine võimaldab globaalsetele trendidele tuginedes tõsta vanemaealiste tööhõives osalemist ning seeläbi aidata kaasa struktuurse tööpuuduse vähenemisele.

ESF-st rahastatavate sekkumiste tulemuste saavutamisel on oluline tegevuste koosmõju 9. temaatilise eesmärgi alt rahastatavate sekkumistega, mis aktiveerivad tööturu riskirühmi ning aitavad neid tööturule (tagasi) tuua ning on seega tööturumeetmete tulemuslikkuse üks eeldusi. Üheks olulisemaks töötust põhjustavaks teguriks on vähene kvalifikatsioon ja oskused, mistõttu on tööturumeetmete pakkumisel oluline koosmõju ja koordineerimine 10. temaatilise eesmärgi raames kavandatavate sekkumistega, mis suurendavad täiskasvanud elanikkonna elukestva õppe võtmepädevusi ning aitavad parendada õppe vastavust tööturu vajadustele. Samuti on tööturumeetmete planeerimisel ja rakendamisel vajalik koordineerimine teistest fondidest ja riigi muudest vahenditest rahastatavate tööturu sekkumistega. Seetõttu jälgitakse meetmete väljatöötamisel ja elluviimisel vastavate meetmete omavahelist kooskõla ning koosmõju.

¹¹⁶ Parandada tööstimuleid, tõhustades olemasolevaid erinevaid sotsiaalühvitiste süsteeme ning muutes ühvitiste jaotamise paindlikumaks ja paremini suunatumaks. Parandada sotsiaalteenuseid, sealhulgas lastehoiuteenuseid, suurendades samal ajal perepoliitika valdkonna kulutuste tasuvust ja kulutõhusust. Tugevdada aktiveerimispoliitikat, et hõlbustada pikaajaliste töötute ning invaliidisus- ja töövõimetushüvitist saavate isikute naasmist tööturule. Kehtestada kooskõlastatud meetmed majandusarengu soodustamiseks nendes piirkondades, kus valitseb suur tööpuudus.

¹¹⁷ Jätkata jõupingutusi haridus- ja koolitussüsteemi paremaks vastavusseviimiseks tööturu vajadustega, kaasates sellesse protsessi veelgi rohkem tööturu osapooli ja rakendades sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks. Suurendada oluliselt madala kvalifikatsiooniga töötajate osalust elukestvas õppes. Tugevdada jõupingutusi teadustegevuse ja innovatsioonisüsteemide eelistamise ja rahvusvahelistamise edendamiseks ning süvendada ettevõtjate, kõrgkoolide ja teadusasutuste koostööd.

Euroopa Regionaalarengu fond (ERF)

ERF-st toetatakse piirkonnaspetsiifiliste ressursside ja oskusteabe kasutuselevõttu regioonides. Toetatakse tegevusi, mis omavad suurimat potentsiaali toimepiirkonna ulatuses majanduselu elavdamise, ettevõtluse ja tööhõive edendamise ning töökohtade ja teenuste kättesaadavuse seisukohast. Eri osapoolte ja sektorite koostöös selgitatakse välja piirkonna tööhõive kasvu takistavad tegurid ning kavandatakse ja viiakse ellu tegevusi piirkonna elanike ettevõtlikkuse ning hõive suurendamiseks. Parendatakse ühendusi töökohtade ja teenuste paremaks kättesaadavuseks toimepiirkondades.

Sekkumise tulemusena on loodud eeldused töökohtade tekkeks piirkondades ning tugevdatud toimepiirkondade keskuste rolli piirkonna arengu vedajana. Samuti on parandatud ühendusi töökohtade ja teenuste paremaks kättesaadavuseks toimepiirkondades. Toimepiirkonnad toimivad tervikuna ning nende keskused suudavad paremini tasakaalustada Tallinna ja Tartu linnapiirkondade tõmbejõudu, mis on eelduseks tööjõu väljavoolu pidurdamisele. Sekkumine panustab majandusarengusse ja vaesuse leevenemisse väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkonda. Toetatakse piirkondade konkurentsivõime kavades tööhõive ja ettevõtluse arendamise seisukohalt prioriteetseimaks peetud tegevusi. Tegevused panustavad otseselt Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020 elluviimisesse.

Antud temaatilise eesmärgi raames plaanitavad sekkumised panustavad riigipõhise soovitus nr 2¹¹⁸ elluviimisesse, luues sekkumised majandusarengu soodustamiseks ja töökohtade tekkimiseks väljaspool Tartu ja Tallinna linnapiirkondi. Investeeringud panustavad kaudsemalt ka riigipõhise soovitus nr 5¹¹⁹ täitmisse. Sekkumistega soodustatakse omavalitsuste koostööd ettevõtluse edendamisel ja piirkonna tööturupotentsiaali edendamisel.

ERF-st rahastatavate sekkumiste väljatöötamisel ja elluviimisel on oluline jälgida koosmõju 3. temaatilise eesmärgi raames rahastatavate ettevõtlusmeetmetega, eriti uute ettevõtete loomist toetavate sekkumistega, et saavutada sünergiaat ja välistada võimalikku kattuvust. Samuti 7. temaatilise eesmärgi raames transporti ning 10. temaatilise eesmärgi raames elukestvasse õppesse ja kutseõppesse tehtavate investeeringutega ning samade piirkondade Leaderi tegevuskavadega.

Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond (EAFRD)

Maaelu arengukava meetmetest aitavad tööhõive edendamisele kaasa majandustegevuse mitmekesistamise investeeringud, metsandussaaduste töötlemine ja turustamine ning osaliselt investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks. Sekkumiste tulemusena luuakse maapiirkondades põllumajanduse kõrval alternatiivseid tööhõivevõimalusi põllumajandusest vabanevale tööjõule. Senisest enam kasutatakse nii ettevõtluses kui ka elukeskkonna arendamisel ära kohalikul tasandil olemasolevad ressursid.

EAFRD-st rahastatavate sekkumiste väljatöötamisel ja elluviimisel on oluline jälgida koosmõju 3. temaatilise eesmärgi raames rahastatavate ettevõtlusmeetmetega, eriti uute ettevõtete loomist toetavate sekkumistega, et saavutada sünergiaat ja välistada võimalikku kattuvust.

¹¹⁸ Parandada tööstiimuleid, tõhustades olemasolevaid erinevaid sotsiaalhüvitiste süsteeme ning muutes hüvitiste jaotamise paindlikumaks ja paremini suunatumaks. Parandada sotsiaalteenuseid, sealhulgas lastehoiuteenuseid, suurendades samal ajal perepoliitika valdkonna kulutuste tasuvust ja kulutõhusust. Tugevdada aktiveerimispoliitikat, et hõlbustada pikaajaliste töötute ning invaliidsus- ja töövõimetushüvitist saavate isikute naasmist tööturule. Kehtestada kooskõlastatud meetmed majandusarengu soodustamiseks nendes piirkondades, kus valitseb suur tööpuudus.

¹¹⁹ Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.

Euroopa Kalandusfond (EMKF)

[Panustatakse eesmärgi, et rannapiirkondades kalapüügiga tegelevatel isikutel on kalapüügi seosusest tingituna kalapüügi kõrval täiendavaid kalanduse ja merendusega seonduvaid sissetulekuallikaid. Rannapiirkondade arendamisel kasutatakse ka kohalikul tasandil olemasolevaid ressursse. Ühtlasi panustatakse rannakalanduse konkurentsivõime tõstmisele. EAFRD-st rahastatavate sekkumiste väljatöötamisel ja elluviimisel on oluline jälgida koosmõju 3. temaatilise eesmärgi raames rahastatavate ettevõtlusmeetmetega, eriti uute ettevõtete loomist toetavate sekkumistega.]

1.3.9. Sotsiaalse kaasatuse edendamine ja vaesuse vastu võitlemine

Sidususe saavutamiseks on vajalik ühiskondliku kihistumise, ebavõrdsuse ja tõrjutuse ennetamine, vähendamine ning sotsiaalsete suhete, sidemete ja suhtlemise tugevdamine.

Sotsiaalse kaasatuse edendamiseks ja vaesuse vastu võitlemiseks tuleb tegeleda probleemidega, mis põhjustavad tõrjutust või hoiavad inimesi tööturult eemal (vt ptk 1.1.2.5.). Täna on üheks vaesust põhjustavaks ning ka tööhõivet pärssivaks faktoriks tervis, mistõttu investeeritakse tervishoiuteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamiseks ning vähendatakse alkoholi tarbimist, kui suurimat haiguskoormust põhjustavat käitumuslikku terviseriski. Samuti on oluliseks töövoimet ja toimetulekut mõjutavaks teguriks suur hoolduskoormus, seda nii laste kui ka vanurite ja puudega pereliikmete eest hoolitsemisel, mistõttu on sekkumistega võetud suund taskukohaste lastehoiu võimaluste kättesaadavusele ning taskukohastele teenustele, mis leevendavad omaste hoolduskoormust eakate ning puuetega inimeste eest hoolitsemisel. Pikaajalistel töötutel ja tööturu riskirühmadel on tööle sisenemiseks tihti mitmeid takistusi, mida on võimalik lahendada, kombineerides sotsiaal- ja töövaldkonna meetmeid, mistõttu panustatakse sekkumistega kombineeritud meetmete pakkumisele probleemsetele sihtrühmadele, sh vangist vabanenutele. Probleemiks on ka noorte tõrjutus ning tööpuudus, mis mõjutab oluliselt nende edasist elukäiku. Noorte kaasamiseks ja tööhõivelisuse tõstmiseks rakendatakse nii tõrjutust ennetavaid tegevusi 7-26 aastastele noortele kui ka reageerivaid tegevusi juba raskustesse sattunud noortele. Välispäritolu taustaga inimeste suurem sidumine ühiskonnaga on oluline nii tööhõive eesmärkide kui ka konkurentsivõimelise majanduse eesmärkide saavutamiseks. Seetõttu aidatakse kaasa uussisserändajate ühiskonnas toimimiseks vajalike teadmiste ja kontaktide omandamisele ning suurendatakse vähelõimunud püsielanike teadmisi ühiskondliku aktiivsuse suurendamiseks, sh aktiivsemaks osalemiseks tööturul. Ida-Virumaa linnades, mis eristuvad muudest Eesti piirkondadest baastaristu mahajäämuse, kasutusest väljalangenud hoonete ja jäätmaa suurema osakaalu jm poolest, on oluline tagada, et linnasiseste territooriumide alakasutatus ning ettevõtjatele ja elanikele väheatraktiivne keskkond takistaks linnapiirkonna arengut. Selleks on oluline Ida-Virumaa suuremates linnades panustada alakasutatud linnaalade füüsilisse, sotsiaalsesse ja majanduslikku taaselavdamisse.

Eesti 2020 eesmärgiks on aastaks 2020 tööjõus osalemise määra suurendamine (vanusegrupp 15-64) 75%-ni (2012 vastav näitaja 74,5%). Täna on mitteaktiivsete töösoovijate seas pensionäre, õpilasi, terviseprobleemide tõttu tööturult eemal olevaid inimesi ja laste või teiste pereliikmete eest hoolitsejaid (vt ptk 1.1.2.5.), mistõttu on eesmärgi saavutamiseks vajalikud lastehoiu ja hoolekande teenuste parem kättesaadavus ning terviseprobleemide lahendamine. Nende valdkondadega tegelemine panustab ka Eesti 2020 eesmärgi, tõsta tööhõive määra 20-64 aastaste seas 2020. aastaks 76%-ni (2012 vastav näitaja oli 71,7%) ning pikaajalise töötuse määra vähendamisele 2,5%-le (2012 vastav näitaja 5,5%). Noorte (15-24) töötuse määra vähendamiseks 10%-le (2012. a näitaja 20,9%), on vajalik NEET-noorte aktiveerimine, tõrjutusriski ennetamine ning suurendada noorte kokkupuudet tööeluga. Sihtrühmade tööhõiveprobleemide lahendamine aitab vähendada ka suhtelise vaesuse määra pärast sotsiaalseid siirdeid aastaks 2020 15%-ni (2012 vastav näitaja 17,5%).

Panustades hoolekande- ja sotsiaalteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi suurenemisse ning hõlbustades pikaajaliste töötute ning terviseprobleemidega inimeste naasmist tööturule, panustatakse

riigipõhise soovitus nr 2¹²⁰ täitmisesse. Omavalitsuste võimekuse tõstmise ja koostööharjumuse juurutamisega sotsiaal- ja hoolekandeteenuste pakkumisel panustatakse ka riigipõhisesse soovitus nr 5¹²¹.

9. temaatilise eesmärgi raames kavandatud sekkumiste tulemuseks on inimeste suurem sotsiaalne kaasatus ja aktiivsem osalemine tööturul.

Euroopa Sotsiaalfond (ESF)

Perede iseseisvat majanduslikku toimetulekut nõrgestab suur hoolduskoormus, mis võib põhjustada ühe pereliikme eemalejäämise tööhõivest. Tööealise elanikkonna (ülekaalus naiste) hoolduskoormuse vähendamiseks arendatakse teenuseid laste, eakate ja erivajadustega pereliikmete hooldamisel.

Lapsevanemate hoolduskoormuse ning meeste ja naiste vahelise ebavõrdsuse vähendamiseks tööjõuturul suurendatakse lapsehoiuteenuse kättesaadavust, teenuse paindlikkust ning mitmekesisust. Lapsehoiuteenuse pakkumist on kavandatud koostöös Siseministeeriumi ERFi meetmega „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“, mille raames toetatakse alushariduse ja lapsehoiu infrastruktuuri suuremates linnapiirkondades. Lapsehoiuteenuse kättesaadavuse parandamine suurendab vanemate tööturul osalemist. Tegevused panustavad Laste ja perede arengukava 2012-2020 eesmärki „Meestel ja naistel on võrdse võimalused töö-, pere- ja eraelu ühitamiseks, soodustamaks kvaliteetset ja iga pereliikme vajadustele vastavat igapäevaelu“ ning regionaalarengu strateegia suuremate linnapiirkondade konkurentsivõime arendamisega seotud eesmärki.

Lapse hooldamisest tingitud haavatavuse kõrval on aga senisest enam tähelepanu vaja pöörata inimestele, kelle osalemine tööturul on piiratud eaka, puudega või terviseprobleemiga pereliikme eest hoolitsemise tõttu. Eesti rahvastiku vananemise taustal on see vajadus kindlasti kasvav.

Hoolekandeteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi ühtlustamiseks erinevates Eesti piirkondades toetatakse omavalitsuste ülest koostööd teenuste osutamisel ning suurendatakse teenuste pakkumise võimekust. Puudega laste tugiteenuste pakkumise abil toetatakse olemasolevate haridusteenuste (lasteaed, kool) ja rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavust. Teenuste pakkumise tulemusel paraneb inimeste juurdepääs olemasolevatele, kuid seni ebaühtlaselt kättesaadavatele hoolekandeteenustele, või tekib võimalus uute teenuste saamiseks. Juurdub harjumus osutada hoolekande- ja tööhõiveteenuste integreeritult ning mitme omavalitsuse koostöös. Süsteemsemad hoolekandemeetmed leevendavad eaka või erivajadusega pereliikme hooldamisest tingitud hoolduskoormust ning hooldaja võimalusi tööhõives osalemiseks. Samuti paraneb teenuste osutamisega erivajadusega inimeste toimetulek ning tööalased võimalused. Planeeritud tegevused toetavad deinstitutionaliseerimise protsessi. Hoolekandeteenuste kättesaadavuse parandamine ennetab inimeste sattumist asutusepõhisele hooldusele ja aitab kaasa asutusepõhisel hooldusel olevate inimeste liikumisele kogukonnapõhisele hooldusele.

Lisaks eespool mainitud sihtgruppidele on hulk toimetulekuraskustega sihtgrupe, kellel on tööturule sisenemiseks mitmeid takistusi. Laste ja perede arengukava 2012–2020 koostamise käigus on ilmnunud, et elanikkonna vajadustele vastavate teenuste arendamiseks tuleb senisest enam panustada sotsiaal- ja töövaldkonna koostööle ja kombineeritud meetmetele, aga ka vastutusosalade selgemale määratlemisele. Lähenedes toimetulekuraskustes inimestele juhtumipõhiselt ning pakkudes neile integreeritult erinevaid vajalikke hoolekande- ja tööturuteenuseid, suureneb nende sihtrühmade

¹²⁰ Parandada tööstiimuleid, tõhustades olemasolevaid erinevaid sotsiaalhüvitiste süsteeme ning muutes hüvitiste jaotamise paindlikumaks ja paremini suunatumaks. Parandada sotsiaalteenuseid, sealhulgas lastehoiuteenuseid, suurendades samal ajal perepoliitika valdkonna kulutuste tasuvust ja kulutõhusust. Tugevdada aktiveerimispoliitikat, et hõlbustada pikaajaliste töötute ning invaliidus- ja töövõimetushüvitist saavate isikute naasmist tööturule. Kehtestada kooskõlastatud meetmed majandusarengu soodustamiseks nendes piirkondades, kus valitseb suur tööpuudus.

¹²¹ Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.

tööturuvalmidus. Seejuures on vajalik kasvatada kohalike omavalitsuste võimekust sihtrühma vajadustele integreeritult ja isikupõhiselt läheneda.

Hoolekandeteenuste ja majanduslikku toimetulekut soodustavate sotsiaalteenuste pakkumine toetavad „Laste ja perede arengukava 2012-2020“ eesmärki „Eestis on perede adekvaatset majanduslikku toimetulekut toetav kombineeritud toetuste ja teenuste süsteem, mis pakub perele püsivat kindlustunnet“. Puuetega lastele ning asendushooldusel viibivatele lastele suunatud sekkumised toetavad sama arengukava eesmärki „Lapse õigused on tagatud ja loodud on toimiv lastekaitse süsteem, et väärtustada ühiskonnas iga last ja tema arengut ning heaolu toetavat turvalist ühiskonda“.

„Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020“ strateegiliseks valdkonna üldeesmärgiks on tervena elatud eluea pikenedamine enneaegse suremuse ja haigestumise vähendamise kaudu. Arengukava üheks suunaks on tagada abivajajatele kvaliteetse sõltuvusalase nõustamise, sõltuvusravi ja rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus. Alkoholi tarbimine Eestis on kasvav probleem ning otseselt seotud tervisekahjustuste ja töövõime langusega. Alkoholi liigtarvitamise ja sellega seotud suremuse, tervise- ja sotsiaalsete kahjude vähendamiseks ning soolise lõhe vähendamiseks meeste ja naiste eeldatavas elueas jätkatakse alkoholi liigtarvitamise varase avastamise arendamisega ning kaasajastatakse alkoholisõltuvuse raviteenuse pakkumist. Paranenud tervislik seisund aitab kaasa tööhõive suurenemisele, vähendab sotsiaalset tõrjutust ning vaesuse riski ja suurendab sotsiaalset kaasatust.

Koostamisel on uus lõimumisvaldkonna arengukava „Lõimuv Eesti 2020“. Arengukava eesmärk on toetada ühiskonna sidusust, mis avaldub eesti keelt emakeelena mittekõnelevate inimeste paranenud eesti keele oskuses, suurenenud aktiivsuses kodanikuühiskonnas, tööhõives ja elukestvas õppes, tugevnenud kodanikuidentiteedis ning lõimumist toetavate ühiskondlike väärtuste ja hoiakute kinnistumises ühiskonnas. Erineva keele- ja kultuuritaustaga inimeste suurem sidumine ühiskonnaga on oluline nii tööhõive eesmärkide kui ka konkurentsivõimelise majanduse eesmärkide saavutamiseks. Sekkumise tulemusena omandavad teenuseid tarbinud uussisserändajad ühiskonnas toimimiseks vajalikud praktilised teadmised ja kontaktid, sh info erinevate pakutavate teenuste kohta. Vähelõimunud püsielanikud omandavad paremaid teadmised ühiskondlikuks aktiivsuseks, sh keele-, kodaniku- ja kultuuripädevused ning info, mis võimaldab senisemast aktiivsemalt tööturul osaleda. Samuti suudavad uussisserändajate ja vähelõimunud püsielanikega kokkupuutuvad organisatsioonid sihtgrupile pakkuda kvaliteetset ja jätkusuutlikku teenust ning ühiskond on avatum ja sallivam eri kultuuridest inimeste suhtes. Vähelõimunud püsielanike suunatud tegevused aitavad neil aktiveeruda ning jõuda aktiivsete tööturumeetmeteni, elukesvasse õppesse või muude toetavate teenuste juurde. Seetõttu on tegevused oluliseks eelduseks, et sihtgrupp jõuaks 8. temaatilise eesmärgi raames ning siseriiklikult töötukassa vahenditest pakutavate tööturuteenusteni ning 10. temaatilise eesmärgi raames pakutava täiendõppeni. Uus-sisserändajate kohanemine ühiskonnas on üks eeldusi kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamiseks, toetades seeläbi ka temaatiliste eesmärkide 1 ja 3 ELi vahendite kasutamise eesmärke. Tegevused on

Tegevusi töötatakse välja ja rakendatakse koostöös Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi tegevustega, vältimaks kattuvusi plaanitavates tegevustes ning saavutamaks parem kooskõla tegevuste rakendamisel.

Sotsiaalne tõrjutus toob sageli kaasa sügava ja pikaajalise kahju noorte arenguvõimalustele, sh majandusliku kaasatuse ning tervisliku staatuse võimalustele. Noorte kaasamiseks ja tööhõivelisuse parendamiseks rakendatakse nii tõrjutust ennetavaid tegevusi 7-26 aastastele noortele kui ka reageerivaid tegevusi juba raskustesse sattunud noortele. Ennetavalt suurendatakse õppivate noorte kokkupuudet tööeluga läbi noorsootöö ja muude võrgustikutöös leitavate teenuste. Noortele luuakse võimalused omandada töötamiseks vajalikke oskuseid mitteformaalses keskkonnas, saada töökogemus ja rohkem teadmisi sujuvamaks liikumiseks tööturule. Vaesusriskis elavate laste ja NEET noorte osalusega noorsootöös vähendatakse vaesuse ja teiste ebavõrdsete olude mõju ning ennetatakse tõrjutusriski. Keskendutakse NEET ja tõrjutusriskis noorte ülesleidmisele ja

motiveerimisele, et suunata nad teadmisi ja oskusi omandama või tööturule sisenema. Arendatakse välja kohaliku tasandi võrgustikutöö süsteem riskirühma isikuprobleemide varajaseks väljaselgitamiseks ja lahenduste leidmiseks.

Noortega seotud eesmärgid ja sekkumised tulenevad Noortevaldkonna arengukavast 2014-2020. Noortele suunatud sekkumised on ka osa **noortegarantiist**. 9. temaatilise eesmärgi raames rakendatakse kahte kolmest Eesti noortegarantii meetmest ELi noortegarantii elluviimiseks, kolmandat noortegarantii meetet „Minu esimene töökoht“ pakutakse koos teiste riskirühmadele suunatud uute tööturumeetmetega 8. temaatilise eesmärgi all. Samuti on oluline sekkumiste koostöös 10. temaatilise eesmärgi raames rakendatavate karjääriteenuste pakkumisega ning õppe tööturu vajadustega seostamisega.

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)

Kvaliteetsemate tervishoiuteenuste kättesaadavuse tagamiseks kogu elanikkonnale on demograafilisi trende ja jätkusuutlikku ressursikasutust silmas pidades võetud suund kõrgtehnoloogilise eriarstiabi teenuste tsentraliseerimisele pädevuskeskustesse ning esmatasandi tervishoiu osatähtsuse kasvule esmavajalike teenuste elukohalähedasel tagamisel. Selline suund on võetud Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020 eesmärgiga „Kõigile inimestele on tagatud kvaliteetsete tervishoiuteenuste kättesaadavus ressursside optimaalse kasutuse kaudu“. Investeeringute esmatasandi tervishoiukeskuste taristusse, kus hakkavad tööle kolm või enam perearsti koos neid toetavate tervishoiutöötajatega, mille tulemusel on võimalik pikendada tervisekeskuste vastuvõtuaegu, korraldada paindlikumalt arstide asendamisi, kasutada optimaalsemalt uuringu ja ravivõimalusi. Samuti investeeritakse pädevuskeskuste taristusse ja tehnoloogiasse nendes osakondades, mille koormus kasvab tulenevalt pädevuskeskuste suuremast rollist eriarstiabi ning konsultatiivse toe pakkumisel. Investeeringute tulemusel suureneb piirkondlike haiglate roll pädevuskeskustena, sh kvaliteetse eriarstiabi kättesaadavuse tagamisel maakonnahaiglates.

Investeeringud on kooskõlas regionaalpoliitiliste arengutega, milles liigutakse tõmbekeskuste põhise planeerimise ja teenuspakkumise poole. Tervishoiutaristu investeeringuid toetavad siseriiklikest vahenditest rahastatavad tegevused, mis tagavad väheneva tööjõu tingimustes (nt meditsiinipersonali väljaränne) arendatavates keskustes arstide ja muu personali olemasolu. Elanike tervisenäitajate paranemisse panustavad lisaks ka ESF tervisekäitumist mõjutavad tegevused. Uuenduslikesse lahendustesse meditsiini vallas panustatakse ERF-i teistest suundadest ka nutika spetsialiseerumise kaudu.

Järk-järguline erihoolekande deinstitutionaliseerimine võeti eesmärgiks riiklike erihoolekandetasutuste ja -teenuste reorganiseerimise kavaga 2006. aastal. Käimas on sarnast suunda jätkava hoolekande teemasid kajastava arengukava koostamine aastateks 2014-2020. Täna suurtes nõukogudeaegsetes institutsioonides elavaid inimesi on keeruline kohe kogukonda integreerida, mistõttu on vajalik vaheetapp väiksema üksuse näol. Kavandatud teenuskohtadel saavad psüühilise erivajadusega inimesed elada inimväärtetes elutingimustes, olla oluliselt iseseisvamad enda elu puudutavates otsustes ja elukorralduslikes küsimustes. Aktiivsuse ja toimetulekuoskuste kasv annavad oluliselt paremaid võimalusi klientide edasiseks liikumiseks teenustele kogukonnas ja avahooldusteenustele. Täiendavalt tagatakse investeeringutega kokku 2000-le tegevuspiiranguga inimesele eluruum, mis on kohandatud individuaalsetele vajadustele vastavaks. Paremate võimalustega teenuskohad erihoolekandes kui ka eluruumide kohandamine aitavad tagada nii erivajadustega inimestele kui ka nende pereliikmetele paremad võimalused aktiveerumiseks kogukonnas ja osalemiseks tööturul toetades seeläbi nende kaasatust ja vähendades vaesust. Kirjeldatud suundumustega alustati perioodi 2007-2013 ERF vahenditest.

Hoolekande taristu investeeringud ning eluruumide kohandamine on tihedalt seotud ESF-ist rahastatava hoolekande teenuste arendamisega ja teenuste pakkumise võimekusega, võimaldades parema hakkamasaamise ööpäevaringsel teenusel mitte viibivale sihtrühmale ning toetades inimesi, kes on valmis asutusepõhistelt teenustelt liikuma vähem toetust vajavatele teenustele.

Perioodil 2007-2013 investeeriti suuremates linnapiirkondades lasteaiakohtade loomisesse, kuid vajadus uute kohtade järele on jätkuv, mistõttu plaanitakse lasteaiakohtadesse suuremates linnapiirkondades investeerida ka uuel perioodil. Sekkumise tulemusena paranevad kodulähedased lasteai- ja lastehoiuvõimalused Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkonnas, väheneb liikuvusvajadus ning lastevanematel on võimalik kiiremini hõivesse naasta. Lasteaiakohtade loomine panustab koos ESFi rahastatava lastehoiu teenuse pakkumise arendamisega lapsevanemate hoolduskoormuse ning meeste ja naiste vahelise ebavõrdsuse vähendamisse tööjõuturul. Tegevused panustavad Laste ja perede arengukava 2012-2020 eesmärki „Meestel ja naistel on võrdse võimalused töö-, pere- ja eraelu ühitamiseks, soodustamaks kvaliteetset ja iga pereliikme vajadustele vastavat igapäevaelu“ ning regionaalarengu strateegia suuremate linnapiirkondade strateegia suuremate linnapiirkondade konkurentsivõime arendamisega seotud eesmärki.

Ida-Virumaa suuremates linnades toetatakse regionaalarengu strateegiast 2014-2020 lähtuvalt kompleksseid sekkumisi piiritletud linnasisestel territooriumidel, mille taaselvdamine ergutab kogu linnapiirkonna arengut.

Hoolekandeteenuste arendamine on seotud 8. temaatilise eesmärgi tegevustega, aktiveerides hoolduskoormusega inimesi ja aidates nad tööturule.

Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond (EAFRD)

Maapiirkonna arengu tähtis eeldus on tugev kohalik kogukond ja elanike sotsiaalne kaasatus. Seetõttu jätkatakse LEADER-lähenemisega, mille üks peamisi eeliseid riiklike lähenemistega võrreldes on otsustustasandi kohalikule elanikule lähemale toomine ning piirkondlikke eripärade parem arvestamine toetuste suunamisel. Tänu ühise piirkonna spetsiifikast lähtuva strateegia koostamisele ja rakendamisele suureneb kohalik algatusvõime ja koostöö. Strateegiate rakendamise võimaldab rohujuure tasandil kaasa aidata piirkondliku ettevõtluse arengule, kogukonna põhiste teenuste kättesaadavusele ning muude kohalike valupunktide lahendamisele, millega aidatakse kaasa sotsiaalse kaasatuse suurenemisele.

Tegevused täiendavad teisi maaelu arengukava meetmeid ning 3., 8. ja 9. ja 11. temaatilise eesmärgi alt rahastatavaid sekkumisi kohaliku tasandi eripärasid arvestades.

1.3.10. Investeeringud haridusse, oskustesse ja elukestvasse õppesse

Temaatilise eesmärgi all reageeritakse tööhõive kasvu ja haridussüsteemi ühiskonna vajadustega kohandamise arenguvajadusele (1.1.2.5.). Investeeringuid kavandatakse, panustamaks Euroopa 2020 ja konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ raames hariduse eesmärki vähendada põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18-24) osakaalu alla 9,5%. Varajase koolist väljalangevuse vähendamise panustatakse karjääri- ja tugiteenuste arendamisega ning põhikooli ja gümnaasiumivõrgu lahutamisega.

Kutseõppeasutuste arv on viimastel aastatel vähenenud ja kutsehariduse võrk on ELi 2007-2013 finantsperioodi jooksul korrastatud ning toimunud on kohandamine demograafiliste arengutega. Investeeringud on olulisel määral kutseõppeasutuste võrgustiku nüüdisajastamiseks, eelkõige koolide praktikabaaside ja laborite korrastamiseks, aga ka õppekeskkonna ja majutustingimuste ajakohastamiseks. Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest on toetatud kutseõppe sisu arendamist, sh nt riiklike õppekavade väljatöötamist, e-õppe rakendamist, kvaliteedi hindamist, aga ka õppe katkestanute tagasitoomist kutseõppesse ning täiskasvanute tööalaseid koolitusi kutseõppeasutustes.

HEV-õpilaste koolide võrgustiku ja taristu kaasajastamisega on perioodil 2007-2015 algust tehtud, sealjuures lähtutakse põhimõtetest, et HEV-koolide võrgustikku tuleb korrastada, koomale tõmmata ning KOVide ja riigi vastutus HEV-õpilaste õpetamisel tuleb täpsemalt paika panna, loomaks võimalikult paljudele HEV-lastele võimalused tavakoolis õppimiseks. Samas olemasolevate vahenditega ei ole võimalik HEV-koolide reformi lõpule viia. Seega mõjutab õpilaste arvu vähenemine

kõige enam gümnaasiumivõrku, mistõttu planeeritakse 2014-2020 programmiperioodil tegevusi üldhariduse koolivõrgu kohandamiseks vastavalt toimunud ja toimuvatele demograafilistele muutustele (sh ebaefektiivsusele) ning hariduslike erivajadustega õpilaste arenguvajaduste lahendamiseks. Lisaks investeeringutele koolivõrku kavandatakse kvaliteetse hariduse pakkumiseks tegevusi ka õpetajate, koolijuhtide ja noorsootöötajate oskuste ja pädevuste (sh täiendusõpe) toetamiseks ning õppevara arendusteks. Perioodil 2014-2020 on suurem tähelepanu pööratud eelkõige täienduskoolituste sisule, muutes koolituste koordineerimist kesksamaks ja kaasajastades õpetajakoolituse kompetentsikeskusi, et toetada maksimaalselt uute õppekavade, nendega seotud õpikäsituse ning kaasava hariduse põhimõtete rakendamist koolis. Õppenõustamise ja karjääriteenuste puhul on plaanis suurema sünergia saavutamiseks tagada erinevate nõustamisteenuste vahel parem koordinatsioon ning laiendatakse teenuste pakkumist sihtrühmadele. Õppe kvaliteedi kasv, koolivõrgu korrastumine ja paremini kättesaadavad karjääriteenused peaksid oma koosmõjus suurendama pärast põhikooli kutseõppesse suundujate osakaalu. See koos väljalangevuse vähendamisega suurendab kutse- ja erialase haridusega inimeste osakaalu tööturul, mis on üheks peamiseks eesmärgiks.

Struktuursele tööpuuduse ja oskuste elutsükli lühenemise probleemide lahendamiseks on kavandatud tegevusi, mis senisest enam võimaldavad seostada haridust teadmushiskonna ja tööturuga (nt on kavas luua tööturu kompetentsivajaduste seire ja prognoosisüsteem, toimiv praktikasüsteem, arendada täiskasvanud elanikkonna kompetentse täiend- ja ümberõppe ning tasemekoolitustega). Seeläbi toetatakse ka konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärke vähendada eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute (25-64) osakaalu ja suurendada täiskasvanute (25-64) elukestvas õppes osalemise määra. Eelkõige toetatakse temaatilise eesmärgi raames konkurentsivõime kavas toodud valitsuse poliitika põhisuundi „Haridussüsteemi kvaliteedi parandamine ning kohandumine demograafiliste muutustega“ ja „Tööjõu väljaõppe vastavusse viimine kaasaegse tööturu vajadustega (sh kasutades paremini ELi siseturu ja teiste poliitikate võimalusi) ning kutse- või kõrghariduse tasemel erialase haridusega inimeste osakaalu suurendamine.“ Eespool nimetatud eesmärgid on prioriteetid ka Elukestva õppe strateegias aastani 2020, mis on fokuseeritud eelkõige õpikäsitluse muutumisele selliselt, et see oleks iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut toetav. Olulisel kohal on pädevate ja motiveeritud õpetajate ja koolijuhtide arendamine, elukestva õppe võimaluste ja töömaailma vajaduste parema vastavuse tagamine ning õppes osaluse kasv.

Ühtlasi panustatakse 2013. a riigipõhise soovitus nr 3¹²² täitmisesse. Haridus- ja koolitussüsteemi paremaks vastavusseviimiseks tööturu vajadustega luuakse tööturu kompetentsivajaduste seire- ja prognoosisüsteem, mis toetab haridusteenuste struktuuri ja mahu planeerimist, õppekavaarendust, karjääriplaneerimist ja oskuste hindamist ning õpivajaduste kavandamist. Temaatilise eesmärgi 9 all rakendatakse sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks ja vaesusest tulenevate mõjude vähendamiseks haridus- ja karjäärivalikutele, eelkõige on tegevused fokuseeritud eesmärgile ennetada sotsiaalse tõrjutuse ja tööturuprobleemide tekkimist. Suurendamiseks madala kvalifikatsiooniga töötajate osalust elukestvas õppes, on kavas toetada madalama haridustasemega täiskasvanute toomist õppesse (sh kavandatakse koolitustes osalemist toetavaid tegevusi, nagu karjääriteenus, nõustamine, rakendatakse varasema õpi- ja töökogemuse arvestamist), pakkudes neile tööalast täienduskoolitust ja ümberõppekursusi ning arendades nende võtmepädevusi.

Kõrghariduse kvaliteedi edendamiseks panustatakse olulisel määral temaatilise eesmärgi 1 all kavandatud tegevuste kaasabil, kuna Eesti kõrgharidus- ja teadussüsteem on tihedasti omavahel põimunud. Eestis on elluviimisel kõrgharidusreform, millega tagatakse tasuta juurdepääs eestikeelsele

¹²² Jätkata jõupingutusi haridus- ja koolitussüsteemi paremaks vastavusseviimiseks tööturu vajadustega, kaasates sellesse protsessi veelgi rohkem tööturu osapooli ja rakendades sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks. Suurendada oluliselt madala kvalifikatsiooniga töötajate osalust elukestvas õppes. Tugevdada jõupingutusi teadustegevuse ja innovatsioonisüsteemide eelistamise ja rahvusvahelistumise edendamiseks ning süvendada ettevõtjate, kõrgkoolide ja teadusasutuste koostööd.

kõrgharidusele neile, kes õpivad täiskoormusel. Reformi üks osa oli ka kõrgkoolide rahastamissüsteemi muutmine, kus mindi seniselt koolitustellimuste süsteemilt üle tegevustoetuste süsteemile, mille käigus sõlmitakse ülikoolidega tulemuslepingud, suurendades nii ülikoolide vastutust tegevuse tulemuslikkuse eest. Samuti on riik käivitanud 2013. aasta sügisest vajaduspõhiste toetuste maksmise süsteemi, et toetada neid üliõpilasi, kes seda toetust eelkõige vajavad. Teemaatilise eesmärgi alt plaanitakse ennekõike panustada kõrghariduse praktikasüsteemide arendamisse ja õpetajakoolitusse ning TE1 alt peavad lisaks riigi vahenditele kõrgharidusreformi toetama nutika spetsialiseerumise tegevused (sh õppekava arendus, stipendiumid) ning tugevate vastutusvaldkondade väljatöötamine institutsionaalse pakettmeetmete kaudu. Ka õppekavade arendust kõrghariduses on käimasoleval perioodil toetatud, kuid 2014-2020 perioodil on oluline fookus õppejõudude arengu toetamisel ning õppekavade kaasajastamisel viisil, et õppekavad täidaksid ühiskonna teenimise eesmärgi (nt ettevõtlusõppe oskuste edasiandmine, praktikamoodulite teke).

Euroopa Sotsiaalfond (ESF)

Sekkumiste tulemusena on õpikäsitus haridusasutuses isikukeskne ning loovust ja innovaativust arendav, kuna paranenud on õpetajate õpetamisoskused ja koolis on kasutusel uuenduslik ja kaasaegne õppevara, mis kasutab maksimaalselt ära IKT pakutavaid võimalusi. Koolimeeskonnad on võtnud suurema rolli õppiva kooli põhimõtete juurutamisel ja õpetajad rakendavad igapäevases töös mitmekesiseid õpetamismeetodeid. Varajaste õpingute katkestajate osakaal on vähenenud tänu efektiivselt toimivale tugiteenuste süsteemile, mis võimaldab õppenõustamisteenuste jõudmist kõigi abivajajateni ning tagab karjääriteenuste kättesaadavuse kõigile noortele. Samuti võimaldab efektiivselt toimiv tugiteenuste võrgustik koos individikesksema õpikäsitlusega juurutada laiemalt kaasava hariduse põhimõtteid ja integreerida rohkem hariduslike erivajadustega lapsi tavakooli, kuna vastavad tugispetsialistid on kättesaadavad. Kuna haridustee varakult poolelijätjatel on suurem tõenäosus jääda töötuks ja kogeda edasises elus vaesusriski, on oluline tagada võimalikult suurele osale noortest võimalus haridustee vähemalt keskhariduse tasemel edukalt lõpetada. Siin on oluline koostöö ja koordineerimine 9. teemaatilise eesmärgiga suurendada sotsiaalset kaasatust ja vähendada tõrjutust, sh ennekõike noorte tõrjutust ja suurendada nende arenguvõimalusi ning vastava meetmega noorte tööhõivevalmiduse toetamiseks ning vaesuse mõju vähendamiseks noorsootöö kaudu.

Selleks, et viia tööjõu ettevalmistus vastavusse kaasaegse tööturu vajadustega, on vaja nii kutse- kui ka kõrghariduses seostada õppe sisu tugevamalt tööturu vajadustega ning anda kõigile tööturu osapooltele selgem ülevaade tööturust. Selleks on sekkumiste tulemusel käivitatud tööturu osapooli kaasav tööjõuvajaduse seire ja prognoosi ning oskuste arendamise koordineerimissüsteem, et prognoosida täpsemalt tulevikus vajaolevat tööjõudu; töökohapõhise õppe võimaluste laiem kasutamine võimaldab kaasata senisest enam ettevõtjaid tööturul vajaminevate spetsialistide ettevalmistusse ning võimaldab kvalifikatsiooni omandada ka neil inimestel, kellele tavapärased õppevormid ei sobi. Samuti on välja arendatud toimiv praktikakorraldus, mis tagab nii kõrgkoolide kui ka kutseõppeasutuste õppuritele töökogemuste omandamise õppe ajal ning annab väärtuslikku tagasisidet ka koolidele õpilaste teadmiste ja oskuste kohta. Tööealiste elanike pidev enesetäiendamine, uuenenud kvalifikatsioon, oskused ning võtmepädevused toetavad nende hõivesse sisenemist ja hõives püsimist. Ettevõtlaste teadmiste- ja oskuste omandamiseks on rakendunud teaduspõhine ja süsteemne ettevõtlikkusõpe kõikidel haridustasemetel ning kvalifitseeritud õpetajate ja õppejõudude juhendamisel, kes kaasavad ettevõtjaid ning kasutavad innovaativseid õppemeetodeid. ESFi ja ERFi toetuste koostöös tugevneb õppe kvaliteet kõigil haridustasemetel ja õppe liikides, mis ühtlasi toetab väljalangevuse vähenemist.

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)

Sekkumiste tulemusena on igas maakonnas asutatud vähemalt üks klassikaline gümnaasium, mis pakub valikuterohket üldkeskharidust, põhikoolide võrk ning hariduslike erivajadustega laste koolide võrk on korrastatud ja lähtub kaasava hariduse põhimõtetest. Kõigis maakondades on tagatud ligipääs

kvaliteetsele põhi- ja keskharidusele ning kasvanud on kutseõppesse suundujate osakaal. Sekkumise tulemusel korrastatav haridustaristu on nüüdisaegne, arvestab demograafiliste muutustega ja selle ülalpidamise kulud on säästlikud - paraneb pinnakasutuse efektiivsus ning vähenevad kulud koolihoonete ülalpidamisele, mis võimaldab suunata rohkem vahendeid õppe kvaliteedi kindlustamiseks. Üldhariduskoolide võrgu planeerimisel arvestatakse õpilaste arvude prognoosiga aastani 2030 ning gümnaasiumivõrgu mahu planeerimisel lähtume elukestva õppe strateegias seatud eesmärgist, et vähemalt 35% põhikooli lõpetajatest peaks suunduma kutseõppesse. Investeeringuid taristusse toetavad ESF-st rahastatavad tegevused, millega tagatakse vajalike tugiteenuste kättesaadavus kõigis Eesti regioonides sõltumata kooli suurusest, pakkudes õpilastele õppenõustamise ning karjääriteenuseid, et toetada nende toimetulekut ja edasijõudmist koolis ning valmisolekut edasiste õpivalikute tegemisel. Samuti panustatakse õpetajate ja koolijuhtide täienduskoolitusse, et tagada kaasaegse ja individikeskse õpikäsituse rakendumine koolides. HEV-koolide ümberkorralduse tulemusena on oodatav õppe- ja tugiteenuste kvaliteedi ning kättesaadavuse oluline paranemine, õppekohtade arv vastab piirkonna vajadustele ja kooli võimekusele, õppekeskkond on õppeprotsessi toetav, kaasaegne, turvaline ning ülalpidamiskuludelt efektiivne, koolid asuvad keskustes või nende läheduses ja on paremini ligipääsetavad õpilastele, vanematele ja töötajatele. HEV-koolide õppekohad jaotuvad võimalikult ühtlaselt ja proportsionaalselt Eesti kõikide piirkondade vajaduse vahel. Lisaks taristu korrastamisele toetavad kaasava hariduse põhimõtteid ka ESFist rahastatavad tugiteenuste arendamine ning individikesksem õpikäsitus.

Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond (EAFRD)

Maaelu arengukava 2014-2020 üheks eesmärgiks on toimiv tootja, töötleja, nõustaja ja teadlase vaheline koostöö, ajakohane teadus- ja arendustegevus ning teadmussiire. Paraneb põllumajanduses, toiduainetööstuses ja metsandussektoris hõivatute ettevalmistus. Maamajanduse kõrgema tootlikkuse saavutamine ei ole ilma olemasoleva tööjõu täiend- või ümberõppeta võimalik. Seega on vaja laiendada olemasoleva tööjõu võimalusi koolitustel osalemiseks ning toetada teatud teemade teavitamise efektiivsemaks käsitlemiseks pikaajaliste projektide elluviimist (näiteks teemadel säästlik taimekaitse, toiduohutus jm).

Rahastatavate sekkumiste väljatöötamisel ja elluviimisel on oluline jälgida koosmõju ESFi rahastatavate elukestva õppe koolitustega ning töötukassa siseriiklikest vahenditest rahastatava tööturukoolitusega. Samuti on mõistlik sekkumiste väljatöötamisel ja rakendamisel arvestada koosmõju ERF-st rahastatavate ettevõtlast soovivate nõustamise- ja mentorusemeetmetega.

1.3.11. Institutsioonilise suutlikkuse tugevdamine ja tõhusa avaliku halduse tagamine

Tuginedes arenguvajaduste analüüsile (p 1.1.) ning lähtudes valdkonnast „haldusvõimekus“, keskendub Eesti rahastamisprioriteetide finantseerimiseks ja tulemuste saavutamiseks temaatilisele eesmärgile **nr 11: Institutsioonilise suutlikkuse tugevdamine ja tõhusa avaliku halduse tagamine.**

Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärgiks keskpikas perioodis on valitsussektori eelarve struktuurne ülejääk ning riigi konkurentsivõimet toetav eelarvepoliitika. Selle saavutamiseks on tarvis suurendada paindlikkust ning ohjata avaliku sektori kulutusi. Mõjususe ja tõhususe saavutamiseks on oluline tugev avalik teenistus ning optimaalsel tasemel pakutavad kulusäästlikud avalikud teenused, tagades samas nende kvaliteedi, kättesaadavuse ning regionaalse tasakaalustatuse. Tugeva avaliku halduse alustaladeks on inimeste ja organisatsioonide pidev areng ning efektiivsus, mis väljendub kodaniku vaates avalikes teenustes, mille kaudu tunnetatakse riigi kui partneri võimekust.

Temaatilise eesmärgi valiku põhjendust toetavad Eesti arenguvajadused, mis on seotud madala poliitikakujundamise kvaliteediga nii keskvalitsuse kui ka kohalike omavalitsuste tasandil, riigivalitsemise killustatusega, strateegilise planeerimise ja riigieelarve nõrga seostatusega, avalike teenuste ebatõhusa osutamisega, avalike teenistujate ebapiisavate kompetentsidega ning piirkondliku

tasandi arendusvõimekusega. Suur hulk investeringutest kavandatakse eesmärgiga panustada avalike teenuste (sh e-teenuste) nutika arendamise kaudu Euroopa 2020 ja konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ raames konkurentsivõime ja hõive suurendamisse, toetamaks kaasavat kasvu, ning panustamaks kaudselt ka vaesuse ja sotsiaalse tõrjutusega võitlemise eesmärki. Aidatakse kaasa 2013. a riigipõhise soovitus nr 5 „Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.“ elluviimisele. Samuti panustatakse konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ jätkusuutliku ja kohanduva riigi väljakutse lahendamisse. Panustatakse ka Eesti regionaalarengu strateegia eesmärkidesse, toetades kohaliku ja piirkondliku arendusvõimekuse ning koostöö tugevdamise kaudu lähimuse põhimõtte rakendamist piirkondade arendamisel.

Euroopa Sotsiaalfond (ESF)

Sekkumiste tulemusena kavandatakse saavutada lahendused eespool kirjeldatud probleemide leevendamiseks. Suurendatakse inimeste ameti- ja erialast pädevust, asjatundlikkust, tõstetakse juhtimise kvaliteeti, kasvatatakse analüütilist suutlikkust ning suunatakse kasutama rohkem teadmispõhiseid lahendusi, mis arvestavad tulevikus tekkivate mõjudega. Asutuste ja valitsemisalade vaates eeldatakse koostöömodelite (näiteks rakkerühmad) rakendamise tulemusena suurema koostöö saavutamist, mis võimaldab seada riigiüleseid ühtseid prioriteete ning pakkuda valitsemisalade üleseid kodanikukeskseid terviklahendusi (sh strateegilised suunad ning kompleksed ja üleriigiliselt kättesaadavad avalikud teenused). Piirkondlikus võtmes nähakse tulemusena avalike teenuste tõhusamal pakkumisel koostöö edendamist riigi ja kohalike omavalitsuste vahel ning suuremat kohalikku ja regionaalset arendusvõimekust.. Poliitikate kujundamine, ja rakendamine muutub terviklikumaks, sh tagatakse selgemad seosed strateegiliste kavade ja riigieelarve vahel.

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)

Sekkumise tulemusena kavandatakse saavutada koordineeritud avalike teenuste pakkumine, mis hõlmab endas nii riiklikke kui ka kohalikke avalikke teenuseid, kasutades seejuures maksimaalselt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia võimalusi, kuna e-teenuste arendamine võimaldab vähendada halduskoormust ning parandada kättesaadavust (st muudab lihtsamaks ja kulusäästlikumaks elanikele teenuste juurde pääsemise).

Tabel 1. Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava: temaatiliste eesmärkide ja investeerimisprioriteetide valiku põhjendused

Valitud temaatiline eesmärk	Valitud investeerimisprioriteet	Valiku põhjendus
1) teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.	ERF a) teadus- ja uuendustegevuse taristu ja võimekuse täiustamine, et arendada teadus- ja uuendustegevuse alast kõrget kvaliteeti ning edendada eelkõige Euroopa huvides tegutsevate pädevuskeskuste tööd.	1. Eesti 2020 eesmärk: tõsta T&A investeringute taset 3%-ni SKPst (2012 2,19%). 2. 2013. a. riigipõhine soovitus nr 3, sh teadustegevuse, innovatsiooni ja koostöö edendamine. 3. Majanduse struktuur on ebasoodne ja vähe kapitaliseeritud. 4. Madal innovatsioonivõimekus ning T&A tegevuse vähene kohalik mõju.

	<p>ERF b) teadus- ja uuendustegevusse suunatud äri- ja investeringute soodustamine, ettevõtete, teadus- ja arenduskeskuste ning kõrgharidussektori vaheliste sidemete ja sünergiate arendamine, eelkõige investeringute edendamine toodete ja teenuste arendamises, tehnosiirdesse, sotsiaalsesse innovatsiooni, ökoinnovatsiooni, avalike teenuste alaste rakendustesse, nõudluse stimuleerimise, võrgustike ja klastrite loomise ja avatud innovatsiooni soodustamise läbi aruka spetsialiseerumise, ning tehnoloogiliste ja rakenduslike teadusuuringute, katseliinide, toodete varaste valideerimismeetmete, arenenud tootmisvõimsuste suutlikkuse ja esimese toodangu toetamine, eelkõige võtmetehnoloogiate ning üldotstarbeliste tehnoloogiate levitamise valdkonnas</p>	<ol style="list-style-type: none"> Eesti 2020 eesmärgid: <ol style="list-style-type: none"> tõsta T&A investeringute taset 3%-ni SKPst (2012 2,19%); suurendada Eesti ekspordi osatähtsust maailma kaubanduses 0,11%-ni (2011 0,099%); tööjõukulude kasv ei ületa oluliselt tootlikkuse kasvutempot (2011 -2,8%). 2013. a. riigipõhised soovitusel nr 3 ja 4, sh teadustegevuse, innovatsiooni, koostöö edendamine, energiatõhususe parandamine. Majanduse ebasoodne struktuur ja vähene kapitaliseeritus. Madal innovatsioonivõimekus ning T&A tegevuse vähene kohalik mõju. Eesti majanduse toodete ja teenuste ressursimahukus on jätkuvalt kõrge ning energia- ja süsinikumahukus on üks suuremaid EL-s.
2) IKTle juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine.	<p>ERF a) lairibaühenduse kasutuselevõtu ja kiire ühendusega võrkude väljaarendamise laiendamine ning arenevate tehnoloogiate ja võrkude digitaalse majanduse jaoks kasutuselevõtmise toetamine.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Eesti 2020 eesmärk: tööjõukulude kasv ei ületa oluliselt tootlikkuse kasvutempot (2011 -2,8%). 2013. a. riigipõhine soovitus nr 3, sh teadustegevuse, innovatsiooni ja koostöö edendamine. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kui omaette suur kasvuvõimaluste kogum.
	<p>ERF c) e-riigi, e-õppe, e-kaasatuse, e-kultuuri ja e-tervishoiu alaste IKT rakenduste tugevdamine</p>	<ol style="list-style-type: none"> Eesti 2020 eesmärk: <ol style="list-style-type: none"> tööjõukulude kasv ei ületa oluliselt tootlikkuse kasvutempot (2011 -2,8%); suurendada Eesti ekspordi osatähtsust maailma kaubanduses 0,11%-ni (2011 0,099%). 2013. a. riigipõhine soovitus nr 3, sh teadustegevuse, innovatsiooni ja koostöö edendamine. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kui omaette suur kasvuvõimaluste kogum.
3) VKEde ja põllumajandussektori (EAFRD puhul) ning	<p>ERF d) VKEde kasvupotentsiaali toetamine piirkondlikel, riiklikel ja</p>	<ol style="list-style-type: none"> Eesti 2020 eesmärk: <ol style="list-style-type: none"> suurendada Eesti ekspordi osatähtsust

<p>kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine.</p>	<p>rahvusvahelistel turgudel ja innovatsiooniprotsessides osalemise toetamine.</p>	<p>maailma kaubanduses 0,11%-ni (2011 0,099%);</p> <p>b. tööjõukulude kasv ei ületa oluliselt tootlikkuse kasvutempot (2011 -2,8%).</p> <p>2. 2013. a. riigipõhised soovitused nr 3 ja 4, sh teadustegevuse, innovatsiooni, koostöö edendamine, energiatõhususe parandamine.</p> <p>3. Kitsas ja kulueelistel põhinev ekspordibaas.</p> <p>4. Väike eksportivate ettevõtete osakaal.</p> <p>5. Madal investeerimisvõimekus ja vähene ligipääs kapitalile.</p>
<p>4) vähese CO₂ -heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites.</p>	<p>ERF e) CO₂ -heidet vähendavate strateegiate edendamine igat liiki territooriumidel, eelkõige linnapiirkondades, sealhulgas säästva mitmeliigilise linnalise liikuvuse edendamine ning kliimamuutuste leevendamiseks ja nendega kohanemiseks ettenähtud meetmed.</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärk: piirata kasvuhooonegaaside heitkoguste kasvu 2020. aastaks 10%-ni (6269 t) võrreldes 2005. a tasemega (2008-2010 tase 6021 t).</p> <p>2. Eesti regionaalarengu strateegia 2020 eesmärk: arendada säästvat ja atraktiivset linnaruumi ning liikuvuskeskkonda.</p> <p>3. Linnaliikluse negatiivne mõju keskkonnale ning inimtervisele.</p> <p>4. Keskkonnasõbralik ühistransport ja liikumiskeskond kui vahend töökohtade ja avalike teenuste kättesaadavuse parandamiseks.</p>
	<p>ÜF iii) energiatõhususe, aruka energiajuhtimise ja taastuvenergia kasutamise toetamine avalikus taristus, sealhulgas üldkasutatavates hoonetes ja eluasemesektoris</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärgid:</p> <p>a. piirata kasvuhooonegaaside heitkoguste kasvu 2020. a-ks 10%-ni (6269 t) võrreldes 2005. a tasemega (2008-2010 tase 6021 t);</p> <p>b. säilitada energia lõpptarbimine 2010.a tasemel - 2818 ktoe (2011. a tase 2761 ktoe);</p> <p>c. tõsta taastuvenergia osakaal 25%-ni energia lõpptarbimisest (2011. a tase 25,7%).</p> <p>2. 2013. a. riigipõhine soovitus nr 4, sh energiatõhususe parandamine eelkõige transpordi- ja eluasemesektoris.</p> <p>3. Ebapiisav energia- ja keskkonnasäästlike lahenduste kasutamine kohalikes taristutes ning eluasemesektoris.</p> <p>4. Taastuvkütuste kasutuse madal tase transpordis.</p>
<p>5) kliimamuutustega kohanemise, riskiennetamise ja -juhtimise edendamine.</p>	<p>ÜF ii) selliste investeeringute edendamine, mis on suunatud konkreetsete ohtudega toimetulemiseks, vastupanuvõime tagamiseks katastroofide puhul ja</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärk: piirata kasvuhooonegaaside heitkoguste kasvu 2020. a-ks 10%-ni (6269 t) võrreldes 2005. a tasemega (2008-2010 tase 6021 t).</p> <p>2. Läänemere strateegia eesmärk: kaitsta</p>

	katastroofide tagajärgedega toimetulemise süsteemide väljatöötamiseks.	Läänemerd, sh puhas merevesi, rikkalik ja terve elustik, puhas ja ohutu laevandus ning parem koostöö. 3. Jääkreostuse negatiivne mõju keskkonnale ja inimtervisele. 4. Õnnetusjuhtumite ja pahatahtliku reostamise negatiivne keskkonnamõju. 5. Seiretegevus ning reostuse lokaliseerimis- ja korjevõimekus kui vahend reostusest tuleneva negatiivse keskkonnamõju ja inimtervise mõju ennetamiseks ja vähendamiseks.
6) keskkonnahoid ja keskkonnakaitse ning ressursitõhususe edendamine.	ÜF ii) investeeringud veesektorisse, et täita liidu keskkonnavalase õigustiku nõuded ja rahuldada liikmesriikide investeerimisvajadused seoses nendest nõuetest rangemate nõuete täitmisega.	1. Eesti 2020 jätkusuutliku majanduskasvu eesmärk. 2. EL veepoliitika raamdirektiivi veekogumite hea seisundi saavutamise eesmärk. 3. Läänemere strateegia eesmärk: kaitsta Läänemerd, sh puhas merevesi, rikkalik ja terve elustik. 4. Pinna- ja põhjavee kaitse ning veeteenuse parem kättesaadavus kui vahendid loodussäästlikuma ja ressursitõhusama veemajanduse arendamiseks.
	ÜF iii) bioloogilise mitmekesisuse ning mullastike kaitse ja taastamine, ning ökosüsteemi teenuste, sealhulgas Natura 2000 ja roheliste taristute edendamine.	1. Eesti 2020 jätkusuutliku majanduskasvu eesmärk. 2. Euroopa 2020 Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava eesmärk, elurikkuse kui ressursi säilitamine ja jätkusuutlik kasutamine. 3. Natura 2000 rahastamise tegevuskava (<i>Prioritized Action Framework - PAF</i>) eesmärgid. 4. Kaitstavate liikide ja elupaikade seisundi säilitamine või parandamine, kui vahend rohelise infrastruktuuri toimimiseks ja veemajanduskavades sätestatud eesmärkide saavutamiseks. 5. Investeeringud elurikkusesse, kui vahend majanduskasvu ja regionaalse arengu edendamiseks ning maapiirkondades tööhõive suurendamiseks. 6. Kaevandatud turbasoode taastamine, kui vahend CO ₂ sidumiseks ja kliimamuutuste leevendamiseks.
7) säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuri de kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.	ÜF i) Euroopa ühtse mitmeliigilise transpordipiirkonna toetamine, investeerides TEN-T-sse.	1. Eesti 2020 eesmärgid: a. piirata kasvuhoonegaaside heitkoguste kasvu 2020. a-ks 10%-ni (6269 t) võrreldes 2005. a tasemega (2008-2010 tase 6021 t); b. säilitada energia lõpptarbimine 2010. a

		<p>tasemel - 2818 ktoe (2011. a tase 2761 ktoe).</p> <p>2. 2013. a. riigipõhine soovitus nr 4, sh energiatõhususe parandamine eelkõige transpordisektoris.</p> <p>3. Üle-Euroopalise transpordivõrgustiku (TEN-T) piiriüleste ühenduste kitsaskohad.</p> <p>4. Investeeringud transpordiühendustesse, kui vahend parema läbilaskevõime ja ohutusse ning energiasäästu saavutamiseks.</p>
	<p>ÜF ii) keskkonnasõbralike (sealhulgas madala müratasemega) ja vähese CO₂-heitega transpordisüsteemide, sealhulgas siseveeteede ja meretranspordi, sadamate, eri transpordiliikide ühendamise ja lennujaamade taristu arendamine ja parandamine, et soodustada säästvat piirkondlikku ja kohalikku liikuvust</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärgid:</p> <p>a. piirata kasvuhoonegaaside heitkoguste kasvu 2020. a-ks 10%-ni (6269 t) võrreldes 2005. a tasemega (2008.-2010.a tase 6021 t);</p> <p>b. säilitada energia lõpptarbimine 2010. a tasemel - 2818 ktoe (2011. a tase 2761 ktoe).</p> <p>2. 2013. a. riigipõhine soovitus nr 4, sh energiatõhususe parandamine eelkõige transpordisektoris; kaudselt ka soovitus nr 5, sh kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetse pakkumise tagamine.</p> <p>3. Ebapiisavad ühendused ühistranspordi liikide ning muude liikumisviiside vahel.</p> <p>4. Keskkonnasõbralik ühistransport, kui vahend töökohtade ja avalike teenuste kättesaadavuse parandamiseks.</p>
<p>8) kestva ja kvaliteetse tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.</p>	<p>ESF i) töötajate ja mitteaktiivsete inimeste, sealhulgas pikaajaliste töötute ja tööturul eemale jäävate inimeste töövõimalustele juurdepääs, sealhulgas ka kohaliku tähtsusega tööhõivealgatuste ning tööalase liikuvuse toetamise kaudu.</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärgid:</p> <p>a. töajõus osalemise määra suurendamine (vanusegrupp 15-64) 75%-ni;</p> <p>b. tõsta vanusegrupis 20-64 tööhõive määra 76%-le;</p> <p>c. vähendada noorte (15-24) töötuse määra 10%-le;</p> <p>d. vähendada pikaajalise töötuse määra 2,5%-ni;</p> <p>e. vähendada suhtelise vaesuse määra peale sotsiaalseid siirdeid 15%-ni.</p> <p>2. 2013. a riigipõhine soovitus nr 2, sh parandada tööstiimuleid, tõhustades sotsiaalhüvitiste süsteeme, tugevdada aktiviseerimispoliitikat.</p> <p>3. 2013. a riigipõhine soovitus nr 3, sh rakendada sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks.</p> <p>4. Kõrge pikaajaline töötus.</p> <p>5. Noored on tööturul riskirühm.</p>

		<p>6. Vanemaealised on tööturu riskirühm, kuid kahaneva rahvastiku tingimustes ka potentsiaal.</p> <p>7. Arvestades töövõimetuspensionäride, sh puuetega inimeste osakaalu kasvu ühiskonnas, on oluline tervisekahjustusega inimeste tööhõive soodustamine ja töötavate inimeste töötingimuste parandamine.</p>
	<p>ERF b) tööhõivesõbraliku majanduskasvu toetamine sisemise potentsiaali arendamise kaudu osana konkreetsete piirkondade territoriaalsest strateegiast, sealhulgas taandarenevate tööstuspiirkondade ümberkorraldamine ning konkreetsetele loodus- ja kultuurivaradele juurdepääsu tõhustamine ja sellise vara arendamine.</p>	<p>1. Eesti 2020 vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamise ning kaasava kasvu eesmärk.</p> <p>2. 2013. a. riigipõhised soovitused nr 2 ja 5, sh meetmed majandusarengu soodustamiseks nendes piirkondades, kus valitseb suur tööpuudus, ning kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetse pakkumise tagamine.</p> <p>3. Eesti regionaalarengu strateegia 2020 eesmärgid: toimepiirkondade terviklikkust ja konkurentsivõimet soosiv elu- ja ettevõtluskeskkond; piirkonnaspetsiifiliste ressursside oskuslikum ärakasutus.</p> <p>4. Piirkonnaspetsiifiliste ressursside ja oskusteabe kasutuselevõtt regionoides kui vahend majandusarengu soodustamiseks ja töökohtade tekkimiseks väljaspool Tartu ja Tallinna linnapiirkondi.</p> <p>5. Keskkonnasõbralik ühistransport ja liikumiskeskond kui vahend töökohtade ja avalike teenuste kättesaadavuse parandamiseks.</p>
<p>9) sotsiaalse kaasatuse edendamine ning vaesuse ja mis tahes diskrimineerimise vastu võitlemine.</p>	<p>ESF i) aktiivne kaasamine, sealhulgas eesmärgiga edendada võrdseid võimalusi ja aktiivset osalemist ning parandada tööalast konkurentsivõimet.</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärgid:</p> <p>a. töajõus osalemise määra suurendamine (vanusegrupp 15-64) 75%-ni;</p> <p>b. tõsta vanusegrupis 20-64 tööhõive määra 76%-le;</p> <p>c. vähendada noorte (15-24) töötuse määra 10%-le;</p> <p>d. vähendada pikaajalise töötuse määra 2,5%-ni;</p> <p>e. vähendada suhtelise vaesuse määra peale sotsiaalseid siirdeid 15%-ni.</p> <p>2. 2013. a. riigipõhine soovitus nr 2, sh parandada tööstiimuleid, sotsiaalteenuseid (sh lastehoiuteenus), tugevdada aktiviseerimispoliitikat.</p> <p>3. 2013. a. riigipõhine soovitus nr 3, sh rakendada sihipäraseid meetmeid noorte töötuse vähendamiseks.</p> <p>4. 2013. a. riigipõhine soovitus nr 5, sh tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.</p>

		<p>5. Probleemiks on laste vaesus, noored on tööturul riskirühm.</p> <p>6. Üle poole pikaajalistest töötutest on mitte-eestlased, mitteeestlaste passiivsem osalemine ühiskonnaelus.</p> <p>7. Tippspetsialistide jt talentide vähene sisse- ja väljaränne.</p>
	<p>ESF iv) juurdepääsu parandamine taskukohastele, jätkusuutlikele ja kvaliteetsetele teenustele, sealhulgas tervishoiuteenustele ja üldhuvi sotsiaalteenustele.</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärgid:</p> <p>a. tööjõus osalemise määra suurendamine (vanusegrupp 15-64) 75%-ni;</p> <p>b. tõsta vanusegrupis 20-64 tööhõive määra 76%-le;</p> <p>c. vähendada pikaajalise töötuse määra 2,5%-ni;</p> <p>d. vähendada suhtelise vaesuse määra peale sotsiaalseid siirdeid 15%-ni.</p> <p>2. 2013. a riigipõhine soovitus nr 2, sh parandada tööstiimuleid, sotsiaalteenuseid (sh lastehoiuteenus), tugevdada aktiviseerimispoliitikat.</p> <p>3. 2013. a riigipõhine soovitus nr 5, sh muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.</p> <p>4. Jätakuvalt kõrge vaesuserisk ja ebavõrdsus, mida süvendas Eesti lähiajaloo kõrgeim töötuse määr (2010. a).</p> <p>5. Kõrge pikaajaliste töötute osakaal.</p> <p>6. Kasvav hoolduskoormus.</p> <p>7. Mitteaktiivseid inimesi võib vaadelda ka kui potentsiaalset tööjõureservi.</p> <p>8. Inimeste ebaterved eluviisid.</p>
	<p>ERF a) investeeringud tervishoidu ja sotsiaalsesse taristusse, mis panustavad piirkondlikku ja kohaliku arengusse, vähendades tervisealast ebavõrdsust ning edendades sotsiaalset kaasatust parandatud juurdepääsu kaudu sotsiaal-, kultuuri- ja meelelahutusteenustele, ning üleminek hooldeasutustes pakutavatelt hoolekandeteenustelt kogukonnapõhisele hooldusele.</p>	<p>1. Eesti 2020 kaasava kasvu ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamise eesmärk.</p> <p>2. Sotsiaalse siduse suurendamise arenguvajadus.</p> <p>3. 2013. a riigipõhised soovitused nr 2 ja 5, sh meetmed majandusarengu soodustamiseks nendes piirkondades, kus valitseb suur tööpuudus, ning kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetse pakkumise tagamine.</p> <p>4. Tervishoiuteenuste ebapiisav jätkusuutlikkus ning ebäühtlane kättesaadavus erinevates Eesti osades.</p> <p>5. Hoolduskoormusega ja toimetulekuraskustega inimeste osalemine tööturul on raskendatud.</p>

		<p>6. Väikelaste vanemate hõivelõhe.</p> <p>7. Rahvastiku kasvust tulenev sotsiaalse infrastruktuuri puudulikkus suuremates linnapiirkondades.</p> <p>8. Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020 eesmärk tagada lapsehoiuteenuste hea kättesaadavus suuremates linnapiirkondades.</p> <p>9. Rahvastiku kasvust tulenev sotsiaalse infrastruktuuri puudulikkus suuremates linnapiirkondades.</p>
	<p>ERF b) mahajäänud linna- ja maapiirkondade kogukondade füüsilise, majandusliku ja sotsiaalse taaselustamise toetamine.</p>	<p>1. Eesti 2020 kaasava kasvu eesmärk.</p> <p>2. Eesti regionaalarengu strateegia 2020 eesmärgid: arendada säästvat ja atraktiivset linnaruumi ning liikuvuskeskkonda; toimepiirkondade terviklikkust ja konkurentsivõimet soosiv elu- ja ettevõtluskeskkond.</p> <p>3. Alakasutatud linnaalad Ida-Virumaa linnades, mis eristuvad muudest Eesti piirkondadest kõrgema püsiva tööpuuduse, madalama ettevõtlusaktiivsuse jm poolest.</p> <p>4. Mahajäetud alade taaselavdamine, kui vahend linnapiirkonna atraktiivsemaks muutmiseks kogukonnale, sh nii ettevõtjatele kui elanikele.</p>
<p>10) investeerimine haridusse, koolitusse ja oskuste omandamiseks ja kutsekoolitusse ja pidevõppesse.</p>	<p>ESF i) koolist väljalangemise ennetamine ja vähendamine ning võrdse juurdepääsu hõlbustamine kvaliteetsele haridusele nii koolieelsetes lasteasutustes kui ka põhi- ja keskkoolis sealhulgas formaalsed, mitteformaalsed ja informaalset õpivõimalused reintegreerimiseks haridusse ja koolitusse.</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärgid:</p> <p>a. vähendada põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18-24) osakaalu 9,5%-le (2012 vastav näitaja 10,5%);</p> <p>b. vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaalu 30%-ni (aastal 2012 oli see 30,31).</p> <p>2. Õpingute katkestamise kõrge tase on väljakutse kõikides haridusastmetes.</p> <p>3. Üheks oluliseks tööle mittesaamise ning vaesusesse jäämise riski mõjutavaks teguriks on madal omandatud haridustase.</p> <p>4. Kolmandik Eesti tööealisest elanikkonnast on ilma erialase ettevalmistuseta, mis mõjutab oluliselt nende konkurentsivõimet tööturul.</p> <p>5. Haridussüsteem on vähe indiviidikeskne ega anna õpilastele piisavalt vajalikke oskuseid elus ja tööturul läbilöömiseks.</p> <p>6. Õpetajad ei rakenda piisavalt erinevate õppijate eripäraga arvestavaid õppemeetodeid ja tugimeetmeid.</p>

		<p>7. Olulise tähtsusega on panustamine hariduslike erivajadustega ja puuetega õpilaste hariduslikku ning sotsiaalsesse kaasatusse.</p>
	<p>ESF iii) kõikide vanuserühmade võrdsete võimaluste parandamine juurdepääsul elukestvalem õppele formaalsetes, mitteformaalsetes ja informaalsetes vormides, tööjõu teadmiste, oskuste ja pädevuste täiustamine ning paindlike õppimisvõimaluste edendamine, sealhulgas karjäärinõustamise ja omandatud oskuste hindamise kaudu.</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärgid:</p> <ol style="list-style-type: none"> vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaalu 30%-ni (aastal 2012 oli see 30,31); suurendada täiskasvanute (25-64) elukestvas õppes osalemise määra 20%-ni (2012 12,9%); suurendada kolmanda taseme haridusega 30-34-aastaste inimeste osakaalu 40%-ni. <p>2. 2013. a riigipõhine soovitus nr 3, sh suurendada oluliselt madala kvalifikatsiooniga töötajate osalust elukestvas õppes ning jätkata jõupingutusi haridus- ja koolitussüsteemi paremaks vastavusseviimiseks tööturu vajadustega.</p> <p>3. Kolmandik Eesti tööealisest elanikkonnast on ilma erialase ettevalmistuseta, mis mõjutab oluliselt nende konkurentsivõimet tööturul.</p> <p>4. Üheks oluliseks probleemiks Eesti majanduses on struktuurne tööpuudus.</p> <p>5. Inimeste hariduse ja tööturu mittevastavuse üheks põhjustajaks on nõutavate oskuste pidev ja kiirenev muutumine.</p>
	<p>ERF investeeringud haridusse, koolitusse ja kutseõppesse oskuste omandamise eesmärgil ja elukestvasse õppesse haridus- ja koolitustaristu arendamise läbi.</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärk: vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaalu 30%-ni (aastal 2012 oli see 30,31)</p> <p>2. Koolivõrgu kohandamise vajadus demograafiliste muutustega.</p> <p>3. Õpingute katkestamise kõrge tase on väljakutse kõikides haridusastmetes.</p> <p>4. Olulise tähtsusega on panustamine hariduslike erivajadustega ja puuetega õpilaste hariduslikku ning sotsiaalsesse kaasatusse.</p>
<p>11) riigiasutuste ja sidusrühmade institutsioonilise suutlikkuse ja tõhusa avaliku halduse edendamine.</p>	<p>ESF i) investeeringud institutsionaalsesse suutlikkusse ning riigi, piirkonna ja kohaliku tasandi avaliku halduse ja avalike teenuste tõhususse, pidades silmas reforme, paremat õiguslikku reguleerimist ja head haldustava.</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärk: Valitsussektori struktuurselt tasandatud eelarveülejäagi hoidmine.</p> <p>2. 2013. a riigipõhine soovitus nr 5, sh muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.</p> <p>3. Eesti riigivalitsemine on killustunud.</p> <p>4. Poliitika kujundamise võimekus on madal.</p> <p>5. Eesti riigieelarve ja riiklikud strateegilised</p>

		<p>dokumendid ei ole omavahel kooskõlas ning seostatud.</p> <p>6. Kohaliku omavalitsuse tasandi võimekus poliitika rakendada ja avalikke teenuseid osutada on ebaühtlane.</p> <p>7. Avaliku teenistuse asjatundlikkus teatud teemades on jätkuvalt madal, juhtimise ning analüütilise töö kvaliteet pole piisav ning teadmispõhised lahendused ei ole saanud laialt kasutatavaks.</p> <p>8. Piirkondlikus arendustegevuses on kasutamata potentsiaali.</p> <p>9. Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020 eesmärk tugevdada kohalikku ja regionaalset arendusvõimekust ning koostööd.</p>
	<p>ERF ametiasutuste ja sidusrühmade institutsioonilise suutlikkuse ning töhusa avaliku halduse parandamine ERFi rakendamisega seotud haldusorganite institutsioonilise suutlikkuse ja töhususe ning seonduvate avalike teenuste tugevdamise kaudu; ning toetamiseks ESFi toetatavaid meetmeid institutsioonilise suutlikkuse ja avaliku halduse tõhustamiseks.</p>	<p>1. Eesti 2020 eesmärk: valitsussektori struktuurselt tasandatud eelarveülejäagi hoidmine.</p> <p>2. 2013. a riigipõhine soovitus nr 5, sh muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.</p> <p>3. Avalike teenuste osutamine ja e-riigi (e-teenuste) arendamine ei ole piisavalt koordineeritud.</p> <p>4. Eesti riigivalitsemine on killustunud.</p> <p>5. Poliitika kujundamise võimekus on madal.</p>

1.4. EL toetuse indikatiivne jaotus temaatiliste eesmärkide vahel

Tabel 2. EL toetuse indikatiivne jaotus temaatiliste eesmärkide vahel, ESI fondide kaupa.

Temaatiline eesmärk	ERF	ESF	ÜF	EAFRD	EMKF	KOKKU ¹²³
1. Teaduse, tehnoloogilise arendustegevuse ja innovatsiooni edendamine.	642 313 830	0	0	20 475 000	0	662 788 830

¹²³ Seoses jätkuvate EMKFi õigusraamistiku läbirääkimistega ei sisalda EMKFi vahendeid. EMKFi kogumaht ja jaotus aastate lõikes lisatakse pärast Partnerluslepe eelnõu esitamist EKle.

Temaatiline eesmärk	ERF	ESF	ÜF	EAFRD	EMKF	KOKKU¹²³
2. Info- ja kommunikatsiooni- tehnoloogiale juurdepääsu, selle tehnoloogia kasutamise ning kvaliteedi parandamine.	84 574 468	0	0	0	0	84 574 468
3. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete ning põllumajandussektori (EAFRD puhul) ja kalandus- ja vesiviljelussektori (EMKFi puhul) konkurentsivõime suurendamine.	301 329 787	0	0	273 449 735	0	574 779 522
4. Vähese CO ₂ -heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites.	48 936 170	0	247 117 021	13 500 000	0	309 553 191
5. Kliimamuutustega kohanemise, riskiennetamise ja -juhtimise edendamine.	0	0	56 259 043	122 092 969	0	178 352 012
6. Keskkonnakaitse ja ressursitõhususe edendamine.	0	0	254 292 553	122 092 969	0	376 385 522
7. Säästva transpordi ja tähtsate võrguinfrastruktuuri de kitsaskohtade kõrvaldamise edendamine.	0	0	475 904 255	0	0	475 904 255
8. Tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine.	166 305 585	228 122 335	0	66 040 423	0	460 468 343
9. Sotsiaalse kaasatuse edendamine ning vaesuse vastu võitlemine.	254 458 777	133 753 104	0	70 200 000	0	458 411 881
10. Investeeringud haridusse, oskustesse ja pidevõppesse.	217 897 992	194 889 771	0	9 000 000	0	421 787 763

Temaatiline eesmärk	ERF	ESF	ÜF	EAFRD	EMKF	KOKKU ¹²³
11. Instituutsionaalse suutlikkuse parandamine ja avaliku halduse tõhustamine.	89 132 979	30 211 800	0	0	0	119 344 779
Tehniline abi	69 311 805	0	39 749 010	29 035 462	0	138 096 277
KOKKU	1 874 261 393	586 977 010	1 073 321 882	725 886 558	0	4 260 446 843

Tabel 3. Info noorte garantii kohta, mida kavandatakse 8. temaatilise eesmärgi alt.

Noorte garantii eraldis	0
ESFi kaasnev eraldis	0

Tabel 4. Info tehnilise abi vahendite jaotuse kohta piirkonnakategooriate kaupa, kus asjakohane.

Fond	Piirkonnakategooria, kus asjakohane	Tehnilise abi maht (EUR)	Tehnilise abi osakaal kogumahust (fondide ja piirkonnakategooriate kaupa, kus asjakohane)
ERF	Vähemarenenud piirkonnad	69 311 805	3,7%
	Üleminekupiirkonnad	-	-
	Rohkem arenenud piirkonnad	-	-
ESF	Vähemarenenud piirkonnad	-	-
	Üleminekupiirkonnad	-	-
	Rohkem arenenud piirkonnad	-	-
ÜF	NA	39 749 010	3,7%
EAFRD	NA	29 035 462	3,8%
EMKF	NA	täpsustub	täpsustub

Tabel 5. ESFi osakaal struktuurifondides (ERF ja ESF)

ESF osakaal struktuurifondide (ESF ja ERF) vahendites programmiperioodil 2007-2013	17,3%
ESF miinimummäär liikmesriigis	18%
ESF osakaal struktuurifondide vahendites programmiperioodil 2014-2020	23,8%

Kliimamuutustega seotud eesmärkidele ette nähtud vahendite indikatiivne kogusumma on 874 417 534,40 eurot.¹²⁴

1.5. Horisontaalsete põhimõtete ja poliitikaeesmärkide rakendamine ESI fondide kasutamisel

1.5.1. Partnerite kaasamine

Partnerlusleppe koostamist koordineeris Rahandusministeerium koostöös Põllumajandusministeeriumiga, kaasates kõiki ministeeriume ja Riigikantseleid. Struktuurivahendite rakenduskava koostamist juhtis Rahandusministeerium ning maaelu arengukava ja kalandusfondi rakenduskava koostamist Põllumajandusministeerium.

Rahandusministeeriumi eestvedamisel moodustati novembris 2011 ministeeriumidevaheline kõrgetasemeline töörühm, mille ülesandeks on koordineerida ELi eelarve 2014-2020 vahendite kasutamise ettevalmistusi.

Sotsiaalpartnerite kaasamine toimus vastavalt protsessi alguses koostatud ja juhtrühma poolt heakskiidetud kaasamise kavale¹²⁵, mis lähtub ESI üldmääruse artiklist 5 ja 46, Euroopa partnerluspõhimõtte käitumisjuhendist¹²⁶ ning kehtivast „Kaasamise heast tavast“.¹²⁷

Valitsusväliste partnerite kaasamist aruteludesse nii partnerlusleppe kui ka rakenduskavade koostamisel koordineeris Rahandusministeerium. Põllumajandusministeerium korraldas partnerite kaasamise maaelu arengu ja kalandusfondi vahendite planeerimisel. Lisaks kaasasid ning kaasavad ministeeriumid partnereid partnerlusleppes hõlmatud poliitikavaldkondade arengukavade koostamisse.

Partnerlusleppe ettevalmistamise protsessis olid kaasamise peamised eesmärgid avalikkuse informeerimine ja ettepanekute kogumine, et luua ja anda avalikkusele võimalus kaasa rääkida uue 2014-2020 EL eelarveperioodi planeerimisel. Kaasarääkimise võimaldamiseks hoiti kogu ettevalmistusprotsessi võimalikult avatuna ning koguti arvamusi ja ettepanekuid erineva tasandi valdkondlikelt partneritelt ja katusorganisatsioonidelt, kes soovivad ja on suutelised panustama Eesti tänaste ja homsete probleemkohtade lahendamisse. Tervikeesmärk oli kaasatavate osapoolte väärtuslike teadmiste ja koostöö tulemusel koostada võimalikult kvaliteetsed rakenduskavad¹²⁸ ja saavutada nende eesmärgipärane ja tulemuslik elluviimine.

Riigisisene planeerimisprotsess oli jagatud etappideks, mille raames kaasati partnereid eri tasanditelt. Partnerid olid jagatud kahte rühma: katusorganisatsioonid ja valdkondlikud partnerid.

Strateegia koostamise ja rakendussüsteemi ettevalmistamise tasandil kaasati katusorganisatsioone, kellel on ekspertiisi ja eestkoste huvi paljude erinevate valdkondade vajaduste ja arenguperspektiivide kohta – st üleriiklikul tasandil ehk kogu riigi vaates. Nende organisatsioonide hulka olid arvatud: Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, Eesti Tööandjate Keskliit, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Ametiühingute Keskliit, Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit, Eesti Linnade Liit, Eesti Maaomavalitsuste Liit, Eesti

¹²⁴ Ei sisalda EMKF vahendeid, mis lisatakse hiljem.

¹²⁵ Kaasamise kava on Struktuurivahendite kodulehel kättesaadav aadressil http://www.struktuurifondid.ee/public/EL_2014-2020_koosamise_kava1.pdf.

¹²⁶ http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/pdf/preparation/da_code%20of%20conduct_en.pdf.

¹²⁷ Kaasamise kava on Vabariigi Valitsuse kodulehel kättesaadav aadressil <http://www.valitsus.ee/et/riigikantselei/koosamine-ja-mojude-hindamine/koosamise-hea-tava>.

¹²⁸ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava ning maaelu arengukava ja merendus-kalandusfondi rakenduskava (edaspidi rakenduskavad).

Põllumajandus-Kaubanduskoda, Leader Foorum, Rektori Nõukogu, SA Kutsekoda ja Eesti Püüetega Inimeste Koda. Partnerite katusorganisatsioonide kaasamise eest vastutas Rahandusministeerium.

Sotsiaalse kaasatuse, soolise võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise edendamise eest vastutajana oli kaasatud Sotsiaalministeerium ning vastava järelevalveasutusena soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik. Teiste ministeeriumite roll oli partnerite kaasamine valdkonnapõhiselt, korraldades valdkondlikke arutelusid, kaasates partnereid programmide ja meetmete väljatöötamisse (aga ka edasisse elluviimisse). Iga partnerlusleppa väljatöötamises osalev ministeerium koostas omapoolse partnerite nimekirja huvirühmadest, kellega partnerlusleppa koostamisel koostööd tehti. Neid partnereid käsitleti valdkondlike partneritena, kelle hulgas on eestkosteorganisatsioone, tugi- ja rahastavaid organisatsioone, kutseorganisatsioone (ameti-, eriala- või loomeliidud), ekspertorganisatsioone (nt mõttekojad ja uurimisasutused) ja teenuste osutajaid (sh konsultatsioonibürood). Valdkondlike partnerite nimekiri on toodud kaasamise kavas (Lisas 1¹²⁹) ning avaldatud struktuurivahendite kodulehel ja see sisaldab kokku 284 erinevat organisatsiooni, keda otseselt koostamistöösse kaasati. Samuti oli teistel huvitatud organisatsioonidel võimalik soovi korral liituda kaasatavate partnerite nimekirjaga. Ministeeriumid korraldasid partnerite sisulise kaasamise: enda poolt määratletud partneritega otsese ja jooksva suhtlemise ning konsultatsioonide käigus esitatud ettepanekute menetlemise.

Lisaks oli avalike konsultatsioonivoorude käigus võimalik oma kirjalikke ettepanekuid ja seisukohti esitada ka organisatsioonidel ja isikutel, kes partnerite nimekirja ei kuulu.

Ajakohane info üleriikliku planeerimise tegevuskäigu, kaasarákimisvõimaluste kohta koos taustainfo ja töömaterjalidega oli kättesaadav kodulehelt www.struktuurifondid.ee ning valdkondlike arutelude ja ettevalmistuste kohta vastavate ministeeriumite kodulehtedel. Kaasamiseks korraldati üleriiklikel ning valdkondlikel teemadel arutelusid ja ümarlaudu (sh Eesti arenguvajaduste ja -võimaluste analüüsiks ning rahastamisprioriteetide kokku leppimiseks) nii partnerite kui ka valitsusväliste ekspertide osavõtul. Lisaks korraldas Rahandusministeerium koos teiste ministeeriumidega ülevaatlikke infoseminare. Neil seminaridel said osalejad ülevaate nii planeerimise hetkeseisust kui ka järgmistest etappidest, kujunevate dokumentide sisust ning tagasisidet arutelude ja konsultatsioonide käigus esitatud seisukohtadega arvestamisest. Kõik infoseminaride ja ümarlaudade-arutelude materjalid tehti kodulehel kättesaadavaks. Samuti tutvustati nii planeerimise protsessi kui ka kujunevaid eelnõusid ja otsuste sisu vastavalt võimalusele partnerorganisatsioonide korraldatud seminaridel.

Esialgsete otsuste ja eelnõude kohta korraldati planeerimisprotsessi võtmeetappides ka avalikke kirjalikke konsultatsioone elektrooniliste kanalite kaudu (EIS ja www.osale.ee, lisaks võimalik saata ettepanekuid otse meili teel), mille raames said kõik osalised esitada oma seisukohti ja ettepanekuid. Partnerlusleppa ja ÜKP rakenduskava esialgsete eelnõude avalik konsultatsioon toimus juunis 2013. a nelja nädala jooksul (sisaldades mh temaatiliste eesmärkide valikut, rahastamiskava, oodatavaid tulemusi, koordineerimise korraldust ja kirjeldust horisontaalsete põhimõtetega arvestamist). Konsultatsiooni käigus esitati ettepanekuid 15 erineva organisatsiooni või isiku poolt. Kokkuvõtlikult rõhutasid ettepanekud vajadust pöörata enam tähelepanu etnilistele vähemustele, noorte tööpuudusele, sotsiaalpartnerite võimekusele, fondide sünergiale ja kooskõlale, regionaalsele erisuste tasakaalustamisele, soolise võrdõiguslikkuse, kõrghariduse ja taastuvenergia edendamisele.

Avaliku konsultatsiooni tulemusena viidi Partnerlusleppesse ja ÜKP rakenduskavasse sisse täiendusi, mis täpsustavad kavandatud sekkumisi partnerite tõstatatud teemadel. Muu hulgas on enam pööratud tähelepanu regionaalsele dimensioonile, partnerite võimekuse tõstmisele ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise läbivale teemale. Läbivaid teemasid käsitletakse ka rakenduskavade aluseks olevate valdkondlike arengukavade väljatöötamisel ja elluviimisel, samuti

¹²⁹ Kaasamise kava Lisa 1 on Struktuurivahendite kodulehel kättesaadav aadressil http://www.struktuurifondid.ee/public/2014/Kaasatavad_organisatsioonid_koduleht_jaanuar2013.pdf.

rakenduskavade elluviimiseks sekkumiste kavandamisel, sh meetmete tingimuste väljatöötamisel. Erinevate partnerorganisatsioonide võimekuse suurendamiseks poliitikakujundamisel ning avalike teenuste osutamisel osalemiseks kavandatakse panustada haldusvõimekuse prioriteetse suuna sekkumiste raames. Sekkumiste kujundamisel ja tingimuste väljatöötamisel kaasatakse asjakohaste valdkondade partnerite esindajaid (arvestades seejuures mh vajadusega vältida võimalikku huvide konflikti ning, teisalt, kaaludes võimalust partnerite panustamisega seotud kulude osaliseks hüvitamiseks). Seejuures eeldatakse sekkumiste väljatöötamise ja elluviimise eest vastutajailt mh kaasamise hea tava arvestamist.

Maaelu arengukava koostamiseks moodustati 2011. aasta oktoobris juhtkomisjon, kuhu kaasati erinevad ministriumid (Rahandusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Keskkonnaministeerium, Siseministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium) ning sotsiaalpartnerite esindusorganisatsioonid, sh asjakohaste võrgustike esindajad (kokku 29 erinevat organisatsiooni). Juhtkomisjoni tasandil räägiti läbi kõik olulisemad maaelu arengukava osad (analüüs, eesmärgid, meetmed, rahastamine). Kokku on toimunud 15 juhtkomisjoni istungit. Maaelu arengukava meetmete väljatöötamiseks moodustati ekspertgrupid, kuhu lisaks juhtkomisjonis esindatud organisatsioonidele kaasati meetmete spetsiifilised huvigrupid (täiendavalt u 30 organisatsiooni). Meetmete väljatöötamise etapis toimus üle 50 ekspertgruppide istungi.

Partnerlusleppe koostamisel seisnes peamine lisandväärtus partnerite kaasamisel Eesti arenguvajadustes ja sellest tulenevalt seatud rahastamisprioriteetides kokku leppimises. Kogu planeerimisprotsessis olid partnerite ettepanekud ja kommentaarid väärtuslikuks sisendiks, mis mõjutasid strateegilisi valikuid sekkumiste kavandamisel. Partnerlusleppe ja ÜKP fondide rakenduskava eelnõude kohta tehtud eelhindajate esialgsete kommentaaride-ettepanekute arutelu- ja valideerimisseminaridel 2013.a juunis aitasid partnerite katusorganisatsioonide esindajad esialgsete ettepanekute asjakohasust kaaluda. Planeerimisdokumentide 2013.a juulikuiste eelnõude uuendamiseks peetud töötoa-aruteludel (septembris-oktoobris 2013) käsitleti partnerite osalusel sekkumisloogika ülevaatamiseks nii eelhindamise kui keskkonnamõju strateegilise hindamise ekspertide esialgseid soovitusi ja Euroopa Komisjoni esialgseid mitteametlikke kommentaare. Aktiivne partnerite kaasamine toimus ka valdkondlikul tasandil, kus samaaegselt partnerlusleppe ja rakenduskavade koostamisega uuendati mitmeid siseriiklikke arengukavasid, mille elluviimisel kasutatakse ka ESI fondide vahendeid. Näiteks avalike teenuste edendamise panustavate sekkumiste kavandamise osana on konsulteeritud kohalike omavalitsusüksuste katusorganisatsioonide esindajatega.

Operatiivne infovahetus toimus e-posti teel infolistide kaudu. Huvitatud osapoolte teavitamiseks oli kasutusel kaks postiloendit, mida haldas Rahandusministeerium. Üldise infolistiga said liituda kodulehel www.struktuurifondid.ee kõik soovijad ning selle kaudu edastati informatsiooni avalikkusele suunatud kaasamistegevuste (nt avalike infoseminaride ja konsultatsioonivoorude) ning kodulehele lisatavate materjalide (alusanalüüsid, eelhindamise raportid jms) kohta. Kaasatavate partnerite listiga said liituda partnerorganisatsioonide esindajad (igast asutusest 1-2 esindajat) ning selle kaudu jagati infot planeerimise seisu ja toimuvate seminaride kohta tihedamini.

Partnerite kaasamine siseriiklikku meetmete planeerimisse loob olulist sisulist väärtust tegevuste elluviimisele ning seetõttu on oluline täita järgmisi partnerluse miinimumnõudeid meetmete rakendajate poolt: 1) meetmete koostamisel tuleb järgida kaasamise head tava ning avalikustada info meetmete väljatöötamise kohta, samuti meetmete võimaliku avanemise kohta, mis läbi on partneritel võimalik meetme koordinaatoritega õigeaegselt ühendust võtta; 2) meetme koostamise käigus tuvastada olulisemad partnerid ning luua partnerlust soosivad tingimused, hinnates sealjuures partnerite arenguvajadusi ja toetada partnerite võimekust; 3) kaasata kodanikuühiskonna partnereid meetmete elluviimisesse ka siis, kui ei ole tegemist avatud taotlusvoorudega.

Partnerlusleppe ja rakenduskavade elluviimise jälgimiseks moodustatavates seirekomisjonides osalevad ametkondade kõrval ka partnerite esindajad: rakenduskava seirekomisjonis katusorganisatsioonide esindajad, valdkondlikes komisjonides konkreetses valdkonnas tegevate

partnerorganisatsioonide esindajad. Arvestades nende komisjonide ülesandeid (mida on käsitletud punktis 2.5) võimaldab see partnerite esindajail jälgida nii sekkumiste väljatöötamist ja elluviimist kui vajadusel teha ettepanekuid sekkumiste tulemuslikkuse suurendamiseks.

Eduaruande koostamisel kaasatakse partnereid peamiselt kahel viisil: kogu partnerite ring avaliku konsultatsiooni kaudu ja olulisemad katusorganisatsioonid seirekomisjoni töös osalemise kaudu. Rahandusministeeriumi eestvedamisel koostatakse koostöös teiste asjaomaste ministeeriumitega eduaruande esmane versioon. Seejärel esitatakse eelnõu avalikuks konsultatsiooniks, mille käigus huvigruppidel on võimalik esitada kommentaare ja ettepanekuid. Eduaruannet arutatakse ja see kiidetakse heaks (enne Euroopa Komisjonile esitamist) seirekomisjonis, mille liikmeteks on ka olulisemate katusorganisatsioonide esindajad, kes saavad selle käigus anda oma panuse aruande lõppversiooni valmimisel. Eduaruanne koostamisel kasutatakse informatsiooni rakenduskava seirearuannetest, erinevatest hindamiste aruannetest, valdkondlike arengukavade elluviimise ülevaadetest jmt. Ka nende dokumentide koostamises ja ülevaatamises osalevad vastavate protsesside käigus nii valdkondlikud partnerid kui ka katusorganisatsioonid.

1.5.2. Meeste ja naiste võrdõiguslikkuse, mittediskrimineerimise ja juurdepääsu edendamine

Üldised põhimõtted horisontaalsete teemade käsitlemiseks, sh meeste ja naiste võrdõiguslikkus, mittediskrimineerimine ja juurdepääsu edendamine on toodud Partnerlusleppe punktis 1.5.4.

Ühiskondliku kihistumise, ebavõrdsuse ja tõrjutuse vähendamiseks ning sotsiaalsete suhete ja sidemete tugevdamiseks tuleb kõigi poliitikate ja meetmete puhul lähtuda sotsiaalsete rühmade (sh naised ja mehed, puudega inimesed, vanemaealised, noored, eri rahvuste esindajad) vajadustest ja ühiskondlikust staatusest ning arvestada, kuidas kavandatavad meetmed võivad mõjutada nende gruppide liikmete olukorda ühiskonnas, seades eemärgiks võrdsete võimaluste ja võrdõiguslikkuse tagamise.

Partnerlusleppe ja arengukavade koostamisel ja tegevuste planeerimisel pööratakse tähelepanu sihtgrupisestele rühmadele, nt mehed-naised, eestlased-mitte-eestlased, noored-vanemaealised, puudega inimesed jne. Neil demograafilistel ja sotsiaalsetel rühmadel võivad olla erinevad vajadused, võimalused ja ligipääs ressurssidele ning seetõttu avaldavad ka planeeritavad tegevused neile erinevat mõju.

Sihtgrupi heterogeensus ja sellest tulenev vajadus läbimõeldud ja kohandatud poliitikakujundamise järele ilmneb valdkondlikus statistikas ja analüüsid. Paremate tulemuste saavutamiseks konsulteeritakse ka huvigruppidega ning põhisuundade eesmärkide saavutamise tegelevate mittetulundusühenduste ja teiste ekspertidega.

Eesmärgiks on ühiskonna sidususe ja jätkusuutlikkuse kasv võrdse kohtlemise ja võrdsete võimaluste tagamise ning ühiskondliku kihistumise ja tõrjutuse vähendamise kaudu.

Eesmärk jaguneb neljaks põhisuunaks:

- Sooline võrdsus, mille tagamine tähendab naiste ja meeste võrdseid õigusi, kohustusi, võimalusi ja vastutust kõikides eluvaldkondades. Naiste ja meeste võrdsust käsitletakse juhendis järgmiste aspektide lõikes: naiste ja meeste võrdõiguslikkus hariduses, teaduses ja tööturul, naiste ja meeste pikk ja kvaliteetne elu, naiste ja meeste võrdne osalemine otsustusprotsessis
- Vanuseline võrdõiguslikkus, mille eesmärgiks on kõige haavatavamate vanusegruppide õiguste, vastutuse, kohustuste ja võimaluste kaitse ja tagamine säilitamiseks nende elukvaliteet.
- Võrdsed õigused ja võimalused puudega inimestele, mis tähendab, et kõigil ühiskonnaliikmetel, sh puudega inimestel, on võrdsed õigused oma elukvaliteedi parandamiseks, ühiskonnaelus osalemiseks ja eneseteostuseks.

- Võrdsete võimaluste tagamine sõltumata rahvuslikust kuuluvusest, mis tähendab rahvuslike ja etniliste vähemuste sotsiaalmajandusliku heaolu ja eneseteostuse võimaluste suurendamist ning kultuuriliste barjääride ja negatiivsete rahvuslike stereotüüpide kaotamist ühiskonnas.

ÜKP rakenduskavas toetatakse võrdsete võimaluste edendamist eelkõige investeerimisprioriteetides „tööotsijate ja tööturult eemalejäänud inimeste juurdepääs töösaamisvõimalustele, sealhulgas kohaliku tähtsusega tööhõivealgatused, ning tööalase liikuvuse toetamine“, „investeeringud tervishoidu ja sotsiaalsesse infrastruktuuri, mis panustavad piirkondlikku ja kohalikku arengusse, vähendades tervisealast ebavõrdsust, ning üleminek hooldeasutustes pakutavatelt hoolekandeteenustelt kohalikule hoolekandestruktuurile“. Nimetatud investeerimisprioriteetide raames toetatakse lastehoiuteenuste arendamist, puuetega inimeste kodude kohaldamist, toetamaks nende tööturul osalemist ja paremat toimetulemist ühiskonnas, hoolekandeteenuste arendamist, erihoolekande infrastruktuuri investeringuid ja uussisserännanute kohanemist ja paremat toimetulemist ühiskonnas ning vähelõimunud püsielanikke, toetamaks nende konkurentsivõimet ja suuremat osalemist tööturul.

Maaelu arengukava seire ja hindamine põhineb ELi tasandi ühtsel seire ja hindamise raamistikul, mille raames kogutakse väljundnäitajaid (meetmete tasandil), tulemusnäitajaid (sihtvaldkondade tasandil) ja mõjunäitajaid (poliitika tasandil). Näitajate puhul, kus see on asjakohane, kogutakse neid sugude või vanusegruppide lõikes. Arengukava meetmed on võrdselt avatud nii meestele kui naistele. Arvestades arengukava valdkondade spetsiifikat, siis arengukava sihtgruppide valikul soolisi kriteeriume kasutatud ei ole. Arengukava kavandamisel ja elluviimisel tagatakse erinevas vanuses inimeste võrdne kohtlemine. Seejuures ühe erisusega: arvestades põllumajandussektori ebasoodsat vanuselist struktuuri ja vajadust aidata kaasa põlvkondade vahetusele, pööratakse arengukava raames erilist tähelepanu noortele. Ette on nähtud noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetus, samuti kohaldatakse noortele põllumajandustootjatele põllumajanduse investeringute puhul kõrgemaid toetusmäärasid. Arengukava kohtleb puudega isikuid võrdselt ülejäänutega, tagades neile võrdsed õigused ja võimalused. Arengukava raames koheldakse erinevaid rahvusgruppe võrdselt. Arengukava raames rakendatakse kohalikul algatusel põhinevat Leader-lähenemist, mis võimaldab vajadusel käsitleda mõne ühiskonnagrupi erivajadusi kohalikul tasandil. Seega on arengukava spetsiifikast lähtuvalt selles eraldi tähelepanu pööratud noortele, muude gruppide puhul erimeetmeid või – tingimusi kohaldatud ei ole. Samas on kõigile tagatud võrdsed õigused ja võimalused arengukava meetmetele juurdepääsuks

1.5.3. Säästev areng

Raamdokument säästva arengu põhimõtete jälgimisel valdkonnaüleselt ja valdkondade arengu kavandamisel ning elluviimisel on strateegia „Säästev Eesti 21“. Strateegia kohaselt on Eesti arengu aluseks siinse kultuuriruumi elujõulisus, heaolu kasv, sidus ühiskond ja ökoloogiline tasakaal. Riigi säästva arengu tagamiseks on vajalik sotsiaal-, majandus- ja keskkonnavaldkonna sidus ning kooskõlas arendamine, kultuur loob eeldusi uute väärtuste tekkeks ning võimendab arenguid mitmetes seotud valdkondades. Elanikkonnale tuleb kindlustada kõrge elukvaliteet, turvaline ning puhas elukeskkond täna ja tulevikus, viies ellu riigi pikaajalisi arengueesmärke ja keskendudes loodusvarade läbimõeldud kasutamisele, inimeste tarbimisharjumuste kujundamisele väiksema negatiivse keskkonnamõju suunas, uute tehnoloogiate rakendamisele ja ühiskonna sotsiaalse sidususe suurendamisele.

„Saastaja maksab“ põhimõtte rakendamist tagatakse Eestis eelkõige keskkonnavastutuse seadusega. Seadus sätestab keskkonnakahju vältimise ja heastamise regulatsiooni, mis tagab kahju tekitaja poolt kahjustatud keskkonna taastamise või asendamise. Laiemalt on „saastaja maksab“ põhimõtet arvestatud Eesti maksupoliitika kujundamisel ning majanduslike hoobade valikul, mis ergutaksid ettevõtteid jätkuva saastamise asemel tegema investeringuid negatiivse keskkonnamõju

vähendamisse. Kuna sellised investeeringud aitavad enamasti suurendada ka tootlikkust, mõjutavad need soodsalt ettevõtete konkurentsivõimet.

Struktuurivahendite kasutamisel panustavad otseselt säästva arengu põhimõtete rakendamisse prioriteetsed suunad „Kasvuvõimeline ettevõtetus ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline teadus- ja arendustegevus“, „Energiatõhusus“, „Veekaitse“, „Roheline infrastruktuur ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine“, „Jätkusuutlik transport“, „IKT teenuste taristu“, „Parem riigivalitsemine“ ning „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“.

Struktuurivahendite kasutamisel ergutatakse ettevõtteid prioriteetses suunas „Kasvuvõimeline ettevõtetus ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline teadus- ja arendustegevus“ rakendama meetmeid keskkonnamõju vähendamiseks ning toetatakse tegevusi, mis kasvatavad ressursi- ja energiasäästu (nt jäätmete kui ressursi kasutust) ja panustavad nii keskkonnakoormuse vähenemisse, sealhulgas jäätmetekke ja õhusaaste vähendamisele. Ettevõtetel on võimalik struktuurivahendite abil võtta kasutusele parimaid võimalikke tehnikaid ja moodsaid lõpp-puhastustehnoloogiaid ning edendada jäätmete ringlussevõttu. Investeeringud ettevõtete ressursi- ja energiatõhusamaks muutmiseks on kooskõlas ka säästva arengu põhimõtetega, kuna majanduskasvu ettevõtete konkurentsivõime tõusu kaudu edendatakse käsikäes keskkonnakaitsega. Prioriteetses suunas „Roheline infrastruktuur ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine“ suurendatakse Päästeameti seirevõimekust merereostuse avastamise tõhustamiseks ja saastajate vastutuselevõtmiseks.

Rakenduskava elluviimisel edendatakse keskkonnakaitset prioriteetses suunas „Veekaitse“, milles veemajanduse taristu kaasajastamise, saastunud alade ja mahajäetud turbatootmisalade korrastamisega kaitstakse põhja- ja pinnavett, tagatakse elujõulisemad ökosüsteemid ning vähendatakse õhuheitmeid. Saastunud alade korrastamisel lähtutakse ka "saastaja maksab" põhimõttest, mille järgi rahastatakse ainult nende objektide korrastamist, kus saastajat ei ole võimalik kindlaks teha või vastutusele võtta. Prioriteetses suunas „Energiatõhusus“ edendatakse taastuvenergia kasutust eluaseme- ja transpordisektoris. Keskkonnakaitsele ning ökosüsteemiteenuste säilitamisele või taastamisele panustatakse ka prioriteetses suunas „Roheline infrastruktuur ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine“, samuti suurendatakse kliimamuutuste leevendamise ja hädaolukordadele reageerimise võimekust. Toetatakse tegevusi, mis panustavad liikide ja elupaikade soodsa seisundi ja maastike mitmekesisuse saavutamisele, tagamaks elupaikade toimimise ühtse ökoloogilise võrgustikuna. Kliimamuutustest põhjustatud hädaolukordade ennetamiseks tõhustatakse meteoroloogilist ja hüdroloogilist seiret ning seirevõimekust merereostuse avastamise tõhustamiseks ja saastajate vastutuselevõtmiseks.

Prioriteetses suunas „Jätkusuutlik transport“ panustatakse säästvasse arengusse transpordiühenduste edendamise ning ühistranspordi arendamise kaudu. Prioriteetses suunas „IKT teenuste taristu“ ning „Parem riigivalitsemine“ toetatakse e-teenuste ja muude avalike teenuste edendamist, mis panustab säästvasse arengusse liikumisvajaduse vähendamise kaudu. Prioriteetses suunas „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ toetatakse säästva linnalise liikuvuse arendamist, vähendamaks õhuheitmeid ja mürareostust. Teemade hulgas, mille eesmärkide elluviimine nõuab paljude teiste poliitikavaldkondade koostööd ja eesmärgipärast tegutsemist soovitud tulemuste saavutamiseks ja millega tuleb arengudokumentide koostamisel arvestada, on valitsuskabineti otsusega (21.06.2013) määratletud ka keskkonnahoid ja kliima (vt p 1.5.4.).

Säästva arengu kui läbiva teema arvestamiseks kaalutakse ESI fondidest toetatavate sekkumiste tingimuste kavandamisel, millised säästva arengu, keskkonnanõu ja/või kliimapolitiika eesmärged toetavad tingimused ja kriteeriumid on sekkumise eesmärged ja nende saavutamiseks kavandatud tegevusi arvestades asjakohased. Selle alusel seatakse vajadusel eeltingimusi (nt nõudeid, millele toetuse taotlused peavad vastama), arvestatakse asjakohaste vajadustega toetatavate tegevuste ja kulude loendi koostamisel, määratletakse asjakohaseid valikukriteeriume vmt. Samuti määratletakse

sekkumiste spetsiifikat arvestades vajadusel näitajad, mida projektitaotlustes eeldatava keskkonnamõju kohta esitada ning projektide elluviimisel jälgida.

Suundades ja sekkumistes, mille raames toetatakse infrastruktuuriobjektide rajamist või uuendamist ning välitingimustes kasutatavate seadmete hankimist, arvestatakse sekkumiste kavandamisel mh vajadust projekteerida ehitised-rajatised ning määratleda hangitavatele seadmetele esitatavad nõuded selliselt, et need ehitised, rajatised ja seadmed oleksid töökindlad ka äärmuslikes ilmastikutingimustes ning peaksid nõuetekohaselt vastu võimalikele kahjustustele. See puudutab eelkõige transpordi, energeetika, teadus- ja innovatsiooni, keskkonna-, tervishoiu- ja hoolekande- ning hariduse infrastruktuuri arendamist.

Maaelu arengukava 2014-2020 raames on keskkonna valdkonnale seatud omaette eesmärk – põllumajandusmaa kasutamine on keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav, tagatud on elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimine. Eelkõige keskendutakse selle raames põllumajandustegevuse mullale, veele ja elurikkusele avaldatava negatiivse mõju vähendamisele. Lisaks sellele pööratakse keskkonnale kui läbivale teemale tähelepanu muude eesmärkide ja meetmete raames

Olulisim roll keskkonna seisukohast on MAKi erinevatel aktiivsetel keskkonnameetmetel – põllumajanduslik keskkonnatoetus ja mahepõllumajandus. Keskkonna seisukohast tuleb põllumajanduslikku keskkonnatoetust käsitleda tervikpaketina, mis hõlmab eelkõige keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttule ja keskkonnateadlikkuse suurendamisele suunatud üldist toetust (keskkonnasõbraliku majandamise toetus) ning erinevaid spetsiifiliste probleemide lahendamiseks mõeldud toetusi (mullakaitse toetus, keskkonnasõbraliku aianduse toetus, kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus, ohustatud tõugu looma pidamise toetus ja poolloodusliku koosluse hooldamise toetus).

Natura alade säilimisele ja säästvale kasutamisele on suunatud Natura 2000 toetus põllumajandusmaale ning Natura 2000 toetus erametsamaale. Liikide ja elupaikade säilimise tagamiseks rakendatakse aktiivse keskkonnatoetusena eespool nimetatud poollooduslike koosluste hooldamise toetust, mida Natura 2000 alal ja teistel kaitstavatel aladel saab taotleda keskkonnaregistrisse kantud hoolduskõlblikele poollooduslikele kooslustele.

Keskkonna parendamise ja negatiivse keskkonnamõju vähendamise seisukohast on olulise tähtsusega ka keskkonnateadlikkus, mistõttu pööratakse sellele eraldi tähelepanu nõuandeteenuste toetamise meetmes. Selle raames toetatav nõuandeteenus peab mh hõlmama nõuetele vastavuse nõudeid; kliimat ja keskkonda säästvaid põllumajandustavasid ning põllumajandusmaa sobilikus seisukorras hoidmist; kliimamuutuste leevendamist ja nendega kohanemist; elurikkuse, vee ja mulla kaitset. Keskkonnaalase nõuande soodustamiseks on meetme raames toetavate stiimulitena hindamiskriteeriumides kavandatud eelised keskkonnaalasele nõuandele ning kõrgem lubatav toetusmäär keskkonna valdkonna nõuandeteenusele.

Keskkonnamõju aspekte on silmas peetud ka erinevate investeeringutoetuste väljatöötamisel. Meetme „Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks“ raames eelistatakse projektide hindamisel erinevaid keskkonnaalaseid investeeringuid (sõnnikuhoidlad, söödaplatsid, bioenergia). Samuti on eelisjuurdepäas meetmele põllumajandustootjatel, kes on ühinenud põllumajandusliku keskkonnatoetuse või loomade heaolu skeemidega, samuti mahepõllumajanduse valdkonnas tunnustatud ettevõtetel. Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamise ja hoiu meetme raames eelistatakse projektide valikul mh keskkonnakaitserajatisi.

Säästva arengu põhimõtete järgimist on käsitletud ka eelhindamise ning keskkonnamõju strateegiline hindamise aruannetes (vt p 1.2.).

1.5.4. Horisontaalsed põhimõtted ja poliitikaeesmärgid

Mitmed riigi arenguvajadused ja eesmärgid on valdkondadeülesed ja -vahelised ning väljuvad sektoraalsetest raamidest, mis nõuavad tegevuste kavandamist paljudes valdkondades. Valitsuskabineti otsusega (21.06.2012) lepiti kokku, et sedalaadi olulisi horisontaalseid teemasid, mille eesmärkide elluviimine nõuab paljude teiste poliitikavaldkondade koostööd ja eesmärgipärasest tegutsemist soovitud tulemuste saavutamiseks ja millega tuleb arengudokumentide koostamisel arvestada, on viis: 1) keskkonnahoid ja kliima; 2) võrdsed võimalused; 3) infoühiskond; 4) regionaalareng; ja 5) riigivalitsemine. Kaks valdkonda kattuvad ELi horisontaalsete valdkondadega, mis on käsitletud eraldi punktides 1.5.2. ja 1.5.3. ning kolm viimast on aktuaalsed siseriiklikud prioriteedid.

1.5.4.1. Üldised põhimõtted rakendamisel

Igale horisontaalsele teemale on määratud vastutav ministeerium, kelle ülesandeks on jälgida arengudokumentides horisontaalsete teemade põhisuundade ja eesmärkidega arvestamist meetmete kavandamisel ning indikaatorite kasutamist. Lisaks jälgib Rahandusministeerium ELi struktuurivahendite planeerimisel horisontaalsete teemadega arvestamist tervikuna.

Horisontaalsete põhimõtete paremaks rakendamiseks ja integreerimiseks arengudokumentidesse koostati juhend, milles kajastatakse viie horisontaalse teema eesmärgid, põhisuunad ja kriteeriumid, millega tuleb tegevuste ja ressursside planeerimisprotsessis arvestada, sh ELi vahenditest rahastatavate tegevuste puhul.

Valdkondlikes arengukavades ja rakenduskavades kajastatud meetmete väljatöötamisel tuvastatakse: 1) kas on seos läbivatele teemadele seatud eesmärkidega; 2) kuidas saab vastavates poliitikavaldkondades täiendavate meetmete või tegevuste abil panustada läbivate teemade eesmärkide saavutamisele.

ELi vahendite kasutamise planeerimisel hinnatakse seost valdkonna arengukava alaeesmärgi ehk prioriteetse suuna tasandil. Prioriteetses suunas kavandatavate meetmete väljatöötamisel käsitletakse asjakohaseid horisontaalseid teemasid ning toetuse andmise tingimuste väljatöötamisel määratletakse, mil moel konkreetse meetme tegevuste elluviimisel on otstarbekas horisontaalsete teemadega arvestada ning kas ja milliseid valikukriteeriume sellest lähtudes projektide valikul kasutada. Meetmetele ja tegevustele seatakse indikaatorid, mis peavad olema kooskõlas horisontaalsete teemade seatud eesmärkide ja põhisuundadega. Lisaks seatakse asjakohaste meetmete juures läbivate teemade väljundindikaatorid, mis võimaldavad jälgida sekkumiste panust läbivate teemade eesmärkide saavutamisele. Horisontaalsetesse teemadesse panustamist tervikuna hinnatakse arengukavade ja nende rakendusplaanide täitmise aruandluse kaudu. ELi vahenditest rahastatavate prioriteetsete suundade kohta antakse aru seirearuannetes ja hindamiste kaudu. Horisontaalseid teemasid eestvedavad ministeeriumid vastutavad selle eest, et hinnata seatud eesmärkide täitmist riigis tervikuna sõltumata neisse panustavate tegevuste rahastamise allikast.

1.5.4.2. Horisontaalsed teemad

Järgnevalt kirjeldatakse horisontaalsete teemade eesmärke ja põhisuundi, mida tuleb jälgida arengudokumentide koostamisel ja ressursside planeerimisel kolme horisontaalse teema puhul, mis on lisaks ELi prioriteetsetele horisontaalvaldkondadele valitud riigisisesteks prioriteetideks.

Infoühiskond

Eesmärk: info- ja kommunikatsioonitehnoloogia potentsiaali nutikas kasutamine Eesti strateegiliste eesmärkide saavutamiseks.

Info- ja Kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) nutikam kasutuselevõtt eri eluvaldkondade ja majandusharude siseselt on kogu infoühiskonna arengu alal üks peamisi Eesti arenguvõimalusi. Ühiskonna areng IKT nutika kasutuselevõtu toel on vahend, mida tuleb läbivalt arvesse võtta kõigi valdkondlike arengukavade koostamisel ning valdkondlike väljakutsete lahendamiseks kavandatavate tegevuste planeerimisel ja elluviimisel.

Põhisuunad

IKT nutikas kasutamine valdkondlike väljakutsete lahendamisel – aitab kaasa valdkondades riigihalduse või avalike teenuste tõhusamale osutamisele ning valdkonna sihtrühmade poolt IKT nutika kasutamise edendamisele.

IKT kasutuselevõtu eelduste edendamine – valdkondlike väljakutsete lahendamiseks peab olema ligipääs kiirele internetile, vajalikud oskused ning IKT-sektor kui tugev partner.

Regionaalareng

Eesmärk: kõigi piirkondade arengueelduste maksimaalne ärakasutamine ja ühtlasem regionaalne areng, kus iga piirkond panustab oma eripäradele tuginedes Eesti kui terviku konkurentsivõime kasvule ning inimestel on igas toimepiirkonnas¹³⁰ kättesaadavad head töökohad, teenused ja mitmekesiseid tegevusi võimaldav elukeskkond.

Regionaalareng on terviklik väljund valdkondliku arengu koostmõjudest piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Seetõttu on valdkonnapoliitikate kujundamisel ja elluviimisel vaja läbivalt arvestada järgmiste regionaalarengu suunamise põhimõtetega ning tagada toetav kaasmõju regionaalarengu suunamise eesmärkidele.

Regionaalarengu horisontaalse eesmärgi all peetakse seega silmas eelkõige sotsiaal-majandusliku seisundi suuremat tasakaalustumist territoriaalses lõikes ning kõigi piirkondade spetsiifiliste arengueelduste maksimaalset ja oskuslikku ärakasutamist piirkondade arenguks. Regionaalse arengu horisontaalseid eesmärke toetavad tegevused, mis aitavad kaasa teatud piirkondlike kitsaskohtade leevendamisele, arengueelduste paremale ärakasutamisele või sotsiaal-majanduslike erinevuste vähenemisele. Seejuures peavad regionaalse arengu eesmärke toetavad tegevused aitama kaasa inimeste elukvaliteedi ja põhivajaduste tagatuse ning majanduse ja tööturu arengu ja konkurentsivõime ruumiliselt ühtlasema taseme saavutamisele.

Põhisuunad

Piirkondlike erinevusi tasakaalustava arengu soodustamine – ei tähenda üksnes püüdu olude või arengu näitajate võrdsustamise suunas, vaid pigem mõnes piirkonnas üksikute arengueeliste ja –võimaluste puudumise kompenseerimist teiste eeliste väljaarendamise kaudu.

Piirkondade eripära ja erivajaduste arvestamine – tähendab muu hulgas piirkondade targa spetsialiseerumise soodustamist piirkonnaomaste arengueelduste või ressursi oskusliku ärakasutamise kaudu, mis omab olulist mõju nii üksikute piirkondade kui ka riigi terviklikule arengule. Piirkonna terviklikkuse arvestamine – erinevate valdkondlike tegevuste elluviimine toetab keskuste arengut ning keskus-tagamaa seoste tugevdamist toimepiirkondades (sh ühendused, koostöö, omavalitsuste ühishuvidega arvestamine).

¹³⁰ keskus-tagamaa-süsteem, mis koosneb toimepiirkonna keskusest ning sellega funktsionaalselt seotud tagamaal asuvatest paikkondadest ja kohalikest keskustest, mille elanike jaoks see toimepiirkonna keskus on peamine igapäevase ja perioodilise liikumise sihtkoht. Toimepiirkonnad ühtivad suures osas maakondlike territooriumitega.

Lähispõhimõtte rakendamine regionaalarengu suunamisel – võimalusel eelistatakse otsuste tegemist kodanikule lähemal (kogukondlikul, kohalikul või regionaalsel tasandil). Seejuures tuleb riigi keskvalitsuse, regionaalse ja kohaliku tasandi arengu planeerimisel tagada vastastikune koostöö ja arvestada läbivalt üksteise arenguprioriteetidega.

Riigivalitsemine

Eesmärk: tervikliku ja tõhusa riigivalitsemise edendamine.

Killustatust on peetud Eesti avaliku halduse üheks keskseks probleemiks¹³¹. Tervikliku ja tõhusa riigivalitsemise kujundamine on suunatud poliitikavaldkondade vaheliste arenguvajaduste lahendamisele ning see on eelduseks teiste eesmärkide saavutamisel.

Põhisuunad

Ühtne riigivalitsemine – erinevate horisontaalsete süsteemide (nt avalik teenistus, sh palgasüsteem, arendus- ja koolitussüsteem, strateegiline planeerimine ja eelarvestamine) ja mehhanismide (nt tipp- ja keskastmejuhtide arendamine, rotatsioon, tugiteenuste konsolideerimine) edendamine, et need tugevdaksid avaliku teenistuse koostööle suunatud organisatsioonikultuuri, ühtlustaksid protsesse ja struktuure ning seeläbi aitaksid kaasa tõhusamale haldamisele.

Kaasav ja teadmispõhine poliitikakujundamine – suunatud riigiasutuste analüütilise suutlikkuse tugevdamisele, mis on aluseks kvaliteetsemate otsuste ettevalmistamisele.

Avalike teenuste kasutajasõbralik osutamine - avalikud teenused, nii füüsilises kui ka virtuaalses keskkonnas, kujundatakse terviklikust vaatest, sh nii kasutaja- kui ka teenuse osutaja vaatest, tehes eelnevalt põhjalikud analüüsid.

1.6. Loetelu ESI fondide rakenduskavadest koos vastavate soovituslike eraldistega, jaotatuna fondide ja aasta kaupa

Rakendus- kava nimetus	ESI Fond	Piirkonna- kateegooria	Kokku (€)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ühtekuuluv uspoliitika fondide rakenduska va 2014- 2020	ERF	vähem arenenud piirkond	1 874 261 393	234 019 348	245 517 844	256 371 542	267 450 209	278 743 279	290 238 198	301 920 973
	ESF	vähem arenenud piirkond	586 977 010	73 289 659	76 890 730	80 289 869	83 759 461	87 296 200	90 896 153	94 554 938
	ÜF	vähem arenenud piirkond	1 073 321 882	133 273 475	140 305 354	146 966 434	153 479 713	159 838 549	166 605 941	172 852 416
Maaelu arengukava	EAFR D		725 886 558	103 626 144	103 651 030	103 676 345	103 702 093	103 728 583	103 751 180	103 751 183
Merendus- ja Kalandus- fondi	EMK F		tbc	tbc	tbc	tbc	tbc	tbc	tbc	tbc

¹³¹ Vt OECD raport „Estonia. Towards a Single Government Approach“, <http://www.valitsus.ee/et/riigikantselei/oecd-raport>.

rakendus- kava ¹³²										
KOKKU			4 260 446 843	544 208 626	566 364 958	587 304 190	608 391 476	629 606 611	651 491 472	673 079 510

1.7. Taotlus struktuurifondide eraldiste piirkonnakategooriate vahel ülekandmiseks

Ei kohaldu.

1.8. Ülekandmine Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgist kasvu ja tööhõive investeeringute eesmärki

Ei kohaldu.

1.9. Taotlus tehnilise abi ülekandmiseks Euroopa Komisjonile

Ei kohaldu.

¹³² Seoses jätkuvate EMKFi õigusraamistiku läbirääkimistega ei sisalda EMKFi vahendeid. EMKFi kogumaht ja jaotus aastate lõikes lisatakse pärast Partnerluslepe eelnõu esitamist EKle.

1.1. Teave tulemusreservi jaotuse kohta fondide ja piirkonnakategooriate lõikes, kus asjakohane, ning mahud, mis on välja jäetud tulemusreservi arvutamisest.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
			Mahud, mis on välja jäetud tulemusreservi arvutamisest				
Fond	Piirkonnakategooria	ELi toetus kokku (EUR)	Kaasnev ESF rahastus noortegarantiile (EUR)	ÜPP ülekanded	ELi toetus, millele tulemusreserv rakendub (EUR)	Tulemusreserv (EUR)	Tulemusreservi osakaal ELi toetusest, millele tulemusreserv rakendub
ERF	Rohkem arenenud piirkonnad	-	-	-	-	-	-
	Üleminekupiirkonnad	-	-	-	-	-	-
	Vähem arenenud piirkonnad	1 874 261 393	-	-	1 874 261 393	112 455 683,58	6%
	Spetsiaalsed eraldised äärepoolseimat ele ja hõredalt asustatud piirkondadele	-	-	-	-	-	-
Kokku ERF					1 874 261 393	112 455 683,58	6%
ESF	Rohkem arenenud piirkonnad	-	-	-	-	-	-
	Ülemineku- piirkonnad	-	-	-	-	-	-
	Vähem arenenud piirkonnad	586 977 010	-	-	586 977 010	35 218 620,60	6%
Kokku ESF					586 977 010	35 218 620,60	6%
EAFRD	NA	725 886 558,0	-	-	725 886 558	43 553 193,48	6%

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
		0					
ÜF	NA	1 073 321 8 82	-	-	1 073 321 882	64 399 312,92	6%
EMKF	NA	tbc	tbc	tbc	tbc	tbc	tbc
Kokku (Kõik fondid) <small>133</small>	4 260 446 843				4 260 446 843	255 626 810,58	6%

2. Tulemusliku rakendamise tagamine

2.1. ESI fondide, teiste ELi ja riiklike rahastamisvahendite ja EIPi vahelise koordineerimise korraldus

Partnerlusleppe koostamist ja rakendamist koordineerib Rahandusministeerium koos Põllumajandusministeeriumiga, kaasates kõiki ministeeriume ja Riigikantseleid. Struktuurivahendite rakenduskava koostamist ja rakendamist/elluviimist juhivad Rahandusministeerium ning maaelu arengukava ning merendus- ja kalandusfondi rakenduskava koostamist ja rakendamist/elluviimist Põllumajandusministeerium.

Planeerimine lähtub siseriiklikust põhimõttest siduda ELi vahendite kasutamise eesmärgid teiste üleriigiliste ja valdkondlike strateegiliste algatustega. Selleks koostati ELi vahendite kasutamise eesmärkide, prioriteetide ja meetmete ettepanek (partnerlusleppe ja rakenduskava koostamise alus) paralleelselt valdkondlike arengukavade ja riigi eelarvestrateegia uuendamisega. ELi eelarveperioodil 2014-2020 kavandatakse ELi ühtekuuluvuspoliitika fondide kasutamine ühes rakenduskavas ning partnerlusleppe raames ka ühise põllumajandus- ja kalanduspoliitika fondidega koordineeritult, mis võimaldab kõigi ELi vahendite terviklikumat planeerimist ning muudab juhtimise paindlikumaks. Samuti koordineeritakse ESI fondide kasutamise kavandamist Euroopa Territoriaalse Koostöö programmidega ning muude ELi fondide ja programmidega – sh Euroopa ühendamise rahastu, LIFE-programm, Sisejulgeolekufond ISF, Varjupaiga-, Rände ja Integratsioonifond AMIF, Horisont 2020 erinevad tegevused jm, sh tagades integreeritud projektide planeerimise ning elluviimise. Fondide kasutamisel toimub asjakohaste ministeeriumide (rakendusasutuste) ja rakendusüksuste vahel infovahetus kattuvuste vältimiseks ja enama sünergia saavutamiseks. Samuti nõustatakse potentsiaalseid toetuse taotlejaid erinevate fondide-programmide teemal.

EAFRD, EMKFi ja ühtekuuluvuspoliitika fondide vahel on tihedad seosed toetatavate tegevuste puhul. Kui ühtekuuluvuspoliitika vahendid on suunatud regioonis (Eesti puhul kogu riigis) mitmetele valdkondadele, siis teised kaks fondi on suunatud konkreetselt põllumajanduse ja merendus-

¹³³ Seoses jätkuvate EMKFi õigusraamistiku läbirääkimistega ei sisalda EMKFi vahendeid. EMKFi kogumaht ja jaotus aastate lõikes lisatakse pärast Partnerlusleppe eelnõu esitamist EKle.

kalanduse sektori arengu toetamisele. Sellest hoolimata kavandatakse kõigi ESI fondide vahenditest tegevusi tööhõive suurendamiseks, ettevõtluse arengu soodustamiseks, ressursikasutuse ja elukeskkonna parandamiseks. Samuti toetavad ühtekuuluvuspoliitika vahendite kaasabil teostatavad tegevused olukorra paranemist maa- ja rannapiirkondades ning vastupidi. Maa- ja rannapiirkondade arengustrateegiate koostamisel peetakse samuti silmas kattuvaid piirkondlikke arengudokumente ja tehakse koostööd, tagamaks sünergia ja välistamaks dubleerimise.

Euroopa territoriaalse koostöö ja Euroopa naabrusinstrumendi raames rahastatavate programmide kavandamise ja elluviimise koordineerimise eest vastutab Eestis Siseministerium, kes korraldab ka programmides osalevate riikide vahel kokku lepitud koordinatsioonimehhanismide toimimist ning vajaliku informatsiooni vahetust, sh topelfinantseerimise vältimiseks.

Koordinatsioon ja dubleerimise vältimine erinevate instrumentide ning rakenduskavade vahel tagatakse eelkõige planeerimisega ning eelarvestamisega seotud erinevate riiklike protsesside ühildamisega. Eelarveliste otsuste tegemisel vaadatakse kõiki vahendeid (sh erinevaid ELi toetusi) koos ning vajadusel harmoniseeritakse/ühtlustatakse nende kasutamist. Meetmete ja erinevate instrumentide omavahelist täiendavust jälgitakse ja suunatakse riigi eelarvestrateegia ja aastaste riigieelarve seaduste väljatöötamise ja elluviimise seire raames. Nii näiteks käsitletakse transpordi rahastamise kavandamisel koos nii kütuseaktsiisist laekuvat tulu kui ka ELi fondide (sh ESI fondid ja Euroopa Ühendamise Rahastu) vahendeid; keskkonnapoliitika elluviimisel nii keskkonnatasudest laekuvaid vahendeid, elektrituruseaduse alusel taastuvenergia edendamiseks suunatavaid vahendeid, ESI fonde kui ka keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste muid vahendeid; kalandusalase järelevalve korraldamisel ning teadusprojektide elluviimisel nii püügiõigustasudest laekuvaid summasid kui ka EMKFi vahendeid; tööturupoliitika elluviimisel nii Töötukassa kaudu suunatavaid vahendeid kui ka ESI fonde; teadus-arendustegevuse ja kõrghariduse kvaliteedi edendamisel nii riigieelarvest kaetavaid tulemuslepinguid, osalemist Teadus- ja arendustegevuse 7. raamprogrammis (edaspidi Horisont 2020 erinevates tegevustes) ja Euroopa Teadusruumi tegevustes kui ka ESI fonde. Riigi eelarvestrateegias toodud Vabariigi Valitsuse seatud poliitikavaldkondade eesmärkide saavutamiseks on ESI fondide panus eriti oluline konkurentsivõimelise majanduskeskkonna, hariduse, tööturu ja sotsiaalse turvalisuse ning rahvatervise, energeetika, transpordi ning infoühiskonna, lõimumise, keskkonnanohiu, maaelu ja regionaalarengu valdkonnas. Vabariigi Valitsusele esitatakse eelarve täitmise aruandluses osana regulaarselt ülevaateid kõikide Euroopa Liidu toetuste kasutamise kohta. Sellega tagatakse ka Vabariigi Valitsuse tasandil ühtne arutelu nii struktuurivahendite, maaelu, merenduse ja kalanduse valdkondade toetuste kui ka muude ELi instrumentide kasutamisel saavutatud tulemuste ja esinenud tõrgete ning nende lahendamise üle. Kirjeldatud mehhanism võimaldab vajadusel koordineerida ka rakenduskavade muutmise ettepanekute läbitöötamist ning vastavate otsuste formuleerimist.

Nii riigi eelarvestrateegia kui ka rakenduskavade koostamise aluseks on riikliku reformikava „Eesti 2020“¹³⁴ kõrval valdkondlikud arengukavad, milles on määratletud arengusuunad ning eelisarendatavad tegevusvaldkonnad erinevate sektorite lõikes. Muude alusdokumentide kõrval peetakse silmas ka ELi Läänemere piirkonna strateegiat ja (uundatud) tegevuskava¹³⁵ (kavandatud panust ESI fondide kasutusest selle strateegia tulemuste saavutamisse on käsitletud punktis 3.1.4). Teemaatiline koordineerimine, sh erinevate rahastamisallikate kombineerimine valdkonna rahastamiseks toimub rakenduskavade seirekomisjonide ja vajadusel alakomisjonide ehk valdkonnakomisjonide kaudu, mille moodustamine ja juhtimine tugineb võimalusel juba olemasolevatel riigisisestel koordinatsioonimehhanismidel. Valdkonnakomisjonide tööülesanded (mh meetmete tulemuste saavutamise jälgimine, soovitude andmine ja nende elluviimise jälgimine meetme tõhusamaks rakendamiseks, soovitude andmine hindamiste läbiviimiseks) tulenevad

¹³⁴ <http://valitsus.ee/et/riigikantselei/eesti2020>.

¹³⁵ <http://www.struktuurifondid.ee/laanemerestrategie/>.

vajadusest ühtlustada ministeeriumide üleselt valdkonnapõhist meetmete planeerimist ja elluviimise jälgimist, et suurendada tulemuslikkust. Valdkonnakomisjoni tegevusega püütakse vältida samade tegevuste või eesmärkide rahastamise dubleerimist, tagada asutuste ja partnerorganisatsioonide vaheline kooskõlastatud tegutsemine ning sünergia tegevuste elluviimisel. Ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava seirekomisjoni kuuluvad kõigi seotud ministeeriumide, Euroopa Komisjoni ja partnerite esindajad. Valdkonnakomisjonidesse kuuluvad seotud ministeeriumide ja partnerite esindajad.

Partnerlusleppe ning rakenduskavade koostamisel on planeerimise protsessi kaasatud olnud ka teiste ELi rahastamisinstrumentidega (sh Euroopa Territoriaalse Koostöö programmid, Euroopa Ühendamise Rahastu, Horisont 2020, LIFE, sise- ja justiitsprogrammid) tegelevad asutused (sh ELi Läänemere piirkonna strateegia riiklik kontaktpunkt ja töörühm) – seda nii rahastatavate tegevuste vaheliste kattuvuste vältimiseks kui ka sünergia suurendamiseks valdkondades, mille rahastamine toimub kombineeritult erinevatest allikatest. Eesti kavandavate vahendite ning ELi tsentraalsete fondide (nt Euroopa ühendamise rahastu, Horisont 2020 erinevad tegevused, LIFE jm) kasutuse koordineeritud kavandamiseks tehakse koostööd ja vahetatakse infot nende fondide valdkondadega tegelevate asutuste vahel, et Eestile olulisi tegevusi ellu viia ja edendada osalemist rahvusvahelistes koostöövõrgustikes (nt kõrgkoolid Erasmus + koostöö raames, ettevõtted ja teadus-arendusasutused konsortsiumides Horisont 2020 tegevuste elluviimiseks, keskkonna-vabaühendused LIFE programmi eesmärkide saavutamiseks). Kliimapolitiika eesmärkide täitmisele suunatud tegevuste kavandamiseks käsitletakse koosmõjus ESI fondidega ka ELi sisese kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi tulu kasutamist. Samuti vahetatakse infot riigi EIB-lt võetavate laenude teemal, et rahastusvooge paremini koordineerida. Koostöö erinevaid ELi toetusi administreerivate ametkondade vahel jätkub meetmete väljatöötamisel ning elluviimisel ja seirel: meetmete tingimuste koostamisse kaasatakse kõik seotud asutused ning olulisemad partnerid, vältides samas hilisemat võimalikku huvide konflikti. Lisaks igapäevasele kaasamisele, infovahetusele ning koostööle toetavad koordinatsiooni rakendamisel elektroonilised infosüsteemid toetuse administreerimiseks, mis on omavahel liidestatud ja info on kättesaadav kõigile osapooltele.

2.2. Andmed lisanduvuse tingimuste täimise eelkontrolliks

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kapitali kogumahutus	3,8	2,4	2,3	3,5	3,1	2,8	2,4

2.3. Eeltingimuste täitmise hindamise kokkuvõte

Tabel 6. Valdkonnapõhised eeltingimused.

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
1.1. Teadusuuringud ja innovatsioon: Riikliku ja/või regionaalse aruka spetsialiseerumise strateegia olemasolu kooskõlas riikliku reformikavaga, et võimendada erasektori kulusid teadusuuringutele ja innovatsioonile, mis vastavad hästitoimivate riiklike või regionaalsete teadusuuringute ja innovatsioonisüsteemide tunnustele.	Jah	Rakendatud on riiklik ja/või regionaalne aruka spetsialiseerumise strateegia, mis:	Jah	„Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014-2020 „Teadmistepõhine Eesti“, Riigikogu poolt heaks kiidetud 22.01.2014 (http://www.riigikogu.ee/?id=178305) (https://dhs.riigikantselei.ee/avalikteave.nsf/documents/NT001D7E92?open&xsl=true). Ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020, heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 31.10.2013 korraldusega (https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/majandus-ja-kommunikatsiooniministerium/Eesti_ettevotluse_kasvustrateegia_2020.pdf).	Tingimused on täidetud. Nutika spetsialiseerumise raamistik on kinnitatud teadus- ja arendustegevuse ja innovatsioonistrateegia ning ettevõtluse kasvustrateegia koosseisus. Strateegiad sisaldavad fookuseerimist lähtuvalt nutika spetsialiseerumise meetodikast, keskendudes piiratud arvule kasvuvaldkondadele. Valitud prioriteete toetatakse arengukavade üleselt, milleks moodustatakse koordineeriv juhtimisstruktuur. Seega arendatakse spetsialiseerumise valdkondi terviklikult teaduse, innovatsiooni ja ettevõtluse meetmetega.
		- rajaneb SWOT-analüüsil või sellele sarnasel analüüsil, et suunata vahendeid piiratud hulgal teadusuuringute ja innovatsiooniprioriteetidele.	Jah	Kriteerium on täidetud uues TAI strateegias 2014-2020 ja ettevõtluse kasvu strateegias 2014-2020. SWOT-analüüsi tulemused on esitatud TAI strateegia 2014-2020 Lisas 1 (lk 17). Nutika spetsialiseerumise prioriteetide valimiseks on teadlaste, ettevõtjate ja poliitikaekspertide osalusel ja läbi ettevõtlikku avastusprotsessi viidud läbi nutika spetsialiseerumise kvantitatiivne (http://www.arengufond.ee/upload/Editor/Publikatsioonid/Nutikas%20spetsialiseerumine%2020_02_2013.pdf) ja kvalitatiivne (http://www.arengufond.ee/wp-content/uploads/2013/06/AF_kitsaskohad_final2.pdf) analüüs, mis on aluseks ressurside fookuseerimisele valitud prioriteetidele. Nutika	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
				spetsialiseerumise raamistiku prioriteetide seadmise protsessid on kirjeldatud kvantitatiivse analüüsi lk 13-15 ja kvalitatiivse analüüsi lk 13-20. Ettevõtlikku avastusprotsessi kaasatud osapoolte nimekiri on toodud vastavalt analüüsides lisas 1 ka lisas 2. Samuti on Teadus- ja innovatsioonipoliitika seire programm (TIPS) viinud läbi vastava uuringu (http://tips.ut.ee/index.php?module=32&op=1&id=3532) ja andnud soovitusi uueks strateegiaperioodiks. Esitatud soovitusel on võetud aluseks strateegiate väljatöötamisel.	
		- esitab meetmeid, millega stimuleeritakse erainvesteeringuid teadusuuringutesse ja tehnoloogiaarendusse.	Jah	Kriteerium on täidetud uues TAI strateegias 2014-2020 ja ettevõtluse kasvustrateegias 2014-2020. TAI strateegia 2014-2020 meetme (lk 11-12, „TA ühiskondliku ja majandusliku kasu suurendamine“, tegevused 2.2.-2.11.) ning meetme (lk 12-13, „Majandusstruktuuri muutev TAI lähtub nutikast spetsialiseerumisest“, tegevused 3.1.-3.6.) all on planeeritud suur hulk tegevusi, mille eesmärk on stimuleerida erainvesteeringuid teadusuuringutesse ja tehnoloogiaarendusse ning märgatavalt parandada ettevõtete ja teadusasutuste vahelist koostööd. Ettevõtluse kasvustrateegias on tegevused, mille eesmärk on stimuleerida erainvesteeringuid teadusuuringutesse ja tehnoloogiaarendusse kirjeldatud lk 10 ja lk 18-21. Täpsemad meetmed ja tegevused töötatakse välja strateegiate rakendusplaanidega ja koostöös huvigruppidega, sh lähtutakse rakendamisel ettevõtlikust avastusprotsessist. Meetmete maksumuse prognoosid on toodud Ettevõtluse kasvustrateegia lisas 4 ka TAI strateegia peatükis 5,4 (lk 15).	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		- sisaldab järelevalvemehhanismi.	Jah	Kriteerium on täidetud uues TAI strateegias 2014-2020 ja ettevõtluse kasvustrateegias 2014-2020. TA&I strateegia 2014-2020 sisaldab arengukava seiretegevusi (peatükk 5.3. lk 14-15), mille järgi igal aastal esitab HTM Vabariigi Valitsusele ülevaate arengukava täitmisest, eesmärkide ja põhiliste indikaatorite saavutamisest ja meetmete tulemuslikkusest. Samas peatükis on öeldud, et nutika spetsialiseerumise seiretegevust korraldab Eesti Arengufond. TAI strateegia indikaatorid ning nende alg- ja sihttasemed on toodud peatükis 6 (lk 16-17).	
		On võetud vastu raamistik, milles esitatakse kättesaadavaks tehtud eelarvelised vahendid teadusuuringutele ja innovatsioonile.	Jah	Kriteerium on täidetud uues TAI strateegias 2014-2020 ja ettevõtluse kasvustrateegias 2014-2020. TA&I strateegia 2014-2020 peatükis 5.4. (lk 15-16) on toodud teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamine eelarvelised vahendid meetmete ja aastate lõikes. Ettevõtluse kasvustrateegia alaeesmärkide ja meetmete maksumuse prognoos on välja toodud arengukavas lk 34.	
1.2. Teadusuuringute ja innovatsiooni taristu: Mitmeaastase kava olemasolu investeringute eelarvestamiseks ja eelisarendamiseks.	Ei	On võetud vastu soovituslik mitmeaastane kava ELi prioriteetidega ja vajadusel Euroopa teadustaristu strateegiafoorumiga (ESFRI) seotud investeringute eelarvestamiseks ja eelisarendamiseks.	Ei		Eesti teaduse infrastruktuuride teekaart on valitsuses heaks kiidetud 17.06.2010 korraldusega nr 236, milles on rahastamisotsused tehtud kuni 2015. aastani (http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=10455). 2014. a alguses TAI strateegiast lähtuvalt uuendatav (I kv) Eesti teadustaristu teekaardist saab aluseks järgmise

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					investeeringute kava rahastamisotsuste koostamisele. Teekaart on pikaajaline (10-20 aasta perspektiiviga) planeerimisvahend, mis sisaldab loetelu uutest või kaasajastamist vajavates riiklikult olulistest teaduse infrastruktuuriüksustest. Muu hulgas määratleb teekaart Eesti osaluse Euroopa teadustaristu strateegiafoorumi (ESFRI) teekaardi projektides.
2.1. <i>Digitaalne majanduskasv:</i> digitaalse majanduskasvu strateegiline poliitiline raamistik, et suurendada vajadust taskukohaste kvaliteetsete ja koostalitlusvõimeliste IKT-põhiste avalike ja eraõiguslike teenuste järele ning suurendada nende vastuvõttu tarbijate, ettevõtjate ja korraldusasutuste hulgas, sealhulgas piiriüleste algatuste raames.	Jah	Rakendatud on digitaalse majanduskasvu strateegiline poliitiline raamistik, näiteks riiklikus ja/või piirkondlikus aruka spetsialiseerumise innovatsiooni strateegilises poliitilises raamistikus, mis sisaldab järgmist:	Jah	Infoühiskonna arengukava 2020 heaks kiidetud Valitsuse 18.11.2013 korraldusega (http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/majandus-ja-kommunikatsiooniministeerium/Eesti%20info%C3%BChiskonna%20arengukava%202020.pdf).	Digitaalse majanduskasvu strateegiline poliitiline raamistik sisaldub infoühiskonna arengukavas 2020 ja ettevõtluse kasvustrateegias 2014-2020.
		- meetmete eelarvestamine ja eelisarendamine SWOT-analüüsi või sellele sarnase analüüsi kaudu, mis on kooskõlas Euroopa digitaalse tegevuskava tulemustabeliga.	Jah	Ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020 heaks kiidetud Valitsuse 31.10.2013 korraldusega (https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/majandus-ja-kommunikatsiooniministeerium/Eesti_ettevotluse_kasvustrateegia_2020.pdf).	
				Analüüs sisaldub infoühiskonna arengukava 2020 lisa 2: väljakutsete ja võimaluste analüüs ning nutika spetsialiseerumise kvalitatiivse analüüsi raportis . Investeeringuprioriteetide valiku kirjeldus on välja toodud arengukavas leheküljel 17, meetmete eelarve hinnanguline maksumus leheküljel 45.	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		- teostatud peaks olema info- ja kommunikatsiooni- tehnoloogia (IKT) toodete ning teenuste nõudluse ja pakkumise tasakaalustamise analüüs.	Jah	Detailsem analüüs sisaldub strateegia lisades (Lisa 2: Väljakutsed ja võimalused, lk 14). IKT kui sektori arendamine on kavandatud ettevõtlike kasvustrateegia 2014-2020 raames. Arengufondi poolt läbi viidud nutika spetsialiseerumise kitsaskohtade ja uute võimaluste analüüs on kättesaadav aadressilt (http://www.arengufond.ee/nutikas-spetsialiseerumine/kitsaskohtade-ja-uute-voimaluste-analuus/).	
		- näitajaid, et mõõta sekkumiste edusamme näiteks digitaalpädevuse, e-kaasatuse, e-juurdepääsetavuse ja e-tervise valdkonnas ELi toimimise lepingu artikli 168 piires, mis on kooskõlas olemasolevate riiklike või piirkondlike valdkonnastrateegiatega.	Jah	Infoühiskonna arengukavas seatud indikaatorid on leitavad arengukava lisast 4: Mõõdikud (http://infoyhiskond.eesti.ee/files/IYA2020%20LISA%204_Moodikud.pdf). Strateegiaid viiakse ellu rakendusplaanide alusel. Infoühiskonna arengukava rakendusplaan on leitav aadressilt (http://infoyhiskond.eesti.ee/files/Rakendusplaan_2014-2015_final_veeb.pdf).	
		- hinnang vajadusele tugevdada IKT-suutlikkuse suurendamist.	Jah	Hetkeolukorra analüüsis on käsitletud vajadust tugevdada riigi IKT-suutlikkust, et kasutada IKT potentsiaali maksimaalselt ära. Sekkumine on kavandatud arengukava teenuste peatükis (lk 29).	
2.2. Järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgud: riiklike või piirkondlike järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrkude	Jah	Rakendatud on riiklikud ja/või piirkondlikud järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrgu kavad, mis sisaldavad järgmist:	Jah	Infoühiskonna arengukava 2020 (http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/majandus-ja-kommunikatsiooniministeerium/Eesti%20info%20%BChiskonna%20arengukava%202020.pdf).	Infoühiskonna arengukava üheks meetmeks on interneti kättesaadavuse suurendamine (lk 20), mille üheks

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
kavade olemasolu, milles võetakse arvesse regionaalseid meetmeid ELi kiire internetiühenduse eesmärkide saavutamiseks, suunates tähelepanu valdkondadele, kus turg ei paku avatud infrastruktuuri taskukohase hinnaga ega piisava kvaliteediga vastavalt ELi konkurentsi- ja riigiabi-eeskirjadele, ning pakutakse haavatavamatele ühiskonnagruppidele kättesaadavaid teenuseid.		- majandusanalüüsil põhinevat infrastruktuuriinvesteeringute kava, milles võetakse arvesse olemasolevat infrastruktuuri ja avaldatud erasektori investeeringute kavasid.	Jah	Infoühiskonna arengukava 2020 rakendusplaanis on välja toodud detailsem eelarve meetmete ja tegevuste lõikes. Vastavad eesmärgid on seatud arengukavas lk 18.	tegevuseks on lairibaühenduse baasvõrgu väljaehitamine (EstWin 1 projekt: http://www.lairibafoorum.ee/public/files/Mis%20on%20EstWin.pdf). Meetme laiem eesmärk on luua eeldused uue põlvkonna võrkude (NGN) arendamiseks, pakkumaks elanikkonnale paremaid teenuseid. Kiiruse mõõdikud tulenevad Digital Agenda'st. Infoühiskonna arengukava 2020 rakendusplaanis on välja toodud detailsem eelarve meetmete ja tegevuste lõikes. Vastavad eesmärgid on seatud arengukavas lk 18.
		- jätkusuutliku investeerimise mudeleid, mis võimendavad konkurentsi ja tagavad juurdepääsu avatud, taskukohasele, kvaliteetsele ja tulevikuks hästi ette valmistatud infrastruktuurile ning teenustele.	Jah	Täidetud infoühiskonna arengukavaga 2020 (http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/majandus-ja-kommunikatsiooniministeerium/Eesti%20info%C3%BChiskonna%20arengukava%202020.pdf).	
		- meetmeid erasektori investeeringute stimuleerimiseks.	Jah	Infoühiskonna arengukava 2020 lk 18.	
4.1. Võetud on meetmeid energia lõpptarbimise tõhususe kulutõhusa parandamise edendamiseks ja kulutõhusate	Jah	meetmed, mis tagavad direktiivi 2010/31/EL artiklite 3, 4 ja 5 kohased ehitiste energiatõhususega seotud miinimumnõuded.	Jah	Hoonete energiatõhususe arvestamise meetoodika on kirjas määruses "Hoonete energiatõhususe meetoodika" (https://www.riigiteataja.ee/akt/118102012001); Energiatõhususe miinimumnõuded on kirjas määruses "Energiatõhususe miinimumnõuded" (https://www.riigiteataja.ee/akt/105092012004).	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
investeeringute tegemiseks energiatõhususse hoonete ehitamisel ja renoveerimisel.		direktiivi 2010/31/EL artikli 11 kohase hoonete energiamärgise väljastamise süsteemi kehtestamiseks vajalikud meetmed.	Jah	Artikliga 11 seonduvad nõuded on kirjas määruuses "Energiamärgise vorm ja väljastamise kord" (https://www.riigiteataja.ee/akt/130042013002).	
		Meetmed, millega tagatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/27/EL(2) artikli 3 kohane energiatõhususe strateegiline planeerimine.		Lähtudes direktiivi 2012/27/EL artikli 3 nõuetest, esitas Eesti aprillis 2013 komisjonile teatise „Eesti energiasäästupoliitika eesmärk“, vt ka http://ec.europa.eu/energy/efficiency/eed/reporting_en.htm .	
		meetmed, mis vastavad energia lõpptarbimise tõhusust ja energiateenuseid käsitleva direktiivi 2006/32/EÜ artiklile 13, et tagada individuaalsete mõõturite andmine lõpptarbijatele niipalju kui on tehniliselt võimalik, majanduslikult põhjendatud ja võimaliku energiasäästu suhtes proportsionaalne (alates 06.2014 meetmed, millega tagatakse direktiivi 2012/27 (EL) artikli 9 nõuded kulutõhusa soojatarbimise mõõtmise meetodite kohta).	Jah	Määrus "Energiatõhususe miinimumnõuded" § 14. Nõuded küttesüsteemile (https://www.riigiteataja.ee/akt/105092012004). Määrus „Rohelise investeerimisskeemi “Korterelamute rekonstrueerimise toetus” kasutamise tingimused ja kord“ § 7 lg 4 p2 ja lg 5 p2 (https://www.riigiteataja.ee/akt/108112013009).	Korterelamute rekonstrueerimisel jätkatakse energiakasutuse individuaalse mõõtmise kulutõhusate lahenduste nõuetega seni rakendatud toetuse skeemi edasi arendades.
5.1. Riskiennetus ja kriisijuhtimine: riiklike riskihindamiste olemasolu õnnetuste	Ei	Rakendatakse riiklikku või piirkondlikku riskihindamist, mis hõlmab järgmisi elemente:	Jah	Hädaolukorra seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/130102012004 .	Hädaolukorra seaduse alusel on kinnitatud VV korraldusega hädaolukordade nimekiri, mille kohta koostatakse

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
juhtimiseks, milles arvestatakse kliimamuutustega kohanemist.		protsessi, meetodika, meetodite ja mittetundlike andmete kirjeldus, mida kasutatakse riskihindamiseks ning investeeringute prioriseerimise riskipõhiste kriteeriumide hindamiseks.	Jah	Hädaolukorra seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/130102012004 .	riskianalüüs - https://www.riigiteataja.ee/akt/13279811 . VV korraldusega kinnitatud nimekirjas on lisaks hädaolukorra nimetusele ka stsenaariumi lühikirjeldus, samuti on määratud
		ühe ja mitme riskiga stsenaariumide kirjeldus.	Jah	Hädaolukorra seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/130102012004 .	juhtasutus, kes vastutab riskianalüüsi koostamise eest. 2013. a riskihinnangu kokkuvõte https://www.siseministeerium.ee/public/Riskianalyys_kokkuvote_2013.pdf .
		vajaduse korral riiklike kliimamuutustega kohanemise strateegiate arvestamine.	Ei		Eestil puudub hetkel riiklik kliimamuutustega kohanemise strateegia. Antud teema kui horisontaalne valdkond on kaetud osaliselt riigi teistes arengukavades ja strateegiates. Samuti on Rahandusministeeriumi ja Riigikantselei eestvedamisel valminud juhend horisontaalsete teemadega arvestamiseks strateegiate ja arengukavade väljatöötamisel. Riiklik kliimamuutustega kohanemise strateegia eelnõu töötakse välja EMP Finantsmehhanismi projekti raames hiljemalt 2015 lõpuks, edasistes riskihinnangutes arvestatakse ka seda.

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
6.1. Veesektor: a) veehinnapoliitika olemasolu, mis tagab kasutajatele piisavad stiimulid veeressursside tõhusaks kasutamiseks, ning b) eri veekasutusviiside piisav panus veeteenuste kulude katmise programmega toetatavate investeeringute jaoks heakskiidetud vesikonna majandamise kavas kindlaksmääratud määra kohaselt.	Jah	Liikmesriik on taganud eri veekasutusviiside osaluse veevarustusteenuste kulude katmisel sektorite kaupa kooskõlas direktiivi 2000/60/EÜ artikli 9 lõike 1 esimese taandega, võttes vajadusel arvesse kulude katmise sotsiaalseid, keskkonnavalaseid ja majanduslikke tagajärgi ning kõnealuse piirkonna või kõnealuste piirkondade geograafilisi ja kliimatingimusi.	Jah	<p>1. Ida-Eesti vesikonna veemajanduskava, peatükk 8 (http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1117261/2010.04.07+Kinnitatud+Ida-Eesti+vesikonna+veemajanduskava.pdf).</p> <p>2. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava, peatükk 8 (http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1117262/2010.04.07+Kinnitatud+Laane-Eesti+vesikonna+veemajanduskava.pdf).</p> <p>3. Koiva vesikonna veemajanduskava, peatükk 8 (http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1117263/2010.04.07+Kinnitatud+Koiva+vesikonna+veemajanduskava.pdf).</p> <p>4. Eesti vesikondi hõlmava veekasutuse majandusanalüüs (http://www.keskkonnaministeerium.ee/295059).</p> <p>5. Keskkonnatasude rakendamine veemajanduses (http://www.keskkonnaministeerium.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1174372/Keskkonnatasude+rakendamine+veemajanduses.pdf).</p> <p>6. Keskkonnakulude hindamise meetodika koostamine ja keskkonnakulude hindamine peamiste veekeskonda mõjutavate survetegurite lõikes (http://www.keskkonnaministeerium.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1098587/2009.07.02+L%F5pparuanne.pdf).</p> <p>7. Keskkonnatasude seadus, peatükid 1-5 ja 8 (https://www.riigiteataja.ee/akt/121122012005?eiaKehtiv).</p> <p>8. Ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni seadus, § 14 (https://www.riigiteataja.ee/akt/13349255).</p> <p>9. Veeseadus, § 2 lg 40-41, § 3 prim 4, § 3 prim 15 lõige 1 punkt 9 (https://www.riigiteataja.ee/akt/122122012024).</p>	Erinevate veekasutajate panus veeteenuste ja veekasutuse kulude katmisesse on tagatud vastavalt vee raamdirektiivis nõutule (kriteerium nr 1). Kriteeriumi 1 ja 2.1 kohane veeteenuste kulude katmine on sätestatud veeseaduses (viide nr 9), keskkonnatasude seaduses (viide nr 7) ja ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni seaduses (viide nr 8). Veeteenuste kulude katmise regulatsiooni rakendamisel on arvesse võetud veekasutuse majandusanalüüsi (kriteeriumid 1.2; 1.2.1, viide nr 4), veeteenuste kulude katmise põhimõtet (kriteerium 1.2.2, viide nr 1-3, 4, 5, 6, 7, 8, 9) ja saastaja maksab põhimõtet (kriteerium 1.2.4, viide 1-3, 7). Kokkuvõtte veekasutajate panusest veeteenuste ja veekasutuse kulude katmisesse on kajastatud veemajanduskavade ptk 8-s (kriteerium 1.2.2, viide nr 1-3). Veeraamdirektiivis sätestatud alustel kulude katmist ja tasumäärade kehtestamist on analüüsitud uuringutes:

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
				<p>10. Ajakohastatud veekasutuse majandusanalüüs http://www.envir.ee/1191970.</p> <p>11. Keskkonnatasude mõjuanalüüs keskkonnatasude sotsiaalsete, keskkonnaalaste ja majanduslike tagajärgede kohta http://www.envir.ee/1203614.</p> <p>12. Keskkonnakulutuste analüüs, keskkonnakasutusest laekuvate vahendite kasutamise kavandamiseks http://www.envir.ee/1181711.</p> <p>13. Keskkonnakasutuse majandushoovad põllumajanduses http://www.envir.ee/1159750.</p>	<p>"Keskkonnatasude rakendamine veemajanduses" (viide nr 5);</p> <p>"Keskkonnakulude hindamise meetodika koostamine ja keskkonnakulude hindamine peamiste veekeskonda mõjutavate survetegurite lõikes" (viide nr 6).</p> <p>Ajakohastatud veekasutuse majandusanalüüsis on esitatud laiendatud kujul hinnang erinevate veekasutajate panuse kohta veeteenuste ning oluliste veekasutusvaldkondade kulude katmisel.</p> <p>Keskkonnatasude mõjuanalüüsis on esitatud info peamiste sotsiaalsete, keskkonnaalaste ja majanduslike tagajärgede kohta keskkonnatasude kujundamisel.</p> <p>Keskkonnakulutuste analüüs kirjeldab keskkonnakulutusi ning annab infot nende edasiseks kujundamiseks, et tagada kõikide keskkonnakasutajate õiglane panus „reostaja maksab“ põhimõtte rakendamisse.</p>

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					Keskkonnakasutuse majandushoovad põllumajanduses kirjeldab keskkonnakasutajate mõjutamise võimalusi nende panuse tagamiseks keskkonnakulutuste katmisel.
		Vesikonna majandamise kava vastuvõtmine valglapiirkonnale, kus tehakse põhjendatud määral investeeringuid, kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2000. aasta direktiivi 2000/60/EÜ[2] (millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika tegevusraamistik) artikliga 13.	Jah	<p>1. Eesti vesikondade veemajanduskavade kinnitamine (http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1119105/2010.04.07+VV+korraldus+01.04.2010+nr+118.pdf).</p> <p>2. Ida-Eesti vesikonna veemajanduskava, peatükid 6, 7, 8, 9 (http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1117261/2010.04.07+Kinnitatud+Ida-Eesti+vesikonna+veemajanduskava.pdf).</p> <p>3. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava, peatükid 6, 7, 8, 9 (http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1117262/2010.04.07+Kinnitatud+Laane-Eesti+vesikonna+veemajanduskava.pdf).</p> <p>4. Koiva vesikonna veemajanduskava, peatükid 6, 7, 8, 9 (http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1117263/2010.04.07+Kinnitatud+Koiva+vesikonna+veemajanduskava.pdf).</p> <p>5. Eesti vesikondi hõlmava veekasutuse majandusanalüüs (http://www.keskkonnaministeerium.ee/295059).</p> <p>6. Keskkonnatasude seadus, peatükid 1-5 ja 8 (https://www.riigiteataja.ee/akt/121122012005?leiaKehtiv).</p>	Eesti vesikondade veemajanduskavad on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 1. aprilli 2010. a. korraldusega nr 118 "Veemajanduskavade kinnitamine". Vesikondade veemajanduskavad vastavad vee raamdirektiivi artikkel 13 nõutule ja täidavad kriteeriume 2, 2.1 ja 2.2.. Veemajanduskavades on kajastatud: investeerimisprioriteedid (meetmeprogrammides, viited 2-4, peatükk 9, kriteerium 2.1); seirevõrgu kaardid (viited 2-4, peatükk 6.1, kriteerium 2.2.1); pinnavee, põhjavee ja kaitset vajavate alade keskkonnaeesmärgid (viited 2-4, peatükk 7, kriteerium 2.2.2); kulude katmise põhimõtte rakendamine (viited 2-4, peatükk 8; 5, 6, 7, kriteerium 2.2.4). Kriteerium 2.2.4 ei

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
				7. Ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni seadus, § 14 (https://www.riigiteataja.ee/akt/13349255).	kohaldu, sest Eesti on veemajanduskavades sätestanud, et kõikidel veekogumitel saavutatakse hea seisund ning sellised veekogumid puuduvad, mis tõenäoliselt ei saavuta head seisundit. Veemajanduskavade uuendamise järel arvestatakse edasises tegevuses uuendatud kavadega.
7.1. Transport: Kõikehõlmava(t)e kava(de) või raamistiku (raamistike) olemasolu liikmesriikide institutsioonilisele korraldusele vastavate transpordivaldkonna investeeringute (sealhulgas regionaalne ja kohaliku tasandi ühistransport) tegemiseks, mis toetavad infrastruktuuri arendamist ja parandavad ühendust TEN-T üldise ja põhivõrguga.	Jah	Kõikehõlmava(t)e kava(de) või raamistiku (raamistike) olemasolu transpordivaldkonna investeeringu tegemiseks, mis täidab keskkonnamõju strateegilisele hindamisele esitatavaid õiguslikke nõudeid ja sätestavad:	Jah	Transpordi arengukava 2014-2020 materjalid on leitavad http://www.mkm.ee/tak/ . Transpordi arengukava 2014-2020 keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne http://www.mkm.ee/public/Transpordi_arengukava_2014-2020_KSH_aruanne_29-07-2013.pdf .	Transpordi arengukava 2014-2020 on 05.12.2013 Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud ning esitatud aruteluks ja kinnitamiseks Riigikogule. Arengukava eelnõule on läbi viidud keskkonnamõju strateegiline hindamine. Arengukava viiakse ellu rakendusplaanide alusel, milles on määratletud prioriteedid investeeringuteks, sh ELi vahendite kasutamisel: maanteede alavaldkonnas Riigimaanteede teehoiukava aastateks 2014-2020 https://www.riigiteataja.ee/akt/318102013002 ning muudes alavaldkondades.
		- määruse nr [TEN-T] artikliga 10 kooskõlas oleva panuse Euroopa transpordipiirkonna edendamise, sealhulgas investeerimisprioriteedid järgmistes valdkondades: TEN-T põhivõrk ja üldine võrk, mille puhul nähakse ette investeeringud ERFist ja Ühtekuuluvusfondist; ning lisaühenduvus.	Jah	Transpordi arengukava 2014-2020 materjalid on leitavad http://www.mkm.ee/tak/ .	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		- realistliku ja töövalmis süsteemi projektide esitamiseks, millele kavandatakse toetust ERFist ja Ühtekuuluvusfondist.	Jah	Riigimaanteede teehoiukava aastateks 2014-2020 https://www.riigiteataja.ee/akt/318102013002 .	Transpordi arengukava rakendusplaan on koostamisel. Transpordi infrastruktuuri investeringute kava 2014-2020 koostatakse 2014 aastal. Dokumendid avaldatakse www.riigiteataja.ee, www.mnt.ee ja www.mkm.ee . Vahendusasutuste ja toetuse saajate suutlikkuse tagamine toimub rakendusasutuse ja rakendusüksuse riskihinnangute alusel, mida uuendatakse kord aastas. Koolitust korraldatakse struktuurivahendite korraldamise süsteemi koolituskavade kohaselt. Rakendusüksus nõustab toetuse saajaid õigusraamistiku nõuete täitmise tagamiseks. Toetuse saajad esitavad rakendusasutusele ja -üksusele kvartaalselt uuendatavad hankeplaanid.
		Meetmeid, et tagada vahendusasutuste ja toetusesaajate suutlikkust teostada projektide esitamise süsteemi.	Jah	Vahendusasutuste ja toetuse saajate suutlikkuse tagamine toimub rakendusasutuse ja rakendusüksuse riskihinnangute alusel, mida uuendatakse kord aastas. Koolitust korraldatakse struktuurivahendite korraldamise süsteemi koolituskavade kohaselt. Rakendusüksus nõustab toetuse saajaid õigusraamistiku nõuete täitmise tagamiseks. Toetuse saajad esitavad rakendusasutusele ja -üksusele kvartaalselt uuendatavad hankeplaanid.	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					elektroonilises keskkonnas.
7.2. Raudtee: Kõikehõlmava(t)es transpordikava(de)s või raamistikus (raamistik)es raudtee arengule pühendatud osa olemasolu, mis vastab liikmesriikide institutsioonilisele korraldusele (sealhulgas regionaalne ja kohaliku tasandi ühistransport), ning mis toetab infrastruktuuri arendamist ja parandab ühendust TEN-T üldise ja põhivõrguga. Investeeringud hõlmavad liikuvat vara ning koostalitlusvõimet ja suutlikkuse tõhustamist.	Jah	Eespool nimetatud raudtee arengule pühendatud osa kõikehõlmava(t)es transpordikava(de)s või raamistikus (raamistik)es, mis:	Jah	Transpordi arengukava 2014-2020 materjalid on leitavad http://www.mkm.ee/tak/ .	Transpordi arengukava 2014-2020 on 05.12.2013 Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud ning esitatud aruteluks ja kinnitamiseks Riigikogule. Arengukava eelnõule on läbi viidud keskkonnamõju strateegiline hindamine. Arengukava viiakse ellu rakendusplaanide alusel, milles on määratletud prioriteedid investeeringuteks, sh ELi vahendite kasutamisel: maanteede alavaldkonnas Riigimaanteede teehoiukava aastateks 2014-2020 https://www.riigiteataja.ee/akt/318102013002 ning muudes alavaldkondades. Transpordi arengukava rakendusplaan on koostamisel. Transpordi infrastruktuuri investeeringute kava 2014-2020 koostatakse 2014 aastal. Dokumendid avaldatakse www.riigiteataja.ee , www.mnt.ee ja www.mkm.ee . Vahendusasutuste ja toetuse
		- täidab keskkonnamõju strateegilisele hindamisele esitatavaid õiguslikke nõudeid ning	Jah	Transpordi arengukava 2014-2020 materjalid on leitavad http://www.mkm.ee/tak/ . Transpordi arengukava 2014-2020 keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne http://www.mkm.ee/public/Transpordi_arengukava_2014-2020_KSH_aruanne_29-07-2013.pdf .	
		- milles sätestatakse realistlik ja töövalmis kavandatud projektide esitamise süsteem (sealhulgas ajakava, eelarveraamistik)	Jah	Transpordi arengukava 2014-2020 materjalid on leitavad http://www.mkm.ee/tak/ .	
		Meetmeid, et tagada vahendusasutuste ja toetusesaajate suutlikkust teostada projektide esitamise süsteemi.	Jah	Vahendusasutuste ja toetuse saajate suutlikkuse tagamine toimub rakendusasutuse ja rakendusüksuse riskihinnangute alusel, mida uuendatakse kord aastas. Koolitust korraldatakse struktuurivahendite korraldamise süsteemi koolituskavade kohaselt. Rakendusüksus nõustab toetuse saajaid õigusraamistiku nõuete täitmise tagamiseks. Toetuse saajad esitavad rakendusasutusele ja -üksusele kvartaalselt uuendatavad hankeplaanid.	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					<p>saajate suutlikkuse tagamine toimub rakendusasutuse ja rakendusüksuse riskihinnangute alusel, mida uuendatakse kord aastas. Koolitust korraldatakse struktuurivahendite korraldamise süsteemi koolituskavade kohaselt. Rakendusüksus nõustab toetuse saajaid õigusraamistiku nõuete täitmise tagamiseks. Toetuse saajad esitavad rakendusasutusele ja – üksusele kvartaalselt uuendatavad hankeplaanid. Nende plaanide alusel toimuvad projektide teemal kohtumise rakendusüksuse ning toetuse saajate vahel, elluviimist seiratakse regulaarselt. Dokumentide menetlemine toimub perioodil 2014-2020 elektroonilises keskkonnas.</p>
7.3. Muud transpordiliigid, sealhulgas sisevee- ja meretransport, sadamad, mitmeliigilised ühendused ja		Sellise transpordikava(de)s või raamistikus (raamistikes) sisevee- ja meretranspordile, sadamatele, mitmeliigilistele ühendustele ja lennujaamade taristule pühendatud osa olemasolu:	Jah	<p>Transpordi arengukava 2014-2020 materjalid on leitavad http://www.mkm.ee/tak/. Eesti merenduspoliitika 2012-2020: http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/majandus-ja-kommunikatsiooniministeerium/Eesti%20merenduspoliitika%202012-2020.pdf.</p>	<p>Ühendusepidamist saartega käsitletakse arengukava ptk 9; mõned olulised merendus-teemad on käsitletud ptk 10. Õhutransporti käsitletakse ptk 9 ja 10.</p>

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
<p><i>lennujaamade taristu:</i> sellise kõikehõlmava(t)es transpordikava(de)s või raamistikus (raamistik) sisevee- ja meretranspordile, sadamatele, mitmeliigilistele ühendustele ja lennujaamade taristule pühendatud eriosa olemasolu, mis aitab kaasa TEN-T üldise ja põhivõrguga ühenduvuse parandamisele ning säästva piirkondliku ja kohaliku liikuvuse edendamisele.</p>		— mis täidab keskkonnamõju strateegilisele hindamisele esitatavaid õiguslikud nõuded.	Jah	Transpordi arengukava 2014-2020 materjalid on leitavad http://www.mkm.ee/tak/ . Transpordi arengukava 2014-2020 keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne http://www.mkm.ee/public/Transpordi_arengukava_2014-2020_KSH_aruanne_29-07-2013.pdf	Merenduspoliitikale eraldi KSH läbi ei viidud, KSH on tehtud transpordi arengukavale ning tehakse koostamisel olevale merendusstrateegiale.
		— milles sätestatakse realistlik ja töövalmis kavandatud projektide esitamise süsteem (sealhulgas ajakava ja eelarveraamistik).	Jah	Toetuse andmise tingimuste määrus transpordi infrastruktuuri arendamise meetmele on koostamisel ja võetakse vastu pärast rakenduskava heakskiitmist Vabariigi Valitsuses ning esitamist Euroopa Komisjonile. Projektivaliku juhtpõhimõtted on nimetatud rakenduskava jätkusuutliku transpordi prioriteetses suunas.	Transpordi arengukava 2014-2020 viiakse ellu rakendusplaanide alusel, milles on määratletud prioriteedid investeringuteks, sh ELi vahendite kasutamisel: maanteede alavaldkonnas Riigimaanteede teehoiukava aastateks 2014-2020 https://www.riigiteataja.ee/akt/318102013002 ning muudes alavaldkondades. Transpordi arengukava rakendusplaan on koostamisel. Transpordi infrastruktuuri investeringute kava 2014-2020 koostatakse 2014 aastal. Dokumendid avaldatakse www.riigiteataja.ee , www.mnt.ee ja www.mkm.ee . Vahendusasutuste ja toetuse saajate suutlikkuse tagamine toimub rakendusasutuse ja rakendusüksuse riskihinnangute alusel, mida uuendatakse kord aastas.
		meetmed, et tagada vahendusasutuste ja toetusesaajate suutlikkus teostada projektide esitamise süsteemi.	Jah	Vahendusasutuste ja toetuse saajate suutlikkuse tagamine toimub rakendusasutuse ja rakendusüksuse riskihinnangute alusel, mida uuendatakse kord aastas. Koolitust korraldatakse struktuurivahendite korraldamise süsteemi koolituskavade kohaselt. Rakendusüksus nõustab toetuse saajaid õigusraamistiku nõuete täitmise tagamiseks. Toetuse saajad esitavad rakendusasutusele ja -üksusele kvartaalselt uuendatavad hankeplaanid. Nende plaanide alusel toimuvad projektide teemal kohtumise rakendusüksuse ning toetuse saajate vahel, elluviimist seiratakse regulaarselt. Dokumentide menetlemine toimub perioodil 2014-2020 elektroonilises keskkonnas.	Koolitust korraldatakse

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					struktuurivahendite korraldamise süsteemi koolituskavade kohaselt. Rakendusüksus nõustab toetuse saajaid õigusraamistiku nõuete täitmise tagamiseks. Toetuse saajad esitavad rakendusasutusele ja – üksusele kvartaalselt uuendatavad hankeplaanid. Nende plaanide alusel toimuvad projektide teemal kohtumise rakendusüksuse ning toetuse saajate vahel, elluviimist seiratakse regulaarselt. Dokumentide menetlemine toimub perioodil 2014-2020 elektroonilises keskkonnas.
8.1. Aktiivset tööturupoliitikat arendatakse ja teostatakse tööhõivesuuniseid silmas pidades.	Jah	Tööturuasutused suudavad korraldada ja tegelikult korraldavad:	Jah	Tööturuteenuste ja –toetuste seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/122122013070 . Tööhõiveprogramm 2014-2015 https://www.riigiteataja.ee/akt/117122013006 . Eesti Töötukassa arengukava 2013-2015 http://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/arengukava_13-15.pdf	Lisaks on Sotsiaalministeerium ette valmistamas töötuskindlustuse ja tööturuteenuste seadust, milles integreeritakse praeguse tööturuteenuste ja –toetuste seaduse ning tööturuprogrammi teenused. Seaduseelnõu sätestab mh, et valitsus võib vajadusel kiita heaks tööhõiveprogrammi.
		- isiklikele vajadustele kohandatud teenuseid ja varase etapi preventiivseid tööturumeetmeid, mis on avatud kõikidele töötajatele, keskendudes kõige suuremas tõrjutuse ohus olevatele inimestele, sealhulgas	Jah	Tööturuteenuste ja –toetuste seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/122122013070 . Tööhõiveprogramm 2014-2015 https://www.riigiteataja.ee/akt/117122013006 . Eesti Töötukassa arengukava 2013-2015 http://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/arengukava_13-15.pdf Töötukassa osutatavad teenused	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		inimestele marginaliseerunud kogukondadest		http://www.tootukassa.ee/content/teenused	
		- mille prioriteediks on kõige haavatumad tööotsijad, olles samas avatud kõikidele tööotsijatele.	Jah	Töötukassa koduleht Töötukassa osutatavad teenused http://www.tootukassa.ee/content/teenused .	
		- terviklik ja läbipaistev teave uute vabade töökohtade kohta, võttes arvesse tööturu muutuvaid vajadusi	Jah	Töötukassa osutatavad teenused http://www.tootukassa.ee/content/teenused . www.eures.ee Eesti tööjõu uuring Majandus- ja Kommunikatsiooni ministeeriumi koostatav tööjõuprognosis	
		Tööturuasutused on alustanud ametliku ja mitteametliku koostöö korraldamist asjaomaste sidusrühmadega.	Jah	Programm „Pikk ja kvaliteetne tööelu“ Töötukassa teeb koostööd kohalike omavalitsustega, ettevõtjatega, töandjatega, Sotsiaalkindlustusametiga, Eesti Haigekassaga, Haridus- ja Teadusministeeriumiga, Tööinspeksiooniga, Sihtasutusega Innove, Eesti Kutsekojaga, Eesti Ametiühingute Keskliiduga, Eesti Töandjate Keskliiduga, Eesti Kaubandus-Tööstuskojaga, kõrgkoolide ja kutsehariduskeskustega. EURES Eesti teeb koostööd teiste sarnaste asutustega.	
9.1. Sellise vaesuse vähendamise riikliku strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu ja rakendamine, mille eesmärk on tööturult tõrjutud inimeste aktiivne kaasamine, pidades silmas	Ei	Rakendatud on vaesuse vähendamise riiklik strateegiline poliitikaraamistik, mille eesmärk on aktiivne kaasamine ja mis:	Ei		Valdkond on kaetud osaliselt Vabariigi Valitsuse poolt heakskiidetud arengukavadega: Laste ja perede arengukava 2012-2020 , Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 , Elukestva õppe strateegia 2020, Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020 ja

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
tööhõivesuuniseid.					sotsiaalministri poolt heaks kiidetud Aktiivsena vananemise arengukavaga 2013-2020 . Ülejäänud osades on valdkond strateegilise poliitikaraamistikuga katmata.
		— tagab piisava tõenditebaasi vaesuse vähendamise poliitika arendamiseks ja arengu jälgimiseks.	Ei		Infot vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse näitajate kohta avaldab regulaarselt Eesti Statistikaamet , samuti analüüsitakse neid erinevates uuringutes (nt toimetulekutoetuse, laste, puuetega inimeste ja eakate teemalised uuringud).
		— sisaldab meetmeid, millega toetatakse riikliku vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamise eesmärgi saavutamist (nagu see on määratletud riiklikus reformiprogrammis), mis sisaldab suurima sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele inimestele, sealhulgas marginaliseeritud kogukondades olevatele inimestele suunatud jätkusuutlike ja kvaliteetsete tööhõivevõimaluste edendamist.	Ei		Visioonidokument Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“ seab eesmärgiks saavutada aastaks 2030 heaolu kasv ning sidus ühiskond. Selleks rakendatakse muuhulgas aktiivseid tööturumeetmeid, kujundatakse välja elukestva õppe süsteem, luuakse tõrjutud rühmadele tööturul osalemist toetavate tugiteenuste süsteem, sotsiaalkindlustuse kaudu välditakse riskirühmade majandusliku olukorra järsku halvenemist ning peretoetuste ja haridussüsteemi kaudu tõkestatakse vaesuse ja

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					<p>sotsiaalse tõrjutuse edasikandumist järgmisele põlvkonnale.</p> <p>Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ seab eesmärgiks vähendada suhtelise vaesuse määra 15%ni aastaks 2020. Selleks nähakse ette meetmeid tööhõive suurendamiseks ja rahvastiku üldse haridustaseme tõstmiseks.</p> <p>Laste ja perede arengukava 2012-2020 seab eesmärgiks vähendada aastaks 2020 laste suhtelise vaesuse määra 16,5%ni ning siirete ja pensionide mõju laste vaesuse leevendamisele 13 protsendipunktini. Seatud eesmärki aitavad saavutada tegevused, mis toetavad toimiva sotsiaalkaitseüsteemi arendamist ning teenuste arendamist perede iseseisva majandusliku toimetuleku soodustamiseks.</p> <p>Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 alaeesmärgi – noorel on väiksem risk olla tõrjutud – saavutamist toetavad noorte kaasamise suurendamise ja tööhõivevalmiduse</p>

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					<p>parandamise alased tegevused.</p> <p>Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020 ühe eesmärgi – sotsiaalne sidusus ja võrdsed võimalused – raames viiakse ellu tegevusi, mis aitavad vähendada ebavõrdsust tervises läbi sotsiaalmajanduslike mõjurite ning toetavad kogukondade ja paikkondade võimestamist ja rahvatervise valdkonna arendamist.</p> <p>Aktiivsenä vananemise arengukava 2013-2020 alaeesmärkide – vanemaealised on ühiskonda kaasatud ja sotsiaalselt aktiivsed, vanemaealised ja tööturul aktiivsed ja oma tööeluga rahul, vanemaealised elavad kauem tervena ja hästi toimetulevana – saavutamiseks viiakse ellu tegevusi, mis toetavad sotsiaalse tõrjutuse ennetamist ja vähendamist, vabatahtlikus töös osalemist, tööalase konkurentsivõime parandamist, töötuse ja mitteaktiivsuse vähendamist, tervena vananemist toetavate hoiakute ja eluviiside kujundamist ning tervishoiu-</p>

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					<p>ja sotsiaalteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamist.</p> <p>Eesti elukestva õppe strateegia 2020 eesmärgi - võrdsed võimalused elukestvaks õppeks ja õppes osaluse kasv - toetatakse nõrgema konkurentsivõimega inimestele õppes osalemiseks tingimuste loomist, et nad saaksid omandada kvalifikatsiooni ning hiljem end parimal võimalikul viisil tööelus teostada. Samuti rakendatakse üliõpilaste ja kutseõppijate toetusskeeme, sh vajaduspõhise toetus- ja laenuskeemi ning arendatakse stipendiumide süsteemi ja seiret.</p> <p>Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ennetamist ja leevendamist toetavaid tegevusi on kavandatud ka Eesti elanike finantskirjaoskuse edendamise programmis aastateks 2013–2020.</p> <p>Ülejäänud osades on valdkond strateegilise poliitikaraamistikuga katmata. Lisaks strateegiatele pööratakse vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse küsimustele tähelepanu ka</p>

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					õigusloomes. Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri (VV 22.12.2011 määrus nr 180) ¹³⁶ sätestab kohustuse hinnata muuhulgas seaduste sotsiaalset mõju. Selleks on välja töötatud kontrollküsimused, mille alusel hinnatakse eelnõude mõju inimeste majanduslikule toimetulekule, elatustasemele, heaolule, ebavõrdsusele, tõrjutusele ja vaesusele.
		— kaasab vaesusega võitlemisses asjaomased sidusrühmad.	Ei		Vastavalt kaasamise heale tavale kaasatakse partnerid ja huvirühmad arengukavade ja seaduseelnõude koostamisse ning arengukavade elluviimist jälgivatesse juhtrühmadesse. Täpsem ülevaade valdkonnas kehtivate arengukavade juhtimisstruktuuridest ja partnerite osalusest nende töös on toodud Laste ja perede arengukavas 2012-2020, Noortevaldkonna arengukavas 2014-2020, Elukestva õppe strateegias 2020 ja Rahvastiku tervise arengukavas 2009-2020. Ülejäänud osades on valdkond

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					strateegilise poliitikaraamistikuga katmata.
		— tuvastatud vajadustest sõltuvalt sisaldab meetmeid üleminekuks institutsioonilistelt hooldusteenustelt kogukonnapõhisele hoolekandestruktuurile.	Ei		Aktiivsena vananemise arengukava 2013-2020 kohaselt on seatud eesmärgiks, et vanemaealised elavad kauem tervena ja hästi toimetulevana. Selleks parandatakse tervishoiu- ja sotsiaalteenuste kättesaadavust, arendatakse teenuste kvaliteedisüsteemi, toetatakse omastehooldust ning töötatakse välja tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna koostööd toetavaid infotehnoloogilisi, meetoodilisi jm lahendeid. Erihoolekande arengukava ja Puudega inimeste õiguste kaitse strateegia on koostamisel ja valmivad 2014. a. Nendes sisalduvad meetmed üleminekuks institutsioonilistelt hooldusteenustelt kogukonnapõhisele hoolekandestruktuurile.
		taotluse korral ja põhjendatud juhtudel võib asjaomaseid sidusrühmi toetada projektitaotluste esitamisel ja valitud projektide rakendamisel ning juhtimisel.	Jah	Sidusrühmi toetatakse regulaarselt korraldatavate infopäevadega nii Euroopa Struktuurifondide kui Hasartmängumaksu Nõukogu vahenditest rahastatavate projektide esitamisel. Sotsiaalministeeriumi ja Euroopa struktuurifondide veebilehtedel on kättesaadavad projektide kavandamist, kirjutamist ja elluviimist toetavad	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
				materjalid. Euroopa struktuurifondidest rahastatavate projektide nõustamiseks on loodud maakondlikud arenduskeskused. Nõustamine on tasuta ja seda pakutakse ettevõtetele, kohalikele omavalitsustele, mittetulundusühingutele ja sihtasutustele.	
9.2. Rakendatud on riiklik romade kaasamise strateegiline poliitikaraamistik.	Jah	Rakendatud on riiklik romade kaasamise strateegia, mis:			
		- seab saavutatavad riiklikud romade integratsiooni eesmärgid, et vähendada vahet elanikkonna põhiosaga; need eesmärgid peaksid hõlmama nelja ELi romade integratsiooni eesmärki, mis on seotud juurdepääsuga haridusele, tööhõivele, tervishoiule ja eluasemele.	Jah	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus § 6 lg 1): https://www.riigiteataja.ee/akt/113122013021 . Uuring „Ülevaade romade olukorrast Eestis“: http://integratsioon.ee/files/Taustainfo8_Romad.pdf . Uuring „Võrdse kohtlemise edendamine ja teadlikkus Eestis“ http://integratsioon.ee/files/V%C3%B5rdse%20kohtlemise%20edendamine%20(2013)%20-%20EE.pdf . Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring http://www.kul.ee/index.php?path=0x2x1424x1931 . Võrdse kohtlemise seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/106072012022 .	
		- määrab vajaduse korral kindlaks ebasoodsas olukorras mikropiirkonnad või eraldatud naabruskonnad, kus kogukonnad on kõige enam puudust kannatavad; selleks kasutatakse juba olemasolevaid sotsiaalmajanduslikke ja	Jah	Uuring „Ülevaade romade olukorrast Eestis“ http://integratsioon.ee/files/Taustainfo8_Romad.pdf . Uuring „Võrdse kohtlemise edendamine ja teadlikkus Eestis“ http://integratsioon.ee/files/V%C3%B5rdse%20kohtlemise%20edendamine%20(2013)%20-%20EE.pdf .	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		territoriaalseid näitajaid (s.o väga madal haridustase, pikaajaline töötus jne).		Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring http://www.kul.ee/index.php?path=0x2x1424x1931 . Võrdse kohtlemise seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/106072012022 . Lõimumisvaldkonna sotsiaalsete gruppide uuring http://integratsioon.ee/files/raport_fin_fin.pdf .	
		- sisaldab rangeid järelevalvemeetodeid, et hinnata romade integreerimise meetmete mõju ja vaadata üle strateegia kohandamise mehhanism.	Jah	Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring http://www.kul.ee/index.php?path=0x2x1424x1931 . Uuring „Võrdse kohtlemise edendamine ja teadlikkus Eestis“ http://integratsioon.ee/files/V%C3%B5rdse%20kohtlemise%20edendamine%20(2013)%20-%20EE.pdf .	Alates 2000. a korraldatakse iga 2-3 aasta tagant ühiskonna integratsiooni monitooring, saamaks ülevaadet mitte-eestlaste hakkamasaamisest võrreldes eestlastega. Kuna romade kogukond Eestis on väga väike, on romad valimis esindatud väikesearvuliselt. Andmed romade hakkamasaamisest ei erine teiste mitte-eestlaste gruppide kohta käivatest andmetest. Järgmine integratsiooni monitooring on kavas 2015. a.
		- seda koostatakse, rakendatakse ja kontrollitakse tihedas koostöös ja pidevas dialoogis roma kodanikuühiskonna ning piirkondlike ja kohalike ametiasutustega.	Jah	http://www.integratsioon.ee/taustamaterjalid-reference/varasemad-ja-seotud-arengukavad-previous-and-related-drafting-plans . http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/LYIMUV_EESTI_2020.pdf . Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring http://www.kul.ee/index.php?path=0x2x1424x1931 .	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		taotluse ja vajaduse korral toetatakse asjaomaseid sidusrühmi projektitaotluste esitamisel ja valitud projektide rakendamisel ning juhtimisel.	Jah	http://www.kul.ee/index.php?path=0x1424 . http://www.meis.ee/ .	
9.3. Tervishoid: sellise majanduslikku jätkusuutlikkust tagava riikliku ja/või piirkondliku strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu, mis käsitleb tervishoidu ELi toimimise lepingu artiklis 168 sätestatud piirides. ¹³⁷	Ei	Rakendatud on riiklik ja/või piirkondlik tervishoiu strateegiline poliitikaraamistik, mis sisaldab:	Ei		Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020 koos rakendusplaaniga 2013-2016 .
		- kooskõlastatud meetmeid tervishoiuteenuste ligipääsetavuse parandamiseks.	Ei		Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020 ja rakendusplaani 2013-2016 , IV ja V valdkond.
		- meetmeid tervishoiusektori tõhususe stimuleerimiseks, rakendades teenuse osutamise mudeleid taristu.	Ei		Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020 ja rakendusplaani 2013-2016 , V valdkond.
		- kontrolli- ja järelevalvesüsteemi.	Jah	Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020 juhtimisstruktuuri kirjeldus, lk 60-63.	

¹³⁷ Selle eeltingimuse täitmise hinnang on uuendamisel ning täiendatakse kooskõlastusringi ajal.

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		Liikmesriik või piirkond on võtnud vastu raamistiku, milles esitatakse soovituslikult tervishoiule kättesaadavaks tehtud eelarvelised vahendid ning prioriteetsete vajaduste rahuldamiseks eraldatud vahendite kulutõhus koondamine.	Jah	Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020 maksumuse prognoos, lk 63-65.	
10.1. <i>Koolist väljalangenute arv:</i> strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu koolist väljalangemise vähendamiseks ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirdes.	Ei	Asjakohase tasandil on rakendatud koolist väljalangemist puudutavate andmete ja teabe kogumine ning analüüsimine, mis:	Jah	Andmeid kogutakse kahe süsteemi kaudu: Eesti tööjõu uuring Eesti Hariduse Infosüsteem	
		-tagab piisava tõenditebaasi sihtpoliitika arendamiseks ja jälgib muutusi.	Jah	Eesti tööjõu uuring Eesti Hariduse Infosüsteem Täiendavalt on uuritud õpingute katkestamise põhjuseid kutseõppes	
		Rakendatud on koolist väljalangemist käsitlev strateegiline poliitikaraamistik, mis:	Ei		Elukestva õppe strateegia 2020 Tingimus on osaliselt täidetud Elukestva õppe strateegiaga 2020 ning saab täidetud selle rakendusdokumentide valmimise ja heakskiitmisega.
		-rajaneb tõenditel	Ei		Elukestva õppe strateegia 2020 Tingimus on osaliselt täidetud Elukestva õppe strateegiaga 2020 ning saab täidetud selle rakendusdokumentide valmimise ja heakskiitmisega.

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		-hõlmab asjaomaseid haridusvaldkondi, sh varajast lapsepõlve, ja on suunatud eelkõige haavatavatele elanikkonnarühmadele, kelle puhul on koolist väljalangemise oht kõige suurem, sealhulgas inimestele marginaliseerunud kogukondadest, ning käsitleb ennetamis-, sekkumis- ja kompensatsioonimeetmeid.	Ei		Konkurentsivõime kava „Eesti2020“ Elukestva õppe strateegia 2020 Uuendatud Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus Kriteerium saab täidetud Elukestva õppe strateegia 2020 rakendusdokumentide valmimise ja heakskiitmisega.
		-hõlmab kõiki poliitikavaldkondi ja sidusrühmi, mis on olulised koolist väljalangemise lahendamiseks	Ei		Kriteerium saab täidetud Elukestva õppe strateegia 2020 rakendusdokumentide ning Hariduslike erivajadustega õpilaste õppe korralduse kontseptsiooni valmimise ja heakskiitmisega.
10.2. Kõrgharidus: riikliku või piirkondliku strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu kolmanda taseme hariduse omandamise, kvaliteedi ja tõhususe suurendamiseks ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirides.	Jah	Rakendatud on kolmanda taseme haridust käsitlev riiklik või piirkondlik strateegiline poliitikaraamistik, mis sisaldab järgmisi elemente: - vajaduse korral meetmeid osalemise ja omandamise suurendamiseks, mis: -suurendavad kõrghariduse omandamist madala sissetulekuga ja muudes alaesindatud rühmades, pöörates erilist tähelepanu ebasoodsas olukorras olevatele inimestele,	Jah	Elukestva õppe strateegia 2020 Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014-2020 „Teadmistepõhine Eesti“	
			Jah	The European Higher Education Area in 2012 Eesti üliõpilaste eluolu. Eurostudent III-V Eesti analüüs Õppetoetuste ja õppelaenu seadus Üliõpilaste stipendiumite liigid, suurus ja määramise üldtingimused	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		sealhulgas inimestele marginaliseerunud kogukondadest;			
		vähendavad koolist väljalangenute arvu / suurendavad kooli lõpetanute arvu;	Jah	Uuringud ja analüüsid kõrghariduses Haridussilm Eesti üliõpilaste eluolu. Eurostudent III-V Eesti analüüs Õppetoetuste ja õppelaenu seadus Üliõpilaste stipendiumite liigid, suurus ja määramise üldtingimused Elukestva õppe strateegia 2020	
		meetmed, millega soodustatakse uuenduslikku infosisu ja programmikavandit;	Jah	Uuring „Eesti õppejõud 2012“ Eesti Infoühiskonna arengukava 2020 Elukestva õppe strateegia 2020	
		meetmeid tööalase konkurentsivõime ja ettevõtlikkuse suurendamiseks, mis:			
		soodustavad mitmeid valdkondi hõlmavate oskuste, sealhulgas ettevõtlikkuse arenemist asjaomastes kõrghariduskavades;	Jah	Eesti kõrgkoolide 2009.a vilistlaste uuring. Lõpparuanne Teadus- ja innovatsioonipoliitika seire programm , IV seirevaldkond Ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020	
		vähendavad soolisi erinevusi haridus- ja kutseharidusvalikutes.	Jah	Haridussilm	
10.3. <i>Elukestev õpe:</i> sellise riikliku ja/või piirkondliku strateegilise poliitikaraamistiku	Ei	Rakendatud on riiklik ja/või piirkondlik elukestva õppe strateegiline poliitikaraamistik, mis sisaldab meetmeid:			Tingimus on osaliselt täidetud Elukestva õppe strateegiaga 2020 ning saab täidetud selle rakendusdokumentide valmimise ja heakskiitmisega.

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
olemasolu, mis käsitleb elukestvat õpet ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirides. ¹³⁸		- millega toetatakse elukestva õppe teenuste arendamist ja omavahelist ühendamist, sealhulgas nende rakendamist ja kutseoskuste täiendamist (st kehtivus, nõustamine, haridus ja koolitus) ning asjaomaste sidusrühmade osalemise ja partnerluse tagamist.	Ei		<p>Elukestva õppe strateegia 2020</p> <p>Kutseharidusega seotud õigusaktid on leitavad: http://www.hm.ee/index.php/203381.</p> <p>Kutseõppeasutuste seadus (ptk 5 ja 6): https://www.riigiteataja.ee/akt/102072013001?leiaKehtiv).</p> <p>Kutseharidusstandard (ptk 2 ja 7): https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013?leiaKehtiv).</p> <p>Kõrgharidusstandard (ptk 2-4): https://www.riigiteataja.ee/akt/13099603?leiaKehtiv)</p> <p>Ülikooliseadus, ptk 3</p> <p>Kvalifikatsioonisüsteemi ja –raamistiku kohta saab täpsemat infot Kutsekoja kodulehelt: Kutsesüsteem Kvalifikatsiooniraamistik</p>

¹³⁸ Selle eeltingimuse täitmise hinnang on uuendamisel ning täiendatakse kooskõlastusringi ajal

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		- mitmesuguste sihtrühmade vajadustele vastavaid oskuste arendamiseks, juhul kui need rühmad on määratletud riiklike või piirkondlike strateegiliste poliitikaraamistike prioriteetidena (näiteks kutset omandavad noored, täiskasvanud, tööturule naasvad lapsevanemad, madala kvalifikatsiooniga ja vanemad töötajad, migrandid ning teised ebasoodsas olukorras rühmad, eelkõige puuetega isikud).	Ei		Elukestva õppe strateegia 2020 Eesti 2020 ptk „Haritud rahvas ja sidus ühiskond“
		-millega laiendatakse juurdepääsu elukestvate õppele, sealhulgas jõupingutused läbipaistvuse tagamise vahendite tulemuslikuks rakendamiseks (näiteks Euroopa kvalifikatsiooniraamistik, riiklik kvalifikatsiooniraamistik, Euroopa kutsehariduse ja -koolituse ainepunktide süsteem, Euroopa kvaliteeditagamise kutsehariduse ja koolituse valdkonnas).	Ei		Elukestva õppe strateegia 2020 Kutseharidusega seotud õigusaktid on leitavad: http://www.hm.ee/index.php/203381 . Kutseõppeasutuste seadus (ptk 5 ja 6): https://www.riigiteataja.ee/akt/102072013001?leiaKehtiv . Kutseharidusstandard (ptk 2 ja 7): https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013?leiaKehtiv . Ülikooliseadus:

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					<p>https://www.riigiteataja.ee/akt/13153518?leiaKehtiv. Kõrgharidusstandard (ptk 2-4): (https://www.riigiteataja.ee/akt/13099603?leiaKehtiv). Suhestamine Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga: http://kutsekoda.ee/et/kvalifikatsiooniraamistik/ekr_tutvustus/suhestamine. EQAVET tegevustest Eestis: http://www.eqavet.eu/gns/what-we-do/implementing-the-framework/estonia.aspx.</p>
		- millega parandatakse hariduse ja koolituse tööturu vajadustele vastavust ning kohandatakse seda väljaselgitatud sihtrühmade vajadustele (näiteks kutset omandavad noored, täiskasvanud, tööturule naasvad lapsevanemad, madala kvalifikatsiooniga ja eakamad töötajad, migrandid ning teised ebasoodsas olukorras rühmad, eelkõige puuetega isikud).	Ei		<p>Elukestva õppe strateegia 2020 Kutseõppeasutuste seadus (ptk 5 ja 6): (https://www.riigiteataja.ee/akt/102072013001?leiaKehtiv). Ülikooliseadus https://www.riigiteataja.ee/akt/13153518?leiaKehtiv. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus https://www.riigiteataja.ee/akt/113122013021. Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014-</p>

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					2020 „Teadmistepõhine Eesti“ http://www.riigikogu.ee/index.php?op=ems&page=eelnou&eid=887f06b8-9e0b-41c8-9780-9e0735dd3ed2& .
10.4. Riikliku või piirkondliku strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu kutsehariduse ja -koolituse süsteemide kvaliteedi ja tõhususe suurendamiseks ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirides.	Jah	On kehtestatud riiklik või piirkondlik strateegiline poliitikaraamistik, millega suurendada kutsehariduse ja -koolituse süsteemide kvaliteeti ja tõhusust ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirides ning mis hõlmab meetmeid:	Jah	Elukestva õppe strateegia 2020 Kutseõppeseadus: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/505022014002/ Kutseseadus: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/525112013007/consolide Kutseõppeasutuse seadus (ptk 5, § 30, ptk 6, § 28) https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/505022014002/consolide Kutsesüsteemi kirjeldus: http://kutsekoda.ee/en/kutsesysteem Karjääriteenuste kontseptsioon: http://innove.ee/et/karjaariteenused/karjaariteenused/kontseptsioon Kutseharidusstandard (ptk 2 ja 7): (https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013?eiaKehtiv). Praktika korraldamise ning läbiviimise tingimused ja kord:	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
				https://www.riigiteataja.ee/akt/113092013006 Töökohapõhise õppe rakendamise kord: https://www.riigiteataja.ee/akt/129122013002 Kutseharidusega seotud uuringud ja analüüsid: http://www.hm.ee/index.php?048182 , sh „Kutsehariduse tööandjate rahulolu uuring“ - http://www.innove.ee/UserFiles/Kutseharidus/Kutsehariduse%20programm/Uuringud/Kutsehariduse%20programmi%20uuring%202013.pdf „Kutseharidus ja muutuv tööturg. Tööandjate uuringu lõpparuanne“ - http://www.praxis.ee/index.php?id=1094&L=1	
		millega suurendada kutsehariduse ja -koolituse süsteemide kvaliteeti ja ligitõmbavust, kehtestades muu hulgas riikliku lähenemise kutsehariduse ja -koolituse süsteemide kvaliteedi tagamiseks (näiteks kooskõlas Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistikuga kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas) ning rakendades läbipaistvus- ja tunnustusvahendeid, näiteks Euroopa kutsehariduse ja -koolituse ainepunktide süsteemi (ECVET).	Jah	Elukestva õppe strateegia 2020 Kutseõppeasutuse seadus - (2013, ptk 3 ja 6, § 26) https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/505022014002/consolidate Kutseharidusstandard – (ptk 1) https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013013 Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuur: http://ekka.archimedes.ee/en Euroopa kvaliteediagentuuride registri poolt soovitatud indikaatorite kasutamine Eestis: http://www.eqavet.eu/Libraries/EQARF_Indicators/EQARF_Indicators_Estonia_4.sflb.ashx Kõrghariduse välishindamise süsteem Eestis: http://ekka.archimedes.ee/en http://ekka.archimedes.ee/files/Akr_kontseptsioon_3_00410_t%C3%B5lge.pdf Rahvusvahelistel kutsemeistrivõistlustel osalemine: http://www.innove.ee/en/VET/skills-competitions	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
11. Liikmesriikide haldustõhusus: - Strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu liikmesriigi haldustõhususe tugevdamiseks, sealhulgas avaliku halduse reformiks	Ei	Strateegiline poliitikaraamistik liikmesriikide haldustõhususe tugevdamiseks järgmiste elementidega:	Ei		<p>Vabariigi Valitsuse 26.06.2013 põhimõtteline otsus OECD riigivalitsemise tegevuskava uuendamise kohta, mille kohaselt tegevuskava uuendatakse nii, et see vastaks ELi struktuurivahendite kasutamise eeltingimusele. Uuendatav tegevuskava valmib 2014. a, selles kavandatakse tegevused 2020. aastani, sh suuremas detailsuses 2015. aastani. Konkurentsivõime ka va Eesti 2020</p> <p>http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/riigikantselei/strateegia/b_konkurentsivoime-kava_b/b_eesti-2020-strateegia/Eesti%202020%20(2013%20uuendamine)/Eesti2020.pdf; Riigi Eelarvestrateegia http://www.fin.ee/doc.php?109291.</p> <p>OECD riigivalitsemise raport http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/riigikantselei/uldinfo/dokumendiregister/Uuringud/PGR_Estonia%20Assessment and Recommendations.pdf.</p>

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		- õiguslike, organisatsiooniliste ja/või menetluste reformimise meetmete analüüs ning strateegiline planeerimine.	Ei		<p>1. OECD riigivalitsemise raporti soovitude elluviimise tegevuskava http://valitsus.ee/et/riigikantselei/oecd-raport/tegevuskava. Halduskorralduse seaduse eelnõu.</p> <p>2. Justiitsministeeriumil on kavas halduskorralduse seaduse eelnõu ettevalmistamine. Selleks koostatakse halduskorralduse kontseptsioon, mille käigus täpsustatakse halduskorralduse nn reformi ulatust ja teemasid, kuid üks eesmärke on õiguslike, organisatsiooniliste või menetluste analüüs ja vastavate ettepanekute tegemine. Eesmärk on halduskorralduse korrastamine, sh tõhusus, parem koostöö ja suurem haldussuutlikkus. Esialgse kava kohaselt valmiks kontseptsioon 2013. a. Valitsuselt mandaadi saamine selgub lähikuudel.</p> <p>3. Rahandusministeeriumi koostatav riigihalduse probleematika analüüs (põhiprobleemide ja -tegevussuundade sõnastamiseks).</p> <p>4. Koostamisel olev halduskorralduse kontseptsioon.</p>

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		- kvaliteedijuhtimise süsteemide arendamine.	Ei		Kvaliteedijuhtimise süsteemide arendamist toetatakse ülalnimetatud tegevuskava raames haldusvõimekuse tugevdamise peatüki ühe poliitikameetme kaudu.
		- integreeritud meetmed haldusmenetluste lihtsustamiseks ja ratsionaliseerimiseks.	Jah	Õiguspoliitika arengusuunad. Haldustegevuste lihtsustamist ja ratsionaliseerimist (sh e-valitsemise arendamise kaudu) toetatakse ülalnimetatud tegevuskava raames. Halduskoormust hinnatakse tavakohase mõjude hindamise raames, sellekohase mõjude hindamise meetodika alusel http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/riigikantselei/strateegia/strateegiate-mojude-hindamine/MHM_03-12-12.pdf (mille valitsus kinnitas 2012. a).	
		- inimressursistrateegiate ja -poliitika arendamine ning rakendamine viisil, mis, hõlmab peamisi tuvastatud puudujääke selles valdkonnas.	Ei		Koostamisel olev riigi personalipoliitika roheline raamat. Roheline raamat visandab võimalikke inimressursistrateegia eesmärke, kirjeldab probleeme ja kaardistab peamised inimressursside arendamise puudujäägid.
		- kutseoskuste arendamine kõikidel ametiasutuste ametiastmetel.	Ei		Koostamisel olev riigi personalipoliitika roheline raamat. Vabariigi Valitsuse määrus „Ametnike koolituse kord“ https://www.riigiteataja.ee/akt/113112012010 .

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
		- seire- ja hindamismenetluste ja -vahendite arendamine.	Ei		Koostamisel olev halduskorralduse kontseptsioon. Mõjude hindamise metoodika http://valitsus.ee/UserFiles/va/valitsus/et/riigikantselei/strateegia/strateegiate-mojude-hindamine/MHM_03-12-12.pdf .
MAK 1. Maa hea põllumajandus- ja keskkonnaseisund: määruse (EL) nr 1306/2013 VI jaotise I peatükis osutatud maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise standardid kehtestatakse riiklikul tasandil.	Jah	Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise standardid on määratletud siseriiklikus õiguses ja täpsustatud programmides.	Jah	Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise tingimused on sätestatud põllumajandusministri määruses „Head põllumajandus- ja keskkonnatingimused, püsirohumaa pindala säilitamise kohustuse täitmise täpsem kord, püsirohumaa pindala säilitamise kohustuse üleandmise alused ja kord ning püsirohumaa säilitamiseks vajalike abinõude rakendamise täpsem kord“ (https://www.riigiteataja.ee/akt/127072012011)	Maa hea põllumajandus- ja keskkonnaseisund: määruse (EL) nr 1306/2013 VI jaotise I peatükis osutatud maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise standardid kehtestatakse riiklikul tasandil.
MAK 2. Väetistele ja taimekaitsevahenditele esitatavad miinimumnõuded: käesoleva määruse III jaotise I peatüki artiklis 28 osutatud väetistele ja taimekaitsevahenditele esitatavad miinimumnõuded määratletakse riiklikul tasandil.	Jah	Käesoleva määruse III jaotise I peatükis osutatud väetistele ja taimekaitsevahenditele esitatavad miinimumnõuded on täpsustatud programmides.	Jah	https://www.riigiteataja.ee/akt/127062013003). https://www.riigiteataja.ee/akt/13136785) ja VV https://www.riigiteataja.ee/akt/109072013012). Taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded on sätestatud Taimekaitseseaduses (https://www.riigiteataja.ee/akt/130122011032).	https://www.riigiteataja.ee/akt/127062013003 https://www.riigiteataja.ee/akt/13136785

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitused
					https://www.riigiteataja.ee/akt/109072013012 Taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded on sätestatud Taimekaitseseaduses (https://www.riigiteataja.ee/akt/130122011032).
MAK 3. Muud asjaomased riiklikud standardid: asjaomased kohustuslikud riiklikud standardid on sel eesmärgil määratletud käesoleva määruse III jaotise I peatüki artiklis 28.	Jah	Vastavad kohustuslikud riiklikud standardid on täpsustatud programmides.	Jah	Vastavad nõuded on toodud MAK 2014-2020 peatükis 8.3 asjakohaste meetmete juures.	Muud asjaomased kohustuslikud riiklikud standardid on sel eesmärgil määratletud viidatud määruse III jaotise I peatüki artiklis 28.

Tabel 7. Üldised eeltingimused.

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhjus kriteeriumi täitmise kohta
1. Diskrimineerimisvastased meetmed: Haldussuutlikkuse olemasolu, et rakendada ja kohaldada liidu diskrimineerimisvastast	Ei	Liikmesriikide institutsioonilisele ja õiguslikule raamistikule vastav kord kõikide isikute võrdväärse kohtlemise edendamise eest vastutavate organite kaasamiseks	Jah	Võrdse kohtlemise seadus , ptk 4. Vabariigi Valitsuse seadus , § 67. Sotsiaalministeeriumi põhimäärus , § 6 ja 13. Läbivate teemadega arvestamise juhend .	Võrdse kohtlemise eest vastutavate organite kohustused ja ülesanded on määratletud viidatud õigusaktides. Võrdsete võimaluste kui läbiva teemaga arvestamine Partnerlusleppes,

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhjendus kriteeriumi täitmise kohta
t õigust ja poliitikat Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas		programmide ettevalmistamisse ja rakendamisse, sealhulgas nõustamine võrdse kohtlemise kohta Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidega seotud meetmete puhul;			ÜKP rakenduskavas, valdkondlikes arengukavas ja meetmete väljatöötamisel käib läbivate teemade juhendi alusel.
		plaan nende ametiasutuste personali koolitamiseks, kes osalevad liidudiskrimineerimisvastase õiguse ja poliitika valdkonna Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide haldamises ja seires.	Ei		
2.Sooline võrdõiguslikkus: Haldussuutlikkuse olemasolu, et rakendada ja kohaldada liidu soolise võrdõiguslikkuse alast õigust ja poliitikat Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas	Ei	Liikmesriikide institutsioonilisele ja õiguslikule raamistikule vastav kord soolise võrdõiguslikkuse edendamise eest vastutavate organite kaasamiseks programmide ettevalmistamisse ja rakendamisse, sealhulgas nõustamine soolise võrdõiguslikkuse kohta Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidega seotud meetmete puhul.	Jah	Võrdse kohtlemise seadus , ptk 4. Vabariigi Valitsuse seadus , § 67. Sotsiaalministeeriumi põhimäärus , § 6 ja 13. Läbivate teemadega arvestamise juhend .	Soolise võrdõiguslikkuse eest vastutavate organite kohustused ja ülesanded on määratletud viidatud õigusaktides. Võrdsete võimaluste kui läbiva teemaga arvestamine Partnerlusleppes, ÜKP rakenduskavas, valdkondlikes arengukavas ja meetmete väljatöötamisel käib läbivate teemade juhendi alusel.

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhendus kriteeriumi täitmise kohta
		plaan nende ametiasutuste personali koolitamiseks, kes osalevad liidu soolise võrdõiguslikkuse alase õiguse ja poliitika ning soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise valdkonna Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide haldamises ja seires.	Ei		
3.Puuetega inimesed: Haldussuutlikkuse olemasolu, et rakendada ja kohaldada ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas vastavalt nõukogu otsusele 2010/48/EÜ (1)	Ei	Liikmesriikide institutsioonilisele ja õiguslikule raamistikule vastav kord puuetega inimeste õiguste kaitse eest vastutavate organitega või puuetega inimeste esindusorganisatsioonidega ja muude sidusrühmadega konsulteerimiseks ning nende kaasamiseks programmide ettevalmistamisse ja rakendamisse.	Jah	Võrdse kohtlemise seadus , ptk 2. Vabariigi Valitsuse seadus , § 67. Sotsiaalministeeriumi põhimäärus , § 6 ja 13. Vabariigi Valitsuse ja puudega inimeste esindusorganisatsioonide koostööpõhimõtete memorandum . Läbivate teemadega arvestamise juhend .	Puuetega inimeste õiguste kaitse eest vastutavate organite kohustused ja ülesanded on määratletud viidatud õigusaktides. Vabariigi Valitsuse ja puudega inimeste esindusorganisatsioonide vaheline koostööpõhimõtete memorandum (sõlmitud 30.02.2012) annab aluse pikaajaliseks koostööks ja seab sellele konkreetsed eesmärgid. Võrdsete võimaluste kui läbiva teemaga arvestamine Partnerlusleppes, ÜKP rakenduskavas, valdkondlikes arengukavas ja meetmete väljatöötamisel käib läbivate teemade juhendi alusel.
		plaan nende ametiasutuste	Ei		

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhjendus kriteeriumi täitmise kohta
		<p>personali koolitamiseks, kes osalevad puuetega inimeste suhtes kohaldatava liidu ja riikliku õiguse ja poliitika valdkonna Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide haldamises ja seires. Nimetatud koolitus peaks vajaduse korral hõlmama ka juurdepääsu ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile ja selle praktilist kohaldamist liidu ja riiklike õigusaktide kohaselt.</p>			
		<p>plaan, millega tagatakse ÜRO puuetega inimeste konventsiooni artikli 9 rakendamise seire seoses Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidega kogu programmide ettevalmistamise ja rakendamise etapis.</p>	<p>Jah</p>	<p>Ehitusseadus. Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes. Sotsiaalhoolekande seadus. Liiklusseadus. Tööturuteenuste ja -toetuste seadus. Töötervishoiu ja tööohutuse seadus. Avaliku teabe seadus. Võrdse kohtlemise seadus, ptk 2.</p>	<p>ÜRO puuetega inimeste konventsiooni artikli 9 rakendamine ja seire on tagatud viidatud õigusaktidega.</p>

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhjus kriteeriumi täitmise kohta
4. <i>Avalikud hanked:</i> Korra olemasolu liidu avalike hangete õiguse tõhusaks kohaldamiseks Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas	Jah	Kord liidu avalike hangete eeskirjade tõhusaks kohaldamiseks asjakohaste mehhanismide kaudu;	Jah	Riigihangete seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/114022012003 . Vaidlustuskomisjoni statistika https://riigihanked.riik.ee/lr1/c/document_library/get_file?p_l_id=216099&folderId=54352&name=D_LFE-20101.pdf . Halduskohtu menetluse seadustik https://www.riigiteataja.ee/akt/125102012010 . Vabariigi Valituse määrus „Toetuse tagasinõudmise ja tagasimaksmise ning toetuse andmisel ja kasutamisel toimunud rikkumisest teabe edastamise tingimused ja kord“ https://www.riigiteataja.ee/akt/105072011020 .	Eestis on üksikasjalikud riigihangete korraldamise reeglid kehtestatud kõigile hankijatele, sealhulgas nendele, kes saavad oma kaasfinantseeringu ühtekuuluvuspoliitika vahenditest. Kuna olemasolevad, kõigile hankijatele suunatud reeglid on väga põhjalikud, tuleb ühtekuuluvuspoliitika vahendite kasutamisel lisareegleid kasutada üsna vähesel määral ning ainult osas, mida üldised reeglid ei kata või mis vajavad täpsustamist tulenevalt spetsiifilisest kontekstist.
		kord, millega tagatakse läbipaistev lepingute sõlmimise menetlus.	Jah	Riigihangete seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/114022012003 . 2011. aasta statistika menetlusliikide kasutamise kohta https://riigihanked.riik.ee/lr1/c/document_library/get_file?p_l_id=216043&folderId=23484&name=D_LFE-19105.pdf . Riigihangete register https://riigihanked.riik.ee/register/HankedOtsing.html . Perioodi 2014-2020 struktuuritoetuse seadus (eelnõu on menetluses).	Nõue on täidetud eelkõige kohustusega avaldada hanketeated riiklikus riigihangete registris, kui riigihanke eeldavata maksumuse summad on suuremad kui 10 000 eurot asjade ja teenuste ostmisel ja 40 000 eurot ehitustööde hankimisel.

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhjendus kriteeriumi täitmise kohta
		kord fondide rakendamise kaasatud personali koolitamiseks ja teavitamiseks.	Jah	Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakonna põhimäärus elektrooniliselt kättesaadav: http://www.fin.ee/osakonnad . Info toimuvatest koolitustest: https://riigihanked.riik.ee/lr1/web/guest/koolitus.ed . Nõustamiskontaktid kättesaadavad http://www.fin.ee/riigihanked . E-riigihangete keskkond: https://riigihanked.riik.ee . Korduma kippuvate küsimuste rubriik: https://riigihanked.riik.ee/lr1/web/guest/korduma-kippuvad-kusimused . Analüüsid, siseriiklik ja Euroopa Kohtu praktika: https://riigihanked.riik.ee/lr1/web/guest/riigihangete-korraldamine . Riigihangete õigusaktid: https://riigihanked.riik.ee/lr1/web/guest/seadusandlus .	Eestis on tagatud riigihangete valdkonna personali koolitamine ja teavitamine riiklikul tasandil riigihangete korraldust koordineeriva Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakonna ning ühtekuuluvuspoliitika vahendite korraldusasutuse tegevusega.
		kord haldussuutlikkuse tagamiseks liidu avalike hangete eeskirjade rakendamisel ja kohaldamisel.	Jah	Euroopa Kohtu lahendid ja viited Euroopa Liidu õigusaktidele: https://riigihanked.riik.ee . E-riigihangete keskkonnas riigihangete register: https://riigihanked.riik.ee/register/HankedOtsing.html . E-riigihangete keskkonda tutvustav voldik: https://riigihanked.riik.ee/lr1/c/document_library/get_file?uuid=aaeeeab1-5b56-45ba-8547-376fefab15d6&groupId=11726 .	Haldussuutlikkus on tagatud Euroopa Liidu riigihangete eeskirjade rakendamisel ja kohaldamisel riikliku riigihangete valdkonna koordineeri rolli täitva Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakonna kui ka ühtekuuluvuspoliitika vahendite korraldusasutuse tegevusega.

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhjus kriteeriumi täitmise kohta
<p>5.Riigiabi: Korra olemasolu liidu riigiabieeskirjade tõhusaks kohaldamiseks Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas.</p>	<p>Jah</p>	<p>kord liidu riigiabiõiguse eeskirjade tõhusaks kohaldamiseks.</p>	<p>Jah</p>	<p>Konkurentsiseadus: https://www.riigiteataja.ee/akt/127062012011?lei_aKehitiv. Riigiabi ja vähese tähtsusega abi registri põhimäärus https://www.riigiteataja.ee/akt/107062012002.</p>	<p>Riigiabi andmise suuniseid, raamistikke, teatisi ja juhiseid kohaldatakse Eestis vahetult, siseriiklikud protseduurireeglid on sätestatud konkurentsiseaduses. Vähese tähtsusega abi kontrollimiseks ning riigiabi ja vähese tähtsusega abi aruandluseks on loodud riiklik register, milles on võimalik avalikult päringuid teostada. Ühtekuuluvuspoliitika vahenditest rahastatavate toetuse andmise tingimuste õigusaktide eelnõude kooskõlastamisel kontrollitakse muu hulgas riigiabi reeglite täitmist - vajadusel esitatakse kommentaare või jäetakse õigusakti eelnõu kooskõlastamata. Eelnõude kontrollimiseks on administratsioonile kasutamiseks koostatud riigiabi kontroll-leht.</p>

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhjendus kriteeriumi täitmise kohta
		kord Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide rakendamisse kaasatud personali koolitamiseks ja teavitamiseks.	Jah	Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakonna põhimäärus elektrooniliselt kättesaadav: http://www.fin.ee/osakonnad . Riigiabialane teave, sh viited juhendmaterjalile ja regulatsioonidele ja nõustamiskontaktid on kättesaadavad http://www.fin.ee/riigiabi .	Riigiabi valdkonnas on tagatud info operatiivne ja efektiivne jagamine abi andjaid, sh Ühtekuuluvuspoliitika vahendite rakendajad, koondava meililisti ja avaliku temaatilise veebilehe kaudu. Lisaks tagab Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakond oma tegevusega riigiabi andjate koolitamise.
		kord haldussuutlikkuse tagamiseks liidu riigiabiõiguse rakendamisel ja kohaldamisel.	Jah	Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakonna põhimäärus elektrooniliselt kättesaadav: http://www.fin.ee/osakonnad . Riigiabialane teave, sh viited juhendmaterjalile ja regulatsioonidele ja nõustamiskontaktid on kättesaadavad http://www.fin.ee/riigiabi .	Riigiabi küsimusi koordineerib Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakond, kelle ülesandeks on tagada riigiabi valdkonnas asutuste ja isikute nõustamine ning koolitamine. Riigihangete ja riigiabi osakond jagab infot, nõustab ja koolitab ühtekuuluvuspoliitika vahenditest nii rahastatavate meetmete väljatöötajaid kui ka elluviijaid.
6.Keskkonnamõju hindamise ning keskkonnamõju strateegilise	Jah	Kord Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/92/EL (2) ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu	Jah	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011015 , millega on võetud üle KSH direktiiv 2001/42/EÜ ja	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusega (vastu võetud 22.02.2005) on tagatud

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhjus kriteeriumi täitmise kohta
<p><i>hindamisega seotud keskkonnaalased õigusaktid:</i> Korra olemasolu keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamisega seotud ELi keskkonnaalaste õigusaktide tõhusaks rakendamiseks.</p>		direktiivi 2001/42/EÜ (3) tõhusaks kohaldamiseks.		KMH direktiiv 2011/92/EL.	keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiivide tõhus kohaldamine.
		kord keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiivide rakendamisse kaasatud personali koolitamiseks ja teavitamiseks.	Jah	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011015 , millega on üle võetud KSH direktiiv 2001/42/EÜ ja KMH direktiiv 2011/92/EL.	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse rakendamise kaudu on tagatud keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiivide rakendamisse kaasatud personali koolitamine ja teavitamine.
		kord piisava haldussuutlikkuse tagamiseks.	Jah	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011015 . Lisaks on koostatud juhendmaterjalid, mis on leitavad: http://www.envir.ee/91552 ja http://www.envir.ee/92040 .	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse ja selle alusel koostatud juhendmaterjalide rakendamise kaudu on tagatud piisav haldussuutlikkus.
<p>7.Statistilised süsteemid ja tulemusnäitajad: Programmide tõhususe ja mõju hindamiseks vajaliku statistilise aluse olemasolu.</p> <p>Tulemusnäitajate süsteemi olemasolu soovitud tulemuste</p>	Ei	Kord statistiliste andmete õigeaegseks kogumiseks ja koondamiseks, mis hõlmab järgmisi elemente:	Jah		
		- allikate ja mehhanismide väljaselgitamine statistilise valideerimise tagamiseks.	Jah	Riikliku statistika seadus: https://www.riigiteataja.ee/akt/13338093?leiaKeh tiv . Struktuuritoetuse riikliku registri kasutamise tingimused ja kord: https://www.riigiteataja.ee/akt/13001749?leiaKeh tiv .	Rahandusministeerium kogus kõigi rakenduskavas olevate indikaatorite kohta detailse informatsiooni nii nende meetodika kui ka sihttasemete seadmise analüüsi kohta.

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhjendus kriteeriumi täitmise kohta
saavutamisele kõige tõhusamalt kaasa aitavate meetmete valimiseks, tulemuste suunas tehtavate edusammude seireks ja mõju hindamiseks.		- koondandmete avaldamise ja üldsusele kättesaadavuse kord.	Jah	Riikliku statistika seadus: https://www.riigiteataja.ee/akt/13338093?leiaKeh tiv . Struktuuritoetuste seadus § 37 ja §38 kommunikatsioonistrateegia ja toetuse taotlemise ja andmisega seotud andmete avalikustamine.	
		Tõhus tulemusnäitajate süsteem, sealhulgas:			
		- tulemusnäitajate valimine iga programmi jaoks, mis annab teavet selle kohta, mis põhjustel valitakse programmist rahastatavad poliitikameetmed.	Jah	Rahandusministeerium kogus kõigi rakenduskavas olevate indikaatorite kohta detailse informatsiooni nii nende meetoodika kui ka sihttasemete seadmise analüüsi kohta.	
		- sihtide kehtestamine nende näitajate jaoks.	Ei		Rahandusministeerium kogus kõigi rakenduskavas olevate indikaatorite kohta detailse informatsiooni nii nende meetoodika kui ka sihttasemete seadmise analüüsi kohta.
		- järgmiste nõuete täitmine iga näitaja puhul: järjepidevus ja statistiline valideerimine, normatiivse tõlgendamise selgus, reageerimine poliitikale, andmete õigeaegne kogumine.	Jah	Rahandusministeerium kogus kõigi rakenduskavas olevate indikaatorite kohta detailse informatsiooni nii nende meetoodika kui ka sihttasemete seadmise analüüsi kohta.	
		Rakendatud on menetlused, et tagada, et kõikide programmist rahastatavate	Jah	Struktuuritoetuse riikliku registri kasutamise tingimused ja kord:	

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Täitmise kriteeriumid	Kriteerium täidetud	Viited	Selgitus/põhjendus kriteeriumi täitmise kohta
		tegevuste puhul võetakse kasutusele tõhus näitajate süsteem.		https://www.riigiteataja.ee/akt/13001749?leiaKeh tiv. Toetuse andmise tingimused kõigi rahastatavate meetmete kohta. Vabariigi Valitsuse korraldus meetmete nimekirja kinnitamise kohta (sisaldab informatsiooni väljundindikaatorite algtasemete ja sihttasemete kohta aastate lõikes).	

Tabel 8. Eeltingimuste kohalduvus ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava prioriteetsetele suundadele.

Kohalduv eeltingimus	Rakenduskava, millele eeltingimus kohaldub	Prioriteetne suund, millele eeltingimus kohaldub
Valdkonnapõhised eeltingimused		
1.1 <i>Teadus ja innovatsioon</i> : Riikliku ja/või regionaalse aruka spetsialiseerumise strateegia olemasolu kooskõlas riikliku reformikavaga, et võimendada erasektori kulusid teadusuuringutele ja innovatsioonile, mis vastavad hästitoimivate riiklike või regionaalsete teadusuuringute ja innovatsioonisüsteemide tunnustele.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	4. Kasvuvõimeline ettevõtlus ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline teadus- ja arendustegevus.
1.2 <i>Teadusuuringute ja innovatsiooni taristu</i> : mitmeaastase kava olemasolu investeringute eelarvestamiseks ja eelisarendamiseks.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	4. Kasvuvõimeline ettevõtlus ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline teadus- ja arendustegevus.
2.1. <i>Digitaalne kasv</i> : digitaalse kasvu strateegiline poliitiline raamistik, et tõhustada taskukohaseid, kvaliteetseid ja koostalitlusvõimelisi IKT-põhiseid avalikke ja eraõiguslikke teenuseid ning suurendada nende vastuvõttu kodanike, sealhulgas haavatavate elanikkonnarühmade, ettevõtjate ja korraldusasutuste hulgas, sealhulgas piiriüleste algatuste raames.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	11. IKT teenuste taristu.

2.2. Järgmise põlvkonna võrgu taristu: selliste riiklike või piirkondlike järgmise põlvkonna võrgu kavade olemasolu, milles võetakse arvesse regionaalseid meetmeid liidu kiire internetiühenduse eesmärkide saavutamiseks, suunates tähelepanu valdkondadele, kus turg ei paku avatud taristu taskukohase hinnaga ega kvaliteediga, mis vastab liidu konkurents- ja riigiabi- eeskirjadele, ning pakutakse haavatavatele elanikkonnarühmadele kättesaadavaid teenuseid.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	11. IKT teenuste taristu.
4.1. Võetud on meetmeid energia lõpptarbimise tõhususe kulutõhusa parandamise edendamiseks ja kulutõhusate investeeringute tegemiseks energiatõhususse hoonete ehitamisel ja renoveerimisel.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	6. Energiatõhusus.
5.1. Riskiennetus ja riskijuhtimine: selliste riskihinnangute olemasolu suurõnnetuste likvideerimise juhtimiseks, milles arvestatakse kliimamuutustega kohanemist.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	8. Roheline infrastruktuur ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine.
6.1. <i>Veesektor:</i> a) sellise veehinnapoliitika olemasolu, mis tagab kasutajatele piisavad stiimulid veeressursside tõhusaks kasutamiseks, ning b) eri veekasutusviiside piisav panus veeteenuste kulude katmisse programmidega toetatavate investeeringute jaoks heakskiidetud vesikonna majandamise kavas kindlaksmääratud määra kohaselt.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	7. Veekaitse.
7.1. <i>Transport:</i> selliste kõikehõlmava(t)e kava(de) või raamistiku (raamistike) olemasolu liikmesriikide institutsioonilisele korraldusele vastavate transpordivaldkonna investeeringute (sealhulgas regionaalne ja kohaliku tasandi ühistransport) tegemiseks, mis toetavad taristu arendamist ja parandavad ühendust TEN-T üldise ja põhivõrguga.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	10. Jätkusuutlik transport.
7.2. <i>Raudtee:</i> Sellise kõikehõlmava(t)es transpordikava(de)s või raamistikus (raamistikes) raudtee arengule pühendatud eriosa olemasolu, mis vastab liikmesriikide institutsioonilisele korraldusele (sealhulgas regionaalne ja kohaliku tasandi ühistransport), ning mis toetab taristu arendamist ja parandab ühendust TEN-T üldise ja põhivõrguga. Investeeringud hõlmavad liikuvat vara ning koostalitlusvõimet ja suutlikkuse tõhustamist.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	10. Jätkusuutlik transport.
7.3. Muud transpordiliigid, sealhulgas sisevee- ja meretransport, sadamad, mitmeliigilised ühendused ja lennujaamade taristu: sellise kõikehõlmava(t)es transpordikava(de)s või raamistikus (raamistikes) sisevee- ja meretranspordile, sadamatele, mitmeliigilistele ühendustele ja lennujaamade taristule pühendatud eriosa olemasolu, mis aitab kaasa TEN-T üldise ja põhivõrguga ühenduvuse parandamisele ning säästva piirkondliku ja kohaliku liikuvuse edendamisele.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	10. Jätkusuutlik transport.
8.1. Aktiivset tööturupoliitikat arendatakse ja teostatakse tööhõivesuuniseid arvesse võttes.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	3. Tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturult väljalangemise ennetamine.
9.1. Sellise vaesuse vähendamise riikliku strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu ja rakendamine,	Ühtekuuluvuspoliitika fondide	2. Sotsiaalse kaasatuse

mille eesmärk on tööturul tõrjutud inimeste aktiivne kaasamine, pidades silmas tööhõivesuuniseid.	rakenduskava.	suurendamine. 9. Jätkusuutlik linnapiirkondade areng.
9.2. Rakendatud on riiklik romade kaasamise strateegiline poliitikaraamistik.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	2. Sotsiaalse kaasatuse suurendamine. 9. Jätkusuutlik linnapiirkondade areng.
9.3. <i>Tervishoid</i> : sellise majanduslikku jätkusuutlikkust tagava riikliku ja/või piirkondliku strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu, mis käsitleb tervishoidu ELi toimimise lepingu artiklis 168 sätestatud piirides.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	2. Sotsiaalse kaasatuse suurendamine. 9. Jätkusuutlik linnapiirkondade areng.
10.1. Koolist väljalangenute arv: strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu koolist väljalangemise vähendamiseks ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirides.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	1. Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul.
10.2. <i>Kõrgharidus</i> : riikliku või piirkondliku strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu kolmanda taseme hariduse omandamise, kvaliteedi ja tõhususe suurendamiseks ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirides.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	1. Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul.
10.3. <i>Elukestev õpe</i> : sellise riikliku ja/või piirkondliku strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu, mis käsitleb elukestvat õpet ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirides.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	1. Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul.
10.4 Riikliku või piirkondliku strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu kutsehariduse ja -koolituse süsteemide kvaliteedi ja tõhususe suurendamiseks ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirides.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	1. Ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul
11 Strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu liikmesriigi haldustõhususe tugevdamiseks, sealhulgas avaliku halduse reformiks.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	12. Haldusvõimekus
Üldised eeltingimused		
1. <i>Diskrimineerimis-vastased meetmed</i> : Haldussuutlikkuse olemasolu, et rakendada ja kohaldada liidu diskrimineerimisvastast õigust ja poliitikat Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	Kõik prioriteetsed suunad.
2. <i>Sooline võrdõiguslikkus</i> : Haldussuutlikkuse olemasolu, et rakendada ja kohaldada liidu soolise võrdõiguslikkuse alast õigust ja poliitikat Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	Kõik prioriteetsed suunad.

3. <i>Puuetega inimesed</i> : Haldussuutlikkuse olemasolu, et rakendada ja kohaldada ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas vastavalt nõukogu otsusele 2010/48/EÜ (1).	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	Kõik prioriteetsed suunad.
4. <i>Avalikud hanked</i> : Korra olemasolu liidu avalike hangete õiguse tõhusaks kohaldamiseks Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	Kõik prioriteetsed suunad.
5. <i>Riigiabi</i> : Korra olemasolu liidu riigiabieeskirjade tõhusaks kohaldamiseks Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	Kõik prioriteetsed suunad.
6. <i>Keskkonnamõju hindamise ning keskkonnamõju strateegilise hindamisega seotud keskkonnaalased õigusaktid</i> : Korra olemasolu keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamisega seotud ELi keskkonnaalaste õigusaktide tõhusaks rakendamiseks.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	Kõik prioriteetsed suunad.
7. <i>Statistilised süsteemid ja tulemusnäitajad</i> : Programmide tõhususe ja mõju hindamiseks vajaliku statistilise aluse olemasolu. Tulemusnäitajate süsteemi olemasolu soovitud tulemuste saavutamisele kõige tõhusamalt kaasa aitavate meetmete valimiseks, tulemuste suunas tehtavate edusammude seireks ja mõju hindamiseks.	Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava.	Kõik prioriteetsed suunad.

Tabel 9. Tegevuskava täielikult või osaliselt täitmata üldiste eeltingimuste täitmiseks.

Üldine eeltingimus, mis on täitmata või osaliselt täitmata	Täitmata kriteerium	Kavandatavad tegevused	Tähtaeg	Täitmise eest vastutav asutus
1. Diskrimineerimis-vastased meetmed: Haldussuutlikkuse olemasolu, et rakendada ja kohaldada liidu diskrimineerimisvastast õigust ja poliitikat Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas	Plaan nende ametiasutuste personali koolitamiseks, kes osalevad liidu diskrimineerimisvastase õiguse ja poliitika valdkonna Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide haldamises ja seires.	Diskrimineerimisvastase õiguse koolituste kavandamine struktuurivahendite administratsiooni koolitusplaanis.	30.06.2014	Ettepaneku koolituse kohta esitab Sotsiaalministeerium, struktuurivahendite administratsiooni koolitusplaani koostab Rahandusministeerium.
2. Sooline võrdõiguslikkus: Haldussuutlikkuse olemasolu, et rakendada ja kohaldada liidu soolise võrdõiguslikkuse alast õigust ja poliitikat	Plaan nende ametiasutuste personali koolitamiseks, kes osalevad liidu soolise võrdõiguslikkuse alase õiguse ja poliitika ning soolise	Soolise võrdõiguslikkuse alase õiguse koolituste kavandamine struktuurivahendite administratsiooni koolitusplaanis.	30.06.2014	Ettepaneku koolituse kohta esitab Sotsiaalministeerium, struktuurivahendite administratsiooni koolitusplaani koostab Rahandusministeerium.

Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas	võrdõiguslikkuse süvalaiendamise valdkonna Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide haldamises ja seires.			
3. Puuetega inimesed: Haldussuutlikkuse olemasolu, et rakendada ja kohaldada ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide valdkonnas vastavalt nõukogu otsusele 2010/48/EÜ (1)	Plaan nende ametiasutuste personali koolitamiseks, kes osalevad puuetega inimeste suhtes kohaldatava liidu ja riikliku õiguse ja poliitika valdkonna Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide haldamises ja seires. Nimetatud koolitus peaks vajaduse korral hõlmama ka juurdepääsu ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile ja selle praktilist kohaldamist liidu ja riiklike õigusaktide kohaselt.	Puuetega inimeste õiguste kaitse alaste koolituste kavandamine struktuurivahendite administratsiooni koolitusplaanis.	30.06.2014	Ettepaneku koolituse kohta esitab Sotsiaalministeerium, struktuurivahendite administratsiooni koolitusplaani koostab Rahandusministeerium.
7.Statistilised süsteemid ja tulemusnäitajad: Programmide tõhususe ja mõju hindamiseks vajaliku statistilise aluse olemasolu. Tulemusnäitajate süsteemi olemasolu soovitud tulemuste saavutamisele kõige tõhusamalt kaasa aitavate meetmete valimiseks, tulemuste suunas tehtavate edusammude seireks ja mõju hindamiseks.	Tõhus tulemusnäitajate süsteem, sealhulgas: – sihtide kehtestamine nende näitajate jaoks.	Uuringud tulemusnäitajate baastaseme määratlemiseks meetmete/tegevuste, mille sihtrühma on senisega võrreldes oluliselt muudetud või millele analoogset tegevust ei ole seni ellu viidud.	30.06.2015.	Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Rahandusministeerium.

Tabel 10. Tegevuskava valdkonnapõhiste eeltingimuste täitmiseks.

Valdkonna-põhine eeltingimus, mis on täitmata või osaliselt täitmata	Täitmata kriteerium	Kavandatavad tegevused	Tähtaeg	Täitmise eest vastutav asutus
1.2. Mitmeaastase kava olemasolu investeeringute eelarvestamiseks ja eelisarendamiseks.	On võetud vastu soovituslik mitmeaastane kava ELi prioriteetidega ja vajadusel Euroopa teadustaristu strateegiafoorumiga (ESFRI) seotud investeeringute eelarvestamiseks ja eelisarendamiseks.	Kehtiv Eesti teaduse infrastruktuuride teekaart on valitsuses heaks kiidetud 17.06.2010 korraldusega nr 236. Teekaart on pikaajaline (10-20 aasta perspektiiviga) planeerimisvahend, mis sisaldab loetelu uutest või kaasajastamist vajavates riiklikult olulistest teaduse infrastruktuuriüksustest. Muu hulgas määratleb teekaart Eesti osaluse ESFRI teekaardi projektides. 2013 on käivitatud teekaardi uuendamise protsess.	31.03.2014	Haridus- ja Teadusministeerium
5.1. Riskiennetus ja kriisijuhtimine: riiklike riskihindamiste olemasolu õnnetuste juhtimiseks, milles arvestatakse kliimamuutustega kohanemist.	Vajaduse korral riiklike kliimamuutustega kohanemise strateegiate arvestamine.	Riikliku kliimamuutustega kohanemise strateegia väljatöötamine.	31.12.2015	Keskkonna- ministeerium
9.1. Sellise vaesuse vähendamise riikliku strateegilise poliitika- raamistiku olemasolu ja rakendamine, mille eesmärk on tööturul tõrjutud inimeste aktiivne kaasamine, pidades silmas tööhõivesuuniseid.	Rakendatud on vaesuse vähendamise riiklik strateegilise poliitikaraamistik, mille eesmärk on aktiivne kaasamine ja mis:			
	- tagab piisava tõenditebaasi vaesuse vähendamise poliitika arendamiseks ja arengu jälgimiseks	Puuduvad osad kaetakse Sotsiaalse turvalisuse, kaasatuse ja võrdsete võimaluste arengukava ¹³⁹ koostamisel.	31.12.2016	Sotsiaalministeerium
	- sisaldab meetmeid, millega toetatakse riikliku vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamise eesmärgi saavutamist (nagu see	Puuduvad osad kaetakse Sotsiaalse turvalisuse, kaasatuse ja võrdsete võimaluste arengukava ¹⁴⁰ koostamisega.	31.12.2016	Sotsiaalministeerium

¹³⁹ Arengukava esialgne tööpealkiri, mis võib arengukava koostamise käigus muutuda.

¹⁴⁰ Arengukava esialgne tööpealkiri, mis võib arengukava koostamise käigus muutuda.

Valdkonna-põhine eeltingimus, mis on täitmata või osaliselt täitmata	Täitmata kriteerium	Kavandatavad tegevused	Tähtaeg	Täitmise eest vastutav asutus
	on määratletud riiklikus reformiprogrammis), mis sisaldab suurima sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele inimestele, sealhulgas marginaliseeritud kogukondades olevatele inimestele suunatud jätkusuutlike ja kvaliteetsete tööhõivevõimaluste edendamist.	„Lõimuv Eesti 2020“ koostamine		Kultuuri- ministeerium
	- kaasab vaesusega võitlemisse asjaomased sidusrühmad.	Täiendavalt on kavas Sotsiaalse turvalisuse, kaasatuse ja võrdsete võimaluste arengukava koostamine, mille koostamisesse kaasatakse huvirühmad ja partnerid ning kelle roll arengukava elluviimisel määratletakse arengukava juhtimisstruktuuri kirjelduses.	31.12.2016	Sotsiaalministeerium
	- tuvastatud vajadustest sõltuvalt sisaldab meetmeid üleminekuks institutsioonilistelt hooldusteenustelt kogukonnapõhisele hoolekandestruktuurile.	Puuduvad osad kaetakse Erihoolekande arengukava ja Puudega inimeste õiguste kaitse strateegia koostamisel.	31.12.2014	Sotsiaalministeerium
9.3. Tervishoid: sellise majanduslikku jätkusuutlikkust tagava riikliku ja/või piirkondliku strateegilise poliitikaraamistikuga olemasolu, mis käsitleb tervishoidu ELi toimimise lepingu artiklis 168 sätestatud piirides.	Rakendatud on riiklik ja/või piirkondlik tervishoiu strateegiline poliitikaraamistik, mis sisaldab:	Rahvastiku tervise arengukavaga 2009-2020 täiendamine	30.06.2014	Sotsiaalministeerium
	- kooskõlastatud meetmeid tervishoiuteenuste ligipääsetavuse parandamiseks.	Rahvastiku tervise arengukavaga 2009-2020 täiendamine	30.06.2014	Sotsiaalministeerium
	- meetmeid tervishoiusektori tõhususe stimuleerimiseks, rakendades teenuse osutamise mudeleid ja taristu.	Rahvastiku tervise arengukavaga 2009-2020 täiendamine	30.06.2014	Sotsiaalministeerium
10.1. Koolist väljalangenute arv:	Rakendatud on koolist			

Valdkonna-põhine eeltingimus, mis on täitmata või osaliselt täitmata	Täitmata kriteerium	Kavandatavad tegevused	Tähtaeg	Täitmise eest vastutav asutus
strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu koolist väljalangemise vähendamiseks ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirides.	väljalangemist käsitlev strateegiline poliitikaraamistik, mis:			
	-rajaneb tõenditel	Elukestva õppe strateegia 2020 rakendusdokumentide väljatöötamine ja heakskiitmine.	30.09.2014	Haridus- ja Teadusministeerium
	-hõlmab asjaomaseid haridusvaldkondi, sh varajast lapsepõlve, ja on suunatud eelkõige haavatavatele elanikkonnarühmadele, kelle puhul on koolist väljalangemise oht kõige suurem, sealhulgas inimestele marginaliseerunud kogukondadest, ning käsitleb ennetamis-, sekkumis- ja kompensatsioonimeetmeid.	Elukestva õppe strateegia 2020 rakendusdokumentide väljatöötamine ja heakskiitmine.	30.09.2014	Haridus- ja Teadusministeerium
	-hõlmab kõiki poliitikavaldkondi ja sidusrühmi, mis on olulised koolist väljalangemise lahendamiseks	Elukestva õppe strateegia 2020 rakendusdokumentide ning Hariduslike erivajadustega õpilaste õppe korralduse kontseptsiooni valmimine ja heakskiitmine.	30.09.2014	Haridus- ja Teadusministeerium
10.3. Elukestev õpe: sellise riikliku ja/või piirkondliku strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu, mis käsitleb elukestvat õpet ELi toimimise lepingu artiklis 165 sätestatud piirides. ¹⁴¹	Rakendatud on riiklik ja/või piirkondlik elukestva õppe strateegiline poliitikaraamistik, mis sisaldab meetmeid:			
	- millega toetatakse elukestva õppe teenuste arendamist ja omavahelist ühendamist, sealhulgas nende rakendamist ja kutseoskuste täiendamist (st	Elukestva õppe strateegia 2020 rakendusdokumentide väljatöötamine ja heakskiitmine.	30.09.2014	Haridus- ja Teadusministeerium

¹⁴¹ Hariduse valdkondliku eesmärgi teiste eeltingimuste täitmise tegevuskava lisatakse kooskõlastusringi ajal.

Valdkonna-põhine eeltingimus, mis on täitmata või osaliselt täitmata	Täitmata kriteerium	Kavandatavad tegevused	Tähtaeg	Täitmise eest vastutav asutus
	kehtivus, nõustamine, haridus ja koolitus) ning asjaomaste sidusrühmade osalemise ja partnerluse tagamist.			
	- mitmesuguste sihtrühmade vajadustele vastavaid oskuste arendamiseks, juhul kui need rühmad on määratletud riiklike või piirkondlike strateegiliste poliitikaraamistike prioriteetidena (näiteks kutset omandavad noored, täiskasvanud, tööturule naasvad lapsevanemad, madala kvalifikatsiooniga ja vanemad töötajad, migrandid ning teised ebasoodsas olukorras rühmad, eelkõige puuetega isikud).	Elukestva õppe strateegia 2020 rakendusdokumentide väljatöötamine ja heakskiitmine.	30.09.2014	Haridus- ja Teadusministeerium
	- millega laiendatakse juurdepääsu elukestvate õppele, sealhulgas jõupingutused läbipaistvuse tagamise vahendite tulemuslikuks rakendamiseks (näiteks Euroopa kvalifikatsiooniraamistik, riiklik kvalifikatsiooniraamistik, Euroopa kutsehariduse ja -koolituse ainepunktide süsteem, Euroopa kvaliteeditagamise kutsehariduse ja koolituse valdkonnas).	Elukestva õppe strateegia 2020 rakendusdokumentide väljatöötamine ja heakskiitmine.	30.09.2014	Haridus- ja Teadusministeerium
	- millega parandatakse hariduse ja koolituse tööturu vajadustele	Elukestva õppe strateegia 2020 rakendusdokumentide väljatöötamine ja heakskiitmine.	30.09.2014	Haridus- ja Teadusministeerium

Valdkonna-põhine eeltingimus, mis on täitmata või osaliselt täitmata	Täitmata kriteerium	Kavandatavad tegevused	Tähtaeg	Täitmise eest vastutav asutus
	vastavust ning kohandatakse seda väljaselgitatud sihtrühmade vajadustele (näiteks kutset omandavad noored, täiskasvanud, tööturule naasvad lapsevanemad, madala kvalifikatsiooniga ja eakamad töötajad, migrandid ning teised ebasoodsas olukorras rühmad, eelkõige puuetega isikud).			
11. Liikmesriikide haldustõhusus: - Strateegilise poliitikaraamistiku olemasolu liikmesriigi haldustõhususe tugevdamiseks, sealhulgas avaliku halduse reformiks	Strateegiline poliitikaraamistik liikmesriikide haldustõhususe tugevdamiseks järgmiste elementidega:	OECD riigivalitsemise raporti soovitude elluviimise tegevuskava (http://valitsus.ee/et/riigikantselei/oecd-raport/tegevuskava) uuendamine.	30.06.2014	Riigikantselei
	- õiguslike, organisatsiooniliste ja/või menetluste reformimise meetmete analüüs ning strateegiline planeerimine.	OECD riigivalitsemise raporti soovitude elluviimise tegevuskava uuendamine.	30.06.2014	Riigikantselei
	- inimressursi-strateegiate ja - poliitika arendamine ning rakendamine, hõlmates peamisi puudujääke selles valdkonnas.	Riigi kui tööandja personalipoliitika roheline raamat	30.09.2014	Rahandusministeerium
	- kvaliteedijuhtimise süsteemide arendamine.	OECD riigivalitsemise raporti soovitude elluviimise tegevuskava uuendamine.	30.06.2014	Rahandusministeerium
	- oskuste arendamine.	Riigi kui tööandja personalipoliitika roheline raamat	30.09.2014	Rahandusministeerium

Valdkonna-põhine eeltingimus, mis on täitmata või osaliselt täitmata	Täitmata kriteerium	Kavandatavad tegevused	Tähtaeg	Täitmise eest vastutav asutus
	- menetluste ja vahendite arendamine järelvalveks ja hindamiseks.	OECD riigivalitsemise raporti soovitude elluviimise tegevuskava uuendamine .	30.06.2014	Riigikantselei

2.4. Metoodika ja mehhanism tulemusraamistiku toimimise järjepidevuse tagamiseks

Tulemusraamistiku kujundamisel tugineti Eesti olemasolevates ja uuendamisel olevates valdkondlikes arengukavades määratletud eesmärkidele ja indikaatoritele. Ühelt poolt hõlbustab see ESI fondide vahendite kasutuse jälgimist osana riigi valdkondlike ja valdkonnaüleste strateegiate elluviimise seirest. Teiselt poolt aitas selline lähenemine kaasa, et määratleda juba arengukavade uuendamise ja rakenduskava(de) koostamise etapil, millise riigi eesmärgi saavutamisse millises osas ESI vahenditest panustatakse ning kuidas saavutatakse erinevatesse eesmärkidesse panustamise suurim koosmõju. Selle tulemusel fikseeriti rakenduskava tulemusraamistiku osana ka indikaatorid ja nende sihttasemed, mille poole liikumist elluviimise seires jälgitakse. Seatakse riigisiseseid indikaatorite vahe-sihttasemed, mille alusel jälgida elluviimise edukust ja mille ohtu sattumisel kaaluda ennetavalt konstruktiivseid lahendusi. See annab võimaluse saada võimalike riskide realiseerumise tõenäosusest eelinformatsiooni ja algatada vajadusel otsuste tegemine nende maandamiseks.

Iga-aastaselt koostatavas rakenduskava seirearuandes jälgitakse oodatavate tulemuste suunas liikumise edukust ning fikseeritakse indikaatorite hilisem kättesaadav tase. Juhul kui oodatavate tulemuste poole liikumine rakenduskava elluviimisel ei edene oodatud tempos, arutatakse selleteemalistel seirekohtumistel Rahandusministeeriumi (korraldusasutuse) ja tulemuste saavutamise eest vastutavate ministeeriumide (rakendusasutuste) esindajate vahel, kas ja kuidas eesmärkideni jõudmiseks vajalikke tegevusi ümber korraldada. Vajadusel tellitakse sõltumatutelt ekspertidelt väliseid hinnanguid prioriteetsete suundade elluviimisele ning nende tulemusel soovitusi elluviimise tulemuslikkuse parendamiseks. Hindamiste mitmeaastane kava koostatakse ESI fondide kasutamist korraldavate asutuste koostöös ning seda uuendatakse vähemalt kord aastas, arvestades elluviimisel esile kerkinud probleeme ja vajadusi. Paralleelselt kasutavad nii tulemuste saavutamise eest vastutavad ministeeriumid kui ka Rahandusministeerium kui korraldusasutus teiste asjakohaste hinnangute tulemusi (sh Eesti 2020 ja valdkondlike arengukavade elluviimise aruandeid ning Riigikontrolli auditeid ESI fondide kasutamist puudutavates valdkondades). Kui seire käigus peaks selguma mõne algselt kavandatud tulemuse ja indikaatori sihttaseme saavutamise ebarealistlikkus, siis küsib korraldusasutus vastutavalt ministeeriumilt (koostöös teiste osapooltega) ennetavalt ettepanekuid tulemuslikkuse parendamiseks. Juhul kui selles kontekstis esitatakse põhjendatud ettepanekud prioriteetsete suundade vaheliste rõhuasetuste muutmiseks, siis kaalutakse rakenduskava(de) muutmise algatamist.

Rakenduskava(de) elluviimise ajaks on siseriiklikud arengukavad uuendatud. Uuendamise käigus on seejuures kasutatud ka ESI fondide kasutuse tulemusraamistiku näitajaid. See võimaldab vajadusel samade näitajate alusel kavandada ka tegevusi järgnevatel aastatel. Ka tulemuslikkuse seire jätkub pärast rakenduskava(de) elluviimise lõppu valdkondlike arengukavade täitmise seire osana.

2.5. Asutuste ja vajaduse korral kasusaajate haldussuutlikkuse tugevdamise vajaduste hinnang, ning selle eesmärgi saavutamiseks kavandatavate meetmete kokkuvõte

Partnerluslepe elluviimise ja vahendite kasutamise edukus sõltub eelkõige vahendeid nii haldava administratsiooni, taotlejate kui ka toetuse saajate haldussuutlikkusest, seetõttu on oluline jätkata administreerimise tõhustamist kõikidel tasanditel ka programmiperioodil 2014–2020.

Vahendite eesmärgipärase ja eduka rakendamise eelduseks on hästi toimivaks kujundatud struktuurid ja protsessid, mida aitavad luua selge ja üheselt arusaadav õigusraamistik, vahendite kasutuse korraldamise süsteemi (sh elektrooniliste andmevahetussüsteemide) ülevaatamine ja kohandamine vastavalt vajadustele, kaasamine poliitikakujundamisesse ning tegevused, mis aitavad tagada andmete usaldusväärsuse ja läbipaistvuse. Rakendussüsteemi loomisel on lähtutud põhimõttest, et üldine

juhtimis- ja kontrollisüsteemi korraldus jääb sarnaseks perioodile 2007–2013. Senise kogemuse põhjal on Eesti ESI fondide vahendite kasutamise progress olnud hea, mis näitab rakendussüsteemi üldist sobilikkust. Oluline on efektiivne koordineerimine vahendite administreerimisega seotud asutuste vahel nii toetuse planeerimisel, rakendamisel, seires kui ka hindamisel.

Detsembris 2011 läbi viidud programmiperioodi 2007–2013 struktuurivahendite vahehindamise raames ei tuvastatud rakendussüsteemis suuri kitsaskohti, ülemääraseid süsteemseid riske ega väga madala efektiivsusega protsesse. Hindajad tõid välja, et üldjuhul tagab olemasolev struktuurivahendite rakendussüsteem erinevate protsesside piisava kvaliteedi, ei ole liiga mahukas ega kulukas. Hindajate arvamuse kohaselt vajavad erinevatest põhifunktsioonidest enim tähelepanu seireprotsessi tugevdamine ja struktuurivahendite infosüsteemi arendused. Juunis 2010 läbi viidud programmiperioodi 2007–2013 struktuurivahendite valikukriteeriumide hindamise raames soovitati tõhustada meetme tasandi seiret eesmärkide poole liikumise kohta ning muuta hindamisprotsess taotlejale ja avalikkusele läbipaistvamaks. Nende soovitustega arvestatakse ühtekuuluvuspoliitika rakendussüsteemi ülesehitusel programmiperioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse ja selle alusel antavate horisontaalsete õigusaktide väljatöötamisel ja jõustamisel hiljemalt 2014. a I poolaasta jooksul. Nimetatud õigusaktide kohaselt on põhitegevused ühtekuuluvuspoliitika vahendite administreerimise suutlikkuse säilitamiseks ja tõhustamiseks järgmised:

- lihtsustatakse rakendussüsteemi struktuuri, liites sertifitseeriva asutuse ülesanded korraldusasutusega¹⁴², ei looda juhtministeeriumi tasandit, ühtlustatakse administratsiooni tööprotsesse;
- rakendusasutuste ja rakendusüksuste juhtimis- ja kontrollisüsteemide toimivuse kontrollid tsentraliseeritakse korraldusasutusse, tugevdades korraldusasutuse kesket koordineerimisele;
- seire tõhustamiseks tsentraliseeritakse rakenduskava seire teostamine korraldusasutusse;
- viiakse läbi struktuurivahendite infosüsteemi arendused;
- projektide hindamisprotsessi läbipaistvuse suurendamiseks sätestatakse siseriiklikes õigusaktides täpsemad tingimused ja korrad.

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise kontrollimiseks teostatavad iga-aastased sertifitseerimisauditid on näidanud, et rakendussüsteemis ei ole suuri kitsaskohti, ülemääraseid süsteemseid riske ega väga madala efektiivsusega protsesse. Vastavaid puudusi ei leitud ka Eesti maaelu arengukava 2007-2013 vahehindamise käigus. Samas leidsid taotlejad vahehindamise raames, et menetlus- ja väljamaksetähtajad on liiga pikad. Seega ei ole vajadust EAFRD toetuste menetlemisel kasutatavat rakendussüsteemi oluliselt muuta, vaid pigem tuleb keskenduda selle säilitamisele ja tõhustamisele. Varasemale rakendamiskogemusele ja programmiperioodi 2007–2013 hindamiste tulemustele tuginedes võib öelda, et põhitegevused selleks on järgmised:

- järelevalve ja hindamise tõhustamiseks viiakse läbi ulatuslikud administreerimise infosüsteemi arendused;
- kulutuste mõistlikkuse kontrolli protsessi lihtsustamiseks ning läbipaistvuse suurendamiseks sätestatakse siseriiklikes õigusaktides täpsemad tingimused ja korrad.

Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava vahehindamise käigus tuvastati, et seiresüsteem toimib ja et asutustevahelised ülesanded on jaotatud selgelt. Seega ei ole vajadust Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi toetuste menetlemisel rakendussüsteemi oluliselt muuta.

¹⁴² Perioodi 2014-2020 raames hakkab korraldusasutus täitma sertifitseeriva asutuse ülesandeid. Asutuste ühendamise eelduseks on sama tööjaotuse võimaldamine ka perioodi 2007-2013 raames.

Ühtekuuluvuspoliitika korraldusasutuse¹⁴³ ja auditeeriva asutuse ülesandeid täidab sarnaselt perioodile 2007–2013 Rahandusministeerium. Korraldusasutuse ülesandeks on tagada rakenduskava elluviimine, administratsiooni juhtimis- ja kontrollisüsteemide vastavus nõuetele, seire, hindamiste, kommunikatsioonitegevuse teostamine, koolituste läbiviimine, korraldada vahendite finantsjuhtimine ja kulude sertifitseerimine Euroopa Komisjonile ning tagada üldiste tugiteenuste olemasolu, sh infosüsteemi toimimine.

Osa ühissätete määruses toodud korraldusasutuse ülesannetest delegeeritakse rakendusasutustele ja rakendusüksustele. Rakendusasutusteks on üldjuhul ministeeriumid (maksimaalselt 8), kes vastutavad oma valdkonnas rakenduskavas seatud eesmärkide saavutamise ning selleks vajalike tingimuste loomise eest. Rakendusüksuste (üldjuhul riigi poolt loodud ametid ja sihtasutused, maksimaalselt 9) ülesandeks on endiselt toetuse taotlemise ja kasutamisega seotud esmatasandi toimingute teostamine ning toetuse taotleja ja saaja nõustamine. Seega on korraldusasutuse oluliseks funktsiooniks ka juhendmaterjalide väljatöötamine ning koolituse korraldamine selleks, et tagada delegeeritud ülesannete korrektne täitmine.

Auditeeriva asutuse ülesandeks on tagada rakenduskava juhtimis- ja kontrollisüsteemide korrakohane toimimise auditeerimine.

Maaelu arengukava 2014-2020 korraldusasutus on Põllumajandusministeerium, kes vastutab Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise koordineerimise eest. Põllumajandusministeerium vastutab makseasutuse akrediteerimise ja järelevalve eest ning täidab muid korraldusasutuse ülesandeid, mh tagab programmi seire, hindamise ja avalikustamise. Maaelu arengukava 2014-2020 makseasutus on Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA), kes akrediteeritakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika ja sellega kaasnevate meetmete rakendamise eelselt Põllumajandusministeeriumi poolt. Makseasutus kohaldab halduskorraldust ja sisekontrollisüsteemi, mis annab piisava tagatise selle kohta, et maksed on seaduslikud ja korrektsed ning nende suhtes kohaldatakse nõuetekohast arvepidamist. Sertifitseerimisasutus on korraldusasutuse poolt määratud avalik-õiguslik või eraõiguslik auditeerimisasutus, kes esitab arvamuse, milles käsitletakse makseasutuse raamatupidamise aastaaruande täielikkust, täpsust ja õigsust, sisekontrollisüsteemide nõuetekohast toimimist ja kulude seaduslikkust ja korrektsust, mille suhtes on taotletud Euroopa Komisjonilt hüvitamist.

Tulenevalt põhimõttest, et ühtekuuluvuspoliitika rakendussüsteemi ülesehitus jääb suuresti sarnaseks perioodile 2007–2013 ja Eestile eraldatav vahendite maht on samuti võrreldav eelmise programmiperioodiga, võib pidada eelmise perioodi rakendamisega tegelevat inimressursi piisavaks ka perioodil 2014–2020. Ka programmiperioodi 2007–2013 struktuurivahendite vahehindamise raames järeldasid hindajad, et programmiperioodi rakendamise kogumaksumus on eesmärgist lähtuvalt mõistlik (ühe toetuskrooni väljamaksmiseks kulutas administratsioon 2010. a seisuga 0,0203 krooni). Samuti ei ole audiitorid inimressursi vähesust auditites olulise puudusena välja toonud. Toodud hinnangud toetavad olemasoleva inimressursi piisavust ja mõistlikkust.

Administratsiooni jaoks töötatakse igaaastaselt ühtekuuluvuspoliitika korraldusasutuse poolt välja eraldiseisev koolitusplaan, pöörates erilist tähelepanu vastselt värvatud ametnike õppele ning juba kogenud spetsialistide pädevuse mitmekesistamisele. Administratsiooni koolitamise põhimõtted kohandatakse vastavalt tegelikele pikaajalistele vajadustele ning üldiste ja spetsiifiliste koolitusprogrammide elluviimisele tehnilise abi vahendite abil. Administratsiooni koolitamist koordineeritakse korraldusasutuse poolt ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava üleselt, arvestades kogu

¹⁴³ Perioodi 2014-2020 raames hakkab korraldusasutus täitma sertifitseeriva asutuse ülesandeid. Asutuste ühendamise eelduseks on sama tööjaotuse võimaldamine ka perioodi 2007-2013 raames.

administratsiooni kogemusi eesmärgiga tõsta rakendamist toetavate asutuste pädevust töötajate valdkondliku oskusteabe parandamise ning kogemustega töötajate süsteemis hoidmise kaudu.

ESI fondide eduka rakendamise võtmeteguriteks on ka taotlejate ja toetuse saajate suutlikkus projekte ette valmistada ning tulemuslikult ellu viia. Seetõttu tagatakse tehnilise abi vahenditest administratsiooni poolt ka taotlejate ja toetuse saajate koolitamine, nõustamine ja juhendamine. Samuti tehnilise abi vahendeid kasutades rakendatakse ulatuslikumalt infosüsteemi võimalusi, et lihtsustada dokumentide menetlust, vähendada toetuse taotlejate, saajate ja administratsiooni tehnilise töö osakaalu ning panustada seeläbi enam sisulisele tegevusele.

Riigiabi ja riigihangete haldussuutlikkuse üldvastutajana nõustab ja korraldab koolitusi nii administratsioonile, toetuse saajatele kui ka taotlejatele Rahandusministeerium. Riiklikul tasandil on tagatud hankijate ja pakujate nõustamine läbi nõustamistelefoni ning keerukamate ja pikemate riigihangete ja riigiabi küsimuste korral on võimalik pöörduda nõu saamiseks ka e-kirja teel. Ühtlasi on riigihangete seaduse rakendajale abiks e-riigihangete keskkond eesmärgiga pakkuda innovaatilist töökeskkonda riigihangete korraldamiseks ja riigihangetel osalemiseks. Riigiabi puhul saavad registri vahendusel abi andjad kontrollida vähese tähtsusega abi kumuleerimisreeglite täitmist, samuti teostab Rahandusministeerium riigiabiregistri vahendusel riigiabi ja vähese tähtsusega abi aruandlust.

Ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava elluviimise seire korraldab korraldusasutus koostöös valdkondlike rakendusasutustega. Seire teostamiseks luuakse eraldiseisev rakenduskava seirekomisjon, mille peamisteks ülesanneteks on jälgida rakenduskavaga heaks kiidetud eesmärkide poole liikumist ja anda soovitusi eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks.

Lisaks moodustatakse ühtekuuluvuspoliitika raames rakenduskava seirekomisjoni kõrvale valdkonnakomisjonid. Nende komisjonide vajadus tuleneb eesmärgist ühtlustada ministeeriumide üleselt valdkonnapõhist meetmete planeerimist. Valdkondlike komisjonide tegevusega välditakse dubleerimist tegevuste või eesmärkide rahastamisel, tagatakse asutuste ja partnerorganisatsioonide vaheline kooskõlastatud toimimine ning sünergia tegevuste elluviimisel.

Maaelu arengukava 2014-2020 elluviimise üle seire teostamiseks ning rakendamise tõhususe hindamiseks moodustab korraldusasutus samuti seirekomisjoni. Seirekomisjon arutab ja kooskõlastab meetmete valikukriteeriumeid, jälgib MAKi eesmärkide saavutamist, tutvub rakendamise ning hindamise tulemustega, kiidab heaks aastaaruanded ja lõpparuande, teeb vajadusel korraldusasutusele ettepanekuid juhtimise parandamiseks, vaatab läbi ja kiidab heaks programmi rahastamiskava muutmise ettepanekud.

Lisaks seirekomisjonidele analüüsib nii maaelu arengukava kui ka ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava korraldusasutus regulaarselt erinevaid seireandmeid hindamaks, kas rakendamise tulemusena saavutatakse kokkulepitud tulemused, kas rakendamine edeneb soovitava kiirusega ning kas andmed viitavad puudustele, mis vajavad täiendavat tähelepanu. Valitsust informeeritakse samuti jooksvalt nii tulemuste saavutamise progressist, kohustuste võtmise ja väljamaksete teostamise progressist kui ka võimalikest rakendamises esinevatest tõrgetest selleks, et võimaldada vajadusel edukaks rakendamiseks vajalike muudatuste tegemist.

Hindamise üldise korralduse väljatöötamise ning hindamistegevuste koordineerimise eest vastutab ühtekuuluvuspoliitika fondide raames korraldusasutus. Korraldusasutus on ühtlasi vastutav rakenduskava ülestest hindamiste korraldamise eest, seevastu rakendusasutused korraldavad valdkonnapõhiseid hindamisi. Hindamise tööplaanide koostamiseks ning ülevaatamiseks luuakse korraldusasutuse poolt hindamiste töögrupp, milles on esindatud korraldusasutus ning kõik rakendusasutused ja -üksused, et hindamistegevust efektiivsemalt koordineerida ning vältida kattuvaid tegevusi. Hindamiste töögrupp on peamine organ, mis tegeleb hindamiste planeerimise, koordineerimise ning läbiviimisega ja ühtlasi ka hindamiste järeltegevustega.

Maaelu arengukava 2014-2020 raames jätkab Eesti perioodil 2014-2020 hindamissüsteemiga, mis on sarnane perioodil 2007-2013 välja töötatud ja rakendatud püsihindamissüsteemile. Hindamine programmiperioodi jooksul toimub pidevalt ja püsivalt, et tagada andmete aegrea olemasolu. Samuti lähtuvad iga-aastased hindamistegevused konkreetsetest vajadustest ning lepatakse Põllumajandusministeeriumi ja hindajate vahel eelneval aastal kokku järgneva. Vahetult enne aastaid 2017 ja 2019 ning järelhindamist läbi viidavad hindamistegevused on põhjalikumad ja keskenduvad arengukava elluviimisel saavutatud tulemustele.

Riskide hindamine ja juhtimine on kõikide ühtekuuluvuspoliitika rakendussüsteemi kuuluvate asutuste ülesanne, mida keskselt koordineerib korraldusasutus. Riskide hindamine ja võimalike vigade ennetamine ja võimalikult varajane avastamine projektide tasandil on minimaalsete nõuetena kirjeldatud korraldusasutuse juhendmaterjalides ning integreeritud rakendusüksuste juhtimis- ja kontrollisüsteemidesse. Rakenduskava elluviimise edenemise ning tulemuste saavutamise seotud riskide hindamine ja juhtimine käib koos iga-aastase seirearuande koostamisega. Rakendussüsteemi kui terviku riskide hindamine on tagatud korraldusasutuse iga-aastase juhtimiskohustuste ülevaate esitamise protsessi.

Teavitamise ja avalikustamise korraldamise tagab Maaelu arengukava 2014-2020 raames Põllumajandusministeerium ja ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava raames Rahandusministeerium. Avalikkusele ning potentsiaalsetele taotlejatele tehakse www.struktuurifondid.ee kodulehel kättesaadavaks informatsioon ühtekuuluvuspoliitika fondide rahastamisvõimaluste, toetust vahendavate asutuste, edulugude ning toetuse saajate kohta. Avalikkust teavitatakse regulaarselt ühtekuuluvuspoliitika fondide rakendamise progressist ning huvitatud isikutel on jätkuvalt võimalus läbi kodulehe esitada spetsiifilisemaid infopäringuid administratsioonile.

2.6. Kokkuvõtte toetusesaajate halduskoormuse vähendamiseks rakenduskavades planeeritud meetmetest, sh indikatiivne ajakava

ESI fondide tulemusliku rakendamise seisukohast on väga oluline vähendada toetuse saajate tehnilise töö osakaalu, et seeläbi oleks neil võimalus panustada enam sisulisele tegevusele.

Programmiperioodi 2007–2013 struktuurivahendite vahehindamise käigus leiti, et juba perioodi 2007–2013 raames on Eestis läbi viidud erinevates valdkondades mitmeid õigusaktide ja juhendmaterjalide muudatusi, et vähendada toetuse saaja halduskoormust. Näiteks on lihtsustatud projektist tulu teenimise korda, on lühendatud toetusest soetatu sihtotstarbelise kasutamise ja säilitamise korda, on loodud võimalused kulude hüvitamisele lihtsustatud korras, ilma kuludokumentide põhise tõenduseta. Siiski leidsid hindajad, et väga suur osa rakendussüsteemi ressursidest kulub endiselt väljamakse taotluste kontrollile, toetuse taotluste menetlemisele ning toetuse andmise põhimõtete ja meetmete väljatöötamisele ning nende muutmisele. Programmiperioodi 2007–2013 struktuurivahendite valikukriteeriumide hindamise tulemusena leiti, et taotlejatel ja toetuse saajatel on keeruline saada infot taotlusvoorude ning taotluste hindamiste juhendite kohta. Hindamiste tulemusena on pööratud senisest enam tähelepanu taotlejatele ja toetuse saajatele suunatud info kättesaadavuse suurendamisele, mh jätkatakse taotlusvoorude avanemisest teavitamisega üleriiklikes ja kohalikes ajalehtedes ja kodulehel, taotlemise tingimuste ja projektide hindamiskriteeriumide avalikustamisega ning taotleja nõustamise ja infopäevade korraldamisega. Senisest enam otsitakse võimalusi lihtsustatud kulude alusel hüvitamisvõimaluste kasutamiseks ning võimaldatakse valmipõhist kuludokumentide kontrolli.

Täiendavalt on sertifitseeriv asutus läbi viinud perioodil 2007–2013 rahastatud projektide väljamakse taotluste menetlemiseks kuluva aja analüüsi. Analüüsist selgus, et maksetaotluste menetlemise tähtajad administratsioonis on siiski suhteliselt erinevad. Et vältida põhjendamatult pikki tähtaegasid maksetaotluste menetlemisel, sätestatakse hiljemalt 2014. a I poolaasta jooksul perioodi 2014–2020

struktuuritoetuse seaduse alusel antavas horisontaalses õigusaktis tsentraalselt maksetaotluste menetlemisele kindel tähtaeg. Tähtaega võib pikendada, kui taotluse menetlemiseks on vajalik täiendav informatsioon. Antud muudatus suurendab toetuse saajate rahaliste vahendite likviidsust ning aitab paremini ja täpsemini prognoosida rahavoogusid.

Toetuse andmise raames viiakse andmevahetus täielikult elektrooniliseks taotleja, toetuse saaja ja administratsiooni vahel. See tõstab oluliselt andmekvaliteeti ja andmevahetuse kiirust ning vähendab nii administratsiooni kui ka toetuse taotlejate ja saajate halduskoormust, mis omakorda aitab kiirendada ka maksetaotluste menetlemist.

Tulenevalt toetuse sihtgrupi eripärast, ei kehti täielikult elektroonilisele andmevahetusele üleminek EMKFi toetuste osas.

Täiendavalt luuakse hiljemalt 2014. a I poolaasta jooksul perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse ja selle alusel antavate horisontaalsete õigusaktide ning korraldusasutuse juhendite alusel mitmeid võimalusi ühtekuuluvuspoliitika toetuse saajate halduskoormuse vähendamiseks:

- kus võimalik, kasutatakse kulude hüvitamist ühtse määra, kindlasummalise makse ja standardiseeritud ühikuhindade alusel;
- võimaldatakse erinevate toetusliikide kombineerimist (nt tagastamatu toetus ja finantsinstrumendid);
- võimaldatakse ettemaksete teostamist toetuse saajatele;
- võimaldatakse täielikku elektroonilist andmevahetust taotleja, toetuse saaja ja administratsiooni vahel;
- kasutatakse võimalikul määral elektroonilisel taotlemisel ühekordse sisestamise põhimõtet;
- ühtlustatakse võimaluste piires administratsiooni siseselt rakendussüsteemile esitatavaid nõuded, et toetuse taotlejal ja saajal oleks lihtsam orienteeruda erinevate meetmete raames sätestatud taotlemise ja rakendamise nõuetes;
- kodulehel www.struktuurifondid.ee tehakse toetuse taotlejatele ja saajatele kättesaadavaks informatsioon ühtekuuluvuspoliitika fondide taotlemisvõimaluste ja projektide elluviimisele kehtestatud nõuete (sh avalikustamise nõuded) kohta;
- jätkatakse toetuse taotlejate ja toetuse saajate nõustamise ja koolitamisega.

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 vahehindamise käigus leiti, et oleks otstarbekas kaaluda sagedasemat kuludokumentide esitamise lubamist. Samuti toodi välja vajadus muuta koolitusmeetmete toimimine tõhusamaks ja vähem halduskulukaks läbi lihtsustatud kulumeetodite rakendamise. Seda arvestades on jätkuvalt oluline keskenduda toetuse saaja administratiivse koormuse vähendamisele nii taotlemisel kui ka projekti elluviimisel, tagades sealjuures kulude abikõlblikkuse ja tegevuste tulemuslikkuse.

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika toetuse saajate halduskoormuse vähendamiseks tehakse lisaks juba tehtud lihtsustamistele järgmist:

- võimaldatakse täielikku elektroonilist andmevahetust taotleja, toetuse saaja ja administratsiooni vahel;
- kasutatakse maksimaalsel võimalikul määral lihtsustatud kulude skeeme – kindlasummalise makse ja standardiseeritud ühikuhindade alusel;
- võimaldatakse erinevate toetusliikide kombineerimist (st tagastamatu toetus ja finantsinstrumendid);
- lihtsustatakse kulutuste mõistlikkuse kontrolli süsteemi.

Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava vahehindamise tulemustest lähtudes kaalutakse erinevate lihtsustatud kulumeetodite kasutusele võttu Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi

rakendamisel. Rakenduskava koostatakse fondimääruse viimase versiooni alusel. Seoses tõenäoliselt suurema hulga meetmetega (võrreldes perioodiga 2007-2013) ning täiendavate nõuetega, prognoositakse pigem halduskoormuse suurenemist. Kalanduse tegevusgruppidele lisandub suurel hulgal nõudeid. Plaanis on tegevusgruppide liikmeid toetada koolituste ja muude tugitegevuste kaudu.

Seal, kus otstarbekas, kasutatakse lihtsustatud kuludokumentide skeeme kindlasummalise makse ja standardiseeritud ühikuhindade alusel. Võimaldatakse erinevate toetusliikide kombineerimist (st tagastamatu toetus ja finantsinstrumendid).

Integreeritud lähenemisviis regionaalse arengu toetamiseks ESI fondidest

3. Integreeritud lähenemisviiside tagamise kord spetsiifiliste allpiirkondlike alade arenguks ESI fondide rakendamisel

Piirkondlikku arengut toetatakse läbivalt kõikide ESI fondide raames.

Lähtuvalt peatükis 1.1.3. kirjeldatud kitsaskohtadest piirkondlikus arengus, nähakse ühtekuuluvuspoliitika rakenduskavaga ette eraldi meetmed piirkondade konkurentsivõime tugevdamiseks. Sellele suunatud sekkumiste kavandamisel võetakse prioriteetsete tegevuste määramisel aluseks maakondlikud arengukavad ja nende alusel koostatud piirkonna konkurentsivõime tugevdamise tegevuskavad. Eesti suuremate linnapiirkondade rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamiseks ja säästva arengu toetamiseks on kavandatud eraldi prioriteetne suund Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskavas. Piirkondade sisemise potentsiaali paremaks ärakasutamiseks ning kohalike kogukondade aktiveerimiseks piirkondlikus arengus on kavas rakendada kogukonna juhitud kohaliku arengu lähenemist maaelu arengukava ning merendus- ja kalandusfondi vahendite kavandamisel ja kasutamisel. Struktuurivahendite kasutamisel on sõltuvalt sekkumise ja sihtrühmade laadist kavas kasutada mõnda kogukonnapõhist kohaliku arengu elementi, näiteks kaasata kohalike omavalitsuste, ettevõtjate ja tegevusgruppide esindajad sekkumiste aluste väljatöötamisse. See võimaldab osalemist nii toetuse andmise eesmärkide, abikõlblike tegevuste kui ka projektide valikukriteeriumide määramisel. Mõne sekkumise puhul kutsutakse nimetatud sihtrühmade esindajaid osalema eksperdina projektide hindamisel ja valikul. Seda kaalutakse näiteks sotsiaal- ja piirkondliku arengu valdkonnas. Ent suurema osa sekkumiste laad on üleriigiline (see ei välista piirkonniti spetsiifiliste kriteeriumide määramist) ning oodatavate tulemustena tuleb saavutada näiteks mingit laadi teenuste parem osutamine (nt hoolekandeteenuste kogukonnapõhisem arendamine). Selleteemaliste konsultatsioonide kohaselt LEADER tegevusgrupid ja kalanduspiirkondade tegevusgrupid võivad, aga ei pruugi, olla huvitatud selliste teenuste katvast osutamisest kogu Eestis. Ka ei kata tegevusgrupid Eestit tervikuna. Seetõttu on otstarbekas võimaldada nende tegevusgruppide – nagu ka teiste võimalike huviliste - osalemist (soovi korral) nimetatud teenuste arendamises ja osutamises, ent lähtudes oodatavatest tulemustest ja vajadusest tagada tulemuste saavutamine kogu Eestis, ei ole otstarbekas sedalaadi sekkumiseks kavandatud vahendeid jaotada tegevusgruppide strateegiate alusel.

Piirkondlikule arengule ning kohalike avalike teenuste paremale osutamisele suunatud sekkumiste kujundamisel ja elluviimisel struktuurivahenditest arvestatakse muu hulgas nii LEADER tegevusgruppide kui ka kalanduspiirkondade strateegiatega, et saavutada enam sünergiat ning vältida kattuvusi kavandatud tegevuste vahel.

3.1. Kogukonna juhitud kohalik areng

Peamised väljakutsed, mida liikmesriik kavandab käsitleda läbi kogukonna juhitud kohaliku algatuse (edaspidi CLLD).

Kogukonna juhitud kohaliku algatuse rakendamise peamine põhjus tuleneb vajadusest suunata kohalikku algatust kohaliku elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamisel kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevate lahenduste leidmisele.

Eesti inimvara aruande (2011) hinnangul annab piirkondade arenguseisundi ühtlustamine võimalusi piirkondade endogeense potentsiaali oskuslikumaks ärakasutamiseks. Suurematest linnapiirkondadest kaugemale jäävate maapiirkondade tööjõu, loodus- ja ajaloolis-kultuuriliste ressursside kasutuselevõtt ei ole kohaliku ettevõtluse edendamiseks olnud ammendav. Selle edendamiseks tuleb luua tingimused asendist, looduslikest ja kultuurilistest eripäradest tulenevate piirkonnaspetsiifiliste eelduste realiseerimiseks, sh teatud majandustegevustes tugevamaks spetsialiseerumiseks ja piirkonnale sobivamate perspektiivikate ettevõtlusharude eelisarendamiseks. Euroopa Territoriaalse Agenda 2020 kohaselt on piirkondade konkurentsieelistele tugineva majandusliku spetsialiseerumise soodustamine regionaalse arengu tasakaalustamiseks hädavajalik.

Eesti arenguvajaduste analüüsi kohaselt suurendab elanikkonna vähenemine maapiirkonnas avalike teenuste osutamise kulusid ja seab seetõttu surve alla teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi. Uute oludega kohanemiseks tuleb kaugematele maapiirkondadele ja hõreasustatud aladele pöörata omaette tähelepanu, kasutades võimalusel uudseid ja ebatraditsioonilisi lahendusi. Lahendused seisnevad eeskätt avalike teenuste senisest säästlikumas ja innovaatilisemas korraldamises, e-teenuste kasutuse edendamises, kiire internetiühenduse kättesaadavuse parandamises ja kvaliteetsetes ning paindlikes transpordivõrkudes. Oluliseks kohandamise võimaluseks on ka erinevate kogukonnateenuste arendamine. Samuti on vaja edendada kohalikku väikeettevõtlust ja aidata kaasa maapiirkondades kohapeal töökohtade loomisele. Üks potentsiaalseid allikaid kohaliku arengu elavdamiseks on roheline infrastruktuuri arendamine. See loob piirkonniti erinevaid võimalusi ja eeldusi tööhõiveks, aidates arendada nt loodusturismi, taaselavdada maajäetud alasid või korraldada pool-looduslike koosluste säilitamist. Kogukondlike algatuste tähtsus kohalike teenuste osutamisel ja piirkondlikus arengus laiemalt suureneb nendes tingimustes oluliselt.

Arengufondi poolt koostatud analüüsis „Väliskeskond 2020: olulised trendid ja nende tähendus Eestile“ leitakse, et kasvavad ja keerukamad ühiskondlikud mured, mille puhul olemasolevad lahendused jäävad puudulikuks, tingivad sotsiaalset innovatsiooni. Sotsiaalse innovatsiooni abil saab parandada kogukondade juhtimist. Näiteks kaasatakse alt-üles initsiatiiviga lahenduste loomisse kodanikke ja ettevõtteid, seega inimesed osalevad rohkem valitsemises ja võtavad arengu eest vastutust, mis omakorda viib uute mõjusate lahenduste kasutusse.

Analüüs viitab ka, et vabatahtlike tegevus võimaldab tõhusamalt lahendada ühiskondlikke murekohti, sest lahenduste loomine ja elluviimine antakse sel viisil paremini informeeritud organisatsioonidele ning viiakse probleemidele lähemale. Lisaks toob vabatahtlik töö kasu sellega, et eri ühiskonnagrupidel on võimalik säilitada ühiskondlikku aktiivsust, tõuseb vabatahtlikena töötavate inimeste (tööturu) potentsiaal, laieneb sotsiaalne kapital ja väheneb sotsiaalse isoleerituse risk. Samuti aitab vabatahtliku tegevuse elavnemine leevendada tööjõu puudust teatud sektorites, parandada heakorda kohalikes kogukondades, vähendada kuritegevust ja elavdada kohalikku kogukonnaelu.

Alt-üles lähenemise rakendamine järgib lähimuslikkuse põhimõtet, mis tähendab, et kohalikku tasandit puudutavad arendusotsused tehakse võimalikult madalal haldustasandil ja seega lähemal kodanikule ning tähtsustatakse rohkem kodanikkonna võimalikult vaba initsiatiivi ja panust. Sellest tulenevalt lähtutakse piirkondliku arengu edendamisel põhiosas kohapealse arendusiniitsiatiivi

toetamisest, eeldades, et kohalikul tasandil tunnetatakse parimal moel oma arengu vajadusi, võimalusi ja ressursse.

Alt-üles lähenemise eesmärk ranna- ja sisevete kalanduse arendamisel on kohalike elanike kaasamine otsustusprotsessi ja kalanduspiirkondade tasakaalustatud territoriaalsele arengule kaasaaitamine, samuti kohaliku teadmusbbaasi kasutamine kalanduspiirkondade jaoks maksimaalsete tulemuste saavutamiseks, kuivõrd kohalik kogukond teab oma piirkonna vajadusi kõige paremini, kalanduse tegevusgruppidel on kogemused ja teadmusbbaas ranna- ja sisevete kalanduse arendamiseks ning ülevaade sektori vajadustest. Ka on tegevusgruppidel juba koostöökogemus perioodist 2007-2013. Kalandusega seotud piirkonnad on väga erinevad (rand- ja siseveed, püügikorraldus, erinevad kultuurid ja traditsioonid) ja sellest ka vajadused - kogukonna juhitud kohaliku arengu lähenemise meetod ja selle rakendamine annab parimaid tulemusi piirkondlike eripärade ja nende vajadustega arvestamisel ja Ühise kalanduspoliitika eesmärkide elluviimisel.

Ranna- ja sisevete kalanduse arendamise peamine eesmärk on sektori restruktureerimine, millega tehti algust käesoleval perioodil. Restruktureerimise eesmärk ranna- ja sisevete kalanduses on korrastatud ja toimiv terviklik tarneahel, mis võimaldab kaluritel suurendada kalapüügist saadavat sissetulekut ning leida alternatiivsed tegevused kalapüügi kõrval, mis aitaks toime tulla püügihoovajälisel ajal. Tarneahela esimesele poolele, milleks on kala toomine kvaliteetselt randa ehk sadamate ja lossimiskohtade uuendamine ja säilitamistingimuste loomine, on pööratud tähelepanu perioodil 2007-2013. Algust on tehtud väiketöötlemise ja lisandväärtuse andmisega kalale ning ühisturustamise soodustamisega, et aastaks 2020 oleks tarneahel korrastatud ja seeläbi tagatud kaluritele piisav sissetulek ja töökohad kohapeal, mis aitavad kaasa kestliku rannakalanduse kogukonna säilimisele. Hetkel on struktuursete muudatustega jõutud poole peale, mistõttu on oluline nende tegevuste jätkamine ja perioodil 2007-2013 alustatu lõpule viia perioodil 2014-2020.

CLLD peamised eesmärgid ja prioriteedid liikmesriigis

Maaelu arengukava 2014-2020 üheks eesmärgiks on, et maamajandus ja maapiirkonna elukeskkond on mitmekesised, pakuvad alternatiivseid tööhõivevõimalusi põllumajandusest vabanevale tööjõule ning tuginevad kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevatele lahendustele. Maaelu arengukava 2014-2020 vastav eesmärk ja meede LEADER kohalikuks arenguks panustavad eelkõige Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi prioriteeti 6: sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine. Sihtvaldkonnad, kuhu meede panustab lisaks peamisele valdkonnale 6B: 1A, 1B, 1C, 2A, 2B, 3A, 3B, 4A, 4B, 4C, 5A, 5B, 5C, 5D, 5E, 6A ning 6C.

Maaelu arengukava 2014-2020 meetme LEADER kohaliku arengu üldeesmärgiks on piirkondade tasakaalustatud arendamine läbi LEADER põhielementide rakendamise. Eelkõige on meede suunatud ettevõtjate konkurentsivõime tõstmisele ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise kaudu, sotsiaalse kaasatuse edendamisele, piirkondlike eripärade paremale kasutamisele, uuenduslike lahenduste leidmisele ja kasutuselevõtu soodustamisele (sh kogukonnateenuste arendamisel) ning kohaliku tasandi valitsemise parendamisele erinevate osapoolte kaasamise kaudu.

Eesti kalanduse strateegia 2014-2020 eesmärk on Eesti kalanduse kui majandusharu arendamine ning kalatoodangu konkurentsivõime tõstmine sise- ja välisurgudel, aidates kaasa ratsionaalse kalamajanduskeskkonna kujundamisele. Strateegia üks alaeesmärke on ranna- ja sisevete kalanduse majandusliku jätkusuutlikkuse arendamine, mille raames viiakse osa kavandatavaid tegevusi ellu alt-üles põhimõttel läbi kogukonna juhitud kohaliku arengu rakendamise. Piirkonna vajadused ja võimalused on välja selgitatud SWOT-analüüsi kaudu. Kalanduse tegevusgrupid viivad ellu eelkõige Ühise Kalanduspoliitika eesmäärke.

Eesmärgid ja prioriteedid, mida viiakse ellu alt-üles põhimõttel, on kooskõlas Ühise kalanduspoliitika, Euroopa 2020 strateegia, Läänemere strateegia, Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi ja Fondide

ühissätete määruse prioriteetide ja eesmärkidega. Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi raames toetab kogukonna juhitud kohaliku arengu lähenemine ja rakendamine ühenduse prioriteeti 4 (EMKF Art 6 lõige 4): tööhõive ja territoriaalse ühtekuuluvuse suurendamine.

Kalanduspiirkondadele on prioriteetsed eelkõige töötlemise, turustamise, mitmekesistamise ja innovatsiooni arendamine ja toetamine ning keskkonnaseisundi parendamine – see tagab jätkusuutliku arengu tulevikus ja aitab lõpuni viia sektoris vajalikud struktuursed muudatused. Üheks prioriteediks on innovaatilise kalatöötlemise toetamine, mis hõlmab uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ja alternatiivenergia kasutamise soodustamist eesmärgiga tõhustada tootmisprotsesse ja suurendada keskkonnasäästlikust ning energiatõhusust. Oluline on edasi arendada otse- ja ühisturustamisvõimalusi, suurendada ja mitmekesistada turundustegevusi sh leida turg nišitoodetele ja vähemväärtuslikele ning -tuntud liikidele.

Kalandusvaldkonnas sõltub sotsiaalmajanduslik heaolu otseselt püügihooajast ja kalavarudest. Olemasolevatest varudest ei piisa, et tagada küllaldane teenistus kõigile kalanduspiirkonnas hõivatud inimestele. Selletõttu on oluline soodustada sisetulekute suurendamist ja olemasolevate töökohtade säilitamist piirkonnas. Oluline on piirkonna elanike kaasamine kalanduse ja merendusega seotud tegevustesse. Antud tegevused loovad võimalusi suurendada kalapüügist saadavat tulu, luua uusi, täiendavaid ja kõrvaltegevusi püügihooaja ja -välisel perioodil, mis tõstavad sotsiaalset heaolu ja elukvaliteeti piirkonnas.

LEADER-tegevusgruppide ja kalanduspiirkondade tegevusgruppide arengustrateegiate koostamisel võetakse üksteise arengudokumentide (kavandatatav) sisu vastastikku arvesse. Piirkonniti tehakse ka praktilist koostööd arengustrateegiate elluviimisel.

Piirkonnad, kus kavandatakse CLLD rakendamist

Maaelu arengukava 2014-2020 raames rakendatakse kogukonna juhitud kohalikkude arengut maapiirkondades. Perioodil 2007-2013 käsitleti Leader-meetme kontekstis maapiirkonnana valdade (sh vallasiseste linnade) ja kuni 4000 elanikuga väikelinnade territooriumi. Arvestades, et Leader-lähenemise puhul on Eestis tekkinud 26 kohalikkude tegevusgruppi, mis katavad üle 99% sel perioodil maapiirkonnana määratletud aladest, siis on otstarbekas olemasoleva tegevuspiirkonna määratlusega jätkata. Vallad, mida iseloomustab rahvastiku kasv, madal tööpuudus ja kõrged sisetulekud, võetakse kohalike tegevusgruppide vahel vahendite jagamisel arvesse vähenduskoefitsiendi alusel ning vallasisesed linnad, mille rahvaarv ületab 4000 elanikku, lähevad kohalike tegevusgruppide vahel vahendite jagamisel arvesse samuti vähenduskoefitsiendi alusel. Kohaliku tegevusgruppi territooriumi peavad moodustama ühiste majanduslike, kultuuriliste ja sotsiaalsete huvidega vallad ja linnad, mille territooriumid kuuluvad samasse geograafilisse piirkonda. Kohaliku tegevusgruppi piirkonna suurus ja elanike arv peab pakkuma inim-, finants- ja majandusressursside küllaldast kriitilist massi, et viia ellu jätkusuutlikku arengustrateegiat. Kohaliku tegevuspiirkonna elanike arv peab olema vahemikus 10 000-100 000, samas põhjendatud erisused kohaliku tegevusgruppi elanike arvus on lubatud. Põhjendatud erisuseks on saarelisus, kultuurilis-etniline eripära või kohaliku tegevusgruppi keskmine asustustihedus alla 10 elaniku ruutkilomeetril.

Eesti on jaotatud kalanduspiirkondadeks, kus on loodud kalanduse tegevusgruppid. Territoriaalselt on tegevuspiirkondadega kaetud rannapiirkonnad, saared, Peipsi-, Pihkva ning Võrtsjärve piirkond. Territooriumi valikul on primaarne kutseliste kalurite ja teiste kalandussektori esindajate olemasolu. Piirkonnad jagunevad vastavalt piirkondlikele vajadustele ja eripäradele, tagades ühe piirkonna sees ühtse geograafilise, majandusliku ja sotsiaalse ühtsuse. Selline lähenemine on oluline ka kalavarude jätkusuutliku kasutuse korraldamisel ja ühise kalanduspoliitika eesmärkide elluviimisel. Elanike arv vastab määruses toodud nõuetele, välja arvatud Hiiumaa, kus elanike arv oli 2012. aasta seisuga 9984 inimest (andmed: www.stat.ee). Arvestades paikkonna eripära ja saarelisust, on mõistlik vaadata

Hiiumaad eraldi piirkonnana. Eesmärgiks on tegevusgruppide jätkusuutlikkus ja perioodil 2007-2013 asutatud kalanduse tegevusgruppide tegevuse jätkamine.

CLLD rakendamiseks kasutatavad ESI fondid

Leader-meetmele tuleb ette näha vähemalt 5% Maaelu arengukava mahust (50,4 miljonit eurot). 2007-2013 perioodil rahastas Eesti Leader-meedet 85,8 miljoni euro ulatuses. 2014-2020 perioodil on maaelu arengukava raames Leader-meetmele kavandatud 93,6 mln eurot, s.o ligi 10% programmi mahust.

Kalanduse tegevusgrupid tegutsevad ja viivad ellu piirkonna arengustrateegiat Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi finantseerimisel¹⁴⁴.

Integreeritud lähenemine kohalikul tasandil teiste ESI fondidega

Integreeritud lähenemine teiste ESI fondidega tagatakse eelkõige läbi planeerimise ning eelarvestamisega seotud erinevate riiklike protsesside ühildamise. Eelarveliste otsuste tegemisel vaadatakse kõiki vahendeid (sh erinevaid EL toetusfonde) koos ning vajadusel ühtlustatakse nende kasutamist. Erinevate instrumentide, sh CLLD omavahelist täiendavust jälgitakse ja suunatakse riigi eelarvestrateegia ja aastaste riigieelarve seaduste väljatöötamise ja elluviimise seire raames. Lisaks peab kogu ESI fondide kasutust korraldava administratsiooni toetama toetuse taotlejaid ja toetuse saajaid, sh kohalikul tasandil jooksva nõustamise, juhendmaterjalide ja koolituste kaudu erinevate ESI fondide toetusvõimalustest. Kohalike tegevusgruppide kogemusi ja teadmisi saab kasutada erinevate ESI fondide sekkumiste tarvis alusdokumentide väljatöötamisel koostöös sekkumiste eest vastutajate ja erinevate partneritega: selles protsessis määratletakse oodatavast tulemusest lähtudes konkreetsemalt mh sekkumise sihtrühm(ad), abikõlblikud tegevused ja kulud ning projektide valiku kriteeriumid.

CLLD koordineerimine ja administratiivne ülesehitus ning kohalikele tegevusgruppidele selle rakendamiseks antav roll

Maaelu arengukava 2014-2020 korraldusasutus on Põllumajandusministeerium. Makseasutuse roll piirdub Leader-lähenemise puhul lisaks väljamaksete teostamisele üksiktegevuste abikõlblikkuse kontrolliga. Kohalikud Leader tegevusgrupid vastutavad piirkondlike arengustrateegiatega väljatöötamise ja rakendamise, sh kohalike strateegiatega kohaste projektide valiku eest. Selleks kohalikud tegevusgrupid:

- panustavad kohalike osalejate suutlikkuse suurendamisse;
- valmistavad ette ja avaldavad projektikonkursside või jooksva projektide esitamise korra;
- töötavad välja mittediskrimineeriva, huvide konflikte vältiva ja läbipaistva projektide valikumenetluse ning valikukriteeriumid;
- korraldavad toetuse taotluste vastuvõtmise ja hindamise;
- valivad välja toetatavad projektid ja määravad kindlaks toetuse summa;
- tagavad projektide valikul sidususe kohaliku arengu strateegiaga;
- korraldavad toetust saanud tegevuste seiret ning kohaliku arengu strateegiaga seotud hindamistegevust.

Kalanduse tegevusgrupi eesmärk on piirkonna kalandussektori arendamine, koostöö edendamine ja piirkonna jätkusuutlikule arengule kaasaaitamine. Tegevusgruppi kuuluvad antud piirkonna kutselised kalurid, kalandus- ja muude tegevusalade ettevõtjad, kohalikud omavalitsused ja teised

¹⁴⁴ EMKF rahastusmaht, sh kalanduse tegevusgruppide kaudu kasutatav maht, on täpsustamisel.

piirkonnaga seotud organisatsioonid. Tegevusgrupp selgitab välja piirkonna arengueeldused ja võimalused fokuseeritult kalandussektorile, töötab välja piirkondliku arengustrateegia ning viib selle ellu. Arengustrateegiate koostamisel on asjakohane kooskõla teiste piirkonna arengustrateegiatega. Tegevusgrupid arendavad koostööd erinevate sektorite vahel kohalikul, riigi ja rahvusvahelisel tasandil. Tegevusgrupid abistavad ja annavad nõu taotlejatele, kuulutavad välja projektivoorud, võtavad taotlused vastu ja teevad taotlustele esimese tehnilise hindamise ja annavad eksperthinnangu taotluse heakskiitmiseks või tagasi lükkamiseks, mille alusel teeb vahendusasutus otsuse.

Kalanduse tegevusgrupid ja maaelu Leader tegevusgrupid on territoriaalselt osaliselt kattuvad (näiteks on mitme maaelu tegevusgrupi alad osaliselt kalanduse tegevusgrupi tegutsemisala sees), kuid tegevusgrupid viivad ellu erinevatesse eesmärkidesse panustavaid tegevusi, samuti on tegevuspiirkonnad välja valitud erinevatel alustel. Selletõttu on kalanduse tegevusgrupe oluline hoida iseseisvate organisatsioonidena, et tagada nende eesmärkide fookus, koondunud sektor, kus viljeletakse palju sektorisisest koostööd. Samuti on väga oluline, et riik ei kaotaks olulist partnerit kalanduspoliitiliste otsuste kujundamisel ning elluviimisel ja kalanduse tegevusgruppide kogemusi ja teadmusbasi. Oluline on lõpule viia rannakalanduse struktuursed muudatused, kus tegevusgruppide tegevusel on tähtis roll.

[Kas liikmesriik kasutab võimalust määrata juhtfond integreeritud multi-fond kohaliku arengu strateegiade kontekstis](#)

Maaelu arengukava 2014-2020 meedet LEADER kohalikuks arenguks rahastatakse EAFRD-st. Kohaliku tegevusgrupi kui organisatsiooni toimimise kulud ning piirkonna elavdamise kulud võivad moodustada kuni 20% avaliku sektori poolsest toetusest kohalikele tegevusgruppidele. Elavdamise kulud on suunatud sidusrühmade teabevahetuse soodustamisele ja strateegia edendamisele ning potentsiaalsete toetusajaajate toetamisele tegevuste väljatöötamisel ja taotluste koostamisel.

[Ettevalmistava toetuse korraldus](#)

Ettevalmistav toetus hõlmab suutlikkust tõhustavaid tegevusi tegevusgruppidele, kes ei ole Leaderit 2007–2013 programmiperioodil rakendanud, samuti toetust väikestele pilootprojektidele ning suutlikkuse arendamiseks, koolituse ja võrgustike loomiseks, pidades silmas kohaliku arengu strateegia ettevalmistamist ja elluviimist. Olemasolevad kohalikud tegevusgrupid saavad kasutada ettevalmistavat toetust strateegiade ette valmistamiseks.

3.2. Integreeritud territoriaalsed investeeringud

Integreeritud territoriaalsete investeeringute (ITI) mehhanismi ei rakendata, kuid regionaalarengu probleemide lahendamisel kasutatakse linnapiirkondade ja toimepiirkondade¹⁴⁵ tasandil integreeritud lähenemist. Linnapiirkondade jätkusuutliku arengu integreeritud tegevuste kohta vt ptk 3.1.3. Toimepiirkondades rakendatakse integreeritud lähenemist väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkonda. Integreeritud territoriaalse arengu põhimõtteid rakendatakse rakenduskava prioriteetse suuna 5 „Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arendamine ning piirkondade konkurentsivõime tõstmine“ II alaeesmärgi raames¹⁴⁶.

Integreeritud territoriaalse lähenemise aluseks on maakonna arengukava, milles määratakse kindlaks piirkondlikud prioriteedid erinevates maakonna arengu valdkondades. Maakonna arengukavad on

¹⁴⁵ Kattuvad üldjoontes maakondadega.

¹⁴⁶ Sekkumiste aluseks on investeerimisprioriteet ERDF 8(aa) „Tööhõivesõbraliku majanduskasvu toetamine sisemise potentsiaali arendamise teel osana konkreetsete piirkondade territoriaalsest strateegiast, sealhulgas taandarenevate tööstuspiirkondade ümberkorraldamine ning konkreetsetele loodus- ja kultuurivaradele juurdepääsu tõhustamine ja sellise vara arendamine“.

kõigis maakondades olemas, need vajavad ajakohastamist ning neis tuleb eraldi tähelepanu pöörata majanduselu aktiveerimise, tööhõive elavdamise ja piirkondliku spetsialiseerumise problemaatikale. Maakonna arengukava alusel koostatakse piirkonna konkurentsivõime tugevdamise tegevuskava. See tegevuskava on dokument, milles maakonna arengukavale ja kohaliku omavalitsuse üksuste arengukavadele tuginedes määratakse kindlaks prioriteetsed tegevused ettevõtluskeskkonna arendamise ja liikuvuse valdkondades. Tegevuskavad peavad olema kooskõlas Eesti regionaalarengu strateegia, konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ ja teiste riigi (valdkondlike) strateegiadokumentidega, samuti naabermaakondades kavandatavaga. Tegevuskava kooskõlastatakse asjaomaste ministriumidega ja kinnitatakse regionaalministri poolt. Projektide valik toimub tegevuskavale tuginedes.

Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise tegevuskavale täiendavalt kavandatakse maakondlikus ulatuses planeerimisprotsessi, mis on suunatud piirkondlikele algatustele tööhõive ja ettevõtlusaktiivsuse elavdamise alal ja milles osalevad erinevad maakonnas tegutsevad organisatsioonid. Planeerimisprotsessis ja kavandatavate sekkumiste puhul seatakse eesmärgiks kooskõla ja täiendavus vastavate tegevustega Leader strateegiates.

Maakondade arengukavasid täiendatakse ja piirkondade konkurentsivõime tugevdamise tegevuskavasid koostatakse vastavalt selleks koostatud juhendile.

3.3. Linnade säästev areng, sh selliste linnapiirkondade kindlakstegemise põhimõtted, kus linnade säästva arengu jaoks tuleb rakendada integreeritud meetmeid

Linnade jätkusuutliku arengu toetamist kavandatakse eeskätt rakenduskava prioriteetse suuna 9 „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ kaudu, panustamaks arenguvajaduse 1.1.3. „Regionaalse arengu suundumused ja väljakutsed“ lahendamisse. Arvestades Eesti geograafilisi eripärasid ja vajadust vahendeid fokuseeritult kasutada, viiakse Linnade jätkusuutliku arengu prioriteetset suunda ellu neis linnapiirkondades, mille elanike arv ületab 50 000 inimest. Eestis on viis sellele kriteeriumile vastavat piirkonda – Tallinn, Tartu, Pärnu, Narva ning Kohtla-Järve ja Jõhvi. Teised linnad koos ümbritseva asustusega on enam kui kaks korda väiksema elanike arvuga. Kuna linnapiirkondade säästva arengu tagamisel on väga oluline funktsionaalse linnapiirkonna kohaliku omavalitsuse üksuste koostöö, kaasatakse piirkondade strateegiate koostamisse lisaks keskuslinnadele ka teised linnapiirkonna kohaliku omavalitsuse üksused. Linnapiirkonnaks loetakse keskuslinna ning seda ümbritsevat tiheasustusega tagamaad. Linnapiirkonna täpse ulatuse määratlemisel võetakse arvesse valglinnastunud ala ja kasvava rahvastikuga ala ulatus ning igapäevase tiheda pendelrände ulatus.

Prioriteetset suunda rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist ning sekkumisi viiakse ellu kahe kompleksse, erinevatest tegevustest koosneva meetme kaudu, millest üks on suunatud Ida-Viru linnapiirkondadele ning teine ülejäänud kolmele suuremale linnapiirkonnale. Prioriteetsest suunast rahastatakse tegevusi, mis on suunatud linnapiirkondade arengu oluliste kitsaskohtade lahendamisele. Erilist tähelepanu pööratakse säästliku liikuvuskeskkonna loomisele eesmärgiga kahandada autoga liikumiste osakaalu ning seeläbi vähendada CO₂-heitkoguseid. Samuti panustatakse lapsehoiuvõimaluste nappuse probleemi lahendamisse eesmärgiga parandada lapsevanemate hõivevõimalusi ning vähendada linnapiirkonna siseseid sundliikumisi. Ida-Viru suuremates linnades panustatakse alakasutatud linnaalade taaselavdamisse eesmärgiga suurendada nende linnade atraktiivsust ettevõtjatele ja parandada elukvaliteeti linnakeskustes. Infrastruktuuri rajamisel kasutatakse võimalusel roheline infrastruktuuri lahendusi.

Toetuse kasutamise eeltingimuseks on linnapiirkondade jätkusuutlikule arengule strateegiate koostamine, milles määratletakse linnapiirkonna jätkusuutliku arengu võtmeprobleemid ja – eesmärgid majanduslike, keskkonnaalaste, kliimaalaste, demograafiliste ja sotsiaalsete väljakutsete valguses. Strateegiad koostatakse linnapiirkonna kohaliku omavalitsuse üksuste koostöös asjakohase juhendi alusel.

Väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkonda on olulised ka tegevused piirkondade konkurentsivõime tugevdamiseks (rakenduskava prioriteetses suunas 5).

Tabel 11. Indikatiivne panus Euroopa Regionaalarengu Fondist linnapiirkondade jätkusuutliku arengu integreeritud tegevustesse (EUR)¹⁴⁷.

Fond	Indikatiivne panus linnapiirkondade jätkusuutliku arengu integreeritud tegevustesse (EUR)	Osakaal fondi vahendite kogumahust (%)
ERF	101 063 830	5,4%

Lisaks prioriteetsele suunale “Linnapiirkondade jätkusuutlik areng”, panustavad linnade jätkusuutlikku arengusse mitmed teised kavandatavad sekkumised, sh korterelamute energiasäästu, tänavavalgustussüsteemide renoveerimise (rakenduskava prioriteetne suund 6 “Energiasäästus”), kasvuvõimelisse ettevõtlusse ja teadus-arendustegevusse (rakenduskava prioriteetne suund 4), teenustesse, tagamaks võrdseid võimalusi hõives osalemiseks (rakenduskava prioriteetne suund 2), ning transpordi negatiivse keskkonnamõju vähendamise (prioriteetne suund 10 „Jätkusuutlik transport“).

3.4. Peamised prioriteetsed koostööalad, võttes vajaduse korral arvesse makroregionaalseid strateegiaid ja mere vesikonna strateegiaid

Üks 2014-2020 ELi vahendite planeerimise strateegilisi aluseid oli 2012. aastal uuendatud Läänemere strateegia, kuivõrd ESI fondid on väga oluline Läänemere strateegia prioriteetide elluviimise rahastusallikas. Planeerimisel lähtuti nii strateegia pea- ja alaeesmärkidest kui ka rahvusvahelise koostöö potentsiaalsete tulemuste võimendamisel. Allpool on toodud ESI fondide toel kavandatavate sekkumiste seosed Läänemere strateegia peaeesmärkidega. Sekkumiste kavandamisel (sh tingimuste väljatöötamisel), elluviimisel ja seirel arvestatakse Läänemere strateegia sihtide ja indikaatoritega, kaalutakse rahvusvahelise koostöö arvestamise asjakohasust ning vajadusel kavandatakse asjakohased viisid projektitaotluste hindamisel strateegiasse enam panustavate projektide arvestamiseks. Seejuures lähtutakse Läänemere strateegiasse panustamise arvestamise asjakohas(t)e viisi(de) valikul konkreetse sekkumise eripärast, näiteks võidakse kaaluda sekkumise tingimustes strateegia eesmärkidesse panustavatele projektidele valikukriteeriumide alusel täiendavate hindepunktide andmist, strateegia eesmärkide suunas panustamise võimendamiseks konkreetsete tegevuste abikõlblikuna käsitlemist. Rakenduskavade seirearuannetes käsitletakse mh prioriteetsete suundade raames antud panust strateegia elluviimisesse.

Läänemere strateegia peaeesmärk „Päästa meri“

Strateegia alaeesmärki „Puhas merevesi“ panustatakse struktuurivahenditega prioriteetses suunas „Veekaitse“ nõuetekohane veevarustuse- ja kanalisatsiooniteenus üle 2000 ie koormusega reoveekogumisaladel, et vähendada amortiseerunud reoveepuhastite ja torustike tõttu puudulikult puhastatud reovee sattumist pinna- ja põhjavette ja sealtkaudu selle Läänemere jõudmist. Seda tehakse vesikondade veemajanduskavade alusel (kehtivad, perioodi 2010-2015 veemajanduskavad uuendatakse 2015. a lõpuks). Pinna- ja põhjavett ohustavad lisaks ebapiisavalt puhastatud reoveele ka inimtekkelised maa ja veekeskonna jääkreostusobjektid. Seetõttu korrastatakse saastunud alasid ja kuivendatud turbaalasid veekeskonna kaitsmiseks, ökosüsteemide elujõulisuse tagamiseks ja õhuheitmete vähendamiseks.

¹⁴⁷ Rakenduskava prioriteetne suund “Linnapiirkondade jätkusuutlik areng”.

Strateegias on tähtsustatud ka keskkonnahoidlikku laevandust, kuivõrd Läänemere asendi, kuju, madaluse ja aeglase veevahetuse tõttu mõjutab merereostus väga tugevalt ja pikaajaliselt mere seisundit. Arvestades Läänemere transporditiheduse jätkuvat kasvu, kõrget reostustundlikkust ning asjaolu, et peaaegu kogu Eesti mereala on ökosüsteemi poolest naftareostuse suhtes tundlik ala, soovib Eesti prioriteetses suunas „Roheline infrastruktuur ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine“ veelgi suurendada oma panust merereostuse avastamisel ja saastajate vastutuselevõtmisel. Seetõttu suurendatakse merereostuse avastamis- ja likvideerimisvõimekust, tuginedes mh perioodil 2007-2013 juba tehtud investeeringutele, ning edendatakse sellealast koostööd naaberriikidega. Ühtlasi täidetakse nii HELCOMi hädaolukordadele reageerimise nõuet. Nii panustatakse otseselt ka strateegia alaeesmärgi „Puhas ja ohutu laevandus“ saavutamisse. Lisaks panustatakse HELCOMi läheliste populatsioonide taastamise sihi saavutamisse.

Maaelu arengukava panustab eesmärki keskkonnavalase teadlikkuse tegevuste, keskkonnavalaste investeeringute edendamise ning põllumajanduse keskkonnamõju vähendamisse panustavate keskkonnatoetuste kaudu. Keskkonnavalast teadlikkust aitavad tõsta teadmussirde- ja nõuandemeetmed, samuti keskkonnameetmete osana läbitavad koolitused. Põllumajanduse investeeringutoetuste raames on projektide valikul ette nähtud eelistus keskkonnavalastele investeeringutele, samuti põllumajandustootjatele, kes on ühinenud erinevate keskkonnatoetuste skeemidega. Keskkonnatoetuste hulgas on nii keskkonnavalast planeerimist edendavaid meetmeid kui ka spetsiifiliste keskkonnaprobleemide lahendamisele suunatud meetmeid ja tegevusi. Euroopa merendus- ja kalandusfondi rakenduskava ranna- ja sisevete kalanduse meetmete raames kaalutakse mereprügi koristamise võimaldamist. Läänemere piirkonna keskkonnahoidu panustatakse ka prioriteetses suunas „Kasvuvõimeline ettevõtetus ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline teadus- ja arendustegevus“, kus ettevõtjaid ergutatakse rakendama meetmeid keskkonnakahju riskide minimeerimiseks ning toetatakse tegevusi, mis kasvatavad ressursisäästu (sh energia) ja panustavad nii keskkonnakoormuse vähenemisse, sealhulgas jäätmetekke ja õhuheitmete koguse vähendamisega. Ka prioriteetses suundades „Linnapiirkondade jätkusuutlik areng“ ja „Energiatõhusus“ panustatakse õhuheitmete vähendamisse.

Läänemere strateegia peaeesmärk „Ühendada piirkond“

Strateegia alaeesmärki „Head transporditingimused“ saavutamisse panustatakse prioriteetses suunas „Jätkusuutlik transport“, kus parandatakse ühendusi TEN-T võrgustikku kuuluvatel peamistel maanteedel ja raudteel. See võimaldab teenindada suuremaid reisijatevooge, edendada transpordisüsteemi struktuurilisi muutusi (nt rongijaamade parem sidustamine teiste transpordiliikidega) ning suurendada keskkonnasõbralike transpordiliikide osakaalu liikuvuses. Ühtlasi tagatakse nii ettevõtete ja elanike vajadustele vastavad ühendusvõimalused välispartneritega.

IKT valdkonnas jätkatakse uue põlvkonna lairibavõrgu rajamist, mis loob eeldused teiste majandus- ja elualade potentsiaali rakendamiseks uute ning uuenduslike e-teenuste arendamise kaudu. Uue põlvkonna lairibaühenduste investeeringud toetavad tootlikkuse kasvu nii avalikus kui ka erasektoris, muutes paindlikumaks töötamisvõimalused nii Eestis kui ka väljaspool Eestit ja kasvatades koostöövõimalusi teiste Läänemere piirkonna riikidega. Samuti arendatakse teenusteruumi (kiire ja turvaline ligipääs infole ja andmetele) keskseid komponente nii, et need vastaksid tehnoloogia arengule ning toimiksid nii riigi siseselt kui piiriülevalt. Tagatakse baastaristu piiriülene koostöö ja turvaline andmevahetus teiste (ELi) riikidega, et nii ettevõtjad kui ka kodanikud saaksid kasutada elektroonilisi teenuseid piiriülevalt (nt digitaalallkirjaga lepinguid allkirjastada või oma terviselugu turvaliselt jagada). Kõik need tegevused aitavad kaasa strateegia alaeesmärgi „Inimeste ühendamine piirkonnas“ saavutamisele ning siseturu tõkete ületamisele Läänemere piirkonna kaubanduse edendamisel. Eesti on strateegia poliitikavaldkonna „Siseturu takistuste kõrvaldamine“ koordinaator.

Läänemere strateegia alaeesmärgi „Usaldusväärsed energiaturud“ saavutamisse panustatakse taastuvenergia kasutuse edendamisega eluaseme- ja transpordisektoris. Nii korterelamutes kui ka

kaugküttesektoris suurendatakse energiasäästu ja taastuvenergialahenduste kasutuselevõttu ning alternatiivsete kütuste osakaalu suurendamiseks ergutatakse biogaasi tootmist (viimasesse panustamist kavandatakse ka kasvuhoonegaaside heitkoguste kauplemisskeemi vahenditest). Energiaühenduste parandamiseks kavandatakse Balti energiaturgude ühendamise plaani prioriteetsetele projektidele taotlema kaasrahastamist ka Euroopa ühendamise rahastust. Samast rahastust kavatakse taotlema toetust Rail Baltic rajamiseks (vt allpool).

Läänemere strateegia peaesmärk „Suurendada heaolu“

Strateegia alaeesmärkide „EL 2020 rakendamisse panustav Läänemere strateegia“ ja „Läänemere piirkonna globaalse konkurentsivõime kasv“ saavutamisse panustatakse ettevõtluse arendamise ja ressursisäästlikumaks muutmisega, TA&I ja hariduse rahvusvahelise konkurentsivõime kasvatamisega ning tööhõive jätkusuutlikkuse kasvatamisega.

Struktuurivahenditest toetatakse riiklike teadus- ja arendusprogrammide käivitamist; nutika spetsialiseerumise raamistikust lähtudes määratletakse majanduse kasvualad ning eelisarendatakse neid koordineeritult teaduse, hariduse ja ettevõtluspoliitika suundades. Rahvusvahelise T&A mahukate tegevuste ettevõtlusesse kaasamine tagatakse T&A asutuste ja ettevõtete riigisisese ning piiriülese koostöö hoogustamisega. Teaduse infrastruktuurid avatakse senisest enam teistele teadusasutustele, välispartneritele ja ettevõtetele. Toetatakse teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide struktuursete muutuste läbiviimist, edendamaks kõrghariduse ja teadustöö taset ja innovatiivsust. Eesti T&A rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamiseks osaletakse üleeuroopalistes teadusalgatustes. Luuakse eeldused Euroopa Teadusruumi algatuste rakendamiseks ja vastuvõtmiseks struktuurivahendite ja Horisont 2020 sünergia loomiseks. Muu hulgas kavandatakse jätkata osalemist BONUS programmi projektides. Ettevõtluses suunatakse ettevõtteid aktiivsele innovaatiliste toodete ja teenuste väljatöötamisele, suurendamaks kasvualdkondade ennaktempo arengut, lisandväärtuse loomist ja ekspordimahtusid. Seosed IKT arendamisega on kirjeldatud peaesmärgi „Ühendada piirkond“ all.

Tööhõive valdkonnas toetatakse üleminekut uuele töövõimekindlustuse skeemile ning erinevaid aktiivseid tööturuteenuseid tööpuuduse ennetamiseks ja vähendamiseks. Kättesaadavate ja kvaliteetsete tervishoiuteenuste edendamisega kasvatatakse tööhõives püsimise ja hõivesse naasmist ning vähendatakse haiguse tõttu puudunud päevade arvu. Oskuste elutsükli lühenemisest ja valdkonnaüleste oskuste tähtsustumisest tingituna kohandatakse õpikäsitlust kõigil haridusastmetel ja tagatakse tööjõu parem vastavus tööturu vajadustega.

Strateegia alaeesmärgi „Kliimamuutustega kohanemine, riskiennetus ja -juhtimine“ raames tõhustatakse meteoroloogilist ja hüdrooloogilist seiret ning hädaolukordadele reageerimise ning reostuse seire ja likvideerimise võimekust, et ennetada kliimamuutustest põhjustatud hädaolukordi. Lähtudes asjaolust, et hädaolukordadest on metsatulekahjud suurima mõjuga kasvuhoonegaaside heitkogustele, kavandatakse keskkonna ja isikute vara kaitseks suurendada metsa- ja maastikupõlengutele reageerimise ja pääste võimekust.

Maaelu arengukava keskendub senisest enam teadmussirde valdkonnale, mille keskmes on tootjate, nõustajate ja teadlaste vaheline koostöö ning teadustulemuste praktikas juurutamine. Muu hulgas rakendatakse sel eesmärgil ka Euroopa Innovatsiooni Partnerlust. Konkurentsivõime valdkonnas on põhifookus struktuursetel muudatustel ja ressursisäästul. Lisaks panustab maaelu arengukava horisontaalsesse ja vertikaalsesse koostöösse toidutarneahelas, eesmärgiga parandada tootjate positsiooni toidutarneahelas ning suurendada põllumajanduses loodavat lisandväärtust.

Läänemere strateegia eesmärgid ja makroregionaalse ning laiema koostöö potentsiaali arvestati nii eesmärkide valikul, mille saavutamist ESI fondidest kaasrahastatakse, kui ka kavandatavate sekkumiste määratlemisel ja valikul. Mitmesaja partnerorganisatsiooni hulgas osalesid selles protsessis nii kohalike omavalitsuste liidud, keskkonnaorganisatsioonid kui ka teadusringkondi ja tööandjaid-töövõtjaid esindavad organisatsioonid ja puuetega inimeste esindajad. Ka sekkumiste väljatöötamisel (täpsemal toetuse andmise tingimuste määratlemisel parima tulemuse saavutamiseks)

ning meetmete elluviimise seirel tehakse partneritega koostööd, arvestades ühe alusena piirkondliku ja laiemas koostöö kaudu saavutatavaid võimalusi sekkumiste tulemuste ja mõju laiendamiseks.

ESI fondide rakenduskavade elluviimise jälgimisel kajastatakse seirearuannetes ning tutvustatakse seirekomisjonidele muu hulgas Läänemere strateegia eesmärkidesse, sihtidesse ja indikaatoritesse panustamist. Läänemere strateegia eesmärkide poole liikumist tutvustatakse ka erinevatel üritustel ja ELi struktuurivahendite kodulehel <http://www.struktuurifondid.ee/laanemerestrategie/>.

Lisaks ESI fondide toel tehtavale kavatseb Eesti panustada Läänemere strateegia piirkonna ühendamise eesmärgi raames sise- ja välisühenduste parandamise poliitikavaldkonna **Rail Baltic** lipuprojekti elluviimisse koostöös Soome, Läti, Leedu ja Poolaga. Rail Balticu siht on ühendada nimetatud riigid Euroopa ülejäänud osaga uue kiire standardlaiusega raudteeühenduse kaudu, et parandada oluliselt reisi- ja kaubaveo võimalusi ning aidata sel viisil kaasa siseturu paremale ühendamisele ja Läänemere piirkonna konkurentsivõime kasvule. Elluviimist koordineeriva Rail Balticu rakkerühma koordineerimisel on 2011. a valminud Rail Balticu eeluuring, 2013. a ühissettevõtte asutamise uuring ning 2013. a algatati Rail Baltic trassi teemaplaneeringuid ja keskkonnamõju strateegiline hindamine Eestis, Lätis ja Leedus. Jätkub detailsema ehitusprojekti ettevalmistamine ning programmiperioodi teises pooles alustatakse uue raudtee ehitusega sihiga lõpetada rajamine 2024. a. Projekti elluviimisse panustatakse liikmesriikide vahendite kõrval ELi TEN-T programmist ning kavatakse taotleda Euroopa ühendamise rahastu vahendeid.

Euroopa territoriaalse koostöö programmide prioriteetsed koostööalad

Eesti planeerib osaleda perioodil 2014-2020 järgmistes Euroopa territoriaalse koostöö (ETK) ja Euroopa naabrusinstrumendi (ENI) programmides:

- Läänemere piirkonna programm;
- INTERREG Euroopa programm;
- Kesk-Läänemere programm;
- Eesti-Läti piiriülese koostöö programm;
- ENI Eesti-Vene piiriülese koostöö programm jne.

ETK ja ENI programmide põhilised koostöövaldkonnad perioodil 2014-2020 kirjeldatakse täpsemalt vastavate programmide rakenduskavades vastavalt liikmesriikidevahelistele kokkulepetele. Kuna nimetatud programmid hõlmavad mitut liikmesriiki ja ka Venemaad, vaadeldakse iga ettevalmistatava programmi piirkonda tervikliku alana ning valitakse antud piirkonnale sobivaimad lahendused. Euroopa 2020 strateegia eesmärkide saavutamist toetatakse järgmiste temaatiliste eesmärkide abil:

- 1) teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja innovatsiooni edendamine;
- 3) väike- ja keskmise suurusega ettevõtete konkurentsivõime tõstmine;
- 4) vähese CO₂-heitega majandusele ülemineku toetamine kõikides sektorites;
- 6) keskkonnakaitse ja ressursitõhususe edendamine;
- 7) säästva transpordi ning oluliste võrguinfrastruktuuride kitsaskohtade kõrvaldamine;
- 8) tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine;
- 10) investeerimine haridusse, oskustesse ja elukestvasse õppesse haridus- ja koolitusinfrastruktuuri arendamise läbi;
- 11) institutsioonilise suutlikkuse ja tõhusa avaliku halduse parandamine.

Programmide ettevalmistamisel viiakse läbi eelhindamised, et tagada programmide vastavus konkreetse piirkonna vajadustele, sealhulgas võetakse arvesse siseriiklike programmide kaudu rahastatavaid valdkondi ning otsitakse võimalusi täiendavuse põhimõtte parimaks rakendamiseks. Seejuures püütakse koostöös programmide teiste osapooltega kavandada ka panust Läänemere strateegia elluviimisse. Eriti asjakohane on see Läänemere piirkonna ja Kesk-Läänemere programmide, aga ka teiste programmide, koostamisel, elluviimisel ja seirel.

ETK ja ENI programmide raames tegeletakse käesoleva partnerlusleppe peatükis 1.1. kirjeldatud väljakutsetega, programmid on suunatud piirkondade sotsiaalmajandusliku keskkonna parandamisele

liikmesriikide ja ka Venemaa omavahelise koostöö ning ühiste tegevuste kaudu. ETK ja ENI programmide raames toimuv koostöö suurendab ühiste piiriüleste probleemide lahendamise tulemuslikkust ja tõhusust, kui koostöö toimub nii piiriüleselt asjaomaste piirkondade, partnerite ja riikide vahel kui ka riikidesiseselt tegevusi kooskõlastades. Siseriiklike programmide raames läbi viidavad tegevused toetavad ka piiriülese koostöö eesmärkide saavutamist.

3.5. Vajaduse korral integreeritud lähenemisviis vaesusest kõige rohkem mõjutatud geograafiliste piirkondade või kõige suurema diskrimineerimis- või tõrjutusriskiga sihtrühmade spetsiifiliste vajadustega tegelemiseks, pöörates eriti suurt tähelepanu marginaliseerunud kogukondadele, puuetega inimestele, pikaajalistele töötutele ja noortele inimestele, kes ei tööta, ei omanda haridust ega elukutset¹⁴⁸

Tuginedes Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020 lähteolukorra analüüsile, on kõrgem tööpuudus, suuremat sissetulekut pakkuvate töökohtade nappus ja vähem mitmekesised või kvaliteetsed teenused väljapool Tallinna ja Tartu linnapiirkondi põhjustanud nende piirkondade suhteliselt madalama elukvaliteedi ja rände suurematesse linnapiirkondadesse või välismaale. Maailma panga meetodika alusel tehtud uuringu¹⁴⁹ kohaselt on tööpuudus ja suhtelise vaesuse määr kõrgem kõigis Tallinnast kaugemal asuvates piirkondades, eriti Ida-Virumaal ja Kagu-Eestis¹⁵⁰. Hiiu, Ida-Viru, Valga ja Võru maakondades oli kõigi omavalitsusüksuste suhtelise vaesuse määr suurem Eesti keskmisest (17,6%), samas leidis kõrge suhtelise vaesuse määraga omavalitsusüksusi ka Harju ja Tartu maakondades.¹⁵¹ Seetõttu on nendes piirkondades otstarbekas ka struktuuritoetustest kavandatavate meetmete toel läbivalt ettevõtluse ja tööturu arendamisele suunatud tegevustele suuremat rõhku pöörata.

Suuremate linnapiirkondade säästva arengu strateegiate alusel kavandatavate sekkumiste elluviimist on käsitletud Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 4.2 ning piirkondade konkurentsivõime tugevdamise tegevuskavade alusel kavandatavate sekkumiste elluviimist Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava punktis 4.3 Nii nimetatud kavade koostamisel kui elluviimisel arvestatakse lahendusviiside valikul piirkondade eripäraga. Ettevõtete konkurentsivõime ja tööhõive edendamisele ning tööpuuduse vähendamisele suunatud sekkumiste kavandamisel ja elluviimisel arvestatakse sihtrühmade eripära ja vajadusi.

Selleks, et tasakaalustada teiste maakonnakeskuste arenguerisusi ja mahajäämust võrreldes Tallinna ja Tartu linnapiirkondadega, on kavandatud sekkumised, mille eesmärgiks on maakonnakeskuste terviklik arendamine tugevateks keskusteks, mis suudavad tagada töökohtade ja kvaliteetsete teenuste olemasolu ning töökohtade ja teenuste kättesaadavuse piirkonna ulatuses.

Oluline on luua nii uusi töökohti kui ka suurendada olemasolevate lisandväärtust. Töökohtade tekkeks eelduste loomisel tuleb eeskätt tugineda eri piirkondade sisemistele arengueeldustele ja ressursidele ning panustada nende maksimaalsele ärakasutamisele. Oluline on ka piirkondade eri osapoolte ja sektorite koostöö, et välja selgitada piirkonna tööhõive kasvu takistavad tegurid ning kavandada ja ellu viia tegevusi piirkonna elanike ettevõtlikkuse ning hõive suurendamiseks.

¹⁴⁸ Täpsustatakse septembris, kui valmib Maailmapanga ja Statistikaameti Eesti vaesuskardi koostamise projekt.

¹⁴⁹ Vt http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=34209 lk 91-115.

¹⁵⁰ Suhtelises vaesuses elavate inimeste osatähtsus on Eesti Statistikaameti andmetel 2011.a seisuga kõige suurem Ida-Virumaal, Jõgevamaal ja Valgamaal (vahemikus 26-29%, samal ajal kui riigi keskmine määr on 17,5%). Ida-Virumaa, Põlvamaa, Valgamaa ja Jõgevamaa kuuluvad 5 kõrgema töötuse määraga maakonna hulka Eestis.

¹⁵¹ Allikas: Statistikaamet. Suhtelise vaesuse kaart on toodud partnerlusleppes ptk 1.1.3.

Tööhõive suurendamiseks rakendatakse territoriaalset integreeritud lähenemist kõigis piirkondades väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkonda, mis on võrreldes teiste piirkondadega vaesusest vähem mõjutatud. Tuginemine maakondlikele arengukavadele tähendab, et lähenemine ei ole kõigile piirkondadele ühetaoline, vaid sekkumiste kavandamisel võetakse arvesse just konkreetse piirkonna probleeme ja arengueeldusi. Eraldi tähelepanu pööratakse Ida-Viru maakonna suurematele linnapiirkondadele, kus kavandatakse sekkumisi alakasutatud alade taaselavdamiseks ja jätkusuutliku linnakeskkonna arendamiseks.

EAFRD panustab Ida-Virumaa maapiirkonna arengusse peamiselt läbi kahe maaelu arengukava meetme: Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas ja LEADER kohalikuks arenguks. Majandustegevuse mitmekesistamise meede on suunatud maapiirkonnas sobivate ja atraktiivsete töökohtade loomisele. LEADER kohalikuks arenguks aitab kaasa ettevõtjate konkurentsivõime tõstmisele, sotsiaalse kaasatuse edendamisele, piirkondlike eripärade paremale ära kasutamisele ning uudsete lahenduste kasutuselevõtule. Tööturul osalemise võimalusi mõjutab nii inimeste tervis kui ka vajadus kanda hoolt lähedaste eest. Seetõttu on maapiirkondades vaesuse ja tööpuuduse leevendamiseks vaja tööturumeetmete kõrval panustada ka terviseteenuste ja hoolekandeteenuste kättesaadavuse suurendamisse. Hoolekandeteenuste arendamisega ja nende kättesaadavuse suurendamisega on võimalik omaste hooldamisega tegelevate inimeste hoolduskoormuse vähendamine ning (jõudmine või) naasmine tööturule. Teenuste tulemusel saavad ka mõned puudega inimesed tööle või suunduvad aktiivsetele tööturuteenustele. Kuna terviseteenused muutuvad maapiirkondades üha raskemini kättesaadavateks, on Rahvastiku tervise arengukavaga võetud suund terviseteenuste ning tervishoiuasutuste ümberkorraldamisele lähiaastail. Terviseteenuste osutamist kavandatakse mitmetasandilisena, kusjuures esmatasandi terviseteenuste tagamiseks arendatakse nii tervise- kui ka pädevuskeskusi, mis koostöölepete raames tagavad asjakohase konsultatsiooni ja eriarstipädevuse kättesaadavuse. See on vajalik maapiirkondade elanike sundpendeldamise vähendamiseks suurtesse keskustesse terviseteenuste saamiseks (mis suurendaks veelgi äärealade elanike kulutusi, luues soodsa pinnase vaesuse tekkeks).

Sekkumiste tulemusena kasvab terviseteenuste jätkusuutlikkus, kvaliteet ja kättesaadavus ning suureneb hoolduskoormusega (sh lastehoid) ja toimetulekuraskustega inimeste tööturul osalemise võimalus.

Tabel 12. ESI fondide roll ja panus.

Sihtrühm või geograafiline piirkond	Vajaduste lühikirjeldus	Kasutatavad fondid	Peamised sekkumisviisid, mis on integreeritud lähenemise osad	Rakenduskava
-------------------------------------	-------------------------	--------------------	---	--------------

Kõik piirkonnad väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkonda	Tööhõive suurendamine	ERF	- tööhõive kasvu takistavate tegurite väljaselgitamine ning piirkonna elanike ettevõtlikkuse ning hõive suurendamiseks vajalike tegevuste elluviimine koostöös avaliku-, era- ja mittetulundussektoriga. - atraktiivse ettevõtluskeskkonna loomine (piirkondlike kompetentsikeskuste arendamine, tööstusalade arendamine, inkubatsioon, piirkondlike turismiobjektide arendamine) - kohalike avalike teenuste arendamine, mis toetavad hõives osalemist.	ÜKP fondide rakenduskava.
		EAFRD	- viiakse ellu maaelu mitmekesistamise meetet. - CLLD rakenduskeemi kasutamine.	Maaelu arengukava
Ida-Virumaa linnapiirkonnad	Investeeringis- ja elukeskkonna atraktiivsuse parandamine	ERF	Tegevused mille eesmärgiks on suurendada linnapiirkondade atraktiivsust ettevõtjate ja elanike jaoks. Säästva liikuvuskeskkonna arendamine.	ÜKP fondide rakenduskava

Sihtrühm/geograafiline ala	Integreeritud lähenemisviisi alla kuuluvate kavandatud meetmete liigid	Prioriteetne suund	Fond	Piirkonnakategooria	Investeeringuprioriteet
Kõik piirkonnad väljaspool Tallinna ja Tartu linnapiirkonda.	1) regionaalsete kompetentsikeskuste välja- ja edasiarendamine 2) tööstus- ja ettevõtlusalade	Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arendamine ja piirkondade	ERF	Vähem arenenud	tööhõivesõbraliku majanduskasvu toetamine sisemise potentsiaali arendamise kaudu osana

	loomine 3) avaliku tugitaristu (juurdepääsuteed, kommunikatsioonivõrgud) kaasajastamine 4) inkubatsioonivõimaluste arendamine 5) avaliku linnaruumi kaasajastamine 6) investeeringuid ühistransporti ja kergliiklusteedesse 7) piirkonna tööhõive ja ettevõtlikkuse suurendamise kavade väljatöötamine	konkurentsivõime tugevdamine			konkreetsete piirkondade territoriaalsest strateegiast, sealhulgas taandarenevate tööstuspiirkondade ümberkorraldamine ning konkreetsetele loodus- ja kultuurivaradele juurdepääsu tõhustamine ja sellise vara arendamine
Ida-Virumaa linnapiirkonnad	1) linnapiirkonna jätkusuutliku arengu strateegias kavandatud kompleksed sekkumised linnasisestel territooriumidel, mille taaselavdamine ergutab kogu linnapiirkonna arengut, sh tänavavõrgustiku loomine ja mittevajalike hoonete lammutamine jne, millega luuakse eeldused teiste suundade toetatavate tegevuste elluviimiseks.	Jätkusuutlik linnapiirkondade areng	ER F	Vähem arenenud	Mahajäänud linna- ja maapiirkondade kogukondade füüsilise, majandusliku ja sotsiaalse taaselustamise toetamine

3.6. Vajaduse korral integreeritud lähenemisviis demograafiliste väljakutsetega tegelemiseks piirkondades või spetsiifiliste vajadustega geograafilistel aladel, mis kannatavad raskete ja püsivate ebasoodsate looduslike või demograafiliste puuduste all

Ulatuslikumaid riigisiseseid piirkondi, mis kannataksid raskete ja püsivate ebasoodsate looduslike või demograafiliste puuduste all, Eestis ei eristu. Ainsana võib rasketest või ebasoodsatest looduslikest oludest rääkida väikesaarte puhul, millele ligipääs on raskendatud. Väikesaarte spetsiifiliste probleemidega tegelemiseks rakendatakse siseriiklikku toetusprogrammi. Demograafiliste eelduste piirkondlikud erinevused ilmnevad peamiselt Tallinna- ja Tartu linnapiirkonna ja ülejäänud Eesti toimepiirkondade (eriti nende äärealade) vahel, mis puudutab ennekõike rahvastiku kiiremat vähenemist ja vananemist ning tööjõu kahanemist väljaspool Tallinna- ja Tartu linnapiirkondi, eriti maakondade äärealadel¹⁵². Kavandatud sekkumised, mille eesmärgiks on ühelt poolt maakonnakeskuste terviklik arendamine tugevateks keskusteks, mis suudaksid tagada kvaliteetseid töökohti ja teenuseid kogu toimepiirkonnale, ning teisalt nende piirkondade tööjõu tõhusam kasutuselevõtt tööturul, aitavad kaasa ka demograafiliste tingimustega kohandumisele nende piirkondade arengus.

4. Partnerlusleppe ja rakenduskavade elluviimise tõhususe tagamine

4.1. Hinnang olemasolevatele elektroonilistele andmevahetussüsteemidele ja kokkuvõtte planeeritud meetmetest kindlustamiseks järk-järgult, et kogu teabevahetus toetusesaajate ning programmide juhtimise ja kontrolli eest vastutavate asutuste vahel toimub elektroonilise andmevahetuse kaudu

Programmiperioodi algusest alates võimaldatakse ühtekuuluvuspoliitika taotlejate, toetuse saajate ja administratsiooni vahelist täielikku elektroonilist andmevahetust riigiportaali eesti.ee kaudu. Muu hulgas pakub riigiportaal kodanikele, ettevõtjatele ja ametnikele usaldusväärset infot, e-teenuseid ja kontaktandmeid ühtses turvalises keskkonnas. Portaali on koondatud enam kui 200 e-teenust ja seda külastab igal tööpäeval üle 10 000 inimese.

Lisaks andmevahetusele ühtekuuluvuspoliitika vahendite raames saab portaalis:

- kasutada erinevate riigiasutuste e-teenuseid, näiteks vaadata juhiloa kehtivust ja isiklikke sõidukeid, esitada peretoetuse ja vanemahüvitise taotlusi, vaadata enda andmeid rahvastikuregistrist või väljastatud ravimite retsepte, tellida elektroonilise valijakaardi jms;
- kasutada erilahendusi, näiteks suunata @eesti.ee meiliaadress oma tegelikule meiliaadressile, luua lingimärkmik ehk isiklik menüü sagedamini kasutatavatest linkidest, digiallkirjastada dokumente jms;
- leida vajalikku infot igapäevaste asjaajamiste korraldamiseks riigiga, näiteks kuidas registreerida lapse sünd, taotleda dokumente või alustada ettevõtlust;
- leida vajalikku infot, näiteks maksusüsteemi, raamatupidamise, töötajate haigekassas arvelevõtmise või vajalike lubade kohta.

¹⁵² Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020, Lisa 4 „Eesti regionaalarengu strateegia lähteolukorra tervikanalüüs“.

Riigiportaali eesti.ee siseneb taotleja või toetuse saaja isikliku ID-kaardiga, millega on võimalik ennast portaalis tuvastada. Valides riigiportaalis kasutamiseks ühtekuuluvuspoliitika elektroonilise andmesüsteemi (edaspidi struktuurivahendite infosüsteemi), tuvastatakse lisaks isikule ka äriregistri teabesüsteemi ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riikliku registri kaudu tema esindusõigused äriühingutes ning riigi ja kohalike omavalitsuste üksustes. Vastavalt esindusõigustele on tal võimalik teostada projektitoiminguid struktuurivahendite infosüsteemis – esitada toetuse taotlus, väljamakse taotlus, projekti muudatusavaldus jms. Samuti on igal ajahetkel võimalik jälgida enda taotluste menetluskäiku.

Toetuse taotlemisel täidab taotleja riigiportaali kaudu struktuurivahendite infosüsteemis elektroonselt taotlusvormi ning esitab selle digitaalselt allkirjastatult rakendusüksusele menetlemiseks. Rakendusüksusel on võimalus taotlusvormi parandada või saata see omapoolsete kommentaaridega taotlejale täiendavaks parandamiseks.

Taotlusvormi täitmisel on tagatud ühekordse sisestamise põhimõtte järgimine, st struktuurivahendite infosüsteem esitab päringud teistesse registritesse andmete ristkasutuseks. Näiteks on toetuse taotlejal võimalik projekti osapoolte andmed saada äriregistrist ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklikust registrist. Samuti on struktuurivahendite infosüsteem liidestatud riigihante registriga, võimalusel kaalutakse liideste loomist ka teiste riiklike registritega.

Ka väljamakse taotluse esitamine hakkab toimuma riigiportaali kaudu struktuurivahendite infosüsteemis. Toetuse saaja sisestab väljamakse taotluse andmed infosüsteemi ja esitab digitaalselt allkirjastatud maksetaotluse rakendusüksusele. Analoogselt taotluse menetlemise protsessiga on võimalik rakendusüksusel andmeid parandada või saata väljamakse taotlus toetuse saajale täiendavaks parandamiseks.

Samuti toimub riigiportaali kaudu struktuurivahendite infosüsteemis projekti vahe- ja lõpparuannete ning projekti muudatusavalduste esitamine.

Toetuse saaja ja struktuuritoetuse administratsiooni vahel elektrooniliste suhtluskanali loomise üheks eesmärgiks on loobuda võimalikult suures ulatuses paber kandjal vahetatavast infost. Siiski tuleb silmas pidada seda, et ametlikuks asjaajamiseks on lubatud Eestis siiski kasutada ka paber kandjal olevat infot, mistõttu peab jääma toetuse saajale võimalus esitada nõutud andmeid ka paber kandjal.

Kõik projektiga seotud toimingud salvestuvad automaatselt struktuurivahendite infosüsteemi ning seeläbi on alati võimalik tagada kontrolljälje olemasolu kõikide toetuse taotleja ja saaja poolt esitatud andmete raames ning toetuse taotlejal ja saajal on riigiportaali vahendusel jooksvalt võimalik saada tagasisidet ja jooksvalt jälgida infot järgmiste protsesside seisundite kohta:

- taotluse või projekti muudatustega seotud menetlusprotsessi seisundi kohta;
- väljamaksetaotluste ja ettemaksete kulude tõendamise menetlusprotsessi seisundite kohta;
- seirearuannete menetlusprotsessi seisundi kohta;
- rikkumistega seotud menetlusprotsessi seisundi kohta;
- projekti raames läbiviidud paikvaatluste ja järeltegevuste menetlusprotsessi seisundite kohta;
- projekti raames läbiviidud auditite ja järeltegevuste menetlusprotsessi seisundite kohta;
- projektile tehtud finantskorrektsioonide menetlusprotsessi seisundi kohta.

Ühtekuuluvuspoliitika vahendite rakendamise administratsioon kasutab struktuurivahendite infosüsteemi täiendavalt prioriteetse suuna, meetme ja projekti eelarvete ja indikaatorite (koos sihttasemetega), auditite tähelepanekute, kontrollide ja paikvaatluste tulemuste, rikkumiste, tagasinõuete, vaiete jmt info edastamiseks, töötlemiseks ja säilitamiseks.

Seega võimaldab infosüsteem lisaks suhtlusele toetuse taotleja ja saajaga administratsioonil jälgida nii prioriteetse suuna, meetme kui ka projekti tasandil tulemuste saavutamist läbi vastavate indikaatorite sihttasemete saavutamise info; kohustuste võtmise, väljamaksete teostamise progressi läbi kohustuste võtmise ja väljamaksete teostamise info; auditite, kontrollide, paikvaatluste mahtusid ja tulemusi läbi

tehtud tähelepanekute ja järeltoimingute info; rikkumiste ja tagasinõuete summasid ning teostada vastavat aruandlust nii kulude sertifitseerimiseks kui ka seire teostamiseks.

Andmevahetuse muutumine rohkem infosüsteemipõhiseks tõhustab ka ristkontrolli tegemise võimalusi nii taotluste menetlemise kui ka kulude abikõlblikkuse kontrolli raames.

Kõik eelpool toodud struktuurivahendite infosüsteemi võimalused on kasutatavad alates programmiperioodi algusest.

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika toetuste taotlejate, toetuse saajate ja administratsiooni kasutuses on elektrooniline andmevahetus makseasutuse portaalis e-PRIA aadressil www.pria.ee/et/ePRIA. Enamik allpool toodust oli töös ja kasutusel juba 2007-2013 programmiperioodil, kuid alates programmiperioodi 2014–2020 algusest võimaldatakse alltoodut kõikides meetmetes.

e-PRIA portaali siseneb taotleja või toetuse saaja isikliku ID-kaardiga, millega on võimalik ennast portaalis tuvastada. Portaal sisenedes tuvastatakse lisaks isikule ka äriregistri teabesüsteemi kaudu tema esindusõigused äriühingutes. Vastavalt esindusõigustele on tal võimalik teostada projektitoiminguid: esitada toetuse taotlus, väljamakse taotlus, projekti muudatusavaldus jms.

Ka väljamakse taotluse esitamine toimub portaali kaudu. Toetuse saaja sisestab väljamakse taotluse andmed infosüsteemi ja esitab digitaalselt allkirjastatud maksetaotluse. Analoogselt taotluse menetlemise protsessiga on võimalik makseasutusel andmeid parandada või saata väljamakse taotlus toetuse saajale täiendavaks parandamiseks.

Kõik projektiga seotud toimingud salvestuvad automaatselt infosüsteemi ning seeläbi on alati võimalik tagada kontrolljälje olemasolu.

Programmiperioodil 2007-2013 kasutusel olev infosüsteem annab toetuse saajale minimaalset elektroonset tagasidet projekti menetlusprotsessi staatusest, kuid seda muudetakse programmiperioodi 2014–2020 alguseks.

Andmevahetuse muutumine rohkem infosüsteemipõhiseks tõhustab ka ristkontrolli tegemise võimalusi nii taotluste menetlemise kui ka kulude abikõlblikkuse kontrolli raames.

Euroopa Liidu merendus- ja kalandusfondile kirjeldatud elektroonilised andmevahetussüsteemid ei kohaldu.